

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
Kmetijski inštitut Slovenije

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2011

Ljubljana, junij 2012

Poročilo je pripravil KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE v sodelovanju s strokovno službo Ministrstva za kmetijstvo in okolje ter nekaterimi zunanjimi sodelovci kot del analitične naloge Spremljanje razvoja kmetijstva v Sloveniji v letu 2012.

Uredila:
Tina VOLK

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Kmetijski inštitut Slovenije - Oddelek za ekonomiko kmetijstva

Matej BEDRAČ (struktura kmetijskih gospodarstev; Program razvoja podeželja 2007-2013)
Maja KOŽAR (FADN)
Ben MOLJK (obseg živinoreje, ekonomski rezultati po proizvodih)
Marjeta PINTAR (zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi, poraba kmetijskih proizvodov in stopnje samooskrbe)
Miroslav REDNAK (ekonomski rezultati kmetijstva)
Tina VOLK (povzetek, makroekonomsko okolje, cene, proračunski izdatki, ukrepi kmetijske politike)
Barbara ZAGORC (obseg rastlinske proizvodnje, ekonomski rezultati po proizvodih)

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje

Matevž ADAMIČ, Marjetka JOŠT, Alenka KORENJAK, Tomaž REMIC, Janez ZAFRAN, Zoran PLANKO, Luka ZAJEC (gozdarstvo in lovstvo)
Saša BELAJ, Metka CERJAK (Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin)
Petra BOŽIČ (Akcijski načrt strategije prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam)
Vida ČADONOČ ŠPELIČ - Veterinarska uprava RS (Varnost na področju živil živalskega izvora)
Saša DRAGAR MILANOVIČ - Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano in okolje (Varnost in kakovost živil in krme neživalskega izvora)
Jana ERJAVEC (Podpore kmetijstvu na lokalni ravni, Raziskovalna dejavnost)
Fitosanitarna uprava RS (Naloge s področja sort kmetijskih rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov, Zdravstveno varstvo rastlin, fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila)
Alenka GRIVEC - Direktorat za varno hrano (Varnost in kakovost živil in krme)
Vida HOČEVAR (Program razvoja podeželja 2007-2013)
Tomaž HRASTAR (Kmetijsko izobraževanje)
Tadeja KVAS MAJER, Jana TAVČAR (Strokovne naloge v živinoreji)
Mateja POŽAR, Alenka ROTTER, Marjeta JERIČ, Anita ŽALIK KOŠUTNIK, Silvester KRANJEC, Peter NAGODE, Tomaž PRIMOŽIČ (Gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči)
Urška SRNEC (Ribištvo)
Majda ZAVŠEK-URBANČIČ (Škode zaradi naravnih nesreč in zavarovanje v kmetijstvu)

Drugi

Emil ERJAVEC - Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko (Skupna kmetijska politika po letu 2013)
Aleš KUCHAR - Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko (Živilskopredelovalna industrija)
Jože OČKO - Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Sektor za kmetijsko svetovanje (Kmetijska svetovalna služba)
Mitja PIŠKUR, Nike KRAJNC - Gozdarski inštitut Slovenije (gozdni lesni sortimenti)
Katarina STANONIK ROTAR - Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Kazalo vsebine

POVZETEK POMEMBNEJŠIH UGOTOVITEV	10
1 STANJE V KMETIJSTVU	15
1.1 Makroekonomsko okolje in mesto kmetijstva v gospodarstvu	15
1.2 Struktura kmetijskih gospodarstev	16
1.3 Obseg kmetijske proizvodnje	23
1.4 Poraba kmetijskih proizvodov ter stopnje samooskrbe	26
1.5 Cene v kmetijstvu	29
1.6 Ekonomski rezultati kmetijstva	32
2 PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM	36
2.1 Podpore kmetijstvu iz državnega proračuna	36
2.1.1 Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem	38
2.1.2 Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko	41
2.1.3 Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	44
2.2 Podpore kmetijstvu na lokalni ravni	46
3 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI	48
4 ŽIVILSKOPREDELOVALNA INDUSTRIJA	54
4.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih in trendi v obsegu proizvodnje	54
4.2 Gibanje cen	55
4.3 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije	56
4.3.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge	56
4.3.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po živilskopredelovalnih dejavnostih	60
5 UKREPI KMETIJSKE POLITIKE	66
5.1 Ukrepi skupne kmetijske politike EU	66
5.1.1 Ukrepi v okviru tržnih ureditev	66
5.1.2 Neposredna plačila proizvajalcem	66
5.1.3 Program razvoja podeželja 2007-2013	68
5.1.4 Drugi programi, sofinancirani z EU sredstvi	78
5.2 Nacionalni ukrepi kmetijske politike	78
5.2.1 Škode zaradi naravnih nesreč in zavarovanje v kmetijstvu	79
5.3 Skupna kmetijska politika po letu 2013	81
6 GOSPODARJENJE S KMETIJSKIMI ZEMLJIŠČI	84
6.1 Obseg kmetijskih zemljišč in površine z naravnimi in drugimi omejitvami rabe	84
6.1.1 Obseg kmetijskih zemljišč	84
6.1.2 Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zavarovana območja in vodovarstvena območja	86
6.2 Zemljiške operacije	90
6.3 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namenske rabe	93
6.4 Ukrepi kmetijske zemljiške politike	95
6.5 Gospodarjenje z zemljišči v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije ..	96

7	JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO	99
7.1	Javna kmetijska svetovalna služba	99
7.2	Javne službe in strokovne naloge s področja rastlinske pridelave.....	106
7.2.1	Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin	106
7.2.2	Naloge s področja sort kmetijskih rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov	113
7.3	Strokovne naloge v živinoreji	114
7.4	Raziskovalna dejavnost in kmetijsko šolstvo	119
7.4.1	Raziskovalna dejavnost	119
7.4.2	Kmetijsko izobraževanje	122
7.5	Drugi projekti.....	124
7.5.1	Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN.....	124
7.5.2	Akcijski načrt prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam	127
8	STANJE NA FITOSANITARNEM PODROČJU TER VARNOST IN KAKOVOST HRANE IN KRME.....	130
8.1	Zdravstveno varstvo rastlin, fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila	130
8.2	Varnost in kakovost živil in krme neživalskega izvora	133
8.3	Varnost na področju živil živalskega izvora	141
9	GOZDARSTVO IN LOVSTVO.....	142
9.1	Gozdarstvo.....	142
9.1.1	Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa	142
9.1.2	Varstvo, obnova in nega gozdov.....	144
9.1.3	Dela na gozdnih prometnicah	145
9.1.4	Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine.....	146
9.1.5	Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva.....	149
9.1.6	Znanstveno raziskovalno delo in izobraževanje	150
9.1.7	Gozdarska inšpekcija	151
9.1.8	Gozdarstvo v EU in v svetu	151
9.2	Lovstvo.....	152
10	RIBIŠTVO.....	155
10.1	Morsko ribištvo in ribogojstvo	155
10.2	Sladkovodno ribištvo	157
10.3	Finančni ukrepi v ribištvu	158

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 2006-2011.....	15
Preglednica 2: Število gospodarstev po rabi zemljišč in povprečna velikost kmetijskih gospodarstev po vrstah rabe; 2000 in 2010.....	17
Preglednica 3: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti KZU; 2000 in 2010	17
Preglednica 4: Število kmetijskih gospodarstev z živino, število živine ter povprečno število živali na gospodarstvo; 2000 in 2010	18
Preglednica 5: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti GVŽ; 2000 in 2010	19
Preglednica 6: Delovna sila v kmetijstvu; 2000 in 2010	20
Preglednica 7: Starostna struktura družinskih članov na družinskih kmetijah; 2000 in 2010	20
Preglednica 8: Izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah; 2000 in 2010	21
Preglednica 9: Kmetijska gospodarstva, KZU in ekonomska velikost po glavnih tipih kmetovanja; 2010.....	21
Preglednica 10: Kmetijska gospodarstva, KZU, ekonomska velikost, GVŽ in PDM po velikostnih razredih ekonomske velikosti; 2010	22
Preglednica 11: Število družinskih kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi; 2000 in 2010.....	22
Preglednica 12: Poraba kmetijskih proizvodov na prebivalca (kg); 2006-2011	27
Preglednica 13: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo (nominalno); 2006-2011 ..	31
Preglednica 14: Osnovni agregati računa proizvodnje in dohodkov; 2007-2011.....	33
Preglednica 15: Proračunski izdatki, povezani s kmetijstvom (000 EUR); 2007-2011	36
Preglednica 16: Struktura proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom, po osnovnih skupinah ukrepov in viru financiranja (000 EUR); 2007-2011	38
Preglednica 17: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (000 EUR); 2007-2011	39
Preglednica 18: Izplačane odškodnine in druga izredna plačila (000 EUR); 2007-2011	40
Preglednica 19: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (000 EUR); 2007-2011	41
Preglednica 20: Proračunska izplačila za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (000 EUR); 2007-2011	42
Preglednica 21: Proračunska izplačila za splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva ter gozdarstva (000 EUR); 2007-2011	43
Preglednica 22: Proračunska izplačila za ukrepe spodbujanja razvoja podeželskih območij (000 EUR); 2007-2011	43
Preglednica 23: Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (000 EUR); 2007-2011	44
Preglednica 24: Proračunska izplačila za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve za kmetijstvo (000 EUR); 2007-2011	45
Preglednica 25: Proračunska izplačila za ukrepe, povezane z varnostjo in kakovostjo (000 EUR); 2007-2011	45
Preglednica 26: Proračunska izplačila za druge splošne storitve (000 EUR); 2007-2011.....	46
Preglednica 27: Podpore kmetijstvu, izplačane na lokalni ravni (000 EUR); 2007-2011	47
Preglednica 28: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2006-2011	48
Preglednica 29: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; 2010 in 2011	50
Preglednica 30: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah držav (mio EUR); 2006-2011	52
Preglednica 31: Indeks obsega industrijske proizvodnje (predhodno leto=100); 2005-2010	55
Preglednica 32: Indeksi cen pri proizvajalcih (nominalno, predhodno leto=100); 2005-2010	55
Preglednica 33: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2005-2010	57
Preglednica 34: Deleži proizvodnje hrane in pijač (10+11) v predelovalni dejavnosti (C); 2005–2010 ..	59
Preglednica 35: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2010	60

Preglednica 36: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2009 in 2010	62
Preglednica 37: Vrste in višina neposrednih plačil v okviru SKP; 2007-2011	67
Preglednica 38: Neposredna plačila po uredbah za leto 2010 in 2011 (subvencijsko leto)	68
Preglednica 39: Črpanje razpoložljivih javnih sredstev po oseh PRP 2007-2013 (000 EUR)	68
Preglednica 40: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2011)	69
Preglednica 41: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev' v okviru prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2011)	70
Preglednica 42: Vrste in višina plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2007-2011	73
Preglednica 43: Izplačana izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah 2010 in 2011 (subvencijsko leto)	73
Preglednica 44: Vrste in višina plačil za ukrepe SKOP/KOP; 2007-2011	74
Preglednica 45: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe tretje osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2011)	75
Preglednica 46: Dodeljena in izplačana finančna sredstva za izvajanje četrte osi PRP 2007-2013 (do 31.12.2011)	77
Preglednica 47: Ocenjena škoda v kmetijstvu in izplačana državna pomoč; 2003-2011	80
Preglednica 48: Proračunska sredstva za sofinanciranje zavarovalnih premij, zavarovalno tehnični rezultat ter število polic in zavarovancev; 2006-2011	80
Preglednica 49: Delež zavarovanih kmetijskih površin (%); 2005 in 2008-2011	81
Preglednica 50: Delež zavarovanih živali (%); 2005 in 2008-2011	81
Preglednica 51: Površina ozemlja in pokrovnost tal po različnih virih in evidencah	84
Preglednica 52: Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč; 2006 in 2010-2011	85
Preglednica 53: Evidenca GERK; 2006 in 2010-2011	86
Preglednica 54: Obseg OMD iz PRP 2007-2013 po podatkih iz leta 2006	86
Preglednica 55: Površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2011	87
Preglednica 56: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih Natura 2000; 2011 ..	87
Preglednica 57: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v zavarovanih območjih; 2011 ..	88
Preglednica 58: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) na vodovarstvenih območjih (VVO); 2011	90
Preglednica 59: Podatki o komasacijah za leto 2011	91
Preglednica 60: Odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov (HMS), 2003-2011	92
Preglednica 61: Izvedena vzdrževalna dela na hidromelioracijskih sistemih, 2010 in 2011	92
Preglednica 62: Predlogi sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah, katerih vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN je MKO prejelo v letu 2011 (ha)	94
Preglednica 63: Predlogi in spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah po OPN, ki so stopili v veljavo v letu 2011 ter skupne površine kmetijskih zemljišč po uveljavitvi OPN (ha)	95
Preglednica 64: Površine kmetijskih zemljišč (ha), na katerih se načrtujejo spremembe rabe po državnih prostorskih načrtih, sprejetih v letu 2011	95
Preglednica 65: Stanje registra osnovnih sredstev Sklada po vrstah rabe po podatkih zemljiškega katastra (ha); 2007-2011	96
Preglednica 66: Pregled pogodb Sklada po vrstah (stanje konec leta); 2007-2011	98
Preglednica 67: Cenik zakupnin za kmetijsko rabo zemljišč; 2007-2011	98
Preglednica 68: Prikaz časa, porabljenega za posamezne naloge kmetijske svetovalne službe v letu 2011	101
Preglednica 69: Število organizacij v živinoreji v letu 2011	114
Preglednica 70: Mlečnosti kontroliranih krav (standardna laktacija) po pasmah; 2010 in 2011	115

Preglednica 71: Število rejcev in število ovc in koz v kontroli; 2010 in 2011	117
Preglednica 72: Število kobil vpisanih v rodovniške knjige po pasmah; 2007-2011	118
Preglednica 73: Število matic v rodovniški knjigi kranjske čebele, 2007-2011	118
Preglednica 74: Sofinanciranje raziskav v kmetijstvu s strani MKO; 2010 in 2011	121
Preglednica 75: Število dijakov in študentov po izobraževalnih ustanovah s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine; 2009-2011	123
Preglednica 76: Število dijakov in študentov po področjih izobraževanja; 2009-2011	123
Preglednica 77: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v vzorčnem okviru za nabor ter v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN; 2007-2010	124
Preglednica 78: Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost gospodarstev v vzorcu FADN po tipih kmetovanja (TF8); 2007-2010	126
Preglednica 79: Osnovni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva (EUR/gospodarstvo); 2007-2010	127
Preglednica 80: Število izvedenih posebnih nadzorov škodljivih organizmov; 2007-2011	130
Preglednica 81: Število in vrsta zaščitene proizvodov iz shem kakovosti	134
Preglednica 82: Število odvzetih vzorcev in rezultati po skupinah analiz na področju varnosti in kakovosti živil v letu 2011	135
Preglednica 83: Število pregledov in rezultati na področju označenosti krme v letu 2011	136
Preglednica 84: Število odvzetih vzorcev in rezultati na področju varnosti krme v letu 2011	136
Preglednica 85: Število zapisnikov in ugotovljenih kršitev na področju primarne pridelave živil rastlinskega izvora po vsebinskih sklopih v letu 2011	138
Preglednica 86: Rezultati vzorčenja vina po državah izvora v letu 2011	139
Preglednica 87: Krčitve gozdov po vzrokih ter nezakoniti posegi v gozd (ha); 2001-2011	142
Preglednica 88: Sanitarni posek (tisoč m ³); 2001-2011	144
Preglednica 89: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih (število dni); 2001-2011	144
Preglednica 90: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 2001-2011	144
Preglednica 91: Opravljena gojitvena dela (ha); 2001-2011	145
Preglednica 92: Struktura obnove in nege gozdov; 2008-2011	145
Preglednica 93: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak (km); 2001-2011	145
Preglednica 94: Struktura virov financiranja za vzdrževanje gozdnih cest; 2001-2011	146
Preglednica 95: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji (000 m ³); 2009-2011	146
Preglednica 96: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2010 in 2011	147
Preglednica 97: Zunanja trgovina s posameznimi kategorijami okroglega lesa; 2008-2011	147
Preglednica 98: Izvozno-uvozne cene ter odkupne cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu v letu 2011 (EUR/m ³ brez DDV).....	148
Preglednica 99: Odkup svežih gob po vrstah (t); 2001-2011	148
Preglednica 100: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2011	149
Preglednica 101: Poraba proračunskih sredstev za naloge na področju gozdarstva (000 EUR); 2008-2011	149
Preglednica 102: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi; 2001-2011	153
Preglednica 103: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine v letu 2011	153
Preglednica 104: Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič ter ocena strukture škode po vrstah divjadi; 2001-2011	154
Preglednica 105: Prikaz opravljenih biotehniških del; 2001-2011	154
Preglednica 106: Ulov, iztovor in vzreja morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk (t); 2007-2011	155
Preglednica 107: Delovno aktivno prebivalstvo v morskem ribištvi in ribogojstvu; 2007-2010	156
Preglednica 108: Vsa plovila v Registru ribiških plovil ter aktivna plovila po dolžini in opreми; 2007-2011	156
Preglednica 109: Ulov in vzreja sladkovodnih rib (t); 2007-2011	157
Preglednica 110: Število delovno aktivnih oseb v sladkovodnem ribogojstvu; 2007-2010	158
Preglednica 111: Proračunska sredstva za ribištvo; 2007-2011	158

Kazalo slik

Slika 1: Število kmetijskih gospodarstev in površina po velikostnih razredih KZU; 2000-2010	17
Slika 2: Število kmetijskih gospodarstev in GVŽ po velikostnih razredih GVŽ; 2000-2010	19
Slika 3: Indeksi kmetijske proizvodnje (2005=100); 1999-2011	23
Slika 4: Spremembe skupne površine in struktura kmetijske zemlje v uporabi	23
Slika 5: Skupna površina in setvena struktura njiv	24
Slika 6: Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)	24
Slika 7: Število živali konec leta (000); 1999-2011	25
Slika 8: Živinorejska proizvodnja v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)	26
Slika 9: Samooskrba z rastlinskimi proizvodi (%); 2006-2011	27
Slika 10: Samooskrba z živalskimi proizvodi (%); 2006-2011	28
Slika 11: Indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 1999-2011	29
Slika 12: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)	29
Slika 13: Spremembe cen v živinoreji v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)	30
Slika 14: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)	30
Slika 15: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo v Sloveniji in EU 27 (realno; 2005=100); 1999-2011	31
Slika 16: Osnovni kazalci ekonomskega računa za kmetijstvo (realno; stalne cene 2005); 1999-2011	32
Slika 17: Proračunska izplačila za podporo kmetijstvu (mio EUR); 1999-2011	36
Slika 18: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (mio EUR); 1999-2011	39
Slika 19: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (mio EUR); 1999-2011	41
Slika 20: Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (mio EUR); 1999-2011	44
Slika 21: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov (mio EUR); 1999-2011	48
Slika 22: Zunanjetrgovinska bilanca agroživilstva po tarifnih skupinah (mio EUR); 2010 in 2011	51
Slika 23: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2006-2011	52
Slika 24: Delež proizvodnje živil in pijač v dodani vrednosti in zaposlenosti (%); 2000-2010	54
Slika 25: Indeks obsega industrijske proizvodnje (2005=100); 2000-2011	54
Slika 26: Indeksi cen živil in pijač ter proizvodov predelovalnih dejavnosti pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 2000-2011	56
Slika 27: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov ter kmetijskih pridelkov, energentov in plač (2005=100); 2000-2011	56
Slika 28: Produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane, pijač in tobaknih izdelkov v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi (indeks C=100); 2000-2011	59
Slika 29: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih (mio EUR); 2010 in 2011	61
Slika 30: Delež dijakov in študentov po področjih izobraževanja v letu 2011	123
Slika 31: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem in načrtovanem vzorcu FADN po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti; 2010	124
Slika 32: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2011	143
Slika 33: Gibanje poseka v gozdovih (tisoč m ³); 2001-2011	143

Kazalo okvirjev

Okvir 1: Popis kmetijskih gospodarstev 2010.....	16
Okvir 2: Cene v kmetijstvu.....	32
Okvir 3: Ekonomski računi za kmetijstvo.....	33
Okvir 4: Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom.....	37
Okvir 5: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi	49
Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije	58
Okvir 7: FADN (Farm Accountancy Data Network).....	125

POVZETEK POMEMBNEJŠIH UGOTOVITEV

Poročilo obravnava osnovne rezultate slovenskega kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2011. Pripravljeno je na osnovi podatkov Statističnega urada RS, podatkov Ministrstva za kmetijstvo in okolje ter drugih uradnih virov, ki so bili na voljo do 31. maja 2012. Preračuni in nekatere ocene so pripravljene na Kmetijskem inštitutu Slovenije. Vsi vrednostni kazalci so prikazani v evrih. Serije podatkov, ki so izvirno izražene v tolarjih, so preračunane v evro po povprečnem tečaju Banke Slovenije za posamezno leto.

Leto 2011 je zaznamovala prekinitev okrevanja gospodarstva po gospodarski in finančni krizi v letu 2009. Po 1,4-odstotni rasti v letu 2010 se je bruto domači proizvod realno znižal za 0,2%. Brezposelnost se je ponovno povečala, velik pa je ostal tudi javnofinančni primanjkljaj.

Stanje v kmetijstvu

Podatki popisov kmetijstva kažejo, da se strukturne spremembe v slovenskem kmetijstvu nadaljujejo. Na procese koncentracije in izboljšanja agrarne strukture v obdobju med letoma 2000 in 2010 kaže tako povečevanje povprečne velikosti kmetijskih gospodarstev (od 5,6 ha kmetijske zemlje v uporabi na 6,4 ha), kot tudi povečevanje absolutnega števila in deleža večjih gospodarstev (nad 20 ha, nad 30 glav velike živine). Vzporedno tečejo tudi intenzivni procesi specializacije. Leta 2010 je bilo v določeno vrsto pridelave usmerjeno 71% kmetijskih gospodarstev, ki so skupaj gospodarila na 77% kmetijske zemlje v uporabi in ustvarila 79% celotnega standardnega prihodka. Število delovno aktivnih oseb v kmetijstvu se je od leta 2000 zmanjšalo skoraj za petino, število polnovrednih delovnih moči pa skoraj za 30%. Ob tem se je izboljšala tudi izobrazbena struktura gospodarjev na družinskih kmetijah. Leta 2010 je imelo več kot osnovnošolsko izobrazbo 57% gospodarjev (leta 2000 42%), kakršnokoli kmetijsko izobrazbo pa 36% gospodarjev (leta 2000 16%).

Leto 2011 je bilo za kmetijstvo ponovno ugodnejše od predhodnega. Obseg proizvodnje se je po začasnih podatkih sicer nekoliko zmanjšal (za slab odstotek), pri čemer pa je bil nekaj manjši predvsem obseg živinoreje. Ob sicer manjši površini kmetijske zemlje v rabi kmetijskih gospodarstev so bili zaradi nadpovprečno dobre letine pri večini poljščin in sadnih vrst ter grozdju skupni pridelki večji kot v letu prej. V živinoreji se je nadaljeval trend zmanjševanja obsega prašičereje, ob tem pa sta se zmanjšali tudi perutninarska proizvodnja (meso in jajca) ter reja drobnice. V letu 2011 se je povečal le prirast govedi, skupna količina namolzenega mleka pa je ostala blizu ravni leta prej.

Ob večinoma manjši porabi kmetijskih proizvodov za prehrano je bila v letu 2011 stopnja samooskrbe pri večini rastlinskih in živalskih proizvodov večja kot v predhodnem letu. Pri rastlinskih pridelkih je bila višja stopnja samooskrbe predvsem rezultat večje domače pridelave zaradi ugodne letine, pri živalskih proizvodih pa predvsem manjše domače porabe. Med pomembnejšimi kmetijskimi proizvodi se je stopnja samooskrbe zmanjšala le pri prašičjem mesu, pri krompirju pa je ostala na ravni predhodnih dveh let.

V letu 2011 so bile cene kmetijskih proizvodov na povprečni letni ravni 9,0% višje kot v letu 2010 (realno 7,0%). Cene rastlinskih pridelkov so se v povprečju povečale za 6,1% (realno za 4,2%), najbolj cene oljnic (za okoli 30%) in žita (za okoli 15%). Precej je ponovno padla cena hmelja in grozdja za predelavo. Spremembe cen v živinoreji so bile na agregatni ravni večje kot pri rastlinskih pridelkih. V povprečju so bile te cene nominalno višje za 10,6% (realno za 8,7%). Porasle so cene vseh pomembnejših proizvodov z izjemo jagnjet. Najbolj so porasle cene mleka (nominalno višje za 13,8%), najmanj pa cene jajc (nominalno višje za 2,0%). V letu 2011 so porasle tudi cene proizvodnih vložkov za kmetijstvo, med njimi najbolj cene krmil in gnojil (več kot 20%) ter energije (okoli 15%). Na agregatni ravni so cene vseh proizvodnih vložkov porasle bolj (nominalno za 11,1%) kot cene kmetijskih proizvodov. Sicer neugodna cenovno-stroškovna razmerja v kmetijstvu so se zato v letu 2011 še nekoliko poslabšala.

Ob nekaj manjšem obsegu proizvodnje so se zaradi precejšnjega dviga odkupnih cen (predvsem živalskih proizvodov) ekonomski rezultati kmetijstva na agregatni ravni v letu 2011 drugo leto zapored nekoliko izboljšali. Po začasnih podatkih ekonomskih računov (SURS, druga ocena) je bila bruto dodana vrednost realno za 7% višja kot v letu prej, faktorski dohodek kmetijstva pa se je realno povečal za slabih 5%. Ocene na osnovi modelnih kalkulacij kažejo, da so se ekonomski rezultati močno izboljšali pri pridelavi pšenice ter drugega strnega žita ter oljne ogrščice, v okviru živinoreje pa so bili boljši kot v letu prej le pri proizvodnji mesa govedi in mleka. Izrazito poslabšanje ekonomskih rezultatov je v letu 2011 opazno pri krompirju in ponovno pri grozdju, med živalskimi proizvodi pa pri prašičih in perutnini, kar je predvsem posledica visokih cen krme.

Proračunski odhodki za kmetijstvo

Proračunska izplačila iz državnega proračuna, povezana s kmetijstvom (348,6 milijona EUR) so bila v letu 2011 2% manjša kot v letu 2010, pri čemer so se izplačila iz nacionalnih sredstev zmanjšala za 12%, sredstva iz EU proračuna pa povečala za 6%. Delež sofinanciranja ukrepov s strani EU je tako porasel od 57% v letu 2010 na 62% v letu 2011. Največ proračunskih sredstev je bilo tudi v letu 2011 namenjeno tržnim ukrepom in neposrednim podporam (46%) ter razvoju podeželja (41%), delež namenjen financiranju splošnih storitev za kmetijstvo pa je ostal razmeroma nizek (13%). V okviru prvega stebra kmetijske politike je bilo več sredstev kot v letu prej izplačanih za neposredna plačila proizvajalcem (+4%) ter ukrepe za zniževanje stroškov (+1%), obseg izplačil za ukrepe za podporo trgu (izvozna nadomestila, podpore porabi) ter odškodnin in drugih specifičnih podpor kmetijskim gospodarstvom pa se je močno zmanjšal. V okviru ukrepov strukturne politike in politike razvoja podeželja je bilo več sredstev kot v letu prej porabljenih za izravnalna plačila, povezana z okoljem in krajino (+8%), zlasti pa za spodbujanje razvoja podeželskih območij (+26%), medtem ko so bila izplačila za ukrepe za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in gozdarstva precej manjša kot v letu 2010 (-30%). Izplačila za splošne storitve za kmetijstvo so se glede na leto prej nekoliko povečala (+3%), njihova struktura pa se ni pomembneje spremenila.

Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Kljub upadu gospodarske aktivnosti, se je v letu 2011 skupna blagovna menjava agroživilskih proizvodov povečala za 12%, pri čemer je bil izvoz večji za 13%, uvoz pa za 11%. Pokritost uvoza z izvozom je porasla na 47%, primanjkljaj pa se je po dveh letih zmanjševanja povečal za 10% in znašal 982 milijonov EUR, kar je največ doslej.

Slovenija ostaja vrednostno neto uvoznik pri večini carinskih tarif agroživilskih proizvodov. Vrednostni presežek v blagovni menjavi je bil tako v letu 2011 zabeležen le pri živih živalih in izdelkih iz mesa, pri čemer se je pri živih živalih bilanca precej izboljšala, pri mesnih izdelkih pa poslabšala. Manjši primanjkljaj kot v letu prej je bil zabeležen pri mleku in mlečnih izdelkih, sadju in vrtninah ter pijačah, medtem ko se je pri mesu, žitu in krmi primanjkljaj povečal. V regionalni strukturi izvoza in uvoza v letu 2011 ni prišlo do velikih sprememb. Večina blagovne menjave agroživilskih proizvodov je, podobno kot v predhodnih letih, potekala z državami EU (65% izvoza in 78% uvoza), pomemben zunanjetrgovinski partner pa so ostale tudi države nekdanje Jugoslavije (26% izvoza, 8% uvoza), s katerimi je ostala bilanca pozitivna tudi v letu 2011, presežek pa se je po dveh letih zmanjševanja povečal na 70 milijonov EUR.

Živilskopredelovalna industrija

V letu 2011 se je obseg industrijske proizvodnje povečal tako v dejavnosti proizvodnje živil (+6,5%) kot proizvodnje pijač (+2,9%), rast pa je bila precej izrazitejša kot v povprečju predelovalnih dejavnosti (2,0%). Ob tem so porasle tudi cene živil in pijač pri proizvajalcih (+3,2% nominalno oziroma +1,4% realno), kar se je odrazilo tudi na rasti prihodkov (+7%). Se pa ti pozitivni trendi niso prenesli do kazalnikov uspešnosti poslovanja, deloma zaradi

ponovne podražitve virov financiranja, kar bremeni nadpovprečno zadolžena živilska podjetja, v nekaterih dejavnostih pa tudi zaradi podražitve vhodnih kmetijskih surovin. Te namreč niso bile v celoti prenesene na cene živilskih proizvodov, kar je zmanjšalo dodano vrednost. Vendar podobne pojave zadržanja prenosa stroškovnih sprememb opazamo tudi v primeru pocenitev kmetijskih surovin.

Poslovni rezultati slovenske živilskopredelovalne industrije so se v letu 2011 na agregatni ravni nekoliko poslabšali. Zmanjšanje dodane vrednosti in posledično poslabšanje kazalcev dobičkovnosti je opazno v veliki večini dejavnosti, kljub temu pa so na agregatno poslabšanje najbolj vplivale spremembe v dejavnostih predelave mleka in predelave mesa, razmere pa so bile zaostrene tudi v vseh treh nosilnih dejavnostih proizvodnje pijač. Živilskopredelovalna industrija je poslovno leto 2011 zaključila z 32,3 milijona EUR izkazanega dobička in 34,8 milijona EUR izkazane izgube oziroma z neto izgubo v višini 2,5 milijona EUR (leta 2010 neto dobiček v višini 7,7 milijona EUR). Več kot 60% izkazane izgube izhaja iz dejavnosti proizvodnje pijač, pri čemer je največ izgube ustvarilo pivovarstvo, pomemben delež k skupni izgubi pa sta prispevali tudi dejavnosti vinarstvo in proizvodnja brezalkoholnih pijač. Zanimivo je, da je tudi pri izkazanem čistem dobičku največji delež predstavljala dejavnost pivovarstva. Družbe, ki so sicer lastniško povezane, se po poslovni uspešnosti polarizirajo, kar je posledica dogajanj, ki niso povezana neposredno z osnovno dejavnostjo podjetij. Med dejavnostmi proizvodnje živil je bila največja izgub izkazana pri proizvodnji drugih živil, predvsem na račun podvojene izgube v dejavnosti predelave čaja in kave.

V letu 2011 za najpomembnejše dejavnosti živilskopredelovalne industrije, z izjemo pekarstva, ugotavljamo precejšnjo rast prihodkov od prodaje. V mesnopredelovalni dejavnosti, ki je sicer izkazala nekaj več kot 1,4 milijona EUR neto dobička, so bili prihodki realno višji za 8,8%, vendar se je dodana vrednost realno zmanjšala za dobrih 7%. Po obdobju rahle rasti izvozne usmerjenosti, se je le-ta ponovno znižala za pol odstotne točke in je ena najnižjih v panogi (16,3%). Nedvomno ekonomska nestabilnost v tem sektorju izhaja iz povečanih uvoznih pritiskov in izrazito intenzivne cenovne konkurence na trgu. Oskrbna veriga v segmentu rdečega mesa, predvsem mesa prašičev, je tako tudi v prihodnje pred zelo zahtevnimi izzivi.

Realizacija v mlečnopredelovalni industriji se je v letu 2011 realno povečala za dobre 4%. Je pa je kljub rasti prihodkov mlekarstvo v letu 2011 močno poslabšalo poslovni izid, saj je na agregatni ravni izkazalo neto izgubo (-0,2 milijona EUR). Izrazito je padla dodana vrednost (za okoli desetino), kar kaže na neugodno razmerje med stroški in realiziranimi prihodki. V tej dejavnosti so zaradi visokega deleža stroškov osnovne surovine, poslovni rezultati izrazito podvrženi nihanjem na trgu mleka. Dejavnost kaže pozitivne spremembe pri izvozni usmerjenosti, saj se je le ta v zadnjem letu ponovno občutno povečala in znašala 28,2%. Usmerjanje na tuje trge sodi med ukrepe prestrukturiranja in racionalizacije v perspektivnih podjetjih.

Pekarstvo je v letu 2011 stagniralo po prihodkih (+0,1%), medtem ko je dodana vrednost realno padla za dober odstotek. Slabši kot v letu prej so bili tudi kazalci donosnosti in dobičkovnosti. Pričakovanja glede poslovnega rezultata v tej dejavnosti so bila nekoliko slabša, saj so se podražile nekatere ključne primarne surovine (žito, sladkor, olje), vendar kaže, da so negativne posledice ublažili ukrepi povečevanja učinkovitosti ter stroškovne racionalizacije v največjih družbah. Nadaljuje pa se intenziviranje konkurence tako na ravni največjih podjetij, kot tudi v segmentu majhnih in mikro podjetij, opazno pa je tudi nadaljnje povečanje pritiskov tujih, predvsem avstrijskih ponudnikov v tem segmentu.

Ukrepi kmetijske politike

V letu 2011 ni bilo večjih sprememb v kmetijski politiki. Neposredna plačila so se izvajala po enaki shemi kot v letu 2010, ko so bili uveljavljeni prvi ukrepi iz pregleda reforme SKP (CAP Health Check). Večino neposrednih plačil so kmetijska gospodarstva uveljavljala v obliki plačilnih pravic na površino, sestavljenih iz enotnih plačil in individualnih zgodovinskih dodatkov, deloma pa tudi še v obliki proizvodno vezanih premij (za stročnice, lupinasto sadje,

bike in vole ter za ekstenzivno rejo ženskih govedi in mleko na gorsko višinskih in strmih kmetijah). Nove spremembe na področju neposrednih plačil prinaša leto 2012. S tem letom se ukinjajo proizvodno vezane premije za bike in vole ter plačila za stročnice in lupinasto sadje, ki se v celoti prenesejo v shemo enotnih plačil (kot individualni dodatek k plačilnim pravicam). Poleg tega se na novo uvaja pravilo modulacije, ki kmetijskim gospodarstvom, pri katerih skupni znesek neposrednih plačil presega 5.000 EUR, znižuje slovenski del neposrednih plačil (10%) na 500 EUR.

Tudi pri ukrepih za stabilizacijo trga, katerih vloga se v splošnem postopoma zmanjšuje, v letu 2011 ni bilo večjih novosti. Za razliko od predhodnih let se je poleg rednih ukrepov (izvozna nadomestila, podpore porabi) v tem okviru izvajal tudi ukrep podpore pridelovalcem zelenjave, prizadetim zaradi motenj na trgu ob izbruhu bakterije *E. coli* v Nemčiji.

V okviru politike razvoja podeželja se je v letu 2011 v skladu s Programom razvoja podeželja 2007-2013 nadaljevalo izvajanje ukrepov v okviru vseh štirih prednostnih osi (izboljšanje konkurenčnosti, ohranjanje okolja in naravnih virov, izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, krepitev lokalnih razvojnih pobud Leader). Z uveljavitvijo četrte spremembe programa v začetku leta 2011 je prišlo do določene prerazporeditve sredstev med ukrepi znotraj osi, skupni obseg javnih sredstev pa je ostal enak (1.178 milijonov EUR). Do konca leta 2011 je bilo za ukrepe prve, tretje in četrte osi, ki se izvajajo na podlagi javnih razpisov, odobrenih 73% okvirno razpoložljivih sredstev za celotno programsko obdobje, izplačanih pa 43%. Ukrepi druge osi so se izvajali na podlagi zbirnih vlog v podobnem obsegu kot v letu prej.

Med ukrepi, ki niso predmet skupne kmetijske politike, so bili, podobno kot v letu prej, uporabljeni posebni ukrepi podpore kmetijskim gospodarstvom zaradi specifičnih razmer. V tem okviru so bila med drugim sredstva namenjena tudi finančni pomoči pridelovalcem sadilnega materiala v vinogradništvu (zaradi poslabšanja razmer na trgu), čebelarjem (zaradi nenadnih pomorov čebel) ter promocijskim dejavnostim hmeljarjev (zaradi zaostrenih razmer na svetovnem trgu).

Gozdarstvo in lovstvo

V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2011 posekanega 3.895.636 m³ lesa, od tega 2.040.015 m³ iglavcev in 1.855.622 m³ listavcev. V primerjavi z letom 2010 se je posek povečal za 15,5% in je dosegel 71% možnega poseka po gozdnogospodarskih načrtih. Trajne zmogljivosti zasebnih gozdov še vedno niso dovolj izkoriščene predvsem zaradi razdrobljenosti zasebne gozdne posesti. Delež sanitarnega poseka (17%) je bil najnižji v zadnjih 15 letih. V letu 2011 ni bilo zabeleženih večjih naravnih ujm, ki bi poškodovale gozdove.

Obseg izvedenih negovalnih del v gozdovih se je v primerjavi z letom 2010 povečal. Dosegel je 46% v gozdnogospodarskih načrtih načrtovanega obsega. Izvajanje teh del, ki zagotavljajo tudi trajnost gozdov, za načrtovanim zaostaja zlasti v zasebnih gozdovih. Tu je bilo opravljenih le 35% negovalnih del, ki so predvidena v gozdnogospodarskih načrtih. Tudi zaradi tega je poudarjena potreba po združevanju lastnikov zasebnih gozdov, kar bi omogočalo zmanjševanje stroškov gospodarjenja in povečanje učinkovitosti. Dela na obnovi gozda so bila izvedena v podobnem obsegu kot leta 2010, in sicer na površini 1.668 ha.

Za uresničevanje programa vzdrževanja gozdnih cest, ki so pomemben dejavnik za zagotavljanje ustreznih pogojev za gospodarjenje z gozdovi, je bilo v letu 2011 iz vseh razpoložljivih virov zbranih 5,3 milijona EUR, kar je 5% manj kot v predhodnem letu. V letu 2011 je bilo zgrajenih le 3 km gozdnih cest oziroma 25 km manj kot v letu 2010. Rekonstruiranih je bilo 3 km gozdnih cest, to je 23 km manj kot v letu 2010.

V letu 2011 je obseg pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov (3.387.866 m³) dosegel najvišjo vrednost po drugi svetovni vojni oziroma odkar obstajajo podatki. V strukturi proizvodnje je opazno povečevanje deleža listavcev, ki se je leta 2011 približal 50%. Trend zmanjševanja porabe okroglega industrijskega lesa v Sloveniji, ki je od leta 2007 zelo izrazit, se je v letu

2011 ustavil. Poraba je ostala na podobni ravni kot leta 2010, ko so bile dosežene najnižje vrednosti. Nadaljuje se hitra rast izvoza, ki traja že od vstopa Slovenije v Evropsko unijo. Izvoz se je v letu 2011 zopet bistveno povečal v vseh kategorijah gozdnih lesnih sortimentov in je dosegel 1.134.469 m³. Glavni smeri izvoza sta Avstrija in Italija. Izvoz v ti dve državi se razlikuje po strukturi, saj se v Italijo izvažata predvsem les slabše kakovosti listavcev, v Avstrijo pa hlodovina in les za celulozo in plošče iglavcev. Izvoz okroglega industrijskega lesa iglavcev je bil v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 višji za 50%, pri listavcih pa se je povečal za 30%. Uvoz je bil v letu 2011 za 46% višji kot v letu 2010. Neusklajena gibanja v gozdno - lesni verigi so se v 2011 stopnjevala. Proizvodnja in izvoz sta dosegla najvišjo raven, ob tem pa se je vrsta večjih lesnopredelovalnih obratov znašla v stečaju.

Odkup gob, ki so med pomembnejšimi nelesnimi gozdnimi proizvodi, je bil leta 2011 bistveno manjši kot v letu 2010.

Realizacija načrtovanega pri upravljanju s populacijami divjadi je bila podobna kot v predhodnem letu. Osnovna usmeritev ostaja ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih vrst divjadi, ob sprejemljivem vplivu na njihovo življenjsko okolje. Posegi v populacije divjadi, obseg izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad kažejo, da se problemi umirjajo. Ukrepi pri upravljanju populacij divjadi se med seboj usklajujejo, kar zmanjšuje nevarnost prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

V letu 2011 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, izplačano 26,3 milijona EUR javnih sredstev, kar je 3% manj kot v letu 2010.

1 STANJE V KMETIJSTVU

1.1 Makroekonomsko okolje in mesto kmetijstva v gospodarstvu

Okrevanje slovenskega gospodarstva po mednarodni gospodarski in finančni krizi, ki je močno zaznamovala leto 2009, se je v letu 2011 zaustavilo (UMAR, 2012). Po skromni rasti v letu 2010 (1,4%) se je bruto domači proizvod realno znižal za 0,2%. Padec bruto domačega proizvoda je predvsem posledica manjše domače potrošnje (-1,6%) in to tako investicijske, kot tudi končne zasebne in državne potrošnje. Glavni generator gospodarske rasti je bilo izvozno povpraševanje (izvoz realno večji za 6,8%).

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Prebivalstvo (000; 30.6.)	2.009	2.019	2.023	2.042	2.049	2.052
Realne stopnje rasti BDP (%)	5,8	6,9	3,6	-8,0	1,4	-0,2
BDP (mio EUR, tekoči tečaj)	31.050	34.562	37.280	35.311	35.416	35.639
Dodana vrednost po dejavnostih (mio EUR, tekoči tečaj):	27.229	30.336	32.716	30.788	30.822	31.097
Struktura dodane vrednosti : - Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A+B) (%)	2,3	2,5	2,4	2,4	2,5	2,5
- Industrija (C, D, E) (%)	26,9	26,6	25,3	23,1	23,6	24,5
- Gradbeništvo (F) (%)	7,2	8,1	8,4	8,0	6,4	5,2
- Storitve (G do P) (%)	63,6	62,9	63,9	66,5	67,6	67,8
Zaposlenost (000):	945	977	1.002	984	959	942
Struktura zaposlenosti: - Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A+B) (%)	9,3	8,8	8,4	8,4	8,4	8,4
- Industrija (C, D, E) (%)	26,4	25,8	25,0	23,3	22,5	22,6
- Gradbeništvo (F) (%)	7,7	8,4	9,2	9,3	8,6	7,7
- Storitve (G do P) (%)	56,6	57,0	57,4	59,0	60,5	61,4
BDP na prebivalca (EUR, tekoči tečaj)	15.464	17.120	18.437	17.295	17.286	17.361
BDP na prebivalca po kupni moči (PPS; EUR)	20.700	22.100	22.700	20.500	20.700	:
BDP na prebivalca po kupni moči (PPS EU-27=100; %)	88	88	91	87	85	:
Delež izdatkov za hrano, pijačo in tobak v končni porabi gospodinjstev (%)	19,5	19,4	19,4	20,3	20,3	:
Brezposelnost po ILO (%)	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,1
Registrirana brezposelnost (%)	9,4	7,7	6,7	9,1	10,7	11,8
Inflacija v povprečju leta (%)	2,5	3,6	5,7	0,9	1,8	1,8
Izvoz proizvodov (mio EUR)	16.757	19.406	19.808	16.018	18.243	20.478
Uvoz proizvodov (mio EUR)	18.341	21.508	23.046	17.115	19.881	22.159
Saldo menjave proizvodov s tujino (mio EUR)	-1.584	-2.102	-3.238	-1.098	-1.638	-1.681
Saldo tekočega računa plačilne bilance (% BDP)	-2,5	-4,8	-6,9	-1,3	-0,8	-0,5
Javnofinančni saldo (% BDP)	-0,8	0,3	-0,3	-5,6	-5,4	-4,4

Vir: SURS, UMAR

Slabšanje razmer na trgu dela se je v letu 2011 nadaljevalo, vendar počasneje kot v predhodnem letu. Zaposlenost (po nacionalnih računih) se je zmanjšala za 1,7% (leta 2010 za 2,5%), število brezposelnih pa se je povečalo za desetino (leta 2010 za 16%). Stopnja registrirane brezposelnosti je v povprečju leta znašala 11,8% (leta 2010 10,7%), ankete pa 8,1% (leta 2010 7,3%). Povprečna bruto plača na zaposlenega je bila nominalno višja kot leta 2010 za 2% (realno za 0,2%), pri čemer se je povečala le v zasebnem sektorju. V javnem sektorju je bruto plača zaradi varčevalnih ukrepov ostala nominalno nespremenjena, realno pa je bila že drugo leto zapored 1,8% nižja kot leto prej.

Povprečna inflacija je ob negativni gospodarski rasti ostala na ravni leta 2010 (1,8%), inflacijski pritiski pa so bili predvsem rezultat rasti cen energentov in hrane na mednarodnih trgih. Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance se je v letu 2011 ponovno znižal (na 0,5% BDP), k čemur je največ prispevalo povečanje presežka v storitveni menjavi ter prilivi sredstev iz proračuna EU (UMAR, 2012). Nekoliko se je zmanjšal tudi javnofinančni primanjkljaj, vendar je kljub temu ostal visok (4,4% BDP).

Po podatkih nacionalnih računov je kmetijstvo skupaj z lovstvom, gozdarstvom in ribištvm v letu 2011 k skupni ustvarjeni dodani vrednosti prispevalo 2,5%, k skupni zaposlenosti pa 8,4%. Oba deleža sta zadnjih nekaj leta dokaj stabilna, velik razkorak med njima pa kaže na še vedno prisoten problem nizke produktivnosti dela v kmetijstvu.

1.2 Struktura kmetijskih gospodarstev

Število kmetijskih gospodarstev in raba zemljišč

Po podatkih popisa kmetijstva 2010 se v Sloveniji s kmetijsko dejavnostjo ukvarja 74.646 kmetijskih gospodarstev. V primerjavi s popisom, ki je bil izveden leta 2000, se je število kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 12 tisoč oziroma za skoraj 14%. V letu 2010 so kmetijska gospodarstva upravljala s 507 tisoč ha kmetijskih zemljišč, od katerih so uporabljala dobrih 474 tisoč ha. V primerjavi s podatki popisa iz leta 2000 so skupna kmetijska zemljišča v uporabi manjša za okoli 11 tisoč ha oziroma dobra 2%. Površina se je zmanjšala praktično pri vseh vrstah rabe zemljišč z izjemo njiv, ki je v primerjavi z letom 2000 ostala skoraj nespremenjena. Površine sadovnjakov so manjše za dobro petino, površine trajnega travinja za slabe 3%, površine pod vinogradi pa za dober odstotek. Pri analizi niso upoštevani skupni travniki in pašniki. Njihova površina se je v medpopisnem obdobju zmanjšala od 22.786 ha v letu 2000 na 8.221 ha v letu 2010.

Še bolj kot skupno število gospodarstev se je zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev s posamezno vrsto rabe zemljišč. Število kmetijskih gospodarstev s sadovnjaki se je skoraj prepolovilo, nekoliko manj izrazito pa se je zmanjšalo tudi število gospodarstev pri drugih vrstah rabe.

Okvir 1: Popis kmetijskih gospodarstev 2010

Popis kmetijskih gospodarstev je statistično raziskovanje, s katerim se zbirajo osnovni podatki o stanju in razvojnih trendih na področju kmetijstva in ga izvaja Statistični urad Republike Slovenije. Vsakih 10 let se opravi popis vseh gospodarstev, v vmesnih zakonsko določenih rokih pa se izvajajo vzorčna raziskovanja.

Leta 2000 je bil v Sloveniji prvič opravljen popis kmetijskih gospodarstev, ki je bil v celoti usklajen s priporočili FAO in zakonodajo EU. Tako so bili prvič pridobljeni podatki o strukturi kmetijske proizvodnje, rabi zemljišč, tehnološki opremljenosti in delovni sili na kmetijskih gospodarstvih, ki so bili primerljivi z drugimi državami članicami EU. Rezultati so prikazani za t.i. evropsko primerljive kmetije, to je vsa tista kmetijska gospodarstva, ki imajo:

- najmanj 1 ha kmetijskih zemljišč ali
- najmanj 10 arov kmetijskih zemljišč in 90 arov gozda ali
- najmanj 30 arov vinogradov in/ali sadovnjakov ali
- redijo 2 ali več glav velike živine (GVŽ) ali
- imajo 15 do 30 arov vinogradov in redijo 1 do 2 glavi velike živine ali
- imajo več kot 50 panjev čebel ali
- pridelujejo vrtnine, zelišča, gojene gobe, cvetje in okrasne rastline za prodajo.

Popis, ki je bil izveden leta 2010, v veliki meri omogoča primerljivost podatkov s predhodnim popisom kmetijskih gospodarstev. S popisom so bili pridobljeni podatki o zemljiščih in rabi zemljišč, živinoreji, kmetijski mehanizaciji in opremi, gozdarstvu, delovni sili ter pridobitnih dejavnostih na kmetijskih gospodarstvih. V okviru popisa sta bila izvedena tudi redni popis tržnega vrtnarstva in vzorčno raziskovanje o metodah kmetijske proizvodnje.

Poleg podatkov, zbranih na terenu, so bili neposredno uporabljeni tudi podatki iz administrativnih virov oziroma različnih registrov (Register kmetijskih gospodarstev, Centralni register goveda, Centralni register čebelnjakov, Register pridelovalcev grozdja in vina) in evidenc (Evidenca ekoloških pridelovalcev in predelovalcev, Evidenca dopolnilnih dejavnosti) pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (od leta 2011 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje) ter vlog za neposredna plačila v kmetijstvu (podatki o posejanih površinah). Na ta način je bilo pridobljeno nekaj več kot 10% vseh podatkov, nekateri administrativni viri pa so bili uporabljeni tudi posredno, za kontrolo na terenu zbranih podatkov.

V popisu kmetijstva 2010 je bila spremenjena metodologija za določanje ekonomske velikosti in proizvodnega tipa kmetijskih gospodarstev, zato podatki o tipologiji niso primerljivi s podatki predhodnih strukturnih popisov. Medtem, ko je bila v obdobju 2000-2007 tipologija izračunana na osnovi standardiziranega pokritja (SGM), ki predstavlja razliko med standardnimi prihodki in specifičnimi spremenljivimi stroški na enoto (ha, glavo), v letu 2010 ta temelji na standardnem prihodku (SO) na enoto, ki je definiran kot vrednost bruto proizvodnje posameznega pridelka.

V strukturi kmetijskih zemljišč v uporabi trajni travniki in pašniki še vedno predstavljajo več kot polovico (58%), sledijo njive in vrtovi s 36% ter trajni nasadi s slabimi 6%. V primerjavi z letom 2000 se ti deleži niso bistveno spremenili.

Preglednica 2: Število gospodarstev po rabi zemljišč in povprečna velikost kmetijskih gospodarstev po vrstah rabe; 2000 in 2010

	Število gospodarstev		Indeks 2010/00	Površina rabe KZU (ha)		Indeks 2010/00	Povprečno ha/gospodarstvo		Indeks 2010/00
	2000	2010		2000	2010		2000	2010	
Gospodarstva skupaj	86.467	74.646	86,3	485.879	474.432	97,6	5,6	6,4	113,1
Gospodarstva z njivami in vrtovi	80.877	63.272	78,2	170.570	170.144	99,8	2,1	2,7	127,5
Gospodarstva s sadovnjaki in oljčniki	42.727	22.161	51,9	13.062	10.082	77,2	0,3	0,5	148,8
Gospodarstva z vinogradi	35.129	26.328	74,9	16.603	16.351	98,5	0,5	0,6	131,4
Gospodarstva s trajnim travinjem*	74.230	61.949	83,5	285.410	277.492	97,2	3,8	4,5	116,5

* brez skupnih travnikov in pašnikov
Vir: SURS

Ker se je število kmetijskih gospodarstev v obdobju 2000-2010 zmanjšalo bolj kot površina kmetijskih zemljišč v uporabi, se je povprečna velikost kmetijskih gospodarstev povečala od 5,6 ha v letu 2000 na 6,4 ha v letu 2010 oziroma za 13%.

Gledano po vrstah rabe se je povprečna velikost od leta 2000 relativno najbolj povečala pri sadovnjakih (skoraj za 50%), sledijo vinogradi in njive (za okoli 30%), najmanj pa se je povečala povprečna površina trajnega travinja na gospodarstvo (za slabih 17%).

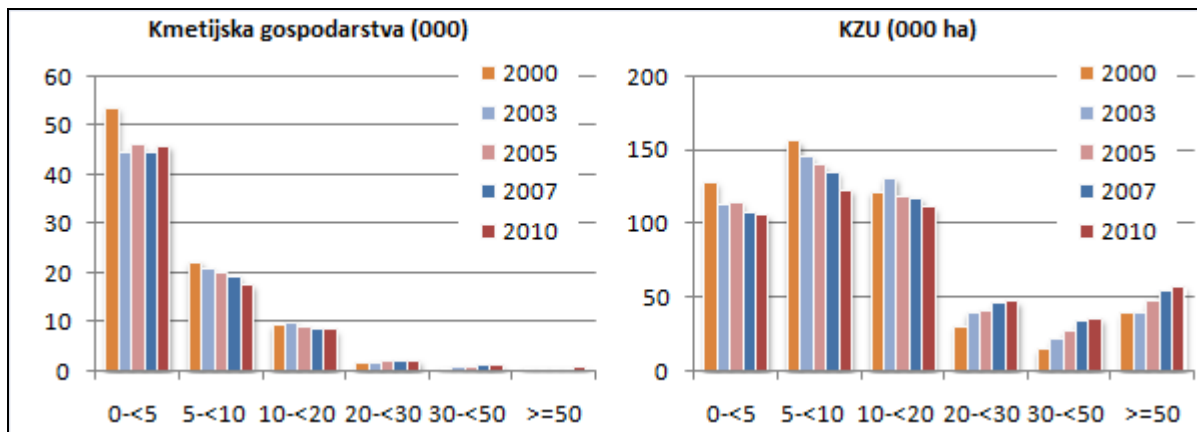
Na proces koncentracije kmetijskih zemljišč kažejo tudi spremembe velikostne strukture kmetijskih gospodarstev. Delež gospodarstev, ki imajo v uporabi nad 20 ha kmetijskih zemljišč, je v primerjavi z letom 2000 dva krat večji (leta 2010 4,5%), kmetijska zemlja, ki jo ta gospodarstva uporabljajo, pa zavzema skoraj 30% skupne površine kmetijske zemlje v uporabi, kar je 12 odstotnih točk več kot leta 2000.

Preglednica 3: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti KZU; 2000 in 2010

	Kmetijska gospodarstva					Kmetijska zemlja v uporabi (KZU)*				
	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)		Površina (ha)		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010		2000	2010	2000	2010		2000	2010
<20 ha	84.651	71.358	84,3	97,9	95,6	403.852	337.495	83,6	83,1	71,1
>=20 ha	1.816	3.288	181,1	2,1	4,4	82.026	136.939	166,9	16,9	28,9
Skupaj	86.467	74.646	86,3	100,0	100,0	485.878	474.434	97,6	100,0	100,0

* brez skupnih travnikov in pašnikov
Vir: SURS

Slika 1: Število kmetijskih gospodarstev in površina po velikostnih razredih KZU; 2000-2010

Vir: SURS

Število kmetijskih gospodarstev in površina kmetijske zemlje v uporabi v velikostnih razredih do 20 ha KZU se je v primerjavi z letom 2000 zmanjšalo za okoli 16%. Zmanjševanje števila gospodarstev v teh razredih je potekalo dokaj enakomerno skozi celotno medpopisno obdobje, z izjemo kmetijskih gospodarstev v velikostnem razredu do 5 ha KZU. V tem velikostnem razredu se je število gospodarstev močno zmanjšalo v obdobju 2000-2003, kasneje pa se ni bistveno spremenilo.

Tako število kmetijskih gospodarstev, kot tudi površina kmetijske zemlje v uporabi se je v celotnem medpopisnem obdobju najbolj zmanjšala v velikostnem razredu od 5 do 10 ha KZU (za okoli petino), kljub temu pa se v tem velikostnem razredu še vedno nahaja okoli četrtna vseh gospodarstev in KZU.

Živinoreja

Po podatkih popisa kmetijstva 2010 se z živinorejo ukvarja nekaj manj kot 59 tisoč kmetijskih gospodarstev, kar je skoraj 19 tisoč oziroma četrtna manj kot leta 2000. Močno se je zmanjšalo število gospodarstev, ki redijo prašiče, perutnino, govedo ali kunce (za okoli 40%), manjše pa je tudi število gospodarstev s kozami. V tem medpopisnem obdobju se je povečalo le število gospodarstev, ki redijo ovce, konje ali jelenjad.

Še bolj izrazito kot pri rabi kmetijske zemlje, se procesi specializacije kažejo v živinoreji. V letu 2010 se je z živinorejo ukvarjalo 79% vseh gospodarstev, kar je 11 odstotnih točk manj kot leta 2000. Največ gospodarstev je v letu 2010 redilo govedo (48% vseh) in perutnino (48% vseh), sledijo pa gospodarstva s prašiči (35% vseh). Kmetijska gospodarstva so v letu 2010 redila 421.553 glav velike živine (GVŽ) oziroma dobrih 11% manj kot leta 2000. Največji padec števila živine v primerjavi z letom 2000 je opazen pri kuncih (-53%), prašičih (-37%) in perutnini (-27%), medtem ko je zmanjšanje števila govedi mnogo manj izrazito (-5%).

Preglednica 4: Število kmetijskih gospodarstev z živino, število živine ter povprečno število živali na gospodarstvo; 2000 in 2010

	Število gospodarstev		Indeks 2010/00	Število živine		Indeks 2010/00	Št. glav/ gospodarstvo		Indeks 2010/00
	2000	2010		2000	2010		2000	2010	
Gospodarstva z govedom	56.097	36.119	64,4	499.546	472.333	94,6	8,9	13,1	146,9
Gospodarstva s kravami	47.265	29.030	61,4	198.261	174.695	88,1	4,2	6,0	143,5
Gospodarstva s prašiči	44.623	26.441	59,3	601.953	382.031	63,5	13,5	14,4	107,1
Gospodarstva s perutnino	58.929	36.240	61,5	6.731.009	4.900.990	72,8	114,2	135,2	118,4
Gospodarstva s konji	4.634	5.948	128,4	14.407	22.673	157,4	3,1	3,8	122,6
Gospodarstva z ovci	4.330	6.181	142,7	96.027	137.737	143,4	22,2	22,3	100,5
Gospodarstva s kozami	4.775	4.214	88,3	29.385	34.864	118,6	6,2	8,3	134,4
Gospodarstva s kuncmi	12.682	8.051	63,5	180.274	85.088	47,2	14,2	10,6	74,3
Gospodarstva z jelenjadjo	190	352	185,3	4.189	7.341	175,2	22,0	20,9	94,6
Gospodarstva z živino (GVŽ)	77.452	58.648	75,7	470.498	421.553	89,6	6,1	7,2	118,3

Vir: SURS

Zaradi večjega padca števila kmetijskih gospodarstev od padca števila živine, se je povprečno število GVŽ na gospodarstvo povečalo od 6,1 v letu 2000 na 7,2 leta 2010 oziroma za 18%.

Proces koncentracije v živinoreji je opazen pri vseh vrstah živine z izjemo kuncev in jelenjadi, najbolj izrazit in enakomeren pa je v govedoreji. Gospodarstva z govedom so leta 2010 v povprečju redila 13,1 glave, kar je 4,2 glave več kot leta 2000. Povprečno število krav molznic na gospodarstvo se je v istem obdobju podvojilo (na 9,9 glav), poraslo pa je tudi povprečno število drugih krav (na 3,3 glave na gospodarstvo oziroma za 17%). Pri prašičih je bilo povečanje povprečnega števila živali na gospodarstvo med letoma 2000 in 2010 precej manjše (+7%), kar pa je v celoti posledica dogajanj v obdobju po letu 2007. Od leta 2000 do

2007 je povprečno število prašičev na gospodarstvo namreč poraslo od 13,5 na 17,2 glave, nato pa se je zaradi velikega padca števila živali do leta 2010 zmanjšalo na 14,4 glave.

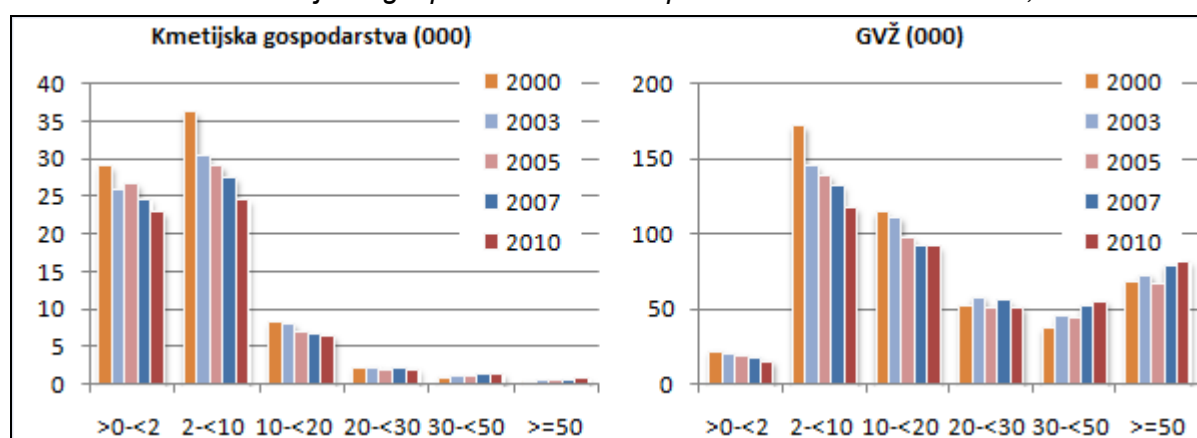
Velikostna struktura na živinorejskih gospodarstvih se je v zadnjih desetih letih precej izboljšala. Število gospodarstev, ki redijo več kot 30 GVŽ, se je povečalo za 59%, ta gospodarstva pa redijo tretjino vseh GVŽ, kar je 11 odstotnih točk več kot v letu 2000.

Preglednica 5: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti GVŽ; 2000 in 2010

	Kmetijska gospodarstva					Število glav velike živine (GVŽ)				
	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)		Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010		2000	2010	2000	2010		2000	2010
<30	75.964	56.285	74,1	98,1	96,0	363.107	280.418	77,2	77,2	66,5
>=30	1488	2.363	158,8	1,9	4,0	107.391	141.135	131,4	22,8	33,5
Skupaj	77.452	58.648	75,7	100	100	470.498	421.553	89,6	100	100

Vir: SURS

Slika 2: Število kmetijskih gospodarstev in GVŽ po velikostnih razredih GVŽ; 2000-2010

Vir: SURS

Podatki kažejo, da so procesi koncentracije v živinoreji nekoliko živahnejši kot pri kmetijski zemlji. Povprečno število živali na gospodarstvo se povečuje dokaj enakomerno v celotnem medpopisnem obdobju, velikostna struktura pa se izboljšuje predvsem zaradi rasti števila gospodarstev v večjih velikostnih razredih. Ob tem pa je zaskrbljujoče, da je pri večini proizvodnih usmeritev, še najbolj izrazito pa v prašičereji, proces opuščanja proizvodnje hitrejši od procesa koncentracije in specializacije na večjih gospodarstvih, posledično pa se zmanjšuje tudi skupno število GVŽ.

Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih

Na kmetijskih gospodarstvih je v letu 2010 delalo dobrih 211.000 oseb, od tega 205.597 na družinskih kmetijah in 5.594 v kmetijskih podjetjih in zadrugah. V obdobju 2000-2010 se je število oseb, ki delajo v kmetijstvu, zmanjšalo za 18%.

Skupaj s sezonskim in priložnostnim delom ter strojnimi storitvami je vložek dela, izražen v polnovrednih delovnih močeh (PDM), znašal 77.013 PDM. Skupna zaposlenost v kmetijstvu se je tako v primerjavi s popisom 2000 zmanjšala za skoraj 29%.

Povprečno število PDM na kmetijsko gospodarstvo se je v medpopisnem obdobju znižalo za 17% in sedaj znaša 1,03. Zmanjšal se je tudi vložek dela na enoto površine kmetijske zemlje v uporabi in sicer od 22 PDM/100 ha KZU leta 2000 na 16 PDM/100 ha KZU leta 2010 oziroma za skoraj 27%.

Preglednica 6: Delovna sila v kmetijstvu; 2000 in 2010

	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010		2000	2010
ŠTEVILO OSEB					
Zaposleni v podjetjih in zadrugah	4.058	5.594	137,9	1,6	2,6
Plačana delovna sila na kmetijah	197	352	178,7	0,1	0,2
Družinska delovna sila	252.528	205.245	81,3	98,3	97,2
- Gospodar	86.336	74.425	86,2	33,6	35,2
- Drugi družinski člani	166.192	130.820	78,7	64,7	61,9
Skupaj delovna sila v kmetijstvu	256.783	211.191	82,2	100,0	100,0
ŠTEVILO PDM					
Zaposleni v podjetjih in zadrugah	4.032	2.610	64,7	3,7	3,4
Plačana delovna sila na kmetijah	156	225	144,2	0,1	0,3
Nestalna delovna sila na kmetijah	3.622	4.686	129,4	3,4	6,1
Nestalna delovna sila v kmetijskih podjetjih in zadrugah	:	573	-	-	0,7
Družinska delovna sila	99.718	68.682	68,9	92,5	89,2
- Gospodar	44.690	34.645	77,5	41,5	45,0
- Drugi družinski člani	55.028	34.037	61,9	51,0	44,2
Strojne storitve na družinskih kmetijah	281	227	80,8	0,3	0,3
Strojne storitve v kmetijskih podjetjih in zadrugah	:	10	-	-	-
Skupaj zaposlenost v kmetijstvu	107.809	77.013	71,4	100,0	100,0
PDM/število oseb, ki delajo v kmetijstvu	0,42	0,36	86,9	-	-
PDM/100 ha KZU	22,2	16,2	73,2	-	-
PDM/gospodarstvo	1,25	1,03	82,7	-	-

Vir: SURS

Starostna struktura družinskih članov na kmetijah se še vedno slabša. Več kot ena tretjina družinskih članov je starejših od 55 let, kar je 4 odstotne točke več kot v letu 2000. Nasprotno se je delež družinskih članov, mlajših od 45 let v obdobju od leta 2000 zmanjšal za 7 odstotnih točk, predvsem na račun zmanjšanja deleža družinskih članov mlajših od 25 let. Po podatkih popisa 2010 je sedaj mlajših od 45 let manj kot polovica družinskih članov na družinskih kmetijah.

Preglednica 7: Starostna struktura družinskih članov na družinskih kmetijah; 2000 in 2010

	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010		2000	2010
<25 let	91.215	54.169	59,4	28,2	20,9
25-44 let	88.598	71.758	81,0	27,4	27,7
45-55 let	42.561	41.842	98,3	13,2	16,2
>=55 let	100.607	91.306	90,8	31,1	35,2
Družinski člani skupaj	322.981	259.075	80,2	100,0	100,0

Vir: SURS

Počasi, a vztrajno se izboljšuje izobrazbena struktura gospodarjev na družinskih kmetijah. Delež gospodarjev brez izobrazbe ali samo z osnovnošolsko izobrazbo se je v primerjavi z letom 2000 zmanjšal za 15 odstotnih točk oziroma na 43%. Vzporedno se je povečal delež gospodarjev s poklicno ali srednjo izobrazbo, pa tudi tistih z višjo ali visoko izobrazbo.

Podobne spremembe zasledimo tudi pri kmetijski izobrazbi gospodarjev. V primerjavi z letom 2000 se je v letu 2010 delež gospodarjev, ki imajo samo praktične izkušnje v kmetijstvu zmanjšal za 19 odstotnih točk in sedaj znaša dobrih 64%. Skoraj za trikrat se je povečalo število gospodarjev, ki imajo opravljene tečaje iz kmetijstva, povečal pa se je tudi delež gospodarjev z različnimi oblikami formalne kmetijske izobrazbe.

Preglednica 8: Izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah; 2000 in 2010

	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010		2000	2010
Splošna izobrazba					
Brez ali nepopolna osnovna izobrazba	9.717	4.496	46,3	11,3	6,0
Osnovna izobrazba	40.698	27.704	68,1	47,1	37,2
Nižja ali srednja izobrazba	33.044	37.627	113,9	38,3	50,6
Višja ali visoka izobrazba	2.781	4.598	165,3	3,2	6,2
Ni podatka	96	0	-	0,1	0,0
Kmetijska izobrazba					
Samo praktične izkušnje	72.440	47.970	66,2	83,9	64,5
Tečaji iz kmetijstva	7.045	19.896	282,4	8,2	26,7
Poklicna ali srednja izobrazba	4.340	5.540	127,6	5,0	7,4
Višja ali visoka izobrazba	642	1.019	158,7	0,7	1,4
Ni podatka	1.869	0	-	2,2	0,0
Gospodarji skupaj	86.336	74.425	86,2	100,0	100,0

Vir: SURS

Tipologija in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev

V Sloveniji je bilo v letu 2010 v določeno vrsto rastlinske oziroma živinorejske pridelave usmerjeno 71% kmetijskih gospodarstev. V okviru specializirane rastlinske pridelave prevladuje tip gospodarstev, ki je usmerjen v poljedelstvo (17%), sledijo pa mu gospodarstva, ki so usmerjena v gojenje trajnih nasadov, kamor se uvršča dobra desetina vseh kmetijskih gospodarstev. Med specializiranimi živinorejskimi gospodarstvi prevladuje pašna živinoreja, saj se z njo ukvarja 40% vseh kmetijskih gospodarstev. Slabih 30% kmetijskih gospodarstev spada v enega od tipov z mešano pridelavo, bodisi v tip mešana rastlinska pridelava, mešana živinoreja ali pa kombinacija obojega.

Preglednica 9: Kmetijska gospodarstva, KZU in ekonomska velikost po glavnih tipih kmetovanja; 2010

	Gospodarstva		KZU		Standardni prihodek	
	Število	Delež (%)	ha	Delež (%)	000 EUR	Delež (%)
Poljedelstvo	12.772	17,1	63.178	13,3	62.655	6,8
Vrtnarstvo	523	0,7	2.173	0,5	27.254	3,0
Trajni nasadi	8.688	11,6	22.275	4,7	76.195	8,3
Pašna živinoreja	29.883	40,0	263.955	55,6	457.896	50,0
Praščereja in perutninarstvo	915	1,2	12.915	2,7	97.937	10,7
Mešana rastlinska pridelava	5.513	7,4	17.815	3,8	31.551	3,4
Mešana živinoreja	4.934	6,6	26.524	5,6	47.776	5,2
Mešano rastlinska prid. živinoreja	11.418	15,3	65.598	13,8	113.841	12,4
Skupaj	74.646	100,0	474.432	100,0	915.104	100,0

Vir: SURS

Specializirana kmetijska gospodarstva so v letu 2010 upravljala z več kot tri četrtine (77%) kmetijske zemlje v uporabi. V okviru specializirane rastlinske pridelave se nahaja manj kot petina vse kmetijske zemlje v uporabi (dobrih 18%), v okviru poljedelske pridelave pa le 13%. Več kot 55% kmetijske zemlje v uporabi uporabljajo kmetijska gospodarstva, ki so usmerjena v rejo travojede živine.

Kmetijska gospodarstva so v letu 2010 dosegla skupni standardni prihodek v višini 915 milijonov EUR, k čemur so specializirana gospodarstva prispevala 79%. Kar polovico skupnega standardnega prihodka so ustvarila gospodarstva, ki so bila usmerjena v rejo pašne živine.

Glede na velikostne razrede ekonomske velikosti je bilo v letu 2010 več kot dve tretjini kmetijskih gospodarstev v razredih do 8.000 EUR. Ta gospodarstva so skupaj ustvarila slabo petino standardnega prihodka, upravljala tretjino vseh kmetijskih zemljišč v uporabi in redila slabo petino vseh GVŽ, na njih pa je bila zaposlena skoraj polovica vseh PDM v kmetijstvu. Več kot 20% gospodarstev in standardnega prihodka se nahaja v razredih ekonomske velikosti med 8.000 in 25.000 EUR, v teh razredih pa je skoraj 30% KZU, GVŽ in PDM. Le pri okoli 10% kmetijskih gospodarstev ekonomska velikost dosega ali presega 25.000 tisoč EUR, ta velikostni razred pa skupaj ustvari skoraj 60% celotnega standardnega prihodka.

Preglednica 10: Kmetijska gospodarstva, KZU, ekonomska velikost, GVŽ in PDM po velikostnih razredih ekonomske velikosti; 2010

	Kmetijska gospodarstva		KZU		Standardni prihodek		GVŽ		PDM	
	Število	Delež (%)	ha	Delež (%)	000 EUR	Delež (%)	Število	Delež (%)	Število	Delež (%)
do 8.000 EUR	51.460	68,9	157.277	33,2	173.800	19,0	81.788	19,4	37.748	49,0
8.000 do 25.000 EUR	15.644	21,0	133.716	28,2	210.705	23,0	117.426	27,9	20.827	27,0
25.000 EUR in več	7.542	10,1	183.439	38,7	530.599	58,0	222.338	52,7	18.438	23,9
Skupaj	74.646	100,0	474.432	100,0	915.104	100,0	421.552	100,0	77.013	100,0

Vir: SURS

Dopolnilne dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih

Z različnimi oblikami dopolnilnih dejavnosti se je v letu 2010 ukvarjalo nekaj manj kot 17% vseh kmetijskih gospodarstev, medtem ko jih je bilo leta 2000 le slabih 5%. Izrazito povečanje je predvsem posledica tega, da je v letu 2010 med dopolnilne dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih vključeno tudi gozdarstvo. Po podatkih popisa kmetijstva 2010 se je skoraj dve tretjini vseh kmetijskih gospodarstev, ki opravljajo dopolnilno dejavnost na kmetiji, ukvarjalo z gozdarstvom. Med ostalimi izstopajo predvsem štiri dejavnosti: različne oblike predelave hrane, turizem na kmetijskih gospodarstvih, predelava lesa ter storitve s kmetijsko mehanizacijo. V primerjavi z letom 2000 se je povečajo le število gospodarstev z dopolnilno dejavnostjo predelave sadja in zelenjave ter število drugih dejavnosti povezanih s pridelavo hrane, medtem ko se je število gospodarstev z ostalimi dopolnilnimi dejavnostmi zmanjšalo.

Preglednica 11: Število družinskih kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi; 2000 in 2010

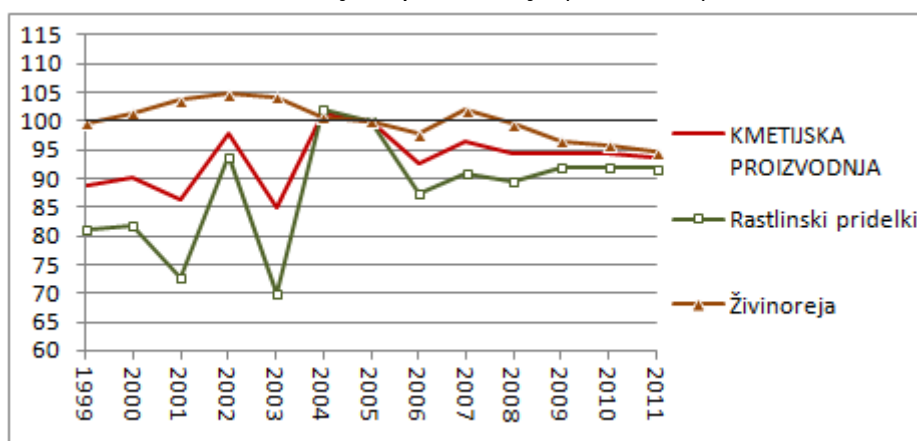
	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010		2000	2010
Gospodarstva z vsaj eno dopolnilno dejavnostjo	3.987	12.517			
Predelava mesa	221	155	70,1	5,3	1,1
Predelava mleka	247	242	98,0	5,9	1,7
Predelava sadja in zelenjave	394	502	127,4	9,5	3,5
Druge dejavnosti, povezane s predelavo hrane	172	1.637	951,7	4,1	11,5
Predelava lesa	699	513	73,4	16,8	3,6
Opravljanje storitev s kmetijsko mehanizacijo za druge	750	310	41,3	18,1	2,2
Turizem na kmetijskem gospodarstvu	692	642	92,8	16,7	4,5
Domača obrt	268	167	62,3	6,5	1,2
Ribogojstvo	75	28	37,3	1,8	0,2
Gozdarske storitve	200	173	86,5	4,8	1,2
Gozdarstvo	-	9.078	-	-	63,7
Trgovina z lesom	104	26	-	2,5	-
Komunalne storitve	330	328	99,4	7,9	2,3
Proizvodnja in trženje energije iz obnovljivih virov energije	-	78	-	-	0,5
Drugo	-	407	-	-	2,9

Vir: SURS

1.3 Obseg kmetijske proizvodnje

Obseg kmetijske proizvodnje, zlasti rastlinske, je močno odvisen od naravnih razmer. V zadnjih letih so bile vremenske razmere za rastlinsko pridelavo manj spremenljive, kar se je odrazilo tudi na stabilnejšem skupnem obsegu kmetijske proizvodnje. V letu 2011 se je po začasni podatkih ekonomskih računov kmetijstva (SURs, druga ocena) obseg kmetijske proizvodnje v primerjavi z letom prej zmanjšal za slab odstotek in to predvsem na račun nekaj manjše proizvodnje v živinoreji.

Slika 3: Indeksi kmetijske proizvodnje (2005=100); 1999-2011

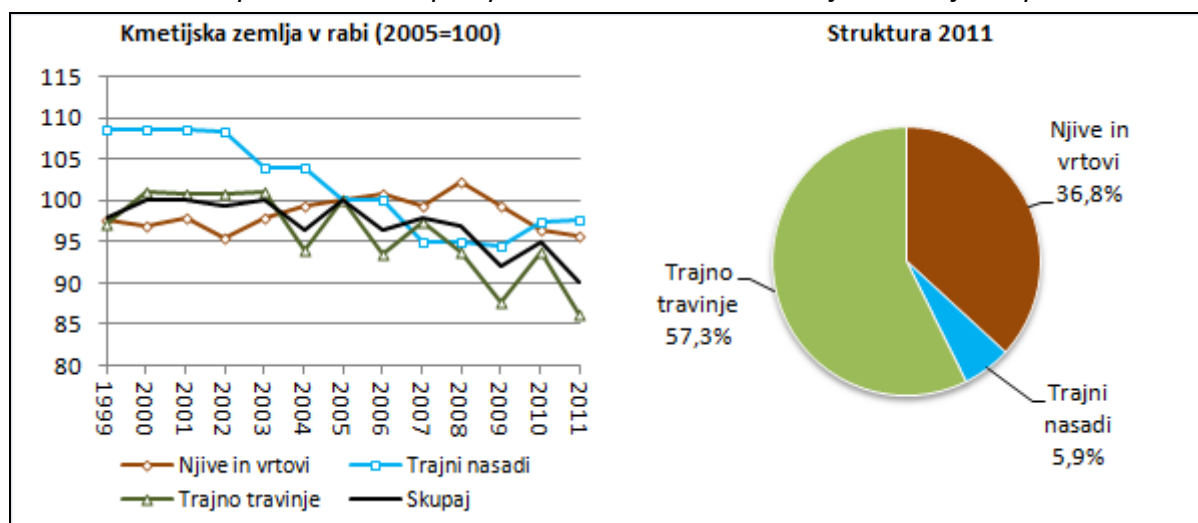

Vir: SURS

Rastlinska pridelava je v letu 2011 k bruto vrednosti kmetijstva prispevala okoli 54%, kar je 2 odstotni točki več kot v povprečju zadnjega petletnega obdobja (52%).

Površina kmetijske zemlje v uporabi kmetijskih gospodarstev se ob precejšnjih nihanjih po letu 2003 zmanjšuje. V letu 2011 je bilo v uporabi okoli 458.000 ha kmetijske zemlje ali 5% manj kot v letu 2010 (482.700 ha). Površine so se zmanjšale pri vseh vrstah rabe z izjemo trajnih nasadov, najbolj pa se je zmanjšala površina trajnega travinja (za 8% oziroma 23.000 ha). Po letu 2003 površina travinja močno niha, pri čemer je v letih, ko podatki temeljijo na strukturnem popisu kmetijskih gospodarstev (2005, 2007, 2010), ta površina vseskozi precej večja kot v letih, ko teh popisov ni.

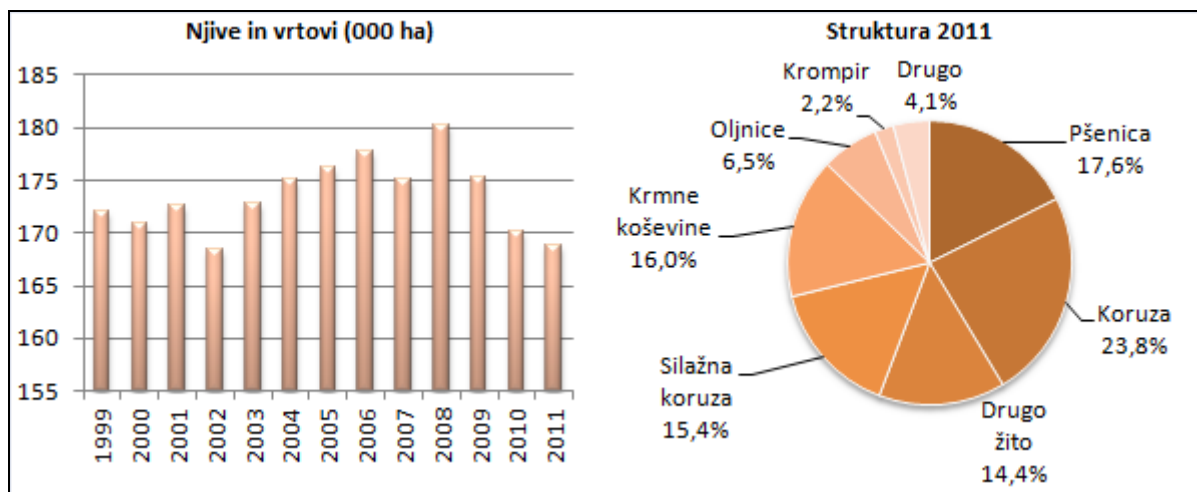
Slika 4: Spremembe skupne površine in struktura kmetijske zemlje v uporabi

Vir: SURS

Več kot polovica njiv je namenjena pridelavi žita, zlasti koruze za zrnje in pšenice, skoraj tretjina pa pridelavi zelene krme, kjer prevladujeta silažna koruza ter trave in travno-deteljne mešanice. Spremembe setvene strukture so med leti razmeroma majhne. V letu 2011 sta se med pomembnejšimi kulturami glede na leto prej za več kot odstotno točko spremenila le delež koruze za zrnje (večji za 2,4 o.t.) in delež pšenice (manjši za 1,2 o.t.).

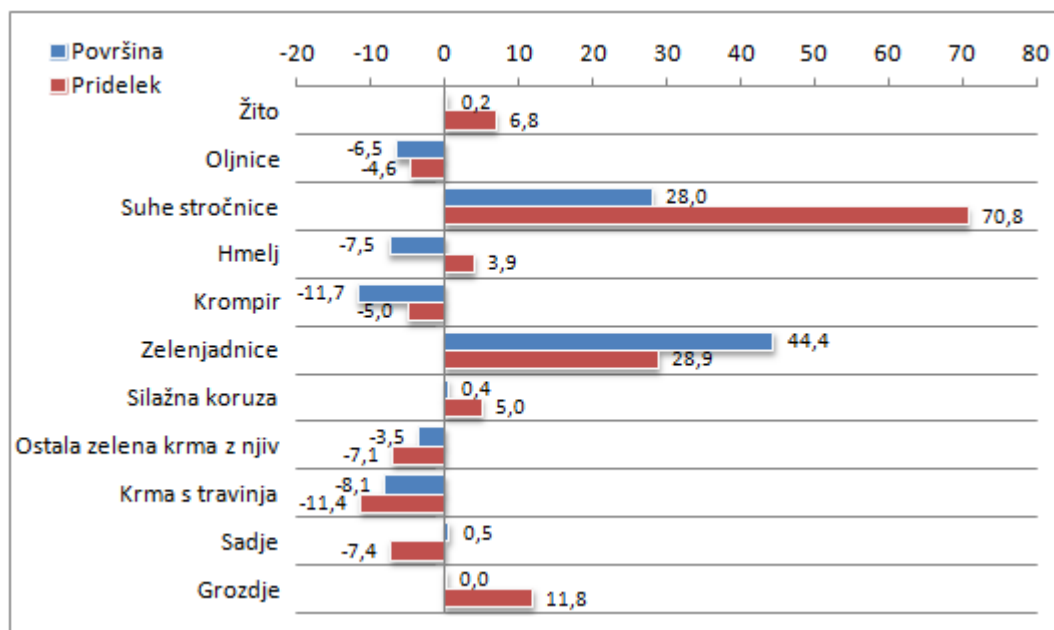
Slika 5: Skupna površina in setvena struktura njiv

Vir: SURS

V letu 2011 je bilo žito pospravljeno z okoli 95 tisoč hektarov njiv (podobno kot leta 2010), pri čemer so bile površine s koruzo večje kot v letu prej za 10%, površine s pšenico in piro ter ječmenom pa manjše za 7%. Pšenici je bilo namenjeno najmanj površin v zadnjem desetletju, pri koruzi za zrnje pa so se pospravljene površine vrnila nazaj na raven povprečja zadnjega petletnega obdobja (2006-2010). Po izrazitem zmanjšanju v letu 2010 so se močno povečale površine, namenjene pridelavi zelenjadnic, velik porast pa je zabeležen tudi pri suhih stročnicah. Precej manj kot v letu prej je bilo površin s krompirjem, ki se stalno zmanjšujejo že daljše obdobje ter površin s hmeljem in oljnicami.

Slika 6: Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)

Vir: SURS

Letina 2011 je bila za večino poljščin nadpovprečna. Pri žitu, oljni ogrščici, suhih stročnicah, krompirju in silažni koruzi so bili hektarski pridelki rekordni ali med najvišjimi doslej, v primerjavi z zadnjim petletnim obdobjem (2006-2010) pa so bili visoki tudi pri hmelju in še nekaterih poljščinah. Slabšo letino so imeli le pridelovalci zelenjadnic, trav in detelj (na njivah in travinju) ter krmnih korenovk.

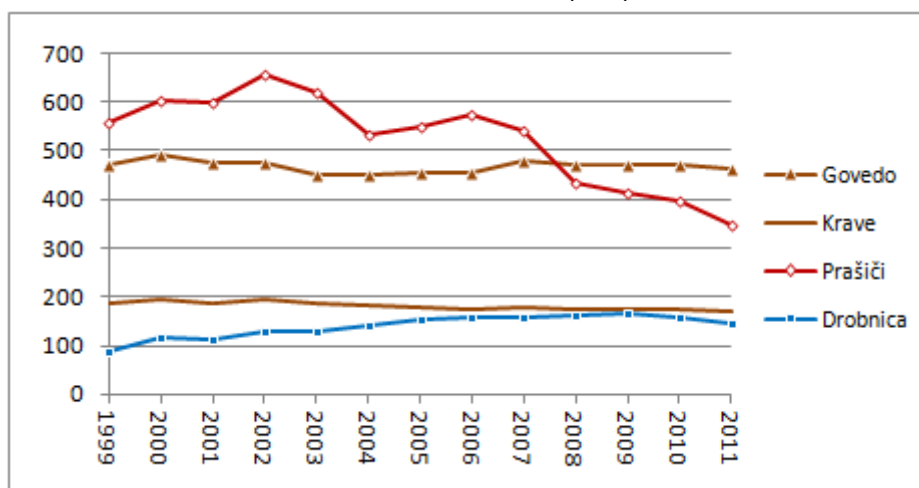
Skupni pridelek žita je bil v letu 2011 zaradi dobre letine 7% večji kot v letu 2010 in 12% nad povprečjem obdobja 2006-2010. Pridelek pšenice in pira ter ječmena je zaradi manjših pospravljenih površin ostal na ravni leta prej, pridelek koruze pa se je povečal za 12%. Največji porast skupnega pridelka beležimo pri suhih stročnicah, kjer so se ob odlični letini močno povečale tudi pospravljene površine ter pri zelenjadnicah (večje površine). Zaradi dobre letine je bil, kljub manjšim površinam, nekaj večji tudi skupni pridelek hmelja, porasel pa je tudi pridelek zelene krme z njiv (večji pri koruzni silaži, manjši pri drugi krmi). Pri oljnicah in krompirju je bil pridelek nižji kot v letu 2010, kar je v celoti posledica manjših pospravljenih površin.

Leto 2011 je bilo razmeroma ugodno tudi za sadjarstvo. Večina sadnih vrst je dobro obrodila, še posebej obilno marelice in češnje. Izjema so le češplje in slive ter jabolka v ekstenzivnih nasadih, kjer je bil pridelek zaradi alternativne rodnosti 40% nižji kot v izjemno rodnem letu 2010. Izpad pridelka jabolk iz ekstenzivnih nasadov se je odrazil tudi na skupnem pridelku sadja, ki je bil zato v primerjavi z letom prej okoli 7% manjši in pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja (2006-2010). Ob tem je bil skupni pridelek sadja iz intenzivnih nasadov večji za 7% (pridelek jabolk za 5%, hrušk za 21%, breskev za 10%) in med največjimi v zadnjih letih.

Povsod tam, kjer vinogradov ni prizadela toča ali suša, je bila letina grozdja 2011 tako količinsko, kot kakovostno zelo ugodna. Pridelano je bilo okoli 121,4 tisoč ton grozdja, kar je 12% več kot v letu prej in 9% nad petletnim povprečjem. Tudi kakovost vina je po ocenah izjemna in primerljiva z odličnima letnikoma 2003 in 1983.

V živinoreji so spremembe v proizvodnji praviloma manjše kot v rastlinski pridelavi, čeprav so tudi tu opazna določena nihanja med leti. Obseg živinorejske proizvodnje se po letu 2007 zmanjšuje in to predvsem zaradi občutnega zmanjšanja proizvodnje v prašičereji.

Slika 7: Število živali konec leta (000); 1999-2011

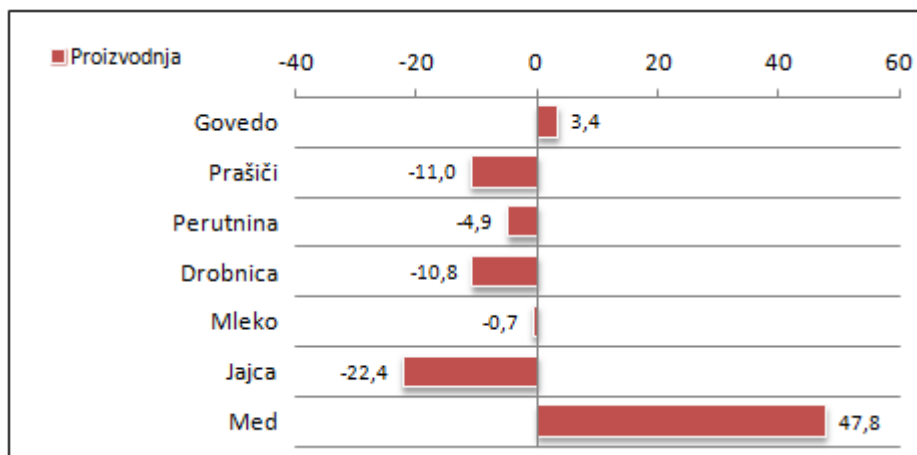
Vir: SURS

V številu govedi med leti ni večjih sprememb. Konec leta 2011 je njihovo število znašalo 462 tisoč glav, od tega 171 tisoč krav, kar je slaba 2% manj kot v letu prej. Pri prašičih so se sicer običajna ciklična nihanja po letu 2006 spremenila v trend zmanjševanja staleža. Konec leta 2011 je bilo število prašičev (347 tisoč glav) v primerjavi z letom 2010 manjše za 12%, v primerjavi z letom 2006 pa se je zmanjšalo za 40%. V letu 2011 se je zmanjšalo tudi število

drobnice. Konec leta je bilo njeno število (147 tisoč glav) 6% manjše kot v letu prej, pri čemer se je zmanjšalo le število ovac (-8%). Pri drobnici je to drugo zaporedno zmanjšanje staleža, skupno število pa je padlo pod raven iz leta 2005.

Po začasnih podatkih statistike se je v letu 2011 obseg proizvodnje povečal le pri priraji mesa govedi in v čebelarstvu, pri drugih živilorejskih proizvodnih usmeritvah pa je bila proizvodnja manjša kot v letu prej.

Slika 8: Živilorejska proizvodnja v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)

Vir: SURS

Prirast govedi je po padcu v letu 2009 drugo leto zopet porasel in presegel raven povprečja obdobja 2006-2010 za dobre 4%. Malenkost se je ob praktično nespremenjenem številu molznih krav (-0,4%) zmanjšala skupna količina namolzenega kravjega mleka, oddaja mleka v mlekarne pa je porasla za 1,2%. Oddaja mleka v mlekarne je zajela okoli 88% vsega namolzenega mleka, kar je največ doslej. Delež tujih mlekar v odkupu je ostal podoben (30,6%) kot v letu 2010 (30,0%). Prirast perutnine se je po treh letih izrazite rasti v letu 2011 nekoliko zmanjšal, vendar ostal nad povprečjem zadnjega petletnega obdobja (večji za več kot 1%). V prašičereji se je trend zmanjševanja obsega priraje nadaljeval, ob tem pa je bil padec v letu 2011 zopet nekaj izrazitejši kot v letu prej. Močno se je zmanjšala proizvodnja jajc, ponovno pa je bil manjši tudi prirast drobnice, zlasti ovc.

1.4 Poraba kmetijskih proizvodov ter stopnje samooskrbe

Tudi v letu 2011 se je poraba kmetijskih proizvodov za prehrano pri različnih kmetijskih proizvodih gibala različno smerno. Po začasnih podatkih za leto 2011 se je v primerjavi z letom 2010 med rastlinskimi pridelki povečala poraba na prebivalca pri rižu, zelenjavi ter koruzi za zrnje, poraba drugih rastlinskih proizvodov pa se je zmanjšala.

Poraba pšenice za prehrano na prebivalca je v letu 2011 znašala 72 kg (v ekvivalentu moke) in se je v primerjavi z letom 2010 zmanjšala za 3%. Kljub zmanjšanju pa je poraba pšenice za prehrano še vedno za slaba 2% večja od zadnjega petletnega povprečja (2006-2010). Medtem ko je pri rižu opazen izrazit trend povečevanja porabe (v letu 2011 za 15% v primerjavi z letom 2010), se pri krompirju trend zmanjševanja porabe nadaljuje tudi v letu 2011. V primerjavi z letom 2010 se je poraba krompirja zmanjšala še za nadaljnjih 5% (na 66 kg) in je za 13% nižja od zadnjega petletnega povprečja. Poraba zelenjave, ki med leti kar precej niha, je bila v letu 2011 za slabih 7% večja kot v predhodnem letu in malenkost višja od petletnega povprečja (96 kg).

Preglednica 12: Poraba kmetijskih proizvodov na prebivalca (kg); 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	Indeks 2011/10
Žito	93,0	91,9	88,6	80,7	90,1	87,5	97,1
- pšenica	75,3	72,4	70,3	63,9	74,7	72,5	97,0
- rž	3,9	3,6	3,5	3,5	3,1	2,4	78,3
- koruza za zrnje	10,5	12,4	11,5	10,7	9,4	10,0	106,1
Riž	4,1	4,2	4,1	4,3	5,1	5,8	114,8
Krompir	78,9	81,3	77,6	72,0	70,1	66,4	94,7
Zelenjava	95,6	90,4	100,5	102,3	90,4	96,5	106,7
Sladkor	32,9	27,6	36,0	37,0	34,5	30,7	88,9
Meso	94,3	94,7	96,7	94,2	93,8	89,1	95,0
- meso govedi	20,7	21,1	21,3	20,5	19,9	19,8	99,2
- meso prašičev	45,2	42,1	43,2	40,5	41,6	39,2	94,3
- perutninsko meso	23,0	26,1	26,7	28,1	27,8	26,2	94,2
Mleko	218,9	223,6	233,7	229,2	223,1	218,7	98,1
Jajca	7,0	8,9	10,0	10,2	10,1	7,4	73,2
Med	1,4	0,9	1,0	1,1	1,1	1,4	128,4

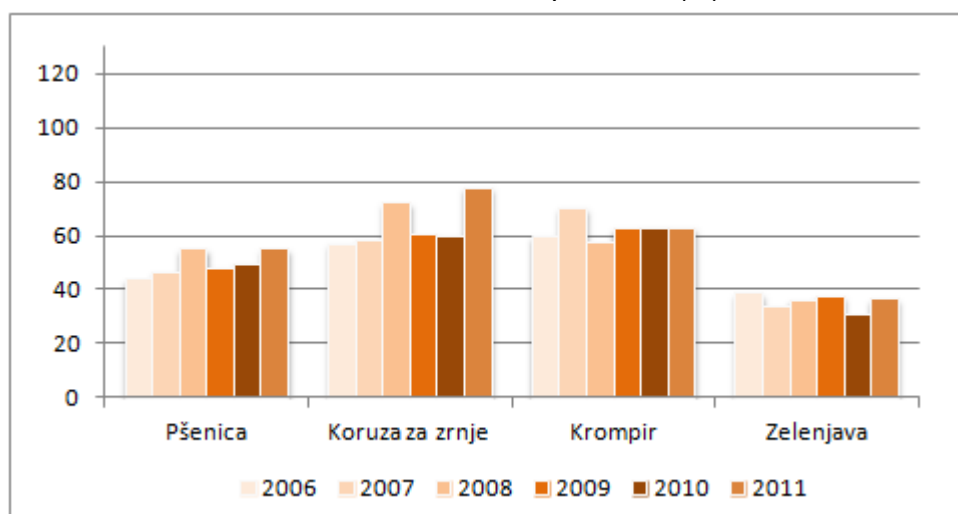
* začasni podatki

Vir: KIS/SURS

Z izjemo medu se je poraba na prebivalca zmanjšala tudi pri živalskih proizvodih. Poraba govejega mesa, ki se v zadnjih letih zmanjšuje, je v letu 2011 znašala 19,8 kg (-0,8% glede na leto 2010) in je bila za 4% manjša od povprečja zadnjega petletnega obdobja. Poraba prašičjega mesa, kjer je še bolj izrazito prisoten trend zmanjševanja porabe, je v letu 2011 znašala 39,2 kg, kar je najmanj po letu 2000 in 8% manj kot v obdobju 2006-2010 (42,5 kg). Po letu 2009 se nadaljuje tudi zmanjšanje porabe perutninskega mesa (26 kg v letu 2011) in tudi jajc, kjer se je po začnih podatkih v zadnjem letu poraba zmanjšala za več kot četrtino (na 7,4 kg). Po letu 2008 se postopno zmanjšuje tudi porabe mleka, ki je bila z 219 kg na prebivalca v letu 2011 3% pod povprečjem obdobja 2006-2010.

Stopnja samooskrbe, ki kaže, v kolikšni meri domača proizvodnja pokriva domačo porabo, je pri rastlinskih pridelkih med leti močno odvisna od letine, ki je pogojena predvsem z vremenskimi razmerami. Ker je bila za večino poljščin letina 2011 nadpovprečna, so bile dosežene stopnje samooskrbe višje kot v letu 2010.

Slika 9: Samooskrba z rastlinskimi proizvodi (%); 2006-2011

Vir: KIS/SURS

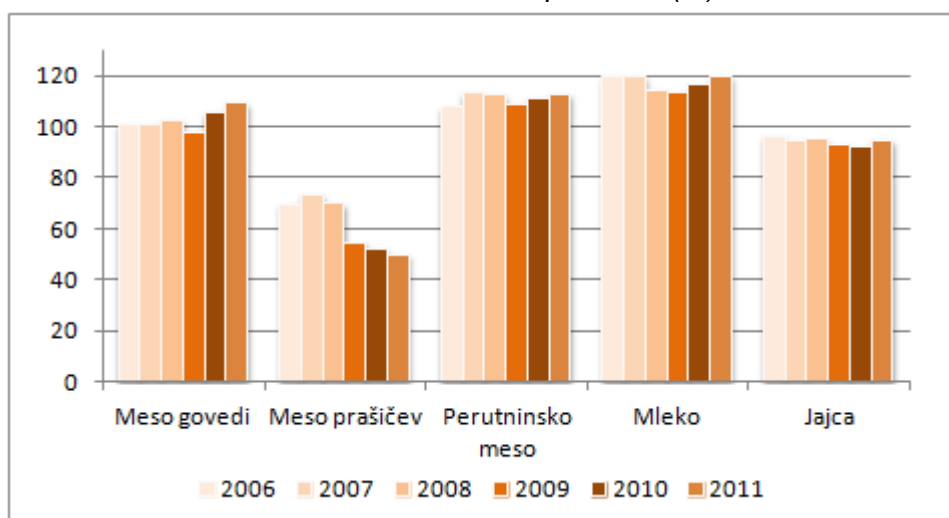
Po začnih podatkih se je, zaradi dobre letine na eni ter velikih zalog in manjše porabe žita za krmo na drugi strani (njegova poraba je odvisna tudi od razpoložljivosti vseh ostalih vrst krme za živali), stopnja samooskrbe z žitom povečala (na 69%) in za 24 odstotnih točk

preseгла povprečje zadnjih petih let. Najbolj je na povečanje samooskrbe z žitom vplivalo krmno žito. Tako je bila pri koruzi dosežena stopnja samooskrbe najvišja doslej (78%), enako velja tudi za ječmen (67%). Stopnja samooskrbe s pšenico je dosegla 55%, kar je 13 odstotnih točk več v primerjavi s petletnim povprečjem (2006-2010).

V primerjavi z letom 2010, ko je bila predvsem zaradi majhne pridelave dosežena najnižja stopnja samooskrbe z svežo in predelano zelenjavo (31%), se je v letu 2011 le ta na račun večje pridelave in nekaj manjšega uvoza povečala na 37%, kar je 4 odstotne točke nad povprečjem zadnjih petih let. Stopnja samooskrbe s krompirjem je v letu 2011 znašala 63%, toliko pa znaša tudi povprečje zadnjih petih let. V zadnjem desetletju je zmanjševanje površin, namenjenih pridelavi krompirja, kljub povečevanju hektarskih pridelkov izrazito vplivalo na zmanjševanje skupnega pridelka krompirja. Ker se je v tem obdobju domača poraba zmanjševala počasneje kot pridelava, se je zniževala tudi stopnja samooskrbe. V letu 2011 se je pridelava krompirja kljub zelo visokim hektarskim pridelkom zmanjšala za 5%, za enak odstotek pa se je zmanjšala tudi poraba, zato je stopnja samooskrbe ostala na ravni predhodnega leta.

Pri živalskih proizvodih so v primerjavi s stopnjami samooskrbe z rastlinskimi proizvodi dosežene stopnje samooskrbe višje ter nekoliko stabilnejše. V zadnjih desetih letih domača prireja mesa, kot tudi domača poraba rahlo nihata, kar se odraža na nihanju stopnje samooskrbe z mesom (med 83% in 100%). Po letu 2009, ko je bila dosežena najnižja stopnja samooskrbe (83%), se je le ta v zadnjih dveh letih zopet malenkostno povečala in je v letu 2011 znašala 85%.

Slika 10: Samooskrba z živalskimi proizvodi (%); 2006-2011

Vir: KIS/SURS

Pri posameznih vrstah mesa se dosežene stopnje samooskrbe precej razlikujejo. Zaradi manjše porabe in večje prireje je stopnja samooskrbe z mesom govedi v letu 2011 porasla na 110%, kar je 4 odstotne točke nad stopnjo samooskrbe v predhodnem letu in največ po letu 2002. Kljub manjši prireji je porasla tudi samooskrba s perutninskim mesom (na 113%) in za 2 odstotni točki presešla povprečje obdobja 2006-2010 (111%). Večja stopnja samooskrbe je v letu 2011 dosežena tudi pri mesu drobnice (99%). Ponovno se je znižala stopnja samooskrbe s prašičjim mesom, ki je v letu 2011 znašala le še 50% (leta 2010 52%) in bila za dobrih 20 odstotnih točk nižja od samooskrbe v letih 2005-2007.

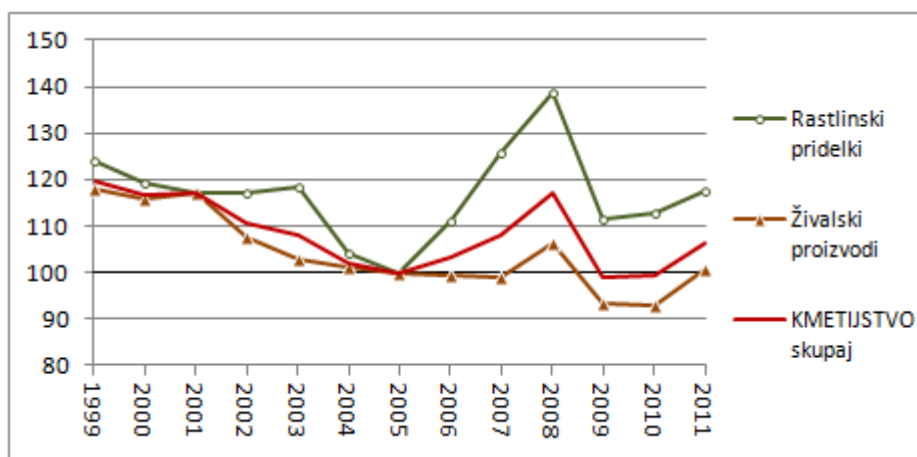
Mnogo stabilnejša je stopnja samooskrbe z jajci, ki po letu 2004 niha med 93% in 95%. Razmeroma stabilna je tudi stopnja samooskrbe z mlekom, kjer proizvodnja vseskozi presega domačo porabo. V letu 2011 je ob večjem padcu porabe kot proizvodnje stopnja samooskrbe z mlekom porasla na 120% (leta 2010 117%) in za 3 odstotne točke presešla povprečje obdobja 2006-2010.

1.5 Cene v kmetijstvu

Do leta 2005 je kmetijstvo spremljal dolgoletni trend padanja cen kmetijskih proizvodov, v zadnjih letih pa so spremembe cen med leti izrazitejše in različno smerne. Po treh letih hitre rasti so v letu 2009 cene kmetijskih proizvodov zopet močno padle in se realno vrnile nazaj na raven leta 2005, kjer so ostale tudi v letu 2010, v letu 2011 pa beležimo ponovno realno rast teh cen.

Na letni ravni so se cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih po podatkih statistike cen v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 nominalno povečale za 9%, merjeno z inflacijo, ki je znašala 1,8%, pa so bile realno višje za 7%. Porasle so tako cene rastlinskih pridelkov (realno za 4,2%), kot cene živalskih proizvodov (realno za 8,7%).

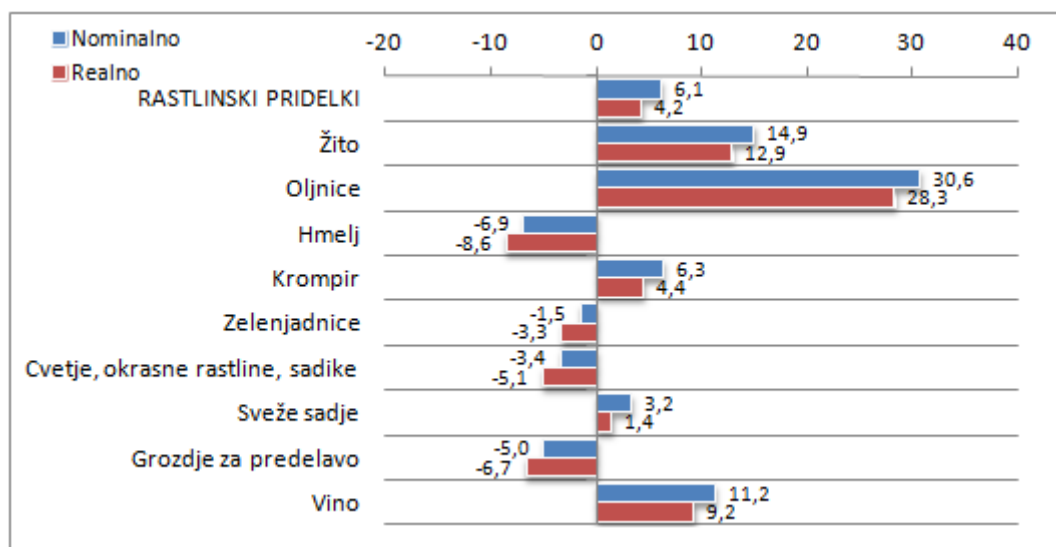
Slika 11: Indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 1999-2011

Vir: SURS, preračuni KIS

Pri večini pomembnejših rastlinskih pridelkov so bile cene v povprečju leta 2011 precej višje kot v letu 2010, pri mnogih pa tudi najvišje ali med najvišjimi v zadnjem desetletju (pšenica, ječmen, koroza, oljna ogrščica, oljne buče, jabolka, vino).

Slika 12: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)

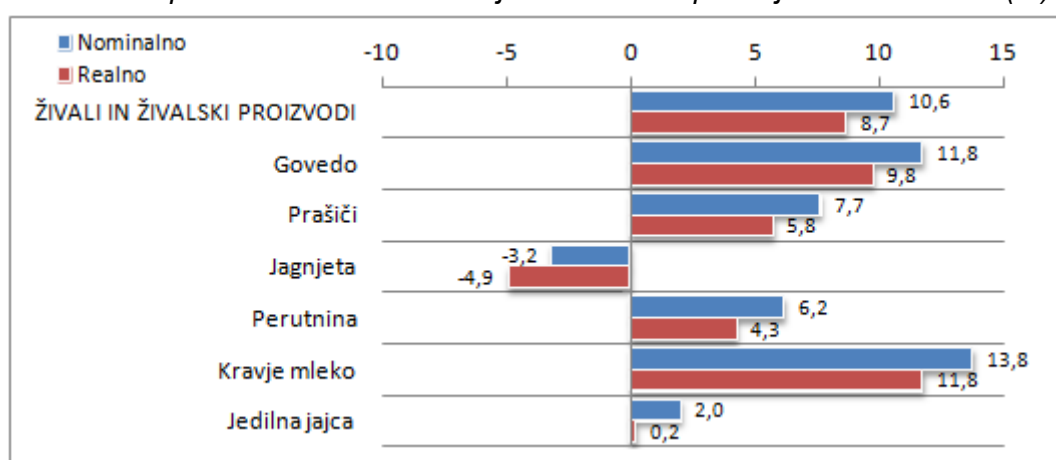
Vir: SURS, preračuni KIS

Najbolj so v letu 2011 porasle cene oljnic in to zaradi izjemnega povečanja cene oljne ogrščice. Občutno višje kot v povprečju leta 2010 so bile tudi cene vseh vrst žita, zlasti pa

cene ječmena in pšenice. Porasle so cene vina, na povprečni letni ravni pa so bile nekaj višje tudi cene krompirja in svežega sadja. Velik padec cen beleži statistika že tretje leto zapored pri hmelju, kjer so bile cene najnižje v zadnjem desetletju ter pri grozdju za predelavo, kjer so bile cene najnižje po letu 2005.

V živinoreji, kjer so spremembe cen na povprečni letni ravni praviloma bistveno manjše kot pri rastlinskih pridelkih, so po dveh letih negativne rasti cene v letu 2011 realno porasle za skoraj 9% in se tako vrnila nazaj na raven leta 2005. Rast cen v primerjavi z letom 2010 beležimo pri vseh pomembnejših živalskih proizvodih z izjemo jagnjet, kjer se je dolgoročni trend padanja cen nadaljeval tudi v letu 2011. Najbolj so porasle cene mleka in govedi, nekaj manjša je bila rast cen pri prašičih in perutnini, najmanj pa so se povečale cene jajc. Cene prašičev so kljub povečanju realno ostale malo pod povprečjem obdobja 2006-2010, cene mleka pa malo nad tem povprečjem, medtem ko so bile cene govedi, perutnine in jajc najvišje ali med najvišjimi v zadnjem desetletju.

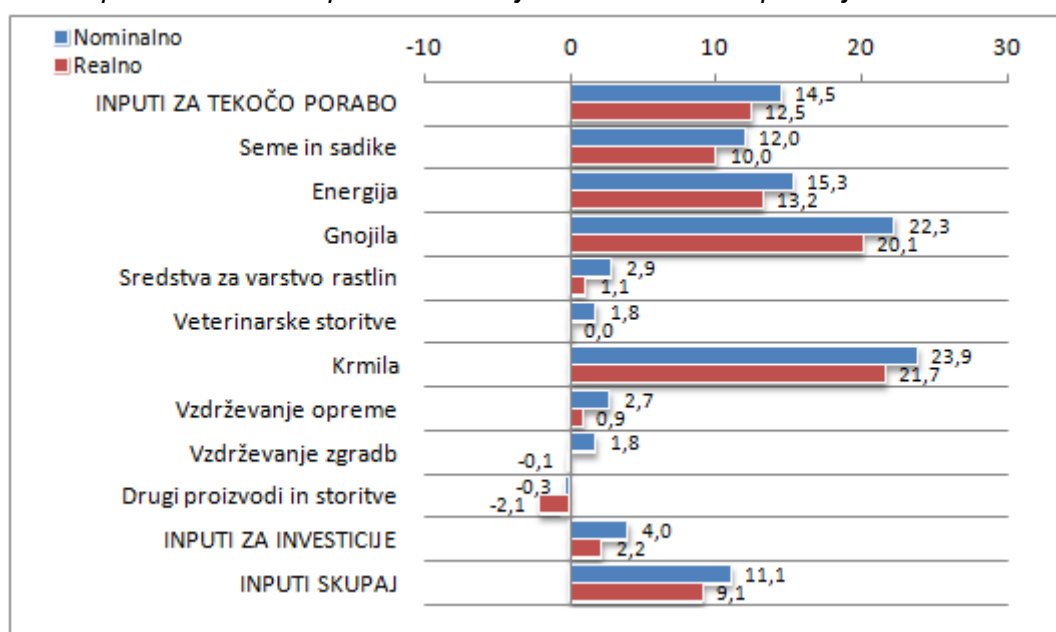
Slika 13: Spremembe cen v živinoreji v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)

Vir: SURS, preračuni KIS

Dvig cen kmetijskih proizvodov v letu 2011 je v precejšnji meri posledica visoke rasti cen inputov za kmetijstvo.

Slika 14: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 (%)

Vir: SURS, preračuni KIS

Cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1) so bile nominalno 14,5% višje kot v letu 2010 (realno 12,5%), cene vseh inputov (skupaj z inputi za investicije) pa so porasle za 11,1% (realno 9,1%). Velik porast cen inputov za kmetijstvo v letu 2011 je predvsem rezultat izjemnega povečanja cen krmil in mineralnih gnojil, nadpovprečno visoka pa je bila tudi rast cen energije ter semena in sadik. Cene energije so bile najvišje doslej, cene gnojil in krmil pa druge najvišje (višje samo leta 2008).

Večje povečanje cen inputov za kmetijstvo kot cen kmetijskih proizvodov je povzročilo ponovno poslabšanje cenovno-stroškovnih razmerij v kmetijstvu. Zaostrovanje cenovno-stroškovnih razmerij spremlja kmetijstvo kot dolgoročni trend, izrazito neugodna pa so ta razmerja od leta 2009 dalje.

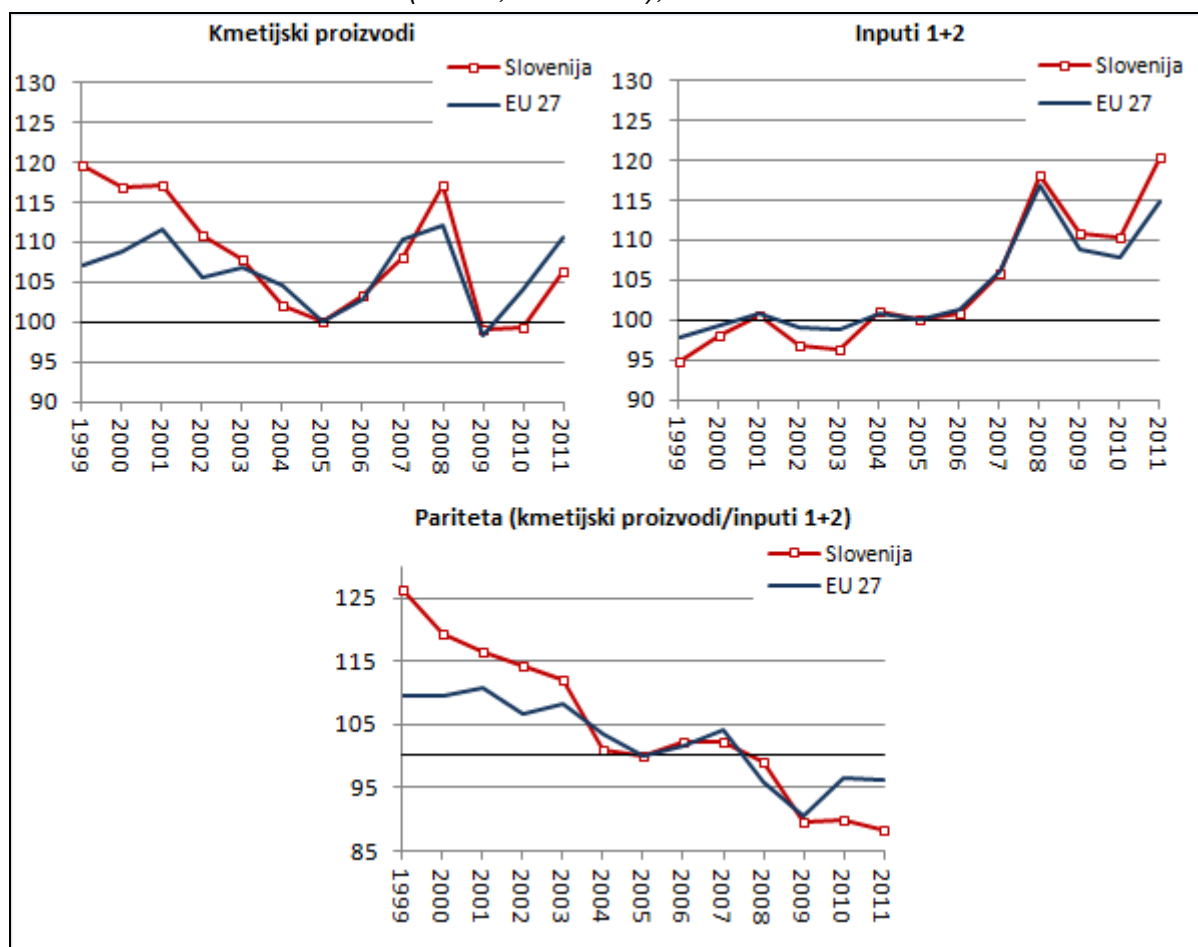
Preglednica 13: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo (nominalno); 2006-2011

	Predhodno leto = 100						2005 = 100					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kmetijski proizvodi pri proizvajalcih	105,8	108,3	114,5	85,4	102,1	109,1	105,8	114,6	131,2	112,1	114,4	124,7
Inputi za kmetijstvo (1+2)	103,4	108,5	118,0	94,6	101,5	111,1	103,4	112,2	132,4	125,3	127,2	141,3
Razmerje kmetijski pridelki / inputi	102,3	99,8	97,0	90,3	100,5	95,2	102,3	102,1	99,1	89,5	89,9	88,2

Vir: SURS, preračuni KIS

Cene kmetijskih proizvodov in cene inputov za kmetijstvo se pri nas gibljejo podobno kot v povprečju EU. Zaostrovanje cenovno-stroškovnih razmerij v kmetijstvu tako ni samo značilnost Slovenije, temveč je opazno tudi v EU kot celoti.

Slika 15: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo v Sloveniji in EU 27 (realno; 2005=100); 1999-2011

Vir: Eurostat, preračuni KIS

Okvir 2: Cene v kmetijstvu

Z letom 2009 je Statistični urad RS premaknil bazo za izračun indeksov cen v kmetijstvu iz leta 2000 na leto 2005. Na osnovi uteži novega baznega leta so bili na novo preračunani tako indeksi cen kmetijskih pridelkov, kot indeksi cen inputov za kmetijstvo za celotno obdobje od leta 2000 dalje. Pri indeksih cen inputov za kmetijstvo sprememba uteži ni prinesla velikih razlik, pri kmetijskih pridelkih pa je bila s prehodom na novo bazno leto spremenjena tudi metodologija izračuna letnih indeksov cen. Ti indeksi se po novem računajo na osnovi mesečnih indeksov cen in baznih mesečnih uteži, ki so za rastlinske pridelke prilagojene sezonskemu značaju pridelave in prodaje. Do sedaj so bili letni indeksi cen kmetijskih pridelkov izračunani na osnovi letnih sprememb absolutnih cen posameznih pridelkov in letnih baznih uteži, pri čemer so bile absolutne cene izračunane kot dejansko (ponderirano) povprečje mesečnih cen (letna vrednost odkupa deljena s skupno količino). Glede na to, da se dejanske mesečne uteži med leti nekoliko spreminjajo, medtem ko so mesečne uteži za izračun letnih indeksov stalne to pomeni, da indeksi izračunani na osnovi mesečnih indeksov lahko pomembno odstopajo od indeksov, izračunanih iz absolutnih cen posameznih kmetijskih pridelkov.

Indeksi cen za obdobje do leta 2000 zaradi razlik v metodologiji (drugačne uteži) niso povsem neposredno primerljivi z indeksi po tem letu.

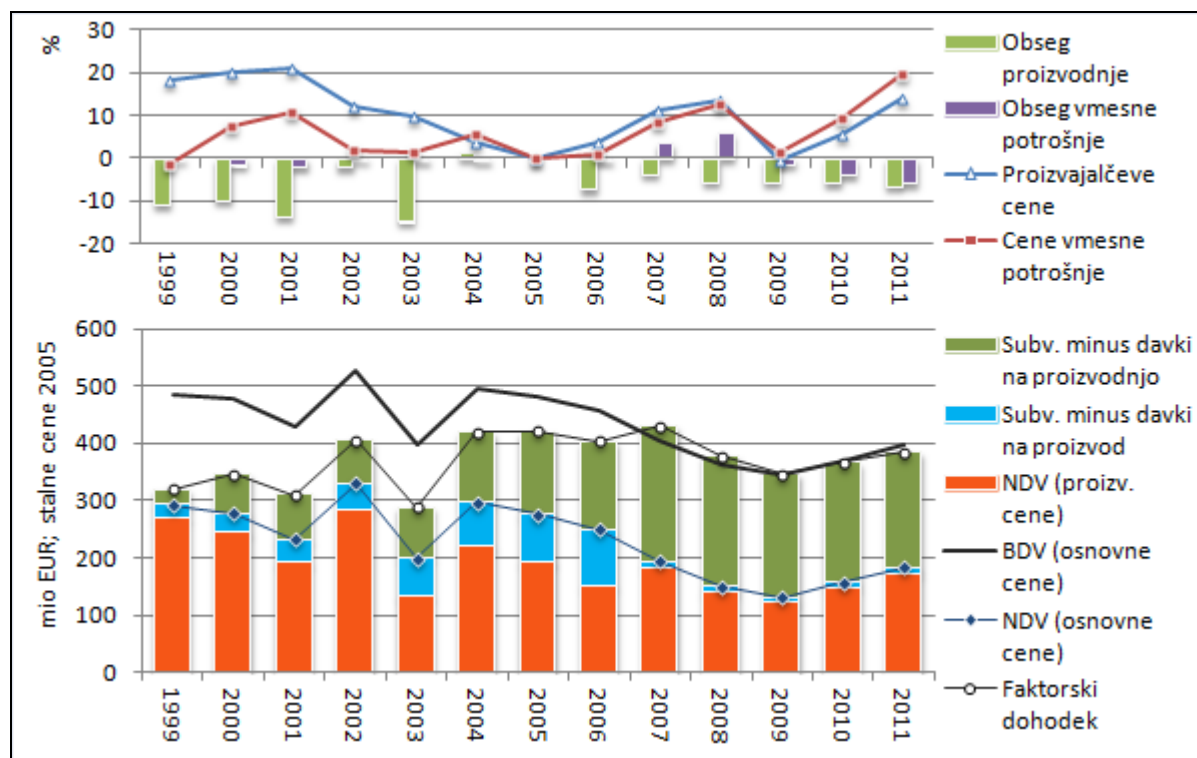
Izvedeni kazalec za analizo cen v kmetijstvu je cenovno-stroškovno razmerje (*terms of trade*), ki je izračunano kot razmerje med indeksom cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih in indeksom cen inputov. Če je ta indeks večji od 100, to pomeni ugodnejše cenovno razmerje kot v baznem letu (večji porast oziroma manjši padec cen kmetijskih proizvodov od cen inputov), indeks pod 100 pa kaže na poslabšanje tega razmerja.

$$\text{Cenovno-stroškovno razmerje} = \text{Indeks cen kmetijskih proizvodov} / \text{Indeks cen inputov} * 100$$

1.6 Ekonomski rezultati kmetijstva

Ekonomske razmere za kmetijstvo so v zadnjih letih zaznamovale predvsem velike spremembe v cenah, ki so se skupaj s spremembami v obsegu proizvodnje in vmesne potrošnje odrazile tudi na nihanju dohodkov. Začasna ocena ekonomskih računov za kmetijstvo (SURS, druga ocena) kaže, da so se ekonomski rezultati kmetijstva po izrazitem poslabšanju v letih 2008 in 2009, v letu 2011 že drugo leto zapored nekoliko izboljšali in to kljub zaostrenim cenovno-stroškovnim razmerjem.

Slika 16: Osnovni kazalci ekonomskega računa za kmetijstvo (realno; stalne cene 2005); 1999-2011

Vir: SURS, Eurostat, preračuni KIS

Po začasnih podatkih ekonomskih računov za kmetijstvo je vrednost proizvodnje po osnovnih cenah v letu 2011 znašala nekaj manj kot 1,2 milijarde EUR. 62% te vrednosti predstavlja vmesna potrošnja (743 milijonov EUR), preostanek pa bruto dodana vrednost (449 milijonov EUR). Ob praktično nespremenjeni porabi stalnega kapitala in nekaj manjših drugih subvencijah na proizvodnjo, ki po prehodu na shemo enotnih plačil predstavljajo daleč najpomembnejši proračunski vir dohodka v kmetijstvu, je v letu 2011 faktorski dohodek nominalno porasel na 434 milijonov EUR (leta 2010 413 milijonov EUR). Ob malenkost manjšem številu polnovrednih delovnih moči (PDM) v kmetijstvu je faktorski dohodek na enoto dela znašal nekaj manj kot 5.600 EUR, oziroma skoraj 300 EUR več kot leta 2010.

Kljub temu dohodki v slovenskem kmetijstvu še vedno močno zaostajajo za povprečnimi dohodki v kmetijstvu EU. V letu 2011 je faktorski dohodek na PDM pri nas dosegel 42% povprečja EU kot celote (EU 27) in 26% povprečja starih članic (EU 15).

Preglednica 14: Osnovni agregati računa proizvodnje in dohodkov; 2007-2011

	Mio EUR (tekoče cene)					2011 2010	Realno (2005=100)					2011 2010
	2007	2008	2009	2010	2011*		2007	2008	2009	2010	2011*	
Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah	1.126,9	1.177,5	1.061,2	1.111,5	1.192,0	107,2	99,4	99,8	87,3	92,5	99,0	107,0
Vmesna potrošnja	697,3	774,4	666,7	692,7	743,4	107,3	112,0	119,4	99,8	104,9	112,3	107,1
BDV po osnovnih cenah	429,6	403,2	394,5	418,8	448,5	107,1	84,2	75,9	72,1	77,4	82,7	106,9
Poraba stalnega kapitala	223,9	236,7	245,3	241,1	241,7	100,2	102,9	104,5	105,1	104,5	104,5	100,0
NDV po osnovnih cenah	205,7	166,4	149,2	177,6	206,9	116,5	70,2	54,6	47,5	57,2	66,5	116,2
Druge subvencije na proizvodnjo	254,4	254,7	247,8	237,3	229,0	96,5	159,7	153,6	145,1	140,5	135,3	96,3
Drugi davki na proizvodnjo	3,4	2,8	1,5	1,5	1,5	100,0	72,8	57,5	29,3	30,2	30,1	99,8
Faktorski dohodek	456,7	418,3	395,5	413,4	434,4	105,1	102,1	89,8	82,5	87,2	91,4	104,8
Število zaposlenih (000 PDM)	84,0	83,2	80,2	77,8	77,6	99,8	93,2	92,4	89,1	86,4	86,2	99,8
FD/PDM (EUR)	5.440	5.029	4.932	5.316	5.598	105,3	109,5	97,2	92,6	100,9	106,0	105,1
FD/PDM EU 27 (EUR)	12.160	12.046	10.515	12.140	13.200	108,7	114,5	110,8	98,5	111,4	119,1	106,9
FD/PDM EU 15 (EUR)	21.405	20.297	18.000	20.405	21.223	104,0	111,0	104,5	92,8	103,7	106,7	102,9

* začasni podatki

Vir: SURS, Eurostat, preračuni KIS

Realno, ob upoštevanju implicitnega deflatorja bruto domačega proizvoda, ki je v letu 2011 po oceni Eurostat znašal 0,2%, je bila vrednost proizvodnje po osnovnih cenah višja kot v letu prej za 7%, na kar je ob nekaj manjšem obsegu proizvodnje vplivala predvsem realna rast cen kmetijskih proizvodov (+8%). Rast vrednosti vmesne potrošnje je bila podobna kot pri proizvodnji, pri čemer so cene na strani potrošnje porasle bolj (realno višje za 9%) kot na strani proizvodnje, padec obsega potrošnje pa je bil večji (-2%) kot pri proizvodnji.

Bruto dodana vrednost je po začasnih podatkih realno porasla za 7%, neto dodana vrednost za 16%, faktorski dohodek kmetijstva pa je bil realno višji kot v letu 2010 za slabih 5%.

Okvir 3: Ekonomski računi za kmetijstvo

Ekonomski računi za kmetijstvo (ERK) v bistvu predstavljajo satelitski račun nacionalnih računov, ki upošteva specifičnosti kmetijstva. Za članice EU je izdelava ERK po enotni metodologiji obvezni del rednih statističnih raziskovanj. ERK vključuje proizvodne enote po načelu aktivnosti in praviloma zajema samo kmetijsko proizvodnjo na kmetijskih gospodarstvih in strojne storitve za kmetijstvo (brez drugih dejavnosti, razen neločljivih in brez kmetijske proizvodnje izven kmetijskih gospodarstev).

ERK sestavlja niz medsebojno povezanih računov in tabel. Račun proizvodnje beleži transakcije povezane s proizvodnim procesom. Izdelan je po načelu bruto proizvodnje. Zajema tudi del proizvodnje, ki hkrati predstavlja vmesno potrošnjo znotraj kmetijstva (npr. voluminozna krma). Vsebuje podatke o proizvodnji (količini, cenah in vrednosti), vmesni potrošnji po vrstah, potrošnji fiksnega kapitala in izračun osnovnih kategorij dohodka.

Račun proizvodnje je izdelan po t.i. osnovnih cenah. Osnovne cene so proizvajalčeve cene oziroma nabavne cene inputov, povečane za subvencije na proizvode in zmanjšane za morebitne davke na proizvode. Med subvencije na proizvode se uvrščajo proizvodno specifične subvencije, ki so praviloma v funkciji cenovne politike (npr. splošni dodatki k cenam, nekatera plačila na površino ali glavo živali, regresi ipd.).

Osnovne kategorije dohodka so bruto dodana vrednost, kot razlika med vrednostjo proizvodnje in vmesno potrošnjo in neto dodana vrednost kot razlika med bruto dodano vrednostjo in potrošnjo fiksnega kapitala. Če od neto dodane vrednosti, ki je prvi element računa dohodka, odštejemo davke na proizvodnjo in prištejemo subvencije na proizvodnjo, dobimo faktorski dohodek. Med subvencije na proizvodnjo se uvrščajo proizvodno nespecifična plačila (npr. izravnalna plačila za težje pridelovalne razmere, okoljska plačila, državne pomoči ob naravnih nesrečah ipd., po reformi neposrednih plačil pa tudi regionalna enotna plačila na površino), ki neposredno povečujejo dohodek iz kmetijstva. Faktorski dohodek je dohodek, ki kmetijskim gospodarstvom ostane za nadomeščanje vseh proizvodnih faktorjev (zemlja, kapital, delo).

Osnovni elementi računa proizvodnje in računa faktorskega dohodka v okviru ERK

Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah			
Vrednost proizvodnje po proizvajalčevih cenah			Subvencije na proizvod minus Davki na proizvod
Vmesna potrošnja	Bruto dodana vrednost		
	Poraba fiksnega kapitala	Neto dodana vrednost	Subvencije na proizvodnjo minus Davki na proizvodnjo
Faktorski dohodek			

Zadnja postavka delitve dohodka znotraj ERK je podjetniški dohodek. Dobimo ga, če k faktorskemu dohodku prištejemo prejete obresti in odštejemo sredstva za zaposlene (plače), najemnine za zemljo in plačane obresti. Račun kapitala v ERK ni popoln in vsebuje samo podatke o bruto in neto investicijah in transferjih kapitala. Med transferje kapitala se uvrščajo proračunska plačila, ki se nanašajo na osnovna sredstva v kmetijstvu (npr. podpore za investicije) in drugi transferji kapitala, namenjeni neposredno kmetijskim gospodarstvom (npr. podpore za sanacijo gospodarstev).

Vsi izračuni v okviru ERK so izdelani po tekočih cenah. Za izračun realnih sprememb (po stalnih cenah) se uporablja implicitni deflator bruto domačega proizvoda. Seznam proizvodov na strani kmetijske proizvodnje in vmesne potrošnje je precej podroben, spremembe vseh vrednostnih kazalcev pa so dezagregirane v indekse obsega in indekse cen. ERK zato daje podatke za analizo sprememb v strukturi, kakor tudi v obsegu in cenah po vseh elementih računov.

Indeksi cen v okviru ekonomskih računov za kmetijstvo večinoma niso neposredno primerljivi z indeksi cen, izračunanimi v okviru statističnega raziskovanja cen v kmetijstvu, čeprav sta seznama skupin proizvodov podobna. Razlog je v različnih metodoloških izhodiščih obeh statističnih raziskovanj.

Najpomembnejše razlike v metodologiji izračuna indeksov cen v okviru statistike cen in ERK

	Ekonomski računi za kmetijstvo	Statistika cen
Osnova za izračun uteži	Vrednost v tekočem letu: celotna proizvodnja dejavnosti kmetijstva (tudi del proizvodov in storitev za vmesno porabo) celotna vmesna potrošnja celotna investicijska poraba	Vrednost v baznem letu: odkup in prodaja kmetijskih proizvodov (tržna proizvodnja) kupljeni inputi za tekočo porabo kupljeni inputi za investicijsko porabo
Vrsta cen	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene) Osnovne cene oziroma cene kupcev (skupaj s subvencijami na proizvode)	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene)
Vrsta indeksa	Paaschev indeks	Laspeyresov indeks
Bazno leto	Predhodno leto	Leto, ki se konča na 0 ali 5 (menjava baznega leta)
Deflator	Implicitni deflator bruto domačega proizvoda	Inflacija (indeks cen življenjskih potrebščin)

Državni statistični urad je osnovne podatke ERK za Slovenijo po metodologiji Eurostat prvič objavil v letu 2004, izdelani pa so za obdobje od leta 1995 dalje. Za obdobje 1992-1994 so bili ekonomski računi kmetijstva po enaki metodologiji izdelani na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS).

Do leta 2003 so vse subvencije (na proizvode in na proizvodnjo) v ekonomske račune za kmetijstvo vključene v višini dejansko izplačanih proračunskih sredstev za te namene v posameznem koledarskem letu, z letom 2004 pa se je ta metodologija spremenila. Od leta 2004 SURS pri oceni višine subvencij praviloma upošteva odobrena plačila v posameznem subvencijskem letu, ne glede na to, kdaj so bila dejansko izplačana. Praviloma je velik del dohodkovnih subvencij za tekoče leto izplačan v naslednjem koledarskem letu, zato so razlike med odobrenimi in izplačanimi zneski v določenem letu lahko velike.

V primerjavi s povprečjem preteklega petletnega obdobja (2006-2010) je bil fizični obseg proizvodnje v letu 2011 za slab odstotek manjši (večji v rastlinski pridelavi in manjši v živinoreji), obseg vmesne potrošnje pa se je zmanjšal za skoraj 7%. Osnovne cene kmetijskih proizvodov so bile realno za okoli 5% višje od petletnega povprečja, cene vmesne potrošnje pa so to povprečje presegle za 12%, kar kaže na poslabšanje cenovno-stroškovnega razmerja. Ob tem je faktorski dohodek realno ostal rahlo pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja. Ekonomskih rezultatov kmetijstva v letu 2011 ne moremo šteti med najboljše, dober znak pa je, da se je trend slabšanja, ki smo mu bili priča v obdobju po letu 2005 zaustavil, kar v zaostrenih gospodarskih razmerah ni zanemarljivo.

Ocene po posameznih proizvodih (modelne kalkulacije) kažejo, da so se v letu 2011 ekonomski rezultati v primerjavi z letom prej močno izboljšali pri pridelavi žita, zlasti ozimnega (pšenica, ječmen) ter pri oljnicah (boljši rezultati pri oljni ogrščici), na kar je poleg precejšnjega porasta odkupnih cen (ob zmerni rasti stroškov) vplivala tudi izjemno ugodna letina. Pri večini drugih rastlinskih pridelkov so bile ob višjih stroških odkupne cene v času spravila nižje kot v letu 2010, posledično pa se je kljub ugodni letini znižala tudi ekonomičnost pridelave. Najizrazitejše poslabšanje ekonomskih rezultatov je v letu 2011 opazno pri pridelavi krompirja, kjer so se zaradi izrazitega padca cen prihodki zmanjšali za okoli polovico, cenovno stroškovna pariteta pa je padla globoko pod povprečje zadnjih petih let. Slabši in izrazito podpovprečni ekonomski rezultati so bili doseženi tudi pri pridelavi grozdja.

V živinoreji modelne ocene kažejo na izboljšanje rezultatov v govedoreji, in to tako pri prireji mesa, kot pri proizvodnji mleka, kar je predvsem posledica nadpovprečne rasti odkupnih cen v letu 2011. Pri drugih proizvodnih usmeritvah se je ekonomičnost reje v primerjavi z letom 2010 poslabšala, pri čemer je v prašičereji in perutninarstvu to poslabšanje predvsem rezultat dviga cen krme in s tem hitrejše rasti stroškov od rasti odkupnih cen, v ovčereji pa ponovnega padca odkupnih cen ob zmerni rasti stroškov.

2 PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM

2.1 Podpore kmetijstvu iz državnega proračuna

Večino podpor na državni ravni, namenjenih kmetijstvu in razvoju podeželja, pri nas zagotavlja proračun ministrstva za kmetijstvo (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano – MKGP; od leta 2012 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje - MKO). V letu 2011 je realizacija proračuna MKGP znašala 421,6 milijona EUR (1,5% manj kot leta 2010). Od tega je bilo za ukrepe kmetijske politike porabljenih 333,4 milijona EUR oziroma 79% celotnega proračuna MKGP (leta 2010 80%). Preostala sredstva so bila namenjena gozdarstvu (6%) in ribištvo (1%) ter pokrivanju administrativnih in drugih stroškov ministrstva in organov v sestavi (14%).

Preglednica 15: Proračunski izdatki, povezani s kmetijstvom (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
PRORAČUN MKGP	379.908	466.321	479.220	427.894	421.645	98,5
ADMINISTRATIVNI STROŠKI IN TRANSFERI DRUGIM SEKTORJEM	80.235	80.791	83.007	85.664	88.228	103,0
<i>Stroški MKGP in organov v sestavi</i>	52.878	53.942	54.737	55.127	57.429	104,2
<i>Gozdarstvo*</i>	24.594	25.084	27.314	26.948	26.176	97,1
<i>Ribištvo</i>	2.763	1.765	957	3.589	4.623	128,8
PRORAČUNSKI IZDATKI MKGP, POVEZANI S KMETIJSTVOM	299.673	385.530	396.212	342.230	333.417	97,4
TRANSFERI V KMETIJSTVO IZ DRUGIH VIROV	14.225	12.036	8.070	13.445	15.163	112,8
<i>Vračilo trošarine (MF)</i>	5.082	6.381	7.731	13.418	15.126	112,7
<i>Državna pomoč za sanacijo posledic naravnih nesreč</i>	9.143	5.654	339	26	37	140,7
PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM	313.898	397.566	404.282	355.675	348.580	98,0

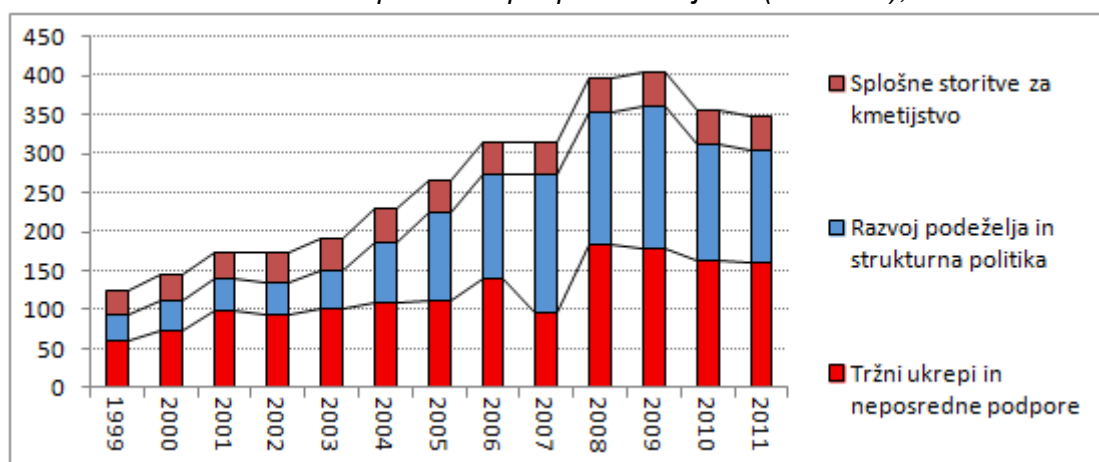
* brez odškodnin za škodo od divjadi

Vir: MKO, MF, preračuni KIS

Podobno kot v predhodnih letih, so bila tudi v letu 2011 sredstva iz proračuna MKGP dopolnjena s sredstvi iz drugih proračunskih virov, med katerimi prevladujejo sredstva Ministrstva za finance, namenjena vračilu trošarin za pogonsko gorivo, porabljeno v kmetijstvu in gozdarstvu. Skupaj s sredstvi drugih ministrstev so proračunska izplačila za kmetijstvo v letu 2011 znašala 348,6 milijona EUR oziroma 2% manj kot v letu prej.

Proračunska sredstva za kmetijstvo so se po vstopu v EU, ko so se v financiranje in sofinanciranje večine ukrepov vključili evropski skladi, močno povečala. Rast izplačanih sredstev je bila v prvih letih članstva dokaj enakomerna, po letu 2006 pa je obseg izplačil precej bolj spremenljiv. Razlog je predvsem v razlikah v dinamiki izplačil med leti oziroma v različnih zamikih pri izplačilih glede na prevzete obveznosti.

Slika 17: Proračunska izplačila za podporo kmetijstvu (mio EUR); 1999-2011

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Okvir 4: Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom

Proračunski izdatki za kmetijstvo zajemajo samo tiste postavke državnega proračuna, ki predstavljajo neposredno ali posredno podporo kmetijstvu. Večino teh izdatkov pokriva proračun ministrstva za kmetijstvo, v posameznih letih pa se določena sredstva zagotavljajo tudi v okviru proračuna drugih ministrstev. Pri izračunu proračunskih izdatkov za kmetijstvo je proračun MKGP/MKO očiščen za vse postavke, ki se nanašajo na druge dejavnosti (gozdarstvo, ribištvo, del veterine) ter na financiranje upravne infrastrukture (npr. plače zaposlenih, materialni stroški ipd., projekti splošnega značaja), dodana pa so izplačila drugih ministrstev, ki so namenjena kmetijstvu.

Klasifikacija kmetijske politike in njenih ukrepov temelji na delitvi v tri osnovne stebre, ki se nato delijo po načelu osnovnega namena in upravičenca.

Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom po skupinah ukrepov

KMETIJSKA POLITIKA		
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva
Ukrepi za podporo trgu - izvozne podpore - intervencijski ukrepi - splošni stroški javnega skladiščenja - podpore porabnikom Neposredne podpore proizvajalcem Neposredna plačila in ukrepi za zniževanje stroškov - neposredna plačila proizvajalcem - ukrepi za zniževanje stroškov Odškodnine in druga izredna plačila - kompenzacijska plačila za zmanjšane proizvodnje - kompenzacijska plačila na površino/žival - druge odškodnine in nadomestila	Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine - plačila za območja z omejenimi dejavniki - plačila za kmetijsko-okolske ukrepe Ukrepi za prestrukturiranje - podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev - splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva - podpore gozdarstvu Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij - podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij - podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu - krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader)	Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve - raziskave in razvoj - svetovalna služba - kmetijsko šolstvo in infrastruktura - strokovne naloge Nadzor nad varnostjo in kakovostjo - ukrepi na področju veterine - fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort - ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme Druge splošne storitve - podpore nevladnim organizacijam - identifikacija in registracija živali - tehnična pomoč - drugo

Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem zajemajo ukrepe, ki se praviloma nanašajo na kmetijsko proizvodnjo in posredno ali neposredno vplivajo na prihodek ali stroške večine proizvajalcev. V to skupino so uvrščeni vsi ukrepi za stabilizacijo trga, s katerimi politika vpliva na raven cen kmetijskih proizvodov, kakor tudi različne oblike neposrednih plačil in drugih neposrednih podpor proizvajalcem.

Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na posamezne proizvajalce, skupine proizvajalcev ali območja in so opredeljeni po programih. Njihov namen je vplivati na izboljšanje okolja in krajine, povečati konkurenčnost in učinkovitost kmetijskih proizvajalcev, podpreti razvoj predelovalne industrije, tržne organiziranosti, kakor tudi splošni razvoj podeželskih območij.

Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva praviloma zajemajo ukrepe, s pomočjo katerih država omogoča delo javnih služb in druge infrastrukture, kot tudi realizacijo različnih projektov, ki so pomembni za razvoj kmetijstva, ne morejo pa biti prepuščeni samo tržni iniciativi. Ta skupina ukrepov v glavnem nima neposrednega vpliva na prihodek kmetijskih gospodarstev, čeprav lahko nekatere od njih razumemo tudi kot regresiranje storitev za proizvajalce (npr. del storitev svetovalne službe, del kontrole proizvodnosti v živinoreji).

Vsakoletno razporeditev in analizo proračunskih izdatkov po skupinah ukrepov pripravlja Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z MKO. Izračun proračunskih izdatkov temelji na podatkih o realizaciji proračuna za posamezno leto po proračunskih porabnikih in proračunskih postavkah, ki jih zagotavlja Ministrstvo za finance in podrobni interni bazi podatkov o realizaciji proračuna po namenih, ki jih zagotavlja MKO (ARSKTRP). Posamezni ukrepi so razporejeni po vrstah politike in skupinah ukrepov glede na njihove osnovne značilnosti. V primeru, ko celotna proračunska postavka vsebinsko (po namenu) odgovarja določeni skupini ukrepov, je v to skupino razvrščena v celoti, sicer pa samo tisti njen del, ki odgovarja tej skupini. Pri takšnem pristopu posamezne skupine ukrepov niso vedno neposredno primerljive s proračunskimi postavkami, skupna masa izplačanih sredstev pa se v celoti ujema z realizacijo proračuna.

Realizacija proračuna zajema dejanska izplačila v določenem koledarskem letu. Glede na to, da pogosto prihaja do zamika med prevzetimi obveznostmi in izplačili, se realizacija lahko nanaša tudi na ukrepe (obveznosti) iz predhodnega leta (ali let). To pomeni, da se v posameznem letu zaradi poravnavanja že prevzetih obvez lahko pojavijo proračunski izdatki tudi za ukrepe, ki v tekočem letu niso bili uporabljeni ali pa novi ukrepi še nimajo pripadajočih proračunskih izdatkov.

V letu 2011 so se izplačila iz državnega proračuna v primerjavi z letom prej povečala le pri splošnih storitvah v podporo razvoju kmetijstva (+2,7%), v drugih dveh skupinah ukrepov pa so se zmanjšala, najbolj izrazito pri ukrepih za podporo strukturnim spremembam in razvoju podeželja (-4,2%).

Z vstopom v EU je skupni evropski proračun prevzel tudi sofinanciranje ukrepov, ki so del skupne kmetijske politike, pri čemer delež sofinanciranja postopoma narašča. V letu 2011 so bila izplačila iz evropskih virov 5,6% večja, iz nacionalnih pa 12,2% manjša kot v letu prej. Delež sofinanciranja iz evropskih virov se je v primerjavi z letom 2010 povečal za 5 odstotnih točk in znašal 62%. Največji delež so proračunska sredstva EU zavzemala pri ukrepih strukturne politike in politike razvoja podeželja (77%), nekaj manjšega pa pri tržnih ukrepih in neposrednih podporah (63%). Najmanjši delež sofinanciranja s strani EU je pri splošnih storitvah za kmetijstvo (5%), ki v glavnem niso predmet skupne kmetijske politike in se zato financirajo pretežno le z nacionalnimi viri.

Preglednica 16: Struktura proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom, po osnovnih skupinah ukrepov in viru financiranja (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Skupaj (SLO+EU)						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	313.898	397.566	404.282	355.675	348.580	98,0
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	97.324	183.054	178.941	163.011	161.102	98,8
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	175.361	170.887	181.512	149.713	143.360	95,8
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	41.213	43.625	43.830	42.951	44.118	102,7
Struktura po skupinah ukrepov						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	100%	100%	100%	100%	100%	
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	31%	46%	44%	46%	46%	
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	56%	43%	45%	42%	41%	
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	13%	11%	11%	12%	13%	
Slovenija						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	171.120	183.182	172.188	151.932	133.440	87,8
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	65.201	102.782	95.540	77.257	59.194	76,6
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	66.752	39.212	35.447	34.186	32.553	95,2
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	39.167	41.188	41.201	40.490	41.693	103,0
EU						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	142.778	214.384	232.094	203.743	215.140	105,6
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	32.123	80.272	83.400	85.754	101.908	118,8
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	108.609	131.675	146.065	115.527	110.807	95,9
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	2.046	2.437	2.628	2.461	2.425	98,5
Delež EU						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	45%	54%	57%	57%	62%	
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	33%	44%	47%	53%	63%	
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	62%	77%	80%	77%	77%	
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	5%	6%	6%	6%	5%	

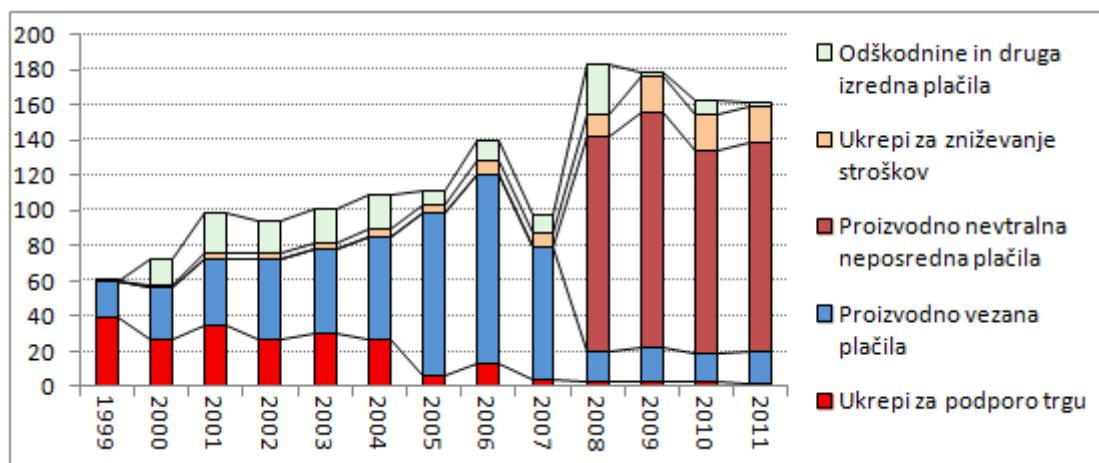
Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

2.1.1 Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem

Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem po letu 2006 precej nihanjo, kar je predvsem posledica različne dinamike izplačil glede na prevzete obveznosti, deloma pa tudi nihanj v obsegu specifičnih (izrednih) ukrepov. Padec izplačil v letu 2007 in nato izjemen porast v letu 2008 sta tako posledica prenosa neposrednih plačil za tekoče leto (2007) po novi shemi v celoti v breme proračuna za naslednje leto (2008), poleg tega pa so bila v okviru reforme trga sladkorja v letu 2008 izvršena tudi enkratna izplačila nadomestil pridelovalcem sladkorne pese zaradi opustitve pridelave.

V zadnjih letih je opazna zaustavitev trenda hitre rasti neposrednih plačil, ki predstavljajo že okoli 85% vseh izplačil v tej skupini ukrepov, skupaj z ukrepi za zniževanje stroškov pa okoli 98%. Delež ukrepov za podporo trgu, ki je močno padel že prva leta po vstopu v EU, se še vedno znižuje in je v letu 2011 znašal le 1%.

Slika 18: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (mio EUR); 1999-2011

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

V letu 2010 je bilo za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem skupaj izplačano 163 milijonov EUR oziroma 8,9% manj kot v letu prej.

Preglednica 17: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Ukrepi za podporo trgu	4.104	3.012	3.120	2.341	1.561	66,7
Izvozne podpore (EU)	2.505	835	813	702	546	77,8
Intervencijski ukrepi (EU)	22	73	31	0	0	
Pomoč skladiščenju - vino	19	69	31	0	0	
Pomoč skladiščenju - sir	4	4	0	0	0	
Splošni stroški intervencij in drugo (EU+SLO)	193	104	98	64	3	5,3
Podpore porabnikom	1.383	2.000	2.178	1.576	1.012	64,2
Nadomestila za sladkor za kemično industrijo (EU)	5	0	0	0	0	
Podpora porabi koncentriranega mošta (EU)	92	209	90	93	86	92,6
Šolsko mleko (EU)	2	3	2	2	1	50,3
Šolsko sadje (EU+SLO)	0	0	0	626	603	96,3
Programi za ogrožene osebe (EU+SLO)	1.284	1.788	2.085	854	322	37,7
Neposredne podpore proizvajalcem	93.220	180.042	175.821	160.670	159.541	99,3
Neposredna plačila (EU+SLO)	74.607	138.703	152.364	131.643	137.494	104,4
Ukrepi za zniževanje stroškov	9.054	12.733	20.621	20.067	20.300	101,2
Vračilo trošarine (SLO)	5.082	6.381	7.731	13.418	15.126	112,7
Regres za zavarovanje (SLO)	3.972	6.351	12.890	6.648	5.174	77,8
Odškodnine in druga izredna plačila	9.560	28.607	2.835	8.960	1.748	19,5
TRŽNI UKREPI IN NEPOSREDNE PODPORE KMETIJSTVU	97.324	183.054	178.941	163.011	161.102	98,8

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za ukrepe za podporo trgu je bilo porabljeno 1,6 milijona EUR (tretjina manj kot leta 2010), pri čemer je bila večina sredstev namenjena podpori porabe (skoraj dve tretjini) in sicer predvsem v obliki sheme šolskega sadja ter v obliki razdelitve hrane iz intervencijskih zalog socialno najbolj ogroženim osebam. Za izvozna nadomestila je bilo v letu 2011 izplačano nekaj več kot 0,5 milijona EUR, kar je dobro petino manj kot v letu prej in petkrat manj kot leta 2007.

Za vse oblike neposrednih plačil je bilo v letu 2011 izplačano 137,5 milijona EUR oziroma 4,4% več kot v predhodnem letu, od tega 118,8 milijona EUR (86%) v obliki regionalnega enotnega plačila z dodatki oziroma plačilnih pravic. Izplačila predstavljajo poravnavo preostalih obveznosti po uredbah za leto 2010 (okoli 88% vseh prevzetih obveznosti za to leto), izplačan pa je bil tudi del neposrednih plačil za odobrene vloge za tekoče leto (okoli 9% vseh obveznosti po uredbah 2011) in sicer kot predplačilo najbolj prizadetim v poletnih neurjih.

Za ukrepe za zniževanje stroškov je bilo porabljeno 20,3 milijona EUR ali 1,2% več kot leta 2010. Močno so se ponovno zmanjšala izplačila za sofinanciranja zavarovalnih premij (za več kot petino), medtem ko je bilo vračilo trošarin za gorivo, porabljeno v kmetijstvu, 12,7% večje kot v letu prej.

Odškodnine in druga izredna plačila so bila v letu 2011 petkrat manjša kot v letu 2010. Za te namene je bilo izplačano 1,7 milijona EUR. Izplačila so se povečala le v skupini ukrepov za zmanjševanje proizvodnje, vezanih na trg vina, kamor sodijo nadomestila za zeleno trgatve grozdja in krčitev vinogradov (skupaj večja za 4,4%). Pri drugih kompenzacijskih plačilih gre praviloma za izredne ukrepe, povezana s specifičnimi naravnimi ali ekonomskimi razmerami, zato so spremembe v tej skupini med leti praviloma velike. V letu 2011 je bila specifična pomoč izplačana pridelovalcem zelenjave (zaradi izbruha *E. coli*), trsničarjem (zaradi zmanjšane izvoza) ter čebelarjem (zaradi nenadnih poginov čebel).

Preglednica 18: Izplačane odškodnine in druga izredna plačila (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Kompenzacijska plačila za zmanjšanje proizvodnje	18	21.667	329	501	524	104,4
Nadomestila zaradi opustitve pridelave sladkorne pese (EU)	0	21.656	0	0	0	
Zelena trgatve grozdja (EU)	0	0	131	139	65	
Trajna opustitev vinogradov (EU)	18	10	198	363	459	
Druga kompenzacijska plačila (SLO)	9.541	6.940	2.507	8.459	1.224	14,5
Specifična pomoč pridelavi pšenice (obilno deževje)	0	0	1.832	2	2	
Specifična pomoč trsničarstvu (težke ekonomske razmere)	0	0	0	0	149	
Specifična pomoč zelenjadarjem (<i>E. coli</i>) (+EU)	0	0	0	0	225	
Specifična pomoč mlečni proizvodnji (padec cen) (+EU)	0	0	0	3.129	60	
Specifična pomoč prašičereji (zmanjševanje staleža, padec cen)	0	1.014	1	1.199	0	
Specifična pomoč čebelarstvu (pogini čebel)	0	42	14	0	135	
Specifična nadomestila zaradi živalskih bolezni	46	0	38	0	0	
Pomoč ob finančni in gospodarski krizi	0	0	0	3.751	66	
Odškodnine - fitosanitarni ukrepi	156	39	29	138	300	
Zatiranje majskega hrošča - fitosanitarni ukrepi	126	97	51	0	0	
Odškodnine - veterinarski ukrepi	38	47	46	59	96	
Odškodnine za škodo od divjadi	32	47	157	132	150	
Sanacija posledic naravnih nesreč	0	0	0	22	5	
Sanacija posledic naravnih nesreč (rezerve)	9.143	5.654	339	26	37	
Odškodnine in druga izredna plačila, skupaj	9.560	28.607	2.835	8.960	1.748	19,5

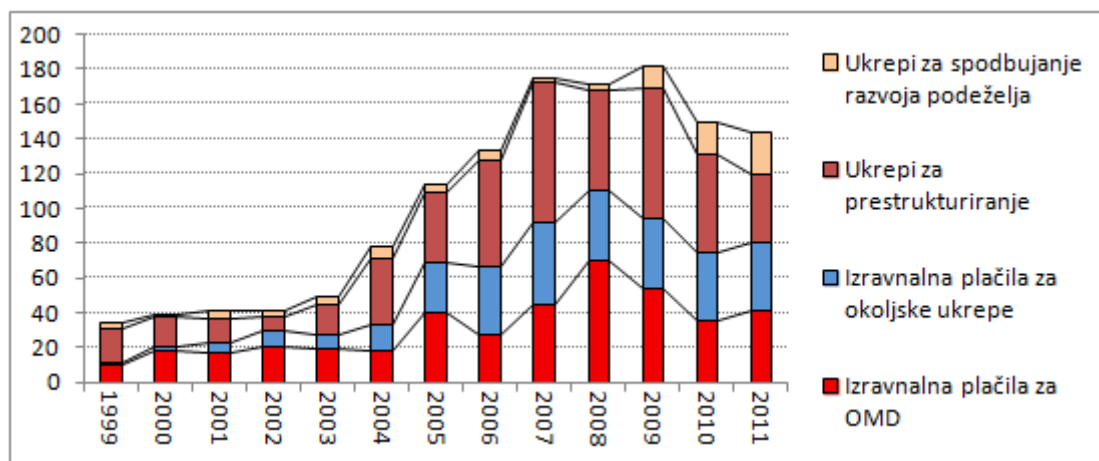
Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

V skupini tržnih ukrepov in neposrednih podpor proizvajalcem EU v celoti financira večino ukrepov podpore trgu (izvozna nadomestila, intervencijski ukrepi, podpore porabnikom) ter kompenzacijska plačila, povezana z zmanjšanjem proizvodnje (ukrepi v okviru trga vina). Neposredna plačila bodo v celoti prešla v breme skupnih skladov v letu 2013, v prehodnem obdobju pa se delež sofinanciranja postopoma povečuje. V letu 2010 je porasel na 73% (leta 2010 63%). Samo nacionalni proračun so tudi v letu 2011 bremenila izplačila v okviru ukrepov za zniževanje stroškov v kmetijstvu (zavarovanje, vračilo trošarin) ter večina odškovnin in drugih izrednih plačil, ki so skupaj predstavljala okoli 13% vseh izplačil v tem stebru kmetijske politike (leta 2010 16%).

2.1.2 Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko

Hitra rast proračunskih podpor v okviru politike razvoja podeželja, ki je bila značilna za prva leta po vstopu v EU, ko je sofinanciranje večine ukrepov v visokem deležu prevzel evropski kmetijski sklad, se je po letu 2007 umirila. To velja predvsem za izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijstvo in za kmetijsko okoljske ukrepe, ki v novem programskem obdobju sodijo v drugo os Programa razvoja podeželja (PRP) 2007-2013 (ukrepi za izboljšanje okolja in krajine). Poraba proračunskih sredstev za posamezno skupino ukrepov med leti precej niha, kar je v veliki meri posledica zamikov pri izplačilih (prenos odobrenih podpor v naslednje proračunsko leto) oziroma različne dinamike izplačil, pa tudi sprememb v številu in vrstah ukrepov.

Slika 19: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (mio EUR); 1999-2011

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za ukrepe kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja je bilo v letu 2011 iz proračuna skupaj izplačanih 143,4 milijona EUR ali 4,2% manj kot v letu prej. Od tega je bilo 56% sredstev (80 milijonov EUR) porabljenih za izravnalna plačila druge osi PRP 2007-2013.

Preglednica 19: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine	91.721	110.342	94.236	74.049	79.851	107,8
Izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi - PRP	44.566	69.694	53.337	35.959	41.512	115,4
Izravnalna plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe - PRP	47.155	40.648	40.899	38.091	38.338	100,7
Ukrepi za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in gozdarstva	81.323	57.655	75.216	56.587	39.400	69,6
Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	71.020	26.072	33.762	27.474	17.633	64,2
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva	9.885	26.674	36.063	23.945	20.327	84,9
Podpore gozdarstvu	419	4.909	5.391	5.169	1.440	27,9
Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij	2.316	2.890	12.060	19.076	24.109	126,4
Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij	2.124	1.925	4.412	3.335	2.763	82,8
Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu	192	966	6.685	11.255	16.743	148,8
Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader)	0	0	963	4.486	4.603	102,6
RAZVOJ PODEŽELJA IN STRUKTURNA POLITIKA	175.361	170.887	181.512	149.713	143.360	95,8

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Glede na leto 2010 so se izplačila za ukrepe za izboljšanje okolja in krajine povečala skoraj za 8%, pri čemer so bila izplačila podpor za območja z omejenimi možnostmi večja za dobrih 15%. S temi izplačili so bile poravnane preostale obveznosti iz leta 2010 (okoli 27% odobrenih vlog za to leto), poleg tega pa še blizu 70% prevzetih obveznosti iz tekočega

subvencijskega leta 2011. Izplačila podpor za okolju prijazno kmetijstvo so bila večja za slab odstotek, z njimi pa so bile izplačane odobrena vloge iz leta 2010, ki so bile v celoti prenesene v izplačilo iz proračuna za leto 2011 (načelo n+1).

Izplačila za ukrepe, ki so namenjeni prestrukturiranju kmetijstva, živilstva in gozdarstva so bila v letu 2011 manjša za 30%. Za te ukrepe je bilo porabljeno 27% vseh sredstev za razvoj podeželja in strukturno politiko (39,4 milijona EUR) in sicer 12% za ukrepe za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (leta 2010 18%), 14% za druge oblike podpor prestrukturiranju kmetijstva in živilstva (leta 2010 16%) in 1% za podpore gozdarstvu (leta 2010 4%). Pri vseh treh podskupinah ukrepov so bila izplačila manjša kot v letu prej.

Za podpore za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev je bila v letu 2011 izplačana tretjina manj sredstev kot v predhodnem letu (17,6 milijona EUR). K zmanjšanju izplačil v tej skupini ukrepov so največ prispevala manjša izplačila podpor mladim kmetom ter prenehanje izplačil podpor za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev iz naslova reforme trga za sladkor, kakor tudi manjša izplačila iz naslova podpor naložbam ter kmetijski infrastrukturi v okviru PRP 2007-2013. Več kot v letu prej je bilo le izplačil za sodelovanje kmetov v shemah kakovosti.

Preglednica 20: Proračunska izplačila za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Podpore naložbam na gospodarstvih	10.589	17.759	22.326	19.061	16.219	85,1
Naložbe v posodobitev gospodarstev	7.781	15.234	17.888	14.634	12.419	84,9
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih - EPD	7.781	3.338	0	0	0	
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih - PRP	0	11.897	13.783	13.166	12.419	94,3
Prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev - Reforma trga sladkorja (EU)	0	0	4.105	1.469	0	
Naložbe v trajne nasade	2.153	2.405	2.789	2.915	2.854	97,9
Prestrukturiranje vinogradov (EU)	2.130	2.402	2.789	2.915	2.854	97,9
Obnova vinogradov (SLO)	23	3	0	0	0	
Naložbe v izboljšanje zemljišč in infrastrukturo	655	119	1.649	1.511	946	62,6
Komasacije (SLO)	655	104	63	54	0	
Infrastruktura, povezana z razvojem kmetijstva - PRP	0	15	1.586	1.457	946	64,9
Druge podpore prestrukturiranju gospodarstev	60.430	8.313	11.436	8.413	1.415	16,8
Mladi kmetje – PRP	277	6.769	11.060	7.841	1.025	13,1
Prilagajanje in izvajanje EU standardov – PRP (+SLO)	59.518	1.507	186	66	10	15,5
Sodelovanje v shemah kakovosti	487	34	65	45	51	112,8
Delno kritje stroškov kontrole ekološke in integrirane pridelave - PRP	487	34	39	8	0	4,8
Sodelovanje kmetov v shemah kakovosti - PRP	0	0	26	37	50	135,1
Druge podpore gospodarstvu	149	3	125	461	329	71,4
Podpora čebelarstvu (SLO)	134	0	0	0	0	
Pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih (SLO)	14	0	125	461	301	65,3
Poračuni PRP 2004-06 (SLO)	0	3	0	0	28	
Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	71.020	26.072	33.762	27.474	17.633	64,2

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za splošne podpore za prestrukturiranje kmetijstva in živilstva je bilo v letu 2011 porabljeno 20,3 milijona EUR, od tega 60% za podporo naložbam v posodobitev predelave iz naslova PRP 2007-2013. V primerjavi z letom 2010 so se izplačila za ta ukrep zmanjšala za četrtno. Med ostalimi ukrepi v tej skupini je bilo največ sredstev izplačanih za zgodnje upokojevanje kmetov, za kar je bilo porabljeno 8% manj sredstev kot v letu prej ter za tržne dejavnosti in promocijo vina, kjer pa so se sredstva povečala za okoli 10% .

Za investicije v gozdarstvu je bilo v letu 2011 izplačano 1,4 milijona EUR oziroma skoraj štirikrat manj kot v letu prej.

Preglednica 21: Proračunska izplačila za splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva ter gozdarstva (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva	3.846	4.149	4.427	3.912	3.931	100,5
Izboljšanje kmetijske infrastrukture – zemljiške operacije (SLO)	807	1.466	884	336	345	102,6
Vzdrževanje melioracij (Akcijski načrt – podnebne spremembe)	0	0	0	0	236	
Zgodnje upokojevanje - PRP	2.568	2.468	2.641	2.794	2.569	92,0
Program podpor čebelarstvu (EU+SLO)	471	215	902	782	781	99,8
Podpore predelavi, trženju in promociji	6.039	22.525	31.636	20.032	16.396	81,8
Naložbe v posodobitev predelave	3.179	7.998	4.798	16.132	12.150	75,3
Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov - EPD	3.179	4.497	0	0	0	
Dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom - PRP	0	3.500	4.798	16.132	12.150	75,3
Marketing in promocija	2.861	1.977	2.748	2.750	2.891	105,2
Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov - EPD	136	218	0	0	0	
Pospeševanje prodaje (SLO)*	960	434	283	135	315	233,8
Programi informiranja in promocije (EU+SLO)	0	352	780	966	651	67,4
Promocija hmelja (SLO)	0	0	0	0	117	
Tržne dejavnosti vinogradniško-vinarskega sektorja(SLO)	1.765	973	1.174	1.026	876	85,4
Promocija vina na tretjih trgih (EU)	0	0	511	623	932	149,5
Skupine proizvajalcev	0	49	886	1.151	1.354	117,7
Informativne in promocijske aktivnosti skupin proizvajalcev - PRP	0	35	814	1.060	1.184	111,7
Ustanavljanje skupin proizvajalcev - PRP	0	14	72	91	171	187,1
Prestrukturiranje TSO – Reforma trga sladkorja (EU)	0	12.502	23.204	0	0	
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva	9.885	26.674	36.063	23.945	20.327	84,9
Sofinanciranje investicij v gozdove - EPD	419	417	0	0	0	
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov - PRP	0	4.492	5.391	5.169	1.440	27,9
Podpore gozdarstvu	419	4.909	5.391	5.169	1.440	27,9

* v letu 2011 brez izdatkov za aktivnosti, povezane z obeženjem Mednarodnega leta gora (86.482 EUR)

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

V letu 2011 so se v okviru kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja povečala le izplačila za ukrepe za spodbujanje razvoja podeželskih območij, pri čemer so se izplačila povečala pri vseh ukrepih z izjemo podpor diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev.

Preglednica 22: Proračunska izplačila za ukrepe spodbujanja razvoja podeželskih območij (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij	2.124	1.925	4.412	3.335	2.763	82,8
Alternativni dohodkovni viri na kmetijah (SLO)	9	0	0	0	0	
Ekonomska diverzifikacija na kmetijah - EPD	2.115	977	0	0	0	
Diverzifikacija v neekmetijske dejavnosti - PRP	0	948	4.412	3.335	2.763	82,8
Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu	192	966	6.685	11.255	16.743	148,8
Ustanavljanje in razvoj mikropodjetij - PRP	0	956	5.722	8.321	10.737	129,0
Obnova vasi - PRP	0	0	708	2.370	4.797	202,4
Ohranjanje dediščine podeželja - PRP	0	0	254	564	1.209	214,3
Alternativni dohodkovni viri na podeželju (SLO)	192	10	0	0	0	
Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader) - PRP	0	0	963	4.486	4.603	102,6
Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij	2.316	2.890	12.060	19.076	24.109	126,4

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Izplačila za ukrepe za spodbujanje razvoja podeželskih območij so v letu 2011 obsegala 24,1 milijona EUR, kar je dobra četrtina več kot leta 2010 in dvakrat več kot leta 2009. Največ sredstev v tej skupini ukrepov je bilo namenjenih ustanavljanju in razvoju mikro podjetij na podeželju (45%), obnovi vasi (20%) ter projektom Leader (19%), največje povečanje izplačil pa je zabeleženo pri podporah za ohranjanje dediščine podeželja in obnovo vasi.

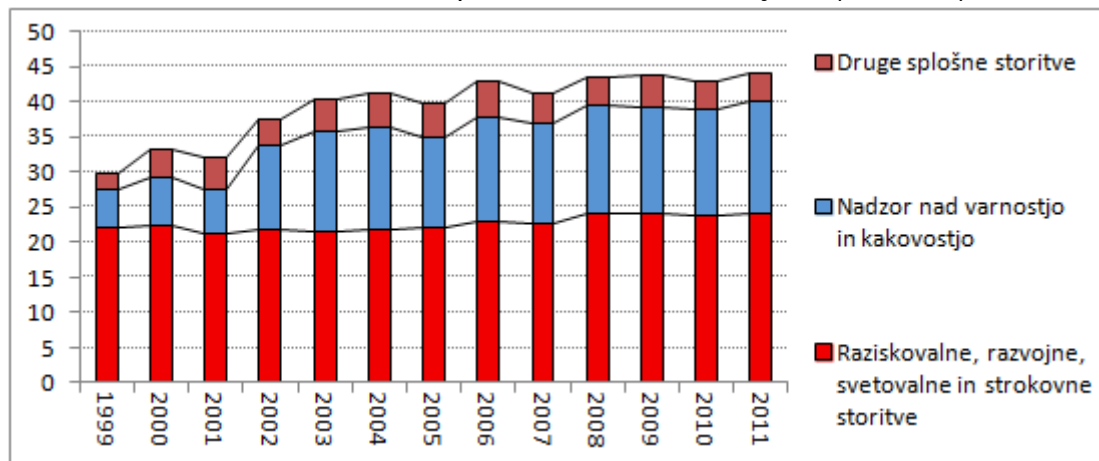
Večina ukrepov iz okvira razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike je predmet sofinanciranja s strani EU skladov. V letu 2011 je bilo v celoti samo iz nacionalnih sredstev financiranih le 6 ukrepov (pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih, zemljiške operacije, vzdrževanje melioracij, pospeševanje prodaje, promocija hmelja, tržne dejavnosti vinogradniško-vinarskega sektorja) v skupni višini okoli 2,2 milijona EUR, kar predstavlja le 1,5% vseh izplačil tega stebra kmetijske politike.

2.1.3 Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva

Obseg sofinanciranja splošnih storitev za kmetijstvo, ki predstavlja posredno obliko podpore sektorju, v zadnjih letih narašča mnogo počasneje, kot pred vstopom v EU, ko so bile potrebne prilagoditve javnih služb in storitev zahtevam skupnega trga. V zadnjih letih sta višina in struktura izdatkov za splošne storitve razmeroma stabilni. Ukrepi, povezani z varnostjo in kakovostjo hrane v povprečju predstavljajo okoli 35% vseh izplačil v tej skupini ukrepov, raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve okoli 55%, preostalih 10% pa je namenjeno financiranju in sofinanciranju drugih splošnih nalog in storitev.

V letu 2011 je bilo za financiranje splošnih storitev porabljenih 44,1 milijona EUR, kar je 2,7% več kot v letu prej, izplačila pa so se povečala pri vseh osnovnih skupinah storitev.

Slika 20: Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (mio EUR); 1999-2011

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Preglednica 23: Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve	22.659	24.145	24.208	23.723	23.955	101,0
Nadzor nad varnostjo in kakovostjo	14.363	15.383	14.946	15.225	16.092	105,7
Druge splošne storitve	4.191	4.097	4.676	4.003	4.071	101,7
SPLOŠNE STORITVE V PODPORO RAZVOJU KMETIJSTVA	41.213	43.625	43.830	42.951	44.118	102,7

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve je bilo v letu 2011 izplačano skoraj 24 milijonov EUR. Od tega je bila slaba polovica sredstev porabljenih za financiranje delovanja javnih svetovalnih služb v kmetijstvu (46%), visok delež (33%) pa zavzemajo tudi strokovne naloge v živinoreji. V primerjavi z letom 2010 so se občutno povečala le izplačila, namenjena raziskavam in razvoju, in to predvsem kot rezultat večjih izplačil za kmetijsko znanstveno raziskovalno delo (+50%), v večjem obsegu pa so bile financiranja tudi nove aktivnosti iz okvira akcijskega načrta za prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam. V ostalih podskupinah so izplačila ostala na podobni ravni kot v letu prej ali pa so se zmanjšala.

Preglednica 24: Proračunska izplačila za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve za kmetijstvo (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Raziskave in razvoj	1.847	1.958	2.066	1.926	2.528	131,3
Kmetijsko znanstveno raziskovalno delo (SLO)	951	918	989	984	1.475	150,0
ERA-NET EUPHRESKO (EU)	0	0	4	11	4	35,2
Naloge genske banke (SLO)	386	413	400	404	368	91,0
Projekt SEEDNet (EU)	0	0	13	6	0	
FADN (EU)	74	172	98	169	135	79,7
Pomembni nacionalni projekti (SLO)	436	455	563	332	329	99,1
Drugi razvojni projekti (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)	0	0	0	20	218	1083,6
Svetovalna služba	10.760	11.603	11.624	11.585	11.069	95,6
Kmetijska svetovalna služba (SLO)	9.905	9.943	9.999	9.999	9.499	95,0
Sektor za kmetijsko svetovanje pri KGZS (SLO)	855	841	853	853	810	95,0
Svetovalna služba za čebelarstvo (SLO)	0	819	772	732	760	103,7
Kmetijsko šolstvo in infrastruktura	444	410	413	400	398	99,6
Usposobitev javnih zavodov in ustanov (SLO)	250	214	206	206	205	99,8
Sofinanciranje kmetijskega izobraževanja (praktični pouk) (SLO)	194	196	193	193	193	100,0
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu - PRP	0	0	14	1	0	
Strokovne naloge	9.609	10.174	10.105	9.812	9.959	101,5
Strokovne naloge v živinoreji (SLO)	8.191	8.537	8.488	8.250	7.958	96,5
Strokovne naloge v rastlinski pridelavi (SLO)	758	488	520	487	472	96,8
Naloge v rastlinski pridelavi (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)					462	
Strokovne naloge v hmeljarstvu (SLO)	0	334	307	307	352	114,9
Poskusni centri za sadjarstvo in vinogradništvo (SLO)	659	675	791	769	714	92,9
Center za razvoj kmetijstva Jable (SLO)	0	140	0	0	0	
Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve	22.659	24.145	24.208	23.723	23.955	101,0

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za naloge na veterinarskem in fitosanitarnem področju ter druge naloge, povezane z varnostjo in kakovostjo hrane in krme je bilo v letu 2011 izplačano 16,1 milijona EUR, od tega 79% za ukrepe na področju veterine (leta 2010 86%). Skupna izplačila za veterinarske ukrepe so se v primerjavi z letom 2010 zmanjšala za 3,2%, precej več sredstev kot v letu prej pa je bilo porabljenih za storitve na fitosanitarnem področju (tudi v povezavi z izvajanjem akcijskega načrta prilagajanja kmetijstva podnebnim spremembam), ter na področju varnosti in kakovosti hrane in krme.

Preglednica 25: Proračunska izplačila za ukrepe, povezane z varnostjo in kakovostjo (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Ukrepi na področju veterine	12.152	13.094	12.662	13.125	12.710	96,8
Ukrepi v veterini (EU+SLO)	1.391	1.785	2.045	2.189	2.198	100,4
Predpisano in preventivno varstvo živali in ukrepi (SLO)	8.273	8.989	8.302	8.475	7.732	91,2
Odstranjevanje klavničnih odpadkov (SLO)	2.488	2.320	2.314	2.461	2.781	113,0
Fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort	1.810	1.999	1.997	2.016	3.229	160,2
Ukrepi za varstvo rastlin (EU+SLO)	34	25	29	29	28	97,7
Zdravstveno varstvo rastlin (SLO)	819	967	881	977	1.958	200,4
Zdravstveno varstvo rastlin (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)					335	
Proгноza rastlinskih škodljivih organizmov - oprema (SLO)	83	83	78	0	0	
Fitofarmacevtska sredstva (SLO)	297	340	427	428	410	95,9
Varstvo in registracija sort rastlin (SLO)	577	584	582	582	498	85,6
Ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme (SLO)	400	289	287	84	152	180,4
Nadzor nad varnostjo in kakovostjo	14.363	15.383	14.946	15.225	16.092	105,7

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Med drugimi splošnimi storitvami, za katere je bilo v letu 2011 skupaj izplačano 4,1 milijona EUR (1,7% več kot leta 2010), je bilo največ sredstev namenjenih tehnični pomoči v okviru PRP 2007-2013 (1,8 milijona EUR), sofinanciranju Kobilarne Lipica (0,9 milijona EUR) ter programu identifikacije in registracije živali (0,8 milijona EUR).

Preglednica 26: Proračunska izplačila za druge splošne storitve (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Podpora nevladnim organizacijam	330	321	468	314	324	103,3
Stanovsko in interesno povezovanje (SLO)	285	275	168	269	280	104,2
Državno in svetovno tekmovanje v oranju (SLO)	46	46	300	45	44	98,2
Identifikacija in registracija živali (SLO)	1.006	940	961	828	847	102,3
Tehnična pomoč	1.004	1.434	1.737	1.646	2.354	143,0
Tehnična pomoč - EPD	308	19	0	0	0	
Tehnična pomoč - PRP 2004-2006	697	157	0	0	0	
Tehnična pomoč - PRP 2007-2013	0	1.258	1.737	1.646	1.763	107,1
Tehnična pomoč - drugo	0	0	0	0	36	
Drugo	1.850	1.402	1.511	1.216	984	80,9
TF CFCU in sorodni projekti (EU+SLO)	906	444	393	93	0	
Obramba pred točo (SLO)	88	90	88	88	83	94,5
Kobilarna Lipica (SLO)	857	869	1.029	1.035	901	87,1
Naloge v gozdarstvu (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)					116	
Druge splošne storitve	4.191	4.097	4.676	4.003	4.071	101,7

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Podpore izvajanju splošnih storitev za kmetijstvo so praviloma predmet nacionalne kmetijske politike, ki se tudi po vstopu v EU v celoti financira iz nacionalnega proračuna. Iz EU skladov je bilo v letu 2011 financiranih ali sofinanciranih le 6 ukrepov (ERAnet, obdelava FADN podatkov, tehnična pomoč in programi usposabljanja za delo v kmetijstvu v okviru PRP 2007-2013, ukrepi za varstvo rastlin, ukrepi v veterini), za katere je EU prispevala skupaj 2,4 milijona EUR oziroma 5% vseh izplačil v tem stebru kmetijske politike.

2.2 Podpore kmetijstvu na lokalni ravni

Kmetijska dejavnost je deležna podpor za razvoj kmetijstva in podeželja tudi s strani lokalnih skupnosti (občine) in regionalnih javnih skladov (Javni sklad malega gospodarstva Goriške, Javni sklad RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja). Dajalci pomoči sredstva kmetijstvu pretežno dodeljujejo po priglašeni shemi državnih pomoči (skupinske izjeme na področju kmetijstva), v manjši meri pa tudi na podlagi priglašeni shemi de minimis pomoči.

Izmed 211 občin ima priglašeno shemo pomoči kmetijstvu 194 občin, od teh pa jih je 168 dodelilo pomoč na podlagi javnih razpisov tudi v letu 2011.

Iz sredstev na lokalni ravni je bilo v obdobju 2007-2011 za podpore kmetijstvu v povprečju porabljenih okoli 5 milijonov EUR letno, od tega največ (okoli 80%) za sofinanciranje naložb na kmetijskih gospodarstvih, predvsem v obliki pomoči za nakup kmetijske mehanizacije (68%). Pomembnejši delež zavzema še tehnična podpora kmetijskemu sektorju (okoli 14%), v okviru katere je bilo največ sredstev namenjenih izobraževanju in usposabljanju ter organizaciji forumov, tekmovanj, razstav in sejmov.

V letu 2011 se struktura pomoči kmetijstvu po namenih v primerjavi z zadnjimi leti ni pomembneje spremenila, skupaj pa je bilo iz sredstev na lokalni ravni izplačano 4,8 milijona EUR oziroma 4% manj kot leta 2010.

Podobno kot v predhodnih letih je bilo tudi v letu 2011 več kot 99% sredstev dodeljenih z instrumentom dotacij. Preostale pomoči so bile dodeljene v obliki ugodnih kreditov in subvencionirane obrestne mere (0,7%).

Preglednica 27: Podpore kmetijstvu, izplačane na lokalni ravni (000 EUR); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Zavarovalne premije	424,7	601,4	121,6	96,9	82,3	84,9
Naložbe v kmetijska gospodarstva	2.914,3	3.923,7	4.259,1	4.187,8	3.962,5	94,6
Arondacija zemljišč	11,2	18,2	15,0	13,3	17,0	127,7
Proizvodnja in trženja kakovostnih kmetijskih proizvodov	39,0	17,2	5,6	11,6	7,5	64,9
Ohranjanje in varstvo tradicionalne krajine in stavb	34,4	94,8	95,8	83,5	98,6	118,0
Tehnična podpora kmetijskemu sektorju	639,4	744,6	708,3	646,4	672,1	104,0
- izobraževanje in usposabljanje kmetovalcev			519,3	448,1	454,1	101,3
- organizacija forumov, tekmovanj, razstav in sejmov			151,0	151,2	172,8	114,3
- svetovalne storitve			9,8	19,9	22,0	110,4
- informiranje in drugo			28,1	27,2	23,3	85,6
Drugo (dovoljene podpore v prehodnem obdobju)	101,5					
Ohranjanje in razvoj kmetijstva in podeželja (de minimis - občine)	17,3	49,0	13,8	10,9	9,8	89,8
Skupaj	4.181,9	5.448,9	5.219,3	5.050,5	4.849,8	96,0

Vir: MKO

Ukrepi, ki se financirajo na lokalni ravni, so podobni ukrepom, ki se financirajo iz državnega proračuna. Dajalci državnih pomoči po skupinskih izjemah oziroma smernicah so zato zavezani pravilu kumulacije pomoči, kar pomeni, da morajo pred dodelitvijo pomoči ugotoviti, da za isti namen upravičenec ni prejel pomoči iz drugega naslova oziroma, da intenzivnost pomoči ne presega dovoljene stopnje pomoči oziroma zgornje meje, ki je dovoljena s predpisi EU.

Za dodeljene pomoči po pravilu de minimis je vzpostavljena centralna evidenca v okviru ministrstva. Dajalci pomoči pred dodelitvijo pomoči ministrstvu posredujejo poizvedbo o že dodeljenih de minimis pomočeh v zadnjih 3 letih, da se prepreči prekomerno izplačilo pomoči na upravičenca, ki je na področju kmetijstva omejeno na 7.500 EUR kadarkoli v obdobju treh proračunskih let.

3 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI

Za razliko od gospodarske aktivnosti, ki se je v letu 2011 znižala, je bila tako skupna blagovna menjava, kot blagovna menjava agroživilskih proizvodov precej živahna. Po zmanjšanju v letu 2009, ko je svet zajela gospodarska in finančna kriza, se je blagovna menjava agroživilskih proizvodov že v letu 2010 ponovno povečala, v letu 2011 pa je precej presegla vrednosti pred letom 2009. Blagovna menjava agroživilskih proizvodov se je v primerjavi z letom 2010 povečala za slabih 12%, pri čemer se je izvoz povečal nekoliko bolj kot uvoz (za 13% oz. 11%). Primanjkljaj, ki se je v primerjavi z letom 2010 povečal za desetino, je dosegel najvišjo vrednost doslej, saj je znašal več kot 980 milijonov EUR. Kljub precejšnjemu porastu primanjkljaja agroživilstva, se je pokritost uvoza z izvozom povečala in dosegla najvišjo raven po vstopu Slovenije v Evropsko unijo (47%). V letu 2010 in 2011 je zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi predstavljala 4,3% slovenskega blagovnega izvoza ter 8,4% uvoza, delež v skupni blagovni menjavi pa je znašal 6,4%.

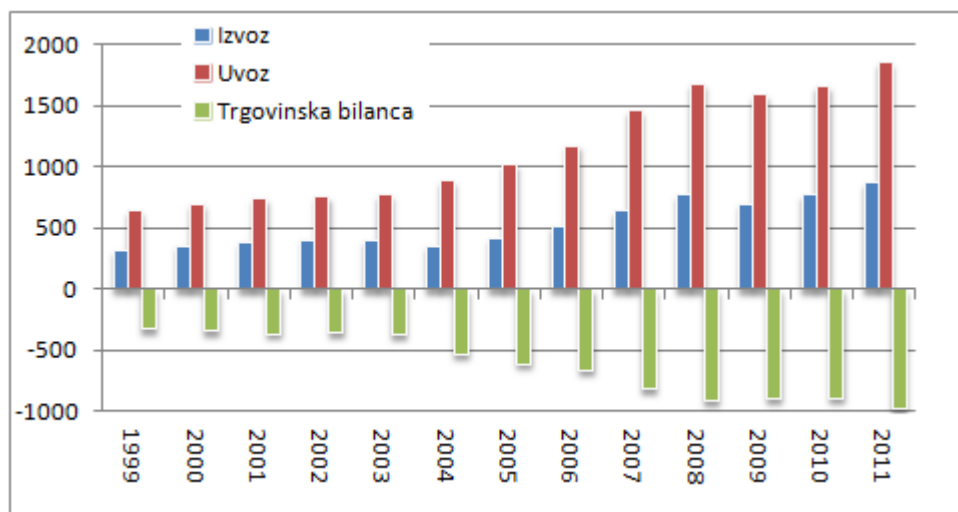
Preglednica 28: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	Indeks 2011/10
Blagovna menjava agroživilstva (mio EUR)	1.698,3	2.104,5	2.459,8	2.297,3	2.440,4	2.726,7	111,7
- izvoz (mio EUR)	518,3	643,6	775,0	702,7	775,3	872,5	112,5
- uvoz (mio EUR)	1.180,0	1.460,9	1.684,8	1.594,6	1.665,0	1.854,3	111,4
- bilanca (mio EUR)	-661,6	-817,3	-909,8	-891,9	-889,7	-981,8	110,4
Pokritost uvoza z izvozom (%)	43,9	44,1	46,0	44,1	46,6	47,1	101,0
Delež agroživilskih proizvodov v skupni blagovni menjavi (%)	4,8	5,1	5,7	6,9	6,4	6,4	
Delež agroživilskih proizvodov v skupnem izvozu blaga (%)	3,1	3,3	3,9	4,4	4,3	4,3	
Delež agroživilskih proizvodov v skupnem uvozu blaga (%)	6,4	6,8	7,3	9,3	8,4	8,4	

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Slika 21: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov (mio EUR); 1999-2011

Vir: SURS, preračuni KIS

Blagovna menjava agroživilstva po skupinah blaga

V letu 2011 je bil izvoz agroživilskih proizvodov vrednostno večji kot v letu prej skoraj pri vseh skupinah proizvodov. Med pomembnejšimi skupinami se je najbolj povečal izvoz sadja (+26%), nadpovprečno velik je bil tudi izvoz mesa in drugih klavničnih proizvodov (+17%) ter oljnih semen in plodov (+14%). V teh skupinah je bil izvoz največji doslej. Tudi izvoz v skupini mleko in mlečni izdelki je bil vrednostno največji doslej in za 7% večji kot v letu prej, podobno pa lahko ugotovimo tudi za izdelke iz mesa. Pomembno večji izvoz je dosežen v skupinah

žive živali (+37%) ter sladkor in sladkorni proizvodi (+38%), ki pa v strukturi zavzemata razmeroma majhen delež (5% oz. 4% v letu 2011).

Struktura izvoza v letu 2011 ostaja precej podobna letu 2010. Največji delež so tudi v letu 2011 zavzemali mleko in mlečni izdelki (15%), sledijo pa oljna semena in plodovi (12%), ostanki in odpadki živil, krma (10%), pijače ter razna živila (vsak po 9%). Delež mesa in izdelkov iz mesa, ki v letu 2011 predstavlja 15% vrednosti izvoza, je ostal v primerjavi z letom prej skoraj nespremenjen.

Okvir 5: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi temeljijo na klasifikaciji proizvodov po kombinirani nomenklaturi (KN) carinske tarife. Pojem »kombinirana nomenklatura« carinske tarife pomeni poimenovanje posameznih oddelkov, poglavij in podpoglavij, tarifnih števil ter opomb, temeljna pravila razvrščanja blaga po kombinirani nomenklaturi in številčne oznake nomenklature. KN temelji na mednarodnem Harmoniziranem sistemu nazivov in šifriranja blaga. Blago uvršča v oddelke (21 oddelkov - rimske številke), poglavja (2-mestni nivo) in podpoglavja (4-mestni nivo) na osnovi 8-mestnih tarifnih števil, ki so v celoti usklajene z EU (Kombinirana nomenklatura EU ne predvideva nacionalne členitve tarifnih postavk na devetem mestu, zato tudi v statistiki zunanje trgovine od leta 2004 dalje prikazuje SURS podatke na 8-mestni ravni tarifne postavke). Sočasno zadovoljuje zahteve carinske tarife, zunanjetrgovinske statistike ter trgovinske, kmetijske in drugih politik, ki se nanašajo na izvoz ali uvoz blaga. Skrbnik KN je Evropska Komisija, v Sloveniji pa Ministrstvo za gospodarstvo. Ažurira se enkrat letno.

Od 01.05.2004 SURS podatke o blagovni menjavi Slovenije s tujino pridobiva iz dveh ločenih virov: Intrastat in Extrastat. Intrastat je statistika blagovne menjave med državami članicami EU (mesečno statistično raziskovanje). Podatki se zbirajo neposredno od podjetij, ki trgujejo s podjetji iz držav članic, poročajo pa jih na statističnem obrazcu. Poročevalske enote za Intrastat v danem poročevalskem obdobju so tako podjetja, ki so v predhodnem letu vsaj pri enem toku blaga (skupni izvoz ali uvoz) presegla t.i. vključitveni prag. V danem poročevalskem obdobju se v zajetje vključujejo tudi gospodarski subjekti, ki so prag presegli med letom. Poročevalske enote poročajo samo za tisti tok blaga (odpreme oz. prejeme blaga), pri katerem so prag presegle. Podatki za države EU za obdobje od maja 2004 naprej vključujejo tudi ocene za vrednost menjave podjetij pod vključitvenim pragom.

Extrastat je statistika blagovne menjave držav članic EU z državami nečlanicami. Vir podatkov so carinske deklaracije oz. enotna carinska listina (ECL), ki spremlja blago pri prehodu državne meje. Extrastat je vsebinsko odvisen tudi od nacionalne carinske zakonodaje, ki je bila s 01.05.2004 dokončno usklajena z evropsko (Taric). V Extrastat so zajete vse transakcije blaga, ki se glede na metodologijo vključujejo v zajetje, ne glede na višino statistične vrednosti in neto mase (statistični prag ni določen).

Vrednost uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje kot statistično vrednost. To je carinska vrednost oz. transakcijska vrednost blaga, ki se ji deloma ali v celoti prištejejo ali odštejejo stroški prevoza, natovarjanja, raztovarjanja, zavarovanja idr., glede na v pogodbi prikazane dobavne pogoje. Pri izvozu je vrednost prikazana po pariteti tipa FOB (vključena transakcijska vrednost blaga in vrednost storitev za dostavo blaga do meje države izvoznice), pri uvozu pa po pariteti tipa CIF (poleg transakcijske vrednosti je vključena še vrednost storitev za dostavo blaga do meje države uvoznice). Količino uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje v neto masi, če jo je glede na naravo proizvoda mogoče določiti, in v posebni merski enoti pri tistih proizvodih, kjer je ta predpisana v KN. Povprečna vrednost blaga je skupna vrednost vsega blaga, razvrščenega v isto osemestno šifro KN carinske tarife, izračunana na količinsko mersko enoto.

Kot kmetijski in živilski proizvodi so šteti vsi proizvodi iz poglavij 01 do 24 kombinirane nomenklature carinske tarife. Seznam carinskih tarif oz. proizvodov, ki se uvrščajo med agroživilske ni v celoti usklajen z EU. Po definiciji EU se med agroživilske proizvode v okviru statistike zunanje trgovine uvrščajo proizvodi iz poglavij od 01 do 24 carinske tarife, brez rib in ribjih proizvodov (brez carinske tarife 03; 051191; 1604; 1605; 19022010 in 23012000). Poleg tega se v skladu s sporazumom med EU in Svetovno trgovinsko organizacijo med agroživilske proizvode uvrščajo tudi posamezni proizvodi iz drugih poglavij (carinske tarife 290543, 290544, 290545 3301, 3501-3505, 380910, 382311, 382312, 382313, 382319, 382370, 382460, 4101-4103, 4301, 5001-5003, 5101-5103, 5201-5203, 5301, 5302). Zaradi zagotavljanja primerljivosti podatkov v časovni seriji vsi podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi zajemajo poglavja 01 do 24 kombinirane nomenklature.

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilskih proizvodov je prikazana po naslednjih skupinah držav: stare članice EU (EU-15), nove članice EU (EU-10 in EU-2), države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija, Črna gora, Makedonija) in ostale države (vse druge države, razen naštetih).

Preglednica 29: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; 2010 in 2011

CT	Ime	Izvoz						Uvoz					
		Mio EUR		2011 2010	%			Mio EUR		2011 2010	%		
		2010	2011*		2010	2011*		2010	2011*		2010	2011*	
1	Žive živali	30,5	41,8	137,1	3,9	4,8		19,7	19,8	100,7	1,2	1,1	
2	Meso in drugi klavnični proizvodi	54,2	63,6	117,3	7,0	7,3		159,3	169,7	106,5	9,6	9,2	
3	Ribe, raki	1,9	2,0	102,5	0,2	0,2		35,5	40,8	114,8	2,1	2,2	
4	Mlečni izdelki, jajca, med	123,5	132,3	107,0	15,9	15,2		125,5	132,3	105,5	7,5	7,1	
5	Proizvodi živalskega porekla	1,1	1,2	116,3	0,1	0,1		5,8	5,7	98,1	0,3	0,3	
6	Živo drevje, čebulnice, cvetje	5,1	5,4	107,8	0,7	0,6		42,2	40,5	95,8	2,5	2,2	
7	Užitne vrtnine	10,1	11,5	114,0	1,3	1,3		99,2	93,0	93,7	6,0	5,0	
8	Užitno sadje	42,8	53,9	125,8	5,5	6,2		138,7	139,1	100,2	8,3	7,5	
9	Kava, čaj, začimbe	2,6	3,7	139,9	0,3	0,4		33,7	44,0	130,4	2,0	2,4	
10	Žita	19,3	22,9	118,3	2,5	2,6		55,9	89,5	160,1	3,4	4,8	
11	Proizvodi mlinске industrije	7,7	8,4	109,0	1,0	1,0		26,0	34,1	131,1	1,6	1,8	
12	Oljna semena in plodovi	92,6	105,5	113,8	11,9	12,1		92,1	112,4	122,1	5,5	6,1	
13	Šelak, gume, ekstrakti	9,0	7,3	80,8	1,2	0,8		10,7	10,8	101,1	0,6	0,6	
14	Rastlinski material za pletarstvo	0,0	0,0	134,8	0,0	0,0		0,5	0,4	89,5	0,0	0,0	
15	Masti in olja	10,8	14,7	135,2	1,4	1,7		68,5	69,1	100,9	4,1	3,7	
16	Izdelki iz mesa	62,0	66,1	106,5	8,0	7,6		55,0	60,7	110,4	3,3	3,3	
17	Sladkor in sladkorni proizvodi	25,2	34,8	138,4	3,2	4,0		50,7	68,7	135,6	3,0	3,7	
18	Kakav in kakavovi izdelki	8,3	10,9	131,2	1,1	1,2		72,6	78,8	108,4	4,4	4,2	
19	Izdelki iz žit, moke, škroba, mleka	27,9	32,2	115,5	3,6	3,7		114,7	120,1	104,8	6,9	6,5	
20	Izdelki iz vrtnin, sadja	13,2	12,9	97,7	1,7	1,5		71,8	76,7	106,8	4,3	4,1	
21	Razna živila	74,5	77,4	103,9	9,6	8,9		122,8	134,8	109,8	7,4	7,3	
22	Pijače, alkoholi in kis	72,4	80,6	111,4	9,3	9,2		102,1	106,5	104,3	6,1	5,7	
23	Ostanki in odpadki živil, krma	80,4	83,4	103,7	10,4	9,6		91,6	133,0	145,2	5,5	7,2	
24	Tobak	0,1	0,1	47,4	0,0	0,0		70,3	73,7	104,7	4,2	4,0	
	SKUPAJ	775,3	872,5	112,5	100,0	100,0		1.665,0	1.854,3	111,4	100,0	100,0	

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Podobno kot izvoz, se je tudi uvoz vrednostno povečal praktično v vseh tarifnih skupinah z izjemo skupin užitne vrtnine ter živo drevje, čebulice in cvetje ter proizvodi živalskega porekla. Med pomembnejšimi skupinami se je v letu 2011 najbolj povečal uvoz žita (+60%), ostankov in odpadkov živil, krme (+45%), sladkorja in sladkornih proizvodov (+36%) ter oljnih semen in plodov (+22%). Pri ostalih skupinah je bilo povečanje uvoza bolj zmerno. Uvoz izdelkov iz mesa se je povečal za desetino, uvoz mesa za 7%, mleka in mlečnih izdelkov za 5%, povsod pa so bile dosežene najvišje vrednosti uvoza doslej. Medtem ko je uvoz sadja v letu 2011 ostal na ravni leta prej, pa se je uvoz vrtnin zmanjšal za 6%. Struktura uvoza ostaja podobna kot predhodno leto, ko sta največji delež v uvozu zavzemala meso (9%) in sadje (7%). Zaradi manjšega uvoza v letu 2010 se je opazneje povečal le delež ostankov in odpadkov živil, krme (za 2 odstotni točki), podobno pa lahko ugotovimo tudi za skupino žita.

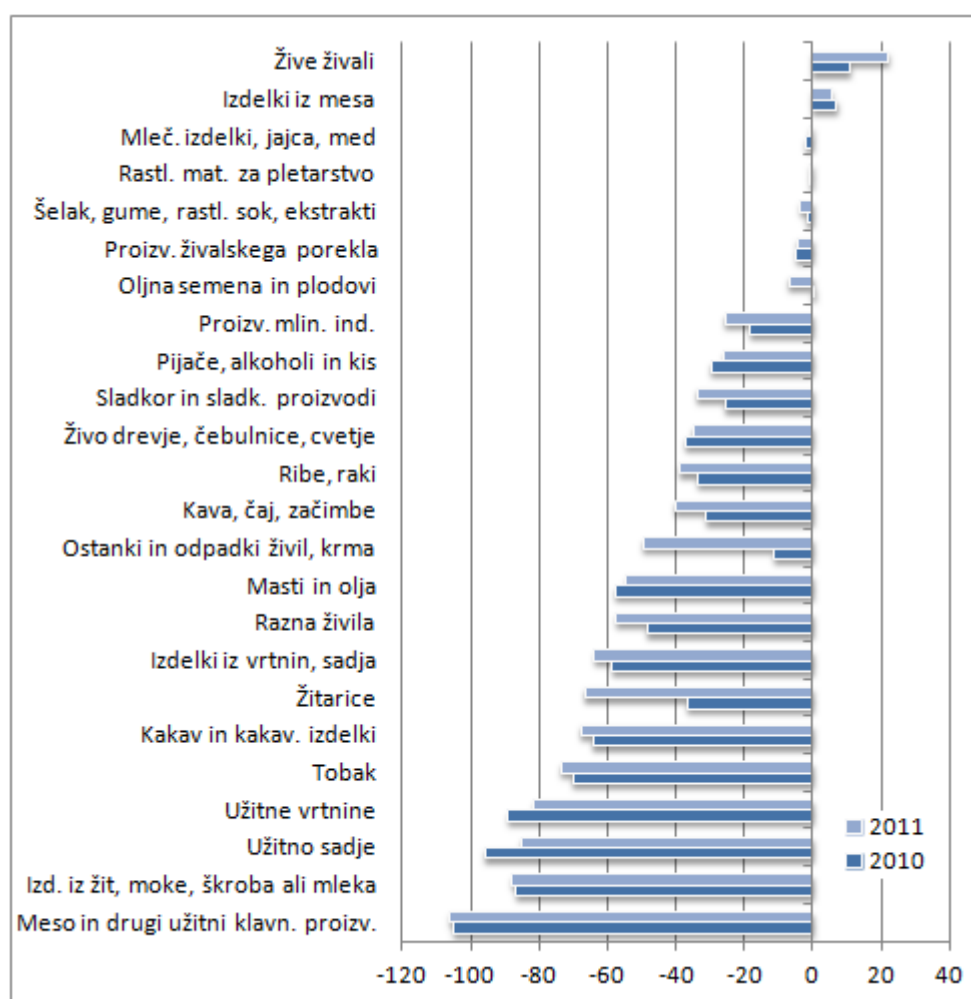
Za razliko od leta 2010, ko je bil pozitiven zunanjetrgovinski saldo dosežen pri živih živalih, izdelkih iz mesa ter oljnih semenih in plodovih, v letu 2011 beležimo pozitivno trgovinsko bilanco le še pri živih živalih ter izdelkih iz mesa. Po štirih letih zunanjetrgovinskega presežka je bil namreč v skupini oljna semena in plodovi v letu 2011 dosežen kar precejšen primanjkljaj. Medtem ko se je presežek v skupini žive živali podvojil, je bil pri izdelkih iz mesa doseženi presežek za četrtno manjši kot v predhodnem letu.

Pri drugih skupinah proizvodov je bil uvoz v letu 2011 vrednostno večji od izvoza. Največji primanjkljaj je bil ponovno zabeležen pri mesu. Za razliko od predhodnih let mu tokrat sledi skupina izdelkov iz žit, moke, škroba ali mleka, kajti primanjkljaja v skupinah sadje in vrtnine, ki sta bila v preteklih letih med največjimi, sta se v letu 2011 nekoliko zmanjšala (za 11% oz. 9%).

Zmanjšanje primanjkljaja je opazno tudi v skupinah mleko in mlečni izdelki (-95%), pijače (-13%), masti in olja ter živo drevje in cvetje (vsak po -6%). Kljub velikemu zmanjšanju primanjkljaja v letu 2011 bilanca mleka in mlečnih izdelkov že tretje leto zapored ostaja vrednostno negativna. Izvoz mleka in smetane (tarifna skupina 0401) je v letu 2011 za dobro desetino presegel vrednosti iz predhodnega leta. V primerjavi z letom 2010 se je v letu 2011 za dobro petino povečal tudi izvoz fermentiranih izdelkov in sirotke (tarifna skupina 0403 in 0404). Ob povečanju izvoza v omenjenih dveh skupinah se je na drugi strani vrednostno povečal tudi uvoz mleka in smetane ter sirov in skute (tarifna skupina 0406), zaradi česar bilanca ostaja negativna.

V ostalih skupinah se je primanjkljaj v primerjavi z letom 2010 povečal; najbolj, 4-krat, v skupini ostanki in odpadki živil, krma, 2-krat v skupini šelak, gume, rastlinski sokovi in ekstrakti ter za več kot 80% v skupini žita.

Slika 22: Zunanjetrgovinska bilanca agroživilstva po tarifnih skupinah (mio EUR); 2010 in 2011

Vir: SURS, preračuni KIS

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilstva

Od leta 2004 dalje je blagovna menjava agroživilstva v precejšnji meri usmerjena k državam EU. V letu 2011 se je blagovna menjava z EU-27 povečala za 11%, pri čemer je rast izvoza (+19%) za 10 odstotnih točk prehitela rast uvoza. Blagovna menjava z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije se je povečala za slabe 4%, pri čemer sta se toliko povečala tako izvoz kot uvoz. Kar za 29% se je zaradi povečanega uvoza predvsem oljnih pogač in soje iz

Brazilije (+42%) ter rahlega zmanjšanja izvoza (-2%) povečala blagovna menjava z drugimi državami.

V letu 2011 so razlike v dinamiki sprememb v blagovni menjavi nekoliko spremenile regionalno strukturo izvoza in uvoza, ki pa kljub temu ohranja osnovne značilnosti iz preteklih let. Delež izvoza v države EU-27 je v letu 2011 porasel na 65% (62% v letu 2010), zmanjšala pa sta se deleža držav nekdanje Jugoslavije (iz 28% v letu 2010 na 26% v letu 2011) ter drugih držav (iz 9% v letu 2010 na 8% v letu 2011). Spremembe so opazne tudi v strukturi uvoza. Delež EU-27 se je po nekajletnem povečevanju zmanjšal na 78% (leta 2010 80%), delež držav na območju nekdanje Jugoslavije pa na 8% (leta 2010 9%). Po dveletnem zmanjševanju se je povečal delež ostalih držav in v letu 2011 zajel 14% uvoza agroživilskih proizvodov (11% v letu 2010).

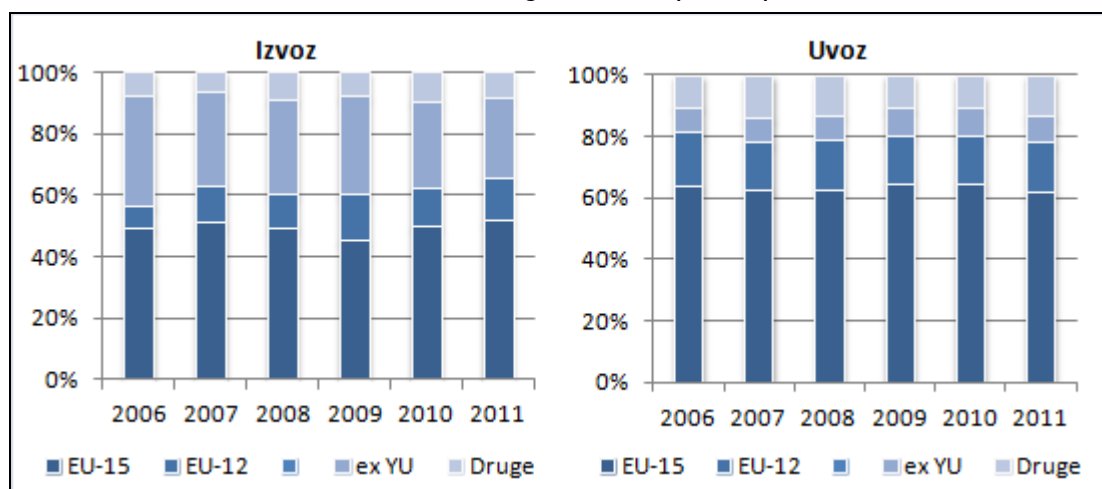
Preglednica 30: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah držav (mio EUR); 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	Indeks 2011/10
IZVOZ	518,3	643,6	775,0	702,7	775,3	872,5	112,5
EU-27	291,8	404,6	464,1	419,5	480,3	569,6	118,6
EU-15	254,7	327,4	380,5	317,5	383,2	446,9	116,6
EU-10	34,7	70,0	62,0	82,7	78,8	96,1	122,1
EU-2	2,4	7,3	21,5	19,3	18,3	26,7	145,6
Nekdanja YU	185,4	193,4	238,5	224,1	218,8	227,7	104,1
Ostale države	41,1	45,6	72,5	59,1	76,3	75,1	98,5
UVOZ	1.180,0	1.460,9	1.684,8	1.594,6	1.665,0	1.854,3	111,4
EU-27	960,0	1.139,3	1.330,0	1.278,0	1.335,5	1.445,3	108,2
EU-15	750,5	911,6	1.054,7	1.027,9	1.071,4	1.142,9	106,7
EU-10	203,5	220,9	267,5	241,4	253,9	290,2	114,3
EU-2	5,9	6,8	7,8	8,7	10,1	12,2	120,4
Nekdanja YU	95,6	115,2	131,4	141,4	152,1	157,5	103,5
Ostale države	124,4	206,4	223,4	175,2	177,4	251,5	141,7
BILANCA	-661,6	-817,3	-909,8	-891,9	-889,7	-981,8	110,4
EU-27	-668,2	-734,7	-865,9	-858,5	-855,2	-875,7	102,4
EU-15	-495,8	-584,2	-674,1	-710,4	-688,2	-696,1	101,1
EU-10	-168,9	-151,0	-205,5	-158,7	-175,2	-194,1	110,8
EU-2	-3,5	0,5	13,7	10,6	8,2	14,5	176,7
Nekdanja YU	89,8	78,3	107,0	82,6	66,7	70,2	105,3
Ostale države	-83,3	-160,9	-150,9	-116,0	-101,2	-176,4	174,3

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Slika 23: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2006-2011

Vir: SURS, preračuni KIS

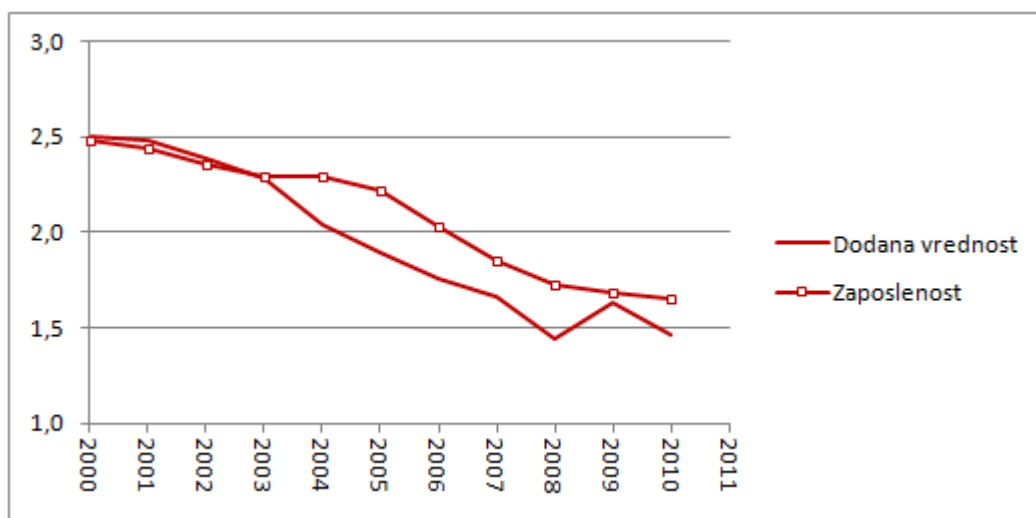
V letu 2011 ostajajo osnovne značilnosti zunanjetrgovinske bilance po skupinah držav nespremenjene. Negativni saldo z državami EU-27 se je kljub hitrejši rasti izvoza od uvoza v primerjavi z letom 2010 še nekoliko povečal ter znašal 876 milijonov EUR. Saldo blagovne menjave z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije je bil tudi v letu 2011 pozitiven in se je v primerjavi s skromnim presežkom v letu 2010 povečal za 5% (na 70 milijonov EUR). V trgovini z ostalimi državami se je zaradi velikega uvoza primanjkljaj po treh letih zmanjševanja v letu 2011 povečal kar za tri četrtine in znašal 176 milijonov EUR.

4 ŽIVILSKOPREDELOVALNA INDUSTRIJA

4.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih in trendi v obsegu proizvodnje

Prispevek proizvodnje hrane in pijač k skupni dodani vrednosti gospodarskih dejavnosti, kot tudi k skupni zaposlenosti, se zmanjšuje in v zadnjih letih znaša pod 2% (v letu 2010 1,5% dodane vrednosti in 1,6% zaposlenosti). Zmanjševanje pomena živilskopredelovalnih dejavnosti v makroekonomskih agregatih, še posebej po pristopu Slovenije k EU, je predvsem posledica večjih konkurenčnih pritiskov ob liberalizaciji zunanje trgovine, deloma pa zmanjševanje obeh deležev lahko pripišemo tudi ukinitvi predelave sladkorja. Delež v dodani vrednosti je v letu 2009 po desetletju stalnega zmanjševanja nekoliko zanihal navzgor, v letu 2010 pa se je vrnil na raven iz leta 2008.

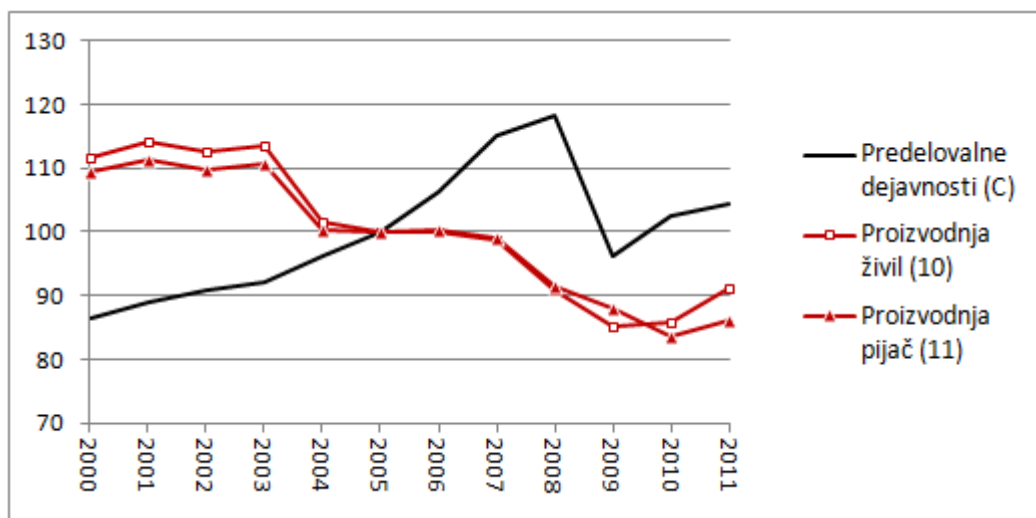
Slika 24: Delež proizvodnje živil in pijač v dodani vrednosti in zaposlenosti (%); 2000-2010

Vir: SURS

Na zaostajanje živilskopredelovalne panoge za razvojem drugih gospodarskih dejavnosti po vstopu v EU kaže tudi obseg industrijske proizvodnje, ki v tej panogi, kljub manj izrazitemu padcu v letu 2009, močno zaostaja za rastjo proizvodnje v predelovalnih dejavnostih.

Slika 25: Indeks obsega industrijske proizvodnje (2005=100); 2000-2011

Vir: SURS

V letu 2011 se je obseg industrijske proizvodnje živil povečal drugo leto zapored, pri čemer je bila rast občutno večja (+6,5%) kot v letu 2010 (+0,7%) in tudi večja od rasti proizvodnje v predelovalnih dejavnostih in industriji kot celoti. Po štirih letih upadanja se je v letu 2011 povečal tudi obseg industrijske proizvodnje pijač (+2,9%).

Preglednica 31: Indeks obsega industrijske proizvodnje (predhodno leto=100); 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrija (B+C+D)	105,7	107,2	102,5	82,6	106,2	102,1
Predelovalne dejavnosti (C)	106,2	108,5	102,6	81,3	106,6	102,0
Proizvodnja živil (10)	99,9	98,7	92,2	93,5	100,7	106,5
Proizvodnja pijač (11)	100,4	98,6	92,5	96,1	95,1	102,9

Vir: SURS

Kljub rasti industrijske proizvodnje živil v zadnjih dveh letih, je obseg v primerjavi z letom 2005 nižji skoraj za desetino. Še slabši trend ugotavljamo pri obsegu industrijske proizvodnje pijač, ki se je v enakem obdobju znižala za skoraj 14%. Ob tem se je na agregatu predelovalnih dejavnosti, ki je do finančne in gospodarske krize izkazoval precej strmo in stalno rast, obseg proizvodnje v letu 2009 zmanjšal skoraj za petino, vendar je bila v letih 2010 in 2011 kompenzirana že več kot tretjina recesijskega upada proizvodnje, proizvodnja v letu 2011 pa je bila 4,5% nad ravniyo leta 2005.

4.2 Gibanje cen

V letu 2011 ugotavljamo nekoliko večje spremembe cen živil in pijač pri proizvajalcih kot v predhodnem letu. Cene v proizvodnji živil so bile nominalno višje za 3,1%, cene v proizvodnji pijač pa za 3,5%. Merjeno z inflacijo, ki je v letu 2011 znašala 1,8%, to pomeni 1,3-odstotno realno rast cen pri proizvodnji živil in 1,7-odstotno realno rast cen pri proizvodnji pijač.

Cene pri proizvajalcih za povprečje predelovalnih dejavnosti (oddelek C) so v letu 2011 nominalno porasle za 4,7%, realno pa za 2,8%.

Preglednica 32: Indeksi cen pri proizvajalcih (nominalno, predhodno leto=100); 2006-2011

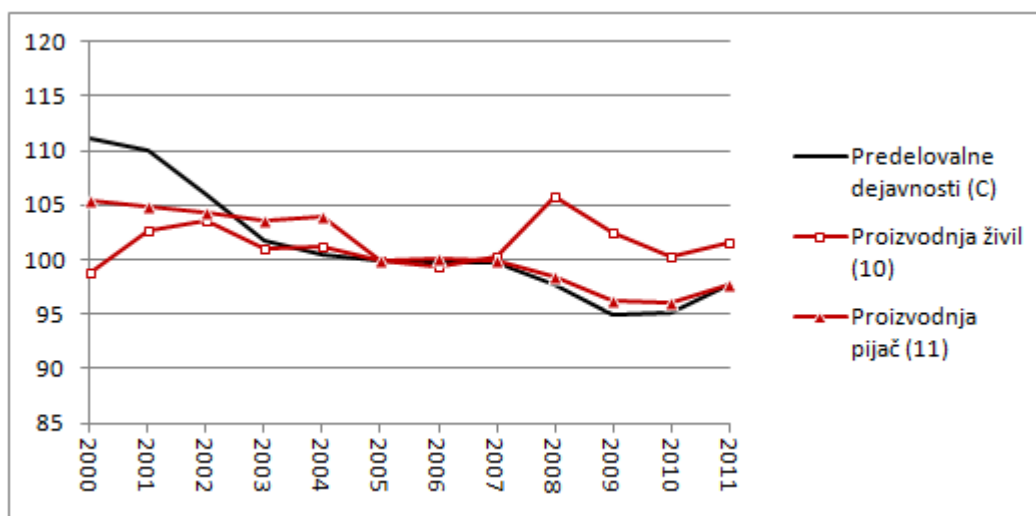
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Dejavnosti B+C+D+E	102,3	104,2	103,8	98,7	102,1	104,5
Predelovalne dejavnosti (C)	102,2	103,6	103,5	97,9	102,2	104,7
Proizvodnja živil (10)	101,8	104,6	111,4	97,7	99,6	103,1
Proizvodnja pijač (11)	102,5	103,5	104,0	98,6	101,7	103,5
Proizvodnja živil in pijač (10+11)	101,9	104,4	110,1	97,9	99,9	103,2

Vir: SURS

Po izrazitejšem realnem povečanju cen v letu 2008, ki je sledil daljšemu obdobju razmeroma majhnih realnih sprememb cen, so se cene živil pri proizvajalcih v letih 2009 in 2010 opazno znižale. Rast v letu 2011 je cene živil pri proizvajalcih dvignila nekoliko nad raven iz leta 2005 (+1,5%), medtem ko so bile proizvajalčeve cene v dejavnosti proizvodnja pijač še vedno nižje kot leta 2005 (-2,3%).

Podobni trendi gibanja proizvajalčevih cen, kot v sektorju proizvodnje pijač spremljajo tudi predelovalno dejavnost kot celoto. Po obdobju posebej izrazitega upada v letih 2008 in 2009, ki ga je možno pripisati cenovnim pritiskom zaradi zmanjšanja povpraševanja v izvozu in na domačem trgu, se cene počasi realno povečujejo, vendar še vedno za okoli 2% zaostajajo za cenami pred recesijo.

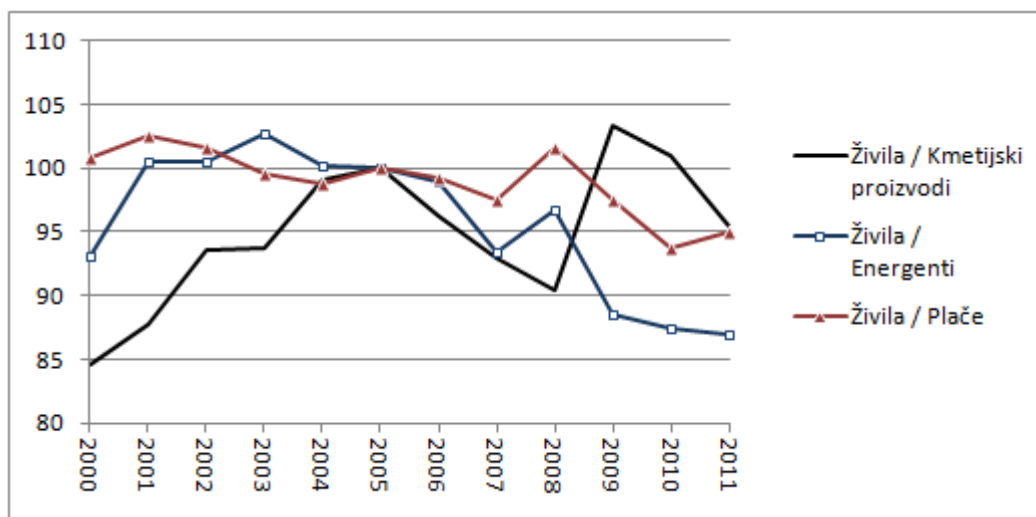
Slika 26: Indeksi cen živil in pijač ter proizvodov predelovalnih dejavnosti pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 2000-2011

Vir: SURS

Primerjava indeksov cen živil pri proizvajalcih z gibanjem cen ključnih kategorij proizvodnih vložkov kaže, da se cenovno-stroškovna razmerja za proizvodnjo živil v zadnjih letih slabšajo. V letu 2011 se je ponovno izrazito poslabšalo razmerje med rastjo cen živil in cen kmetijskih proizvodov, za živilsko industrijo manj ugodno pa je bilo tudi cenovno-stroškovno razmerje do cen energentov, kar je posledica izrazite rasti cen goriv, plina in električne energije. Razmerje se je nekoliko izboljšalo le pri cenah živil v primerjavi z rastjo stroškov dela, kar kaže na stagnacijo plač v sektorju.

Slika 27: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov ter kmetijskih pridelkov, energentov in plač (2005=100); 2000-2011

Vir: SURS

4.3 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije

4.3.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge

V letu 2011 je bilo v 599 podjetjih živilskopredelovalne industrije zaposlenih 12.823 delavcev. Število registriranih podjetij v dejavnosti proizvodnje živil in pijač se je ponovno nekoliko povečalo, saj je bilo v letu 2011 registriranih 1,2% podjetij več kot v letu 2010 in 41% več kot

v letu 2005. Ob tem se število zaposlenih že od leta 2002 zmanjšuje. V primerjavi z letom 2010 se je število zaposlenih v letu 2011 zmanjšalo za 1,4%, glede na leto 2005 pa je bilo manjše za 30%. Različna intenzivnost rasti pri številu podjetij in številu zaposlenih nakazuje, da se ustanavljajo predvsem mikro in majhna podjetja, ki zaposlujejo zelo malo delavcev.

Živilskopredelovalna podjetja so v letu 2011 prikazala 2,57 milijarde EUR bilančnih sredstev, kar je realno dve desetinki manj kot leta 2010. Realno zmanjšanje sredstev glede na predhodno leto je bilo v zadnjem letu občutno manjše kot v letu 2010 (-6,4%), zlasti pa v letu 2009 (-15,6%). Spremembe v teh letih so posledica upada vrednosti kapitalskih naložb oziroma njihove odprodaje, deloma pa tudi negativnih poslovnih trendov.

Prihodki živilske panoge so v letu 2011 znašali 2,01 milijarde EUR, kar je realno 7% več kot v predhodnem letu. Po dveh zaporednih letih realnega padanja vrednosti prodaje (v letu 2009 kar za 10%), je to pomembna korekcija prihodkov, vendar primerjava z letom 2005 kaže, da so realno prihodki panoge nižji za slabe 3%. Primerjava s spremembami obsega proizvodnje in cen kaže, da je rast prihodkov v letu 2011 posledica tako večjega obsega proizvodnje, kot višjih cen.

V letu 2011 ponovno ugotavljamo ugodne spremembe tudi pri prihodkih od izvoza ter izvozni usmerjenosti slovenske živilske panoge. Vrednost prodaje na tujih trgih se je povečala na 424 milijonov EUR, kar je realno 14% več kot v letu 2010 (rast v letu 2009 je bila 6,4%), če pa izvoz primerjamo z letom 2005 pa je le-ta realno večji za 22,4%. Ponovno se je povečala tudi izvozna usmerjenost, saj je delež izvoznih prihodkov v realizaciji živilskopredelovalne industrije v letu 2011 dosegel 21,1%, kar je največ doslej. V zadnjem letu se je vrednost tega kazalnika povečala za 4,4%, od leta 2005 pa za dobro četrtino. Gre za kombinacijo rezultatov prizadevanj podjetnikov za intenziviranje obsega prodaje na tuje trge ter stagnacije prodaje na domačem trgu.

Preglednica 33: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks (realno)	
								2011/10	2011/05
Število podjetij	426	441	499	532	560	592	599	101,2	140,6
Število zaposlenih	18.315	16.669	15.217	14.358	13.329	13.007	12.823	98,6	70,0
Sredstva (mio EUR)	2.453	2.547	2.933	2.996	2.572	2.453	2.570	99,8	99,4
Prihodki od prodaje (mio EUR)	1.760	1.883	1.984	2.058	1.875	1.840	2.005	107,0	97,2
Prihodki od izvoza (mio EUR)	295	334	337	383	343	372	424	113,8	122,4
Izvozna usmerjenost (%)	16,8	17,7	19,0	18,6	18,3	20,2	21,1	104,4	126,0
Produktivnost (000 EUR)	96,1	112,9	130,3	143,4	140,7	141,5	159,4	108,6	138,8
Dodana vrednost (mio EUR)	458	463	499	466	454	432	424	96,4	78,9
Dodana vrednost na zaposlenega (000 EUR)	25,0	27,8	32,8	32,4	34,1	33,2	33,1	98,0	112,9
Čisti dobiček (mio EUR)	37,9	60,9	98,9	47,7	40,6	30,1	32,3	105,4	72,7
Čista izguba (mio EUR)	36,0	30,3	15,7	35,8	150,0	22,4	34,8	152,6	82,4
Neto čisti dobiček/izguba (mio EUR)	1,9	30,6	83,2	11,9	-109,4	7,7	-2,5	-	-
Dobiček / izguba na zaposlenega (000 EUR)	0,1	1,8	5,5	0,8	-8,2	0,6	-0,2	-	-
Donosnost sredstev (ROA) (%)	0,07	1,20	2,84	0,40	-4,25	0,31	-0,10	-	-
Donosnost prodaje (ROS) (%)	0,11	1,62	4,20	0,58	-5,83	0,42	-0,13	-	-

Vir: AJPES, lastni preračuni

Pri produktivnosti, merjeni s prihodki od prodaje na zaposlenega, po dveh zaporednih letih upadanja v letu 2011 ugotavljamo pozitivno spremembo. V povprečju je zaposleni v živilskopredelovalnih podjetjih ustvaril 159,4 tisoč EUR prihodkov, kar je realno 8,6% več kot v predhodnem letu. Gre za izrazito veliko rast na letni ravni, ki odraža kombinirani učinek povečanih prihodkov ter zmanjšanja števila zaposlenih. Primerjava produktivnosti z letom 2005 je prav tako izrazito ugodna, saj so prihodki na zaposlenega realno porasli za 38,8%. Strma rast produktivnosti v zadnjem letu ob razmeroma nizkem zmanjšanju števila zaposlenih morda potrjuje pričakovanja, da so v podjetjih začeli izvajati proaktivne aktivnosti za izboljševanje učinkovitosti.

Nasprotna ugotovitev kot za produktivnost pa velja za dodano vrednost na zaposlenega. Ta je v letu 2011 znašala 33.106 EUR, kar je realno 2% manj kot v predhodnem letu. Ugotavljamo nadaljevanje upadanja dodane vrednosti na zaposlenega iz leta 2010, ko se je le-ta znižala za 4,4%. Če kazalnik primerjamo v daljšem časovnem obdobju, je trend kljub vsemu precej ugoden, saj je živilskopredelovalna panoga dodano vrednost na zaposlenega glede na leto 2005 povečala za skoraj 13%. Če analiziramo absolutne vrednosti ustvarjene dodane vrednosti, brez upoštevanja spremembe števila zaposlenih, pa lahko ugotovimo, da se je v obdobju med letoma 2005 in 2011 le-ta zmanjšala za več kot petino.

Ob znižanju dodane vrednosti (realno -3,6%) so se v letu 2011 poslabšali tudi kazalniki dobičkovnosti. Panoga je poslovno leto zaključila z neto izgubo v višini 2,5 milijona EUR (leta 2010 7,7 milijona EUR neto čistega dobička). Nerevidirani izkazani dobiček je znašal 32,3 milijona EUR (leta 2010 30,1 milijona EUR), izkazana izguba pa 34,8 milijona EUR (leta 2010 22,4 milijona EUR). V letu 2011 je tako zaposlenec v povprečju ustvaril nekaj manj kot 200 EUR neto izgube (v letu 2010 600 EUR neto dobička). Vzporedno sta se poslabšala tudi kazalnika donosnosti sredstev in donosnosti prodaje. Izkazana neto izguba je v letu 2011 predstavljala 0,10% vrednosti sredstev (ROA) ter 0,13% prihodkov od prodaje (ROS). V zadnjem obdobju kazalniki dobičkovnosti močno nihajo, kar ni možno pripisati samo običajnim spremembam v ekonomskem okolju, ampak gre v precejšnji meri za izredne poslovne dogodke.

Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije

Kazalniki, ki temeljijo na podatkih iz računovodskih bilanc, so pogosto vključeni v analizo konkurenčnosti in uspešnosti poslovanja industrijskih panog. Pri analizi uspešnosti poslovanja slovenske živilskopredelovalne industrije so uporabljeni podatki, ki jih pripravlja Agencija za javnopravne evidence in storitve (AJPES). Metodologija za izračun kazalnikov računovodske analize je bila povzeta po slovenskih računovodskih standardih ter nemških in francoskih standardih računovodske analize.

Prihodki na tujih trgih = Čisti prihodki iz prodaje proizvodov in storitev na tujem trgu (aop 094) + Čisti prihodki iz prodaje blaga in materiala na tujem trgu (aop 095)

Izvozna usmerjenost = Prihodki na tujih trgih / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Dodana vrednost = Kosmati donos od poslovanja (aop 102) - Stroški blaga, materiala in storitev (aop 104) - Drugi poslovni odhodki (aop 124)

Neto čisti dobiček oz. izguba = Čisti dobiček obračunskega obdobja (aop 167) - Čista izguba obračunskega obdobja (aop 168)

Produktivnost = Čisti prihodki iz prodaje (aop 090) / Povprečno število zaposlenecv (aop 169)

Dodana vrednost na zaposlenega = Dodana vrednost / Povprečno število zaposlenecv (aop 169)

Neto čisti dobiček oz. izguba na zaposlenega = Neto čisti dobiček oz. izguba / Povprečno število zaposlenecv (aop 169)

Donosnost sredstev (ROA) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Sredstva (aop 001)

Donosnost prodaje (ROS) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Deleži, ki jih živilskopredelovalna industrija predstavlja v agregatu predelovalnih dejavnosti, so se v letu 2011 večinoma ponovno zmanjšali. V obdobju recesije je živilskopredelovalna industrija izkazovala nekoliko manjše upade ključnih kazalnikov poslovanja, zato se je prispevek le-te relativno povečal. V letu 2011 se je povečal delež sredstev, ki so v upravljanju živilskopredelovalnih podjetij (+2,8%), vendar je vrednost še vedno pod ravniyo iz prejšnjih let. Živilska podjetja so v letu 2011 predstavljala 8,5% vseh podjetij v predelovalnih panogah in 7,7% vseh zaposlenih. Pri obeh kazalnikih se je delež, po nekaj letih stalnega povečevanja, v letu 2011 zmanjšal za dober odstotek.

Prihodki od prodaje živilskopredelovalne dejavnosti predstavljajo 8,7% skupne prodaje predelovalne panoge, kar je dober odstotek več kot v letu 2010 in 2,2% manj kot v letu 2005. V letu 2009 je ta delež precej narasel, kar je posledica upada industrijske aktivnosti agregata predelovalnih podjetij, padec prihodkov v živilski panogi pa je bil relativno manjši.

Prispevek živilskih podjetij k dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti je v letu 2011 padel na 7,1% kar je 6,6% manj kot v predhodnem letu ter 13,4% manj kot v letu 2005. Skladno s

spremembo deleža v skupni dodani vrednosti sta se spremenila tudi deleža v dobičku in izgubi. Živilska podjetja so prispevala slabe 4% skupnega dobička predelovalnih dejavnosti, kar je desetino manj kot v letu 2010 in 14% manj kot v letu 2005. Ob tem se je za tri četrtine povečal delež živilskih podjetij v skupni izgubi predelovalnega sektorja. Le-ta je znašal 10,4%, kar je nekoliko pod povprečjem prispevka k izgubi v zadnjih sedmih letih, vendar je potrebno izpostaviti velika nihanja med leti. Prispevek živilske industrije k agregatnim izvoznim prihodkom predelovalnih dejavnosti je relativno majhen, a se v analiziranem obdobju stalno povečuje. V letu 2011 so živilska podjetja ustvarila 2,8% izvoza slovenske predelovalne industrije, kar je 3,7% več kot v predhodnem letu in 12% več kot v letu 2005. Gre za pozitiven trend pospešene internacionalizacije živilskih podjetij.

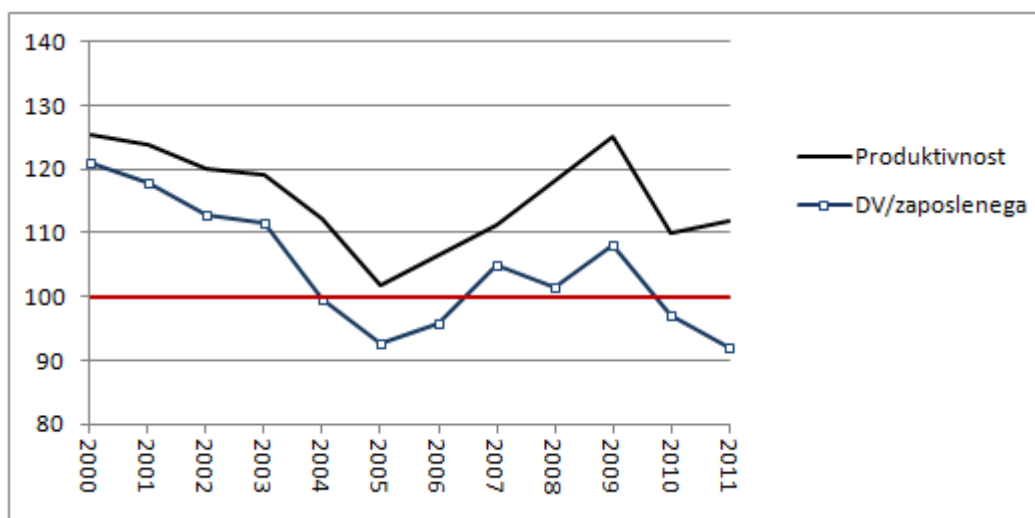
Preglednica 34: Deleži proizvodnje hrane in pijač (10+11) v predelovalni dejavnosti (C); 2005–2011

	Delež 10+11 v C (v %; C= 100)							Indeks 2011/10	Indeks 2011/05
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011		
Število podjetij	6,2	6,4	6,9	8,0	8,3	8,6	8,5	98,8	137,1
Število zaposlenih	8,8	8,1	7,3	7,3	7,7	7,8	7,7	98,7	87,5
Sredstva	12,7	12,2	12,8	12,8	11,6	10,9	11,2	102,8	88,2
Prihodki od prodaje	8,9	8,6	8,1	8,6	9,7	8,6	8,7	101,2	97,8
Dodana vrednost	8,2	7,7	7,6	7,4	8,3	7,6	7,1	93,4	86,6
Dobiček	4,3	5,9	8,6	5,5	5,4	4,1	3,7	90,2	86,0
Izguba	15,4	16,1	8,7	8,0	27,8	5,9	10,4	176,3	67,5
Prihodki od izvoza	2,5	2,5	2,5	2,6	2,8	2,7	2,8	103,7	112,0

Vir: AJPES, lastni preračuni

Po produktivnosti je živilskopredelovalna industrija v letu 2011 za okoli 12% presegla povprečje agregata predelovalnih dejavnosti, kar je, kljub rahli rasti v zadnjem letu, pod dolgoletnim povprečjem. Relativna prednost živilstva po produktivnosti znotraj predelovalnih dejavnosti se je po letu 2000 izrazito zmanjšala in v letu 2005 skoraj izginila (1,7% nad povprečjem), potem pa ponovno izrazito naraščala in v letu 2009 dosegla 25%. V letu 2010 je nato produktivnost v primerjavi s povprečjem predelovalnih dejavnosti ponovno močno padla (na 10% nad povprečje), razmerje do predelovalnih dejavnosti pa se tudi v letu 2011 ni pomembneje izboljšalo.

Slika 28: Produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane, pijač in tobaknih izdelkov v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi (indeks C=100); 2000-2011

Vir: AJPES, lastni preračuni

Trendi pri razmerju dodane vrednosti na zaposlenega med živilskopredelovalnim sektorjem in povprečjem predelovalnih dejavnosti so manj ugodni, saj je po tem kazalniku živilstvo že

drugo leto pod povprečjem. Dodana vrednost na zaposlenega v živilskopredelovalni dejavnosti je bila v letu 2011 okoli 10% pod povprečjem predelovalne panoge, kar je okoli pet odstotnih točk slabše, kot v predhodnem letu. Zaostanki, ki jih opažamo, so posledica prenehanja proizvodnje v dejavnostih, ki so bile po teh kazalnikih izrazito nadpovprečne (tobačna industrija, predelava sladkorja), zato lahko v tem primeru govorimo o strukturnih zaostankih, ki jih bo težko nevtralizirati.

4.3.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po živilskopredelovalnih dejavnostih

V letu 2011, kot že nekaj let pred tem, ne opažamo večjih sprememb v strukturi živilskopredelovalne industrije. Največji delež v številu podjetij je v letu 2011 prispevalo pekarstvo. Za to dejavnost je bila registrirana skoraj polovica vseh živilskopredelovalnih podjetij. Po deležu v številu zaposlenih, kot tudi po ustvarjenih prihodkih in dodani vrednosti, poleg pekarstva med vodilnimi živilskopredelovalnimi dejavnostmi ostaja tudi mesnopredelovalna industrija. Le-ta je v letu 2011 prispevala skoraj 30% prihodkov od prodaje, kar je dvakrat večji delež od pekarstva, ki je druga največja dejavnost po prihodkih. Pri deležu prihodkov od prodaje na tujih trgih se najvišje uvršča proizvodnja drugih prehranskih izdelkov, ki prispeva skoraj tretjino celotnega izvoza živilske dejavnosti, sledi mesnopredelovalna industrija z 22,5%, nekaj manj kot petino izvoznih prihodkov pa ustvarijo podjetja v dejavnosti predelave mleka.

Preglednica 35: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2011

	Število podjetij	Število zaposlenih	Prihodki od prodaje	Prihodki na tujih trgih	Dodana vrednost	Čisti dobiček	Čista izguba
Proizvodnja hrane in pijač (mio EUR) (10+11)	599	12.823	2.005,4	423,7	424,5	32,3	34,8
Struktura (%; 10+11=100)							
10 Proizvodnja hrane in krmil	88,1	89,1	85,7	91,4	79,6	59,9	37,5
10.1 Pro. mesa in mesnih izdelkov	12,7	28,5	29,2	22,5	21,8	14,2	9,2
10.2 Pred. in konzerviranje rib, rakov	0,7	0,7	0,6	1,3	0,6	1,0	0,0
10.3 Pred. in konzerviranje sadja in zelenjave	5,7	5,8	5,2	6,0	5,9	9,5	1,1
10.4 Pro. rastlinskih in živalskih olj in maščob	1,7	0,9	1,8	0,9	1,2	3,1	0,3
10.5 Predelava mleka	4,3	8,6	14,2	19,0	9,8	4,4	4,5
10.6 Mlinarstvo, pro. škroba in škrobnih izd.	1,8	4,6	3,5	3,0	3,5	3,5	0,1
10.7 Proizvodnja pekarskih izdelkov in testenin	48,2	29,2	14,2	4,5	21,7	13,9	9,8
10.8 Proizvodnja drugih prehranskih izdelkov	11,0	7,9	11,9	31,5	12,0	7,8	12,0
10.9 Proizvodnja krmil in hrane za hišne živali	2,0	2,9	5,3	2,7	3,0	2,5	0,4
11 Proizvodnja pijač	11,9	10,9	14,3	8,6	20,4	40,1	62,5
11.2 Proizvodnja vina iz grozdja	5,3	2,7	1,5	0,6	2,0	0,6	10,4
11.5 Proizvodnja piva	1,7	5,4	10,1	6,5	14,7	38,3	45,0
11.7 Pro. brezalkoholnih pijač in vod	2,8	2,7	2,6	1,5	3,7	1,2	7,0

Vir: AJPES, lastni preračuni

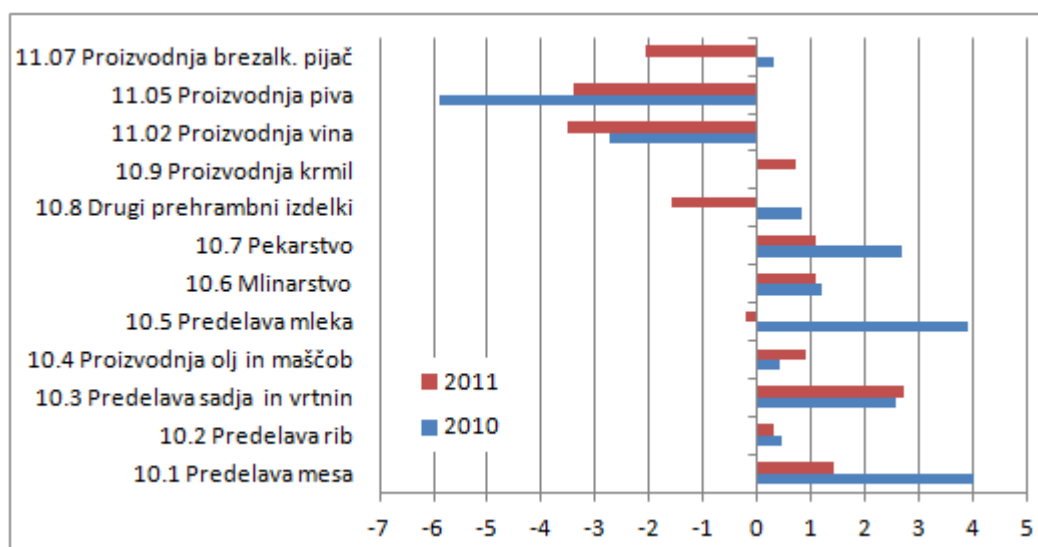
Pivovarstvo in proizvodnja brezalkoholnih pijač nekoliko izgubljata deleže, ki jih prispevata k najpomembnejšim strukturnim kazalnikom živilske dejavnosti, kar gre pripisati dinamičnim procesom v povezavi z lastniško konsolidacijo v največjih družbah. Tako je bilo tudi v letu 2011 največ čiste izgube izkazane v pivovarstvu (45%), desetino pa je prispeval sicer po velikosti občutno manj pomemben sektor proizvodnje vina. Če k temu prištejemo še izgubo v proizvodnji brezalkoholnih pijač, je dejavnost proizvodnje pijač (C11) skupaj izkazala slabi dve tretjini celotne izgube živilskopredelovalne dejavnosti v letu 2011. Podobna je bila slika tudi v letih 2009 in 2010.

Živilskopredelovalna panoga je leto 2011 zaključila z 2,5 milijona EUR neto čiste izgube, pri čemer je bila največja neto izguba izkazana v vinarstvu (-3,5 milijona EUR). V pivovarstvu je bila izkazana neto izguba le nekaj manjša, vendar gre po prihodkih za skoraj desetkrat večjo

dejavnost, neto izguba v proizvodnji brezalkoholnih pijač pa je znašala dobra 2 milijona EUR. Med dejavnostmi proizvodnje pijač po medletni spremembi izstopa predvsem proizvodnja brezalkoholnih pijač, ki je v predhodnem letu izkazala celo minimalni dobiček. Pri proizvodnji vina se je izguba v letu 2011 povečala za slabo petino, v pivovarstvu pa že tretje leto zapored ugotavljamo izrazito zmanjševanje izkazane neto izgube.

Med dejavnostmi, ki so v letu 2011 izkazale neto izgubo, so še predelava čaja in kave (-1,7 milijona EUR) in konditorstvo (-0,7 milijona EUR), pri čemer je slednja dejavnost neto izgubo v primerjavi s predhodnim letom prepolovila, predelava čaja in kave pa jo je več kot podvojila. Z neto izgubo (-0,2 milijona EUR) je v letu 2011, po obdobju ugodnih poslovnih rezultatov, ponovno poslovala tudi dejavnost predelave mleka.

Slika 29: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih (mio EUR); 2010 in 2011

Vir: AJPES, lastni preračuni

Preostale dejavnosti živilskopredelovalne industrije so poslovno leto 2011 zaključile z neto čistim dobičkom, vendar je bil dobiček praviloma skromnejši kot v predhodnih letih. Največ neto čistega dobička so izkazali v predelavi sadja in vrtnin (2,7 milijona EUR), sledijo pa mesnopredelovalna industrija (1,4 milijona EUR), mlinarstvo in pekarstvo (po 1,1 milijona EUR) ter oljarstvo (slab milijon EUR), kjer pa so v letu 2011 neto čisti dobiček podvojili.

Izvozna usmerjenost se je na agregatni ravni povečala, med dejavnostmi pa ugotavljamo razlike v trendih. Z izvozom so sicer največji delež prihodkov ustvarile dejavnosti proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov (56%), predelava rib (50%) in predelava mleka (28%). Vse te dejavnosti so izvozno usmerjenost v zadnjem letu tudi povečale, čeprav je rast nekoliko počasnejša kot v letu 2010. Razmeroma visok delež izvoza v prihodkih izkazuje še predelava sadja in zelenjave (25%), izvozna usmerjenost v mlinarstvu (18%) ter pri predelavi mesa (16%) pa ostaja pod povprečjem živilske panoge (21%). V dejavnosti proizvodnja pijač se izvozna usmerjenost po pristopu k EU večinoma zmanjšuje, v zadnjem letu pa so se trendi obrnili. Pivovarstvo je v letu 2011 delež prihodkov od izvoza namreč povečalo za dve odstotni točki (na 14%), za okoli dve tretjini pa je porasla izvozna usmerjenost v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač (na 12%), za petino pa v vinarstvu (na 8,5%). Živilskopredelovalna podjetja po izvozni usmerjenosti še vedno občutno zaostajajo za povprečjem slovenskih predelovalnih podjetij, ki so v letu 2011 na tujih trgih ustvarila 66% prihodkov.

Preglednica 36: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2010 in 2011

DEJAVNOST	Izvozna usmerjenost (%)		Produktivnost (000 EUR)		Dodana vrednost na zaposlenega (000 EUR)		Dobiček /izguba na zaposlenega (000 EUR)		Donosnost prodaje (ROS) (%)		Donosnost sredstev (ROA) (%)	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	64,8	65,9	128,8	139,9	34,2	36,0	2,2	3,3	1,7	2,3	1,6	2,4
Proizvodnja hrane, pijač in krmil (10+11)	20,2	21,1	141,5	156,4	33,2	33,1	0,6	-0,2	0,4	-0,1	0,3	-0,1
10 Proizvodnja hrane in krmil	22,2	22,5	135,3	150,5	30,1	29,6	1,4	0,5	1,0	0,4	1,0	0,4
10.1 Pro. mesa in mesnih izdelkov	16,7	16,3	153,5	159,7	26,7	25,3	1,2	0,4	0,8	0,2	0,8	0,2
10.2 Pred. in konzerviranje rib, rakov	46,7	49,8	106,5	124,9	33,5	31,0	4,4	3,5	4,2	2,8	5,6	3,4
10.3 Pred. in konzerviranje sadja in zelenjave	23,3	24,5	131,7	140,5	34,8	34,0	3,5	3,6	2,6	2,6	2,9	2,7
10.4 Pro. rastlinskih in živalskih olj in maščob	13,6	10,8	247,6	308,5	34,0	42,5	3,5	7,7	1,4	2,5	1,5	3,2
10.5 Pred. mleka	26,3	28,2	240,1	260,3	41,6	37,7	3,5	-0,1	1,5	-0,1	2,0	-0,1
10.6 Mlinarstvo, pro. škroba in škrobnih izd.	19,3	17,9	108,3	119,6	25,1	25,6	2,1	1,9	1,9	1,6	2,2	1,9
10.7 Proizvodnja pekarskih izdelkov in testenin	5,8	6,7	69,1	76,1	24,5	24,6	0,7	0,3	1,0	0,4	0,9	0,4
10.8 Proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov	53,1	56,1	202,1	233,3	47,6	50,2	0,6	-1,6	0,3	-0,7	0,2	-0,5
10.9 Proizvodnja krmil in hrane za hišne živali	9,5	10,9	275,4	285,1	31,5	34,3	-0,2	1,8	-0,1	0,6	-0,1	0,7
11 Proizvodnja pijač	10,1	12,7	186,1	204,3	55,6	62,0	-5,2	-6,3	-2,8	-3,1	-0,9	-1,0
11.2 Proizvodnja vina iz grozdja	5,9	8,5	85,5	86,7	25,2	24,6	-7,8	-10,0	-9,1	-11,5	-3,3	-4,2
11.5 Proizvodnja piva	12,0	13,6	268,4	293,3	81,6	90,5	-8,5	-4,8	-3,2	-1,6	-0,9	-0,5
11.7 Pro. brezalk. pijač in vod	7,4	11,8	149,1	151,9	42,9	45,1	0,6	-5,9	0,4	-3,9	0,2	-1,5

Vir: AJPES, lastni preračuni

Znotraj živilske panoge so največjo produktivnost v letu 2011 dosegle dejavnosti oljarstvo (309 tisoč EUR prihodkov na zaposlenega), pivovarstvo (293 tisoč EUR), proizvodnja krme (285 tisoč EUR) in predelava mleka (260 tisoč EUR). V vseh teh dejavnostih z največjimi prihodki od prodaje na zaposlenega se je v primerjavi z letom 2010 vrednost kazalnika še izboljšala. Posebej izstopa realno več kot za petino višja produktivnost v oljarstvu, medtem ko se je produktivnost v preostalih treh vodilnih dejavnostih realno povečala za okoli 5%. Najnižjo produktivnost v živilskopredelovalni dejavnosti sta tudi v letu 2011 imeli dejavnosti pekarstvo (76 tisoč EUR) in proizvodnja vina (87 tisoč EUR), pri čemer se je v pekarstvu vrednost kazalca glede na leto 2010 realno povečala za okoli 8%, v vinarstvu pa je bila produktivnost nižja za pol odstotka.

Po dodani vrednosti na zaposlenega med živilskopredelovalnimi dejavnostmi izstopa pivovarstvo, kjer je ta kazalnik v letu 2011 znašal 91 tisoč EUR, kar je realno skoraj desetino več kot leta 2010. V proizvodnji drugih prehranskih izdelkov so v letu 2011 ustvarili 50 tisoč EUR dodane vrednosti na zaposlenega, v proizvodnji brezalkoholnih pijač pa 45 tisoč EUR, pri čemer je bila v obeh dejavnostih letna rast realno okoli 3-odstotna. Med dejavnostmi z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega se že tradicionalno uvrščajo pekarstvo, mlinarstvo, proizvodnja vina ter predelava mesa (okoli 25 tisoč EUR na zaposlenega). Izpostaviti kaže precejšen padec kazalnika v dejavnosti predelava mleka, kjer so sicer ustvarili okoli 38 tisoč EUR dodane vrednosti na zaposlenega, vendar je vrednost v primerjavi z letom 2010 realno padla za več kot desetino. Za okoli 8% je realno nižja tudi dodana vrednost na zaposlenega v mesnopredelovalni industriji, v obeh primerih pa je negativne trende moč pripisati neugodnemu razmerju med prodajnimi cenami in stroški (predvsem) osnovnih surovin.

V letu 2011 še vedno zaznavamo koncentracijo neto izgube v sektorju proizvodnje pijač, vendar so se vrednosti ponovno nekoliko zmanjšale. Največ neto izgube na zaposlenega so izkazali v dejavnosti proizvodnja vina (-10 tisoč EUR), ki z izjemo leta 2008, v zadnjem obdobju stalno posluje z neto izgubo. Samo v zadnjem letu se je neto izguba na zaposlenega povečala realno za četrtino. V proizvodnji brezalkoholnih pijač so izkazali 6 tisoč EUR neto izgube na zaposlenega, nekoliko manjša pa je bila vrednost tega kazalnika v pivovarstvu (-4,8 tisoč EUR na zaposlenega). Obe dejavnosti, predvsem pa pivovarstvo, sta v letih 2009 in 2010 izkazovali še občutno višjo neto izgubo na zaposlenega, pred tem obdobjem pa daleč nadpovprečne dobičke. Kaže, da proces konsolidiranja v nosilnih podjetjih v pivovarstvu postopoma kaže pozitivne rezultate.

V preostalih dejavnostih so bili poslovni rezultati v letu 2011 slabši kot v predhodnem letu. Tako je denimo dejavnost predelave mleka izkazala 133 EUR neto izgube na zaposlenega, pri čemer pa je v predhodnem letu ta dejavnost ustvarila 3.500 EUR neto dobička na zaposlenega. Poslovni rezultati so se poslabšali tudi v agregatu proizvodnja drugih prehranskih proizvodov, predvsem zaradi izgube v podskupini predelava čaja in kave ter konditorstvu, tako da je neto izguba znašala 1.632 EUR na zaposlenega. Preostale dejavnosti sicer izkazujejo neto čisti dobiček na zaposlenega, vendar so rezultati povečini slabši kot v letu 2010. Izpostavljamo dvotretjinski realni padec tega kazalnika v mesnopredelovalni industriji (377 EUR neto čistega dobička na zaposlenega), več kot polovico pa je realno kazalnik nižji tudi v pekarstvu. Izboljšanje ugotavljamo v dejavnostih oljarstvo (od 3.458 EUR na 7.721 EUR neto dobička na zaposlenega), proizvodnja krmil (od -232 EUR na 1.797 EUR) ter pri predelavi sadja in zelenjave (+3%), kjer je zaposleni v letu 2011 ustvaril okoli 3.600 EUR neto čistega dobička.

Spremembam neto dobička/izgube sledita tudi kazalnika donosnosti prodaje (ROS) in donosnosti sredstev (ROA). Med živilskopredelovalnimi dejavnostmi v negativni smeri ponovno izstopa dejavnost proizvodnja vina, kjer je izkazana izguba v letu 2011 znašala 11,5% realiziranih prihodkov, kar je skoraj 30% več kot v predhodnem letu, a je kazalnik ROS v letu 2009 znašal celo -12,3%. Tudi donosnost sredstev se je v tej panogi ponovno približala vrednosti iz kritičnega leta 2009, saj je padla na -4,2%, kar je 27% slabše kot v letu 2010. Neugodne spremembe ugotavljamo tudi v dejavnosti proizvodnja brezalkoholnih pijač,

ki je v letu 2011 izkazala izgubo, ki znaša skoraj 4% vrednosti prihodkov od prodaje ter 1,5% vrednosti sredstev (v letu 2010 ROS=0,4%; ROA=0,2%). Negativno donosnost prodaje in sredstev izkazuje tudi pivovarstvo, delež izgube v prihodkih (ROS=-1,6%) pa je bil v letu 2011 za okoli polovico manjši kot v letu 2010, močno pa se je zmanjšal tudi delež izgube v sredstvih (ROA=-0,5%). V agregatu proizvodnja drugih prehranskih izdelkov je vrednost kazalnika ROS padla na -0,7%, kazalnika ROA pa na -0,5%, kar je v celoti posledica slabih rezultatov v konditorstvu in proizvodnji čaja in kave. V slednji so sicer negativne vrednosti obeh kazalnikov dobičkovnosti v zadnjem letu prepolovili. V eni od nosilnih dejavnosti živilskopredelovalne industrije, predelavi mleka, je izkazana izguba v letu 2011 znašala 0,05% vrednosti prihodkov od prodaje oziroma 0,07% sredstev.

Vrednost kazalnikov donosnosti v preostalih dejavnostih, ki so poslovno leto 2011 zaključile z neto dobičkom, se je gibala v razmeroma širokem razponu, vendar na nižji ravni kot v predhodnem letu. Najvišjo donosnost v živilskopredelovalni panogi je v zadnjem letu izkazala dejavnost predelave rib (ROS=2,8%; ROA=3,4%), kar je sicer za oba kazalnika okoli tretjino nižja vrednost kot v predhodnem letu. Občutno manjše padce ugotavljamo za drugo dejavnost z nadpovprečno dobičkovnostjo; podjetja v predelavi sadja in zelenjave so izkazala neto dobiček v višini 2,6% prihodkov (enako kot leta 2010) in 2,7% vrednosti sredstev (6,9% manj kot leta 2010). Kazalnika donosnost prodaje in sredstev v mesnopredelovalni panogi sta padla na 0,2%, kar je v obeh primerih okoli četrtnina vrednosti teh kazalnikov iz leta 2010. So se pa rezultati izrazito izboljšali v oljarstvu, kjer so dosegli 2,5-odstotno donosnost prodaje (+79%) in 3,2-odstotno donosnost sredstev (+217%).

Pregled uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije v letu 2011 potrjuje napovedi, da bo gospodarska recesija ta del gospodarstva prizadela manj, kot nekatere preostale dejavnosti, vendar bodo njene negativne posledice dolgotrajnejše. Rezultati poslovanja so se v letu 2011 sicer ponovno nekoliko poslabšali, vendar negativni trendi niso bili tako izraziti, da bi ponovno dosegli neugodne vrednosti iz popristopnega obdobja. Opazno je poslabšanje poslovanja v veliki večini dejavnosti, kar v predhodnih letih ni bilo tako izrazito, saj so bili negativni rezultati koncentrirani v nekaj dejavnostih. Leto 2011 je bilo sicer nekoliko zaznamovano s porastom cen vhodnih surovin, zelo velik vpliv na poslovanje pa so imeli dejavniki finančno-gospodarske krize. Ponovno so se podražili viri financiranja, oziroma so podjetja težko dostopala do svežega kapitala na domačem trgu (kreditni krč). Ta dejavnika se odražata v precejšnjem upadu dodane vrednosti in posledično kazalnikov dobičkovnosti.

Pomembne spremembe, ki vplivajo na poslovanje živilskopredelovalne industrije, se dogajajo tudi pri nakupnih navadah potrošnikov, ki so pri izbiri prehranskih artiklov postali izrazito cenovno občutljivi. Spremembe preferenc in povpraševanja so zaznali tudi trgovci, ki širijo nabor cenovno najnižje pozicioniranih živil, ki so praviloma iz uvoza, oziroma dobaviteljem ne omogočajo doseganje ekonomsko ugodnega izida. V teh spremembah potrošnih navad je možno najti tudi pojasnilo za razmeroma hitro rast tržnih deležev diskontnih trgovskih verig v Sloveniji, ki pa v svoji ponudbi za enkrat nudijo le simbolične količine živil slovenskega porekla. Porast tržnih deležev diskontnih trgovskih družb še dodatno zaostre konkurenčne razmere na ravni trgovine na drobno, kar se odraža tudi v odnosih in zahtevah konvencionalnih trgovcev do dobaviteljev. V prizadevanjih za ohranjanje konkurenčnega položaja trgovci namreč zahtevajo dodatne popuste in bonitete, kar nadalje slabša položaj živilskopredelovalne industrije.

Na področju urejanja razmer med dobavitelji in trgovci na drobno je bilo zaznati nekatere institucionalne spremembe. V letu 2011 je bil podpisan t.i. Kodeks dobrih poslovnih praks med deležniki v agroživilski verigi, ki naj bi nadgradil aktivnosti na področju urejanja konkurenčnih razmer v trgovini na drobno ter zmanjševal pojavnost spornih poslovnih praks trgovcev do njihovih dobaviteljev. S tem se je Slovenija uvrstila v skupino držav, ki poskušajo ta izrazito kompleksen problem rešiti s prostovoljnimi zavezami deležnikov. Pri tem pa je pomembno izpostaviti, da je ob urejanju stanja na področju konkurence, ki je prvenstvena naloga pristojnih državnih uradov, potrebno v podjetjih vse aktivnosti osredotočiti na krepitev konkurenčnosti, tudi z oblikovanjem novih poslovnih modelov in pristopov. Žal tovrstnih

aktivnosti v slovenskem agroživilstvu ni dovolj, predvsem pa je kritične deficite zaznati na področju strateške koordinacije oskrbne verige med kmetijstvom in živilskopredelovalno industrijo, saj kot kaže, deležniki v agroživilski verigi ne zaznajo prednosti strateškega sodelovanja. Tako smo v Sloveniji na tem področju priča obratnim trendom dezintegracije, kar še dodatno slabi konkurenčnost, predvsem pa poslovne subjekte in kmetije izpostavlja velikim tveganjem.

Kot del aktivnosti za povečevanja ekonomske učinkovitosti, bi morala podjetja slovenske živilskopredelovalne industrije še bolj ciljno povečevati prodajo na enotnem trgu EU in preostali tujini. Delež prihodkov od prodaje, ki je realiziran na tujih trgih, se sicer stalno povečuje, vendar bi lahko bile aktivnosti še bolj učinkovite, če bi bili naporu ustrezno koordinirani in podprti, saj prodor na tuje trge ni enostaven. Pri tovrstnih aktivnostih vlade razvitih držav nudijo intenzivno institucionalno in finančno podporo, česar pa se v Sloveniji še ne poslužujemo. Podjetja, ki ne bodo prevzela strategije prodora v evropski prostor, se soočajo z negotovo prihodnostjo, prav tako pa se zaradi tega zmanjšujejo razvojne možnosti in stabilnost razmer v domačem kmetijstvu. Prodor na tuje trge bi dodatno okrepil potencial agroživilstva za spodbujanje gospodarske rasti, ki v Sloveniji doslej ni bil v celoti izkoriščen. Za doseganje teh ciljev bi bilo potrebno okrepiti ukrepanje za podporo razvojnih aktivnosti poslovnih subjektov v agroživilstvu, od primarnih proizvajalcev in živilskopredelovalne industrije, do trgovine na drobno. Podjetja in kmetije, ki se v prihodnje ne bodo usmerjale v nadaljnje izboljšanje konkurenčnosti s prioriteta v krepitvi znanja in kompetenc ter inovativnosti, bodo le s težavo obvladovala naraščajoče pritiske učinkovitejših in prodornejših konkurentov.

5 UKREPI KMETIJSKE POLITIKE

5.1 Ukrepi skupne kmetijske politike EU

5.1.1 Ukrepi v okviru tržnih ureditev

Pri ukrepih skupne kmetijske politike, ki so namenjeni stabilizaciji kmetijskih trgov, v letu 2011 ni bilo večjih novosti. V splošnem se vloga teh ukrepov, ki jih praktično v celoti financira skupni proračun EU, postopoma zmanjšuje. V letu 2011 je bilo izvozna nadomestila mogoče uveljavljati za meso in mesne izdelke ter valilna jajca (v letu 2010 tudi za mleko in mlečne izdelke), poleg tega pa se je izvajala tudi shema šolskega mleka (povračila za dobavo mleka in določenih mlečnih izdelkov šolskim ustanovam) ter shema humanitarne pomoči v hrani iz intervencijskih zalog EU.

V okviru skupne ureditve trga za vino so se izvajali ukrepi podpore prestrukturiranju vinogradov, pridelovalci pa so lahko uveljavljali tudi podporo za trajno opustitev oziroma krčitev vinogradov (zadnjič) ter zeleno trgatvev grozdja. V vinskem letu 2010/2011 je bilo prestrukturiranih 170 ha, trajno izkrčenih pa 87 ha vinogradov. Podobno kot v preteklih letih so se izvajale podpore za uporabo zgoščenega grozdnega mošta za obogatitev vina, podprta pa je bila tudi promocija vina na tretjih trgih za povečanje prepoznavnosti slovenskih vin. Podpore v okviru tržne ureditve za vino se dodeljujejo za že izvedena dela oziroma aktivnosti, financirane pa so v celoti s sredstvi EU (v letu 2011 4,4 milijona EUR).

V okviru ureditve trga s svežim sadjem in zelenjavo se je nadaljevalo izvajanje sheme šolskega sadja, ki ga EU sofinancira 75-odstotno. Šole lahko pridobijo pomoč za nabavo svežega sadja in zelenjave za brezplačno razdelitev otrokom. V drugem letu izvajanja (šolsko leto 2010/2011) je bilo v shemo vključenih 277 šol z več kot 100 tisoč učenci, razdeljeno pa je bilo 460 tisoč ton sadja in zelenjave. V letu 2011 je EU v okviru skupne tržne ureditve izjemoma zagotovila tudi sredstva za blažitev ekonomskih posledic motenj na trgu, ki jih je povzročil izbruh okužb z bakterijo *E. coli* v severni Nemčiji. V tem okviru so pridelovalci nekaterih vrst sveže zelenjave pridobili finančna nadomestila za izpad dohodka zaradi umika s trga, zelenega obiranja ali opustitve spravila (okoli 0,2 milijona EUR, večinoma v obliki plačila na upravičeno površino), v manjšem obsegu pa je bila posebna pomoč pridelovalcem zagotovljena tudi iz nacionalnih sredstev.

Program ukrepov v čebelarstvu EU sofinancira 50-odstotno. Program za obdobje 2011-2013, podobno kot prejšnji, zajema tehnično pomoč čebelarjem (sofinanciranje nakupa čebelarске opreme, podpora začetnikom z nakupom treh novih naseljenih panjev z opremo, posode in točila); nadzor nad varozo (brezplačna dobava zdravil in enotno zatiranje varoj); kakovost medu (financiranje analiz medu) ter obnavljanje čebeljega fonda (brezplačna menjava čebeljih matic, subvencioniranje vzrejevalcev gospodarskih čebeljih matic, financiranje spremljanja kakovosti vzrejenih matic kranjske čebele ter proučevanja vpliva kakovosti prehrane na dolgoživost čebel in vitalnost čebeljih družin).

Nadaljevalo se je tudi sofinanciranje akcij informiranja in promocije na notranjem trgu EU in tretjih trgih s ciljem povečanja ugleda kmetijskih proizvodov s poreklom Evropske unije. Za podporo tovrstnim programom, izbranim na podlagi javnih razpisov, EU prispeva 62,5% sredstev. V letu 2011 se je zaključilo izvajanje dveh programov ('Kakovost, varnost, sledljivost - perutninsko meso EU porekla'; 'BIO užitek'), sprejet pa je bil nov program na področju mleka ('Mleko krepi').

5.1.2 Neposredna plačila proizvajalcem

Neposredna plačila v kmetijstvu so se v letu 2011 izvajala po enaki shemi kot v letu 2010, ko so bile uveljavljene prve spremembe iz pregleda reforme skupne kmetijske politike (*CAP Health check*). Kmetijska gospodarstva so neposredna plačila uveljavljala v obliki plačilnih

pravic na površino, ki vključujejo regionalna plačila in individualne zgodovinske dodatke za nekatere sektorje (mleko, sladkorna pesa, govedoreja, hmelj, ovce in koze, živinoreja na gospodarstvih s travinjem) ter v obliki proizvodno vezanih plačil (stročnice, lupinasto sadje, biki in voli, ekstenzivna reja ženskih govedi, mleko na gorsko višinskih in strmih kmetijah). Regionalna plačila na enoto so ostala enaka kot v letu 2010, nespremenjena pa je tudi višina neposrednih plačil za biki in vole, stročnice in lupinasto sadje, ki ostajajo proizvodno vezana do leta 2012. Poleg tega so bile, podobno kot v letu prej, dodeljene dodatne plačilne pravice za kmetijska zemljišča, vključena v shemo podpor za krčitev vinogradov (198,61 EUR/ha). Nacionalna ovojnica za neposredna plačila znaša dobrih 144 milijonov EUR, delež sofinanciranja s strani EU pa je v letu 2011 porasel na 80% polne višine plačil.

Pogoj za uveljavljanje vseh pravic do neposrednih plačil je spoštovanje pravil in zahtev navzkrižne skladnosti, ki so predpisane z evropsko in nacionalno zakonodajo in se nanašajo na področje zdravja živali in rastlin, ohranjanja virov pitne vode ter ohranjanje rastlinskih in živalskih habitatov. V tem okviru v primerjavi z letom 2010, ko je začela veljati nova uredba o dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju, ki med drugim zastruje zahteve pri varstvu voda pred onesnaženjem z nitrati in uveljavlja prenovljen sistem sankcioniranja, ni bilo večjih sprememb.

Preglednica 37: Vrste in višina neposrednih plačil v okviru SKP; 2007-2011

	2007-2009	2010-11
Neposredna plačila za rastlinske pridelke (EUR/ha)		
Neposredno plačilo za hmelj	120,00	-
Pomoč za stročnice	38,89/44,45/50,00	55,57
Pomoč za energetske rastline	45,00	-
Neposredno plačilo za lupinasto sadje	84,52/96,60/108,67	120,75
Neposredna plačila za živinorejo (EUR/glavo)		
Posebna premija za biki in vole	136,50 in 97,50	
Osnovna premija za ovce mesnih pasem in drobnico mlečnih pasem	10,50 in 8,40	-
Dodatna premija za drobnico	3,50	-
Plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi	*	*
Dodatno plačilo za mleko za gorsko višinske in strme kmetije	-	*
Regionalno enotno plačilo (EUR/ha)		
- njive (tudi hmeljišča, oljčniki, intenzivni sadovnjaki)	332,00	
- trajno travinje (tudi travniški sadovnjaki)	108,70	
- izkrčeni vinogradi	-	168,10/198,61
Individualni (zgodovinski) dodatki (EUR/ha)		
- sladkorna pesa	100%	
- hmelj	-	100% (25% polne višine plačil)
- mleko	80% obeh premij	
- govedoreja	30% vseh plačil za govedo	
- drobnica	-	100% (50% polne višine premij)
- živinoreja na travinju	-	**

* določena skupna masa sredstev; plačilo na enoto odvisno od števila uveljavljenih pravic

** določeno glede na obseg travinja na posameznem gospodarstvu, ki redi govedo, drobnico ali konje (27,54 EUR/PP)

Vir: Uradni list RS (različne številke), MKGP

Agencija je odločbe za neposredna plačila po uredbah za leto 2011 začela izdajati že oktobra tekočega leta (predplačila za prizadete ob poletnih neurjih), večina izplačil po shemi enotnih plačil pa je bila izvedena v začetku leta 2012. Do 31.5.2012 je bilo 57.424 kmetijskim gospodarstvom izplačano skupaj 141,6 milijona EUR neposrednih plačil. Od tega so 86% predstavljala regionalna plačila skupaj z individualnimi zgodovinskimi dodatki (plačilne pravice), preostalih 14% pa je bilo izplačanih v obliki proizvodno vezanih plačil, predvsem za govedo. Plačilne pravice so bile izplačane 57.347 kmetijskim gospodarstvom in sicer za 417.577 ha kmetijskih zemljišč.

Preglednica 38: Neposredna plačila po uredbah za leto 2010 in 2011 (subvencijsko leto)

	Oblika plačila	Uredba 2010 (izplačano do 31.5.2012)			Uredba 2011 (izplačano do 31.5.2012)		
		Število KMG	Število pravic	000 EUR	Število KMG	Število pravic	000 EUR
Pomoč za stročnice	ha	327	456	25	289	562	31
Podpora za pridelavo lupinarjev	ha	149	189	23	163	211	25
Posebna premija za bike in vole	glave	18.748	79.349	10.832	18.000	79.267	10.818
Plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi	glave	15.917	49.085	6.549	15.519	48.808	6.516
Plačilo za mleko na gorsko višinskih in strmih kmetijah	t kvote	2.086	115.371	1.969	1.738	112.597	1.971
Proizvodno vezana plačila skupaj				19.398			19.361
Regionalna plačila (plačilne pravice)	ha	58.151	418.599	122.441	57.347	417.577	122.226
SKUPAJ neposredna plačila		58.263		141.839	57.424		141.588

Vir: ARSKTRP

V primerjavi s subvencijskim letom 2010 se skupna izplačila, kot tudi razmerja med proizvodno vezanimi plačili in plačilnimi pravicami niso spremenila, število kmetijskih gospodarstev, ki so uveljavljala neposredna plačila pa se je v letu 2011 zmanjšalo za dober odstotek.

Ponovne večje spremembe na področju neposrednih plačil prinaša leto 2012. Na osnovi pregleda reforme SKP se z letom 2012 proizvodno vezana plačila za bike in vole ter stročnice in lupinasto sadje v celoti prenesejo v shemo enotnega plačila kot dodatek k plačilnim pravicam in sicer glede na vrednost odobrenih tovrstnih plačil v referenčnem obdobju 2007-2008. Novost v letu 2012 je tudi modulacija, ki kmetijskim gospodarstvom, pri katerih skupni znesek neposrednih plačil presega 5.000 EUR, znižuje izplačilo slovenskega deleža sofinanciranja teh ukrepov iz 10% na 500 EUR.

5.1.3 Program razvoja podeželja 2007-2013

Večina ukrepov kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja se je tudi v letu 2011 izvajala v okviru štirih prednostnih osi Programa razvoja podeželja (PRP) 2007-2013 (izboljšanje konkurenčnosti, ohranjanje okolja in naravnih virov, izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, krepitev lokalnih razvojnih pobud Leader). Konec marca 2011 je bila uveljavljena četrta sprememba PRP, ki je zaradi spremenjenih potreb ter predvidenih projekcij porabe sredstev prinesla prerazporeditev sredstev med ukrepi znotraj prve, druge in četrte osi, obseg javnih sredstev po oseh za celotno programsko obdobje pa je ostal nespremenjen (1,177 milijarde EUR iz EU in nacionalnega proračuna).

Preglednica 39: Črpanje razpoložljivih javnih sredstev po oseh PRP 2007-2013 (000 EUR)

	Razpoložljivo 2007-2013	Izplačano do 31.12.2011	Delež izplačanega (%)
Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva	402.023,2	189.527,7	47,1
Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in izboljšanje okolja	592.890,8	359.114,1	60,6
Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije	136.308,0	47.081,4	34,5
Os 4: Leader	33.760,0	10.052,9	29,8
Tehnična pomoč	12.003,6	6.411,9	53,4
Skupaj	1.176.985,6	612.188,0	52,0

Vir: MKO

Za izboljšanje konkurenčnosti agroživilstva in gozdarstva (os 1) je v celotnem programskem obdobju namenjeno 34% sredstev, ohranjanju kulturne krajine in varovanju okolja 50% (os 2), izboljšanju kakovosti življenja in diverzifikaciji dejavnosti 12% (os 3), gradnji lokalnih zmogljivosti (Leader) 3% (os 4) ter tehnični pomoči 1% sredstev. Stopnja sofinanciranja s strani Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja znaša 75% za prvo in tretjo os (in tehnično pomoč) ter 80% za drugo in četrto os. Za ukrepe oziroma aktivnosti, ki se izvajajo v

okviru Evropskega načrta za oživitev gospodarstva, znaša stopnja sofinanciranja 90%. Do konca leta 2011 je bilo za vse ukrepe izplačano 52% razpoložljivih sredstev.

Konec leta 2011 je bil na Evropsko komisijo posredovan predlog pete spremembe PRP, ki med drugim predvideva prerazporeditev sredstev med osmi in med posameznimi ukrepi znotraj osi. Za ukrepe, ki se izvajajo znotraj prve osi, bo po novem na voljo 12,2 milijona EUR več sredstev, medtem ko se bodo sredstva za ukrepe znotraj druge osi zmanjšala za 11,4 milijona EUR. Skupno naj bi bilo za celotno obdobje namenjeno skoraj 1.178 milijonov EUR, kar je 763 tisoč EUR več kot pred spremembo. Spremembe so namenjene še uspešnejšemu in učinkovitejšemu črpanju sredstev.

Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva

V okviru prve osi, ki je namenjena izboljšanju konkurenčnosti kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja, je bilo do konca leta 2011 objavljenih 57 javnih razpisov za 10 ukrepov, od katerih jih je bilo do aprila 2012 zaključenih 54.

Preglednica 40: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2011)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu	105	85	8.000,0	15,0	15,0
Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	1.979	1.415	44.300,0	28.481,6	26.694,4
Zgodnje upokojevanje kmetov	145	139	25.160,0	22.082,1*	9.111,7
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	3.757	2.520	141.387,6	98.171,3	51.259,3
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov	1.869	1.121	27.425,7	19.672,8	16.495,4
Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	697	383	136.654,7	83.778,8	36.579,7
Izboljšanje infrastrukture povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva	33	27	36.605,7	9.463,7	4.004,2
Podpora izvajanju EU standardov				41.814,4	41.814,4
Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane	345	242	6.432,4	114,1	113,4
Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, vključene v sheme kakovosti	39	33	9.936,3	5.297,3	3.091,5
Ustanavljanje skupin proizvajalcev	17	14	3.047,2	516,5	348,5
Skupaj Os 1	8.986	5.979	438.949,7	309.407,8	189.527,7

* višina dodeljenih 10-letnih rent skupaj s sprejetimi obveznostmi iz PRP 2004-2006

Vir: MKO

Do konca leta 2011 je bilo skupaj dodeljenih 77% okvirno razpoložljivih sredstev te osi za celotno programsko obdobje, delež že izplačanih sredstev pa znaša 47%.

Za ukrep **usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu** sta bila do sedaj objavljena dva javna razpisa. Na prvem javnem razpisu je bilo odobrenih samo 85 vlog, zato so že od leta 2010 potekale aktivnosti za poenostavitev izvajanja in izboljšanje učinkovitosti ukrepa. Po novem se na javne razpise v okviru tega ukrepa prijavljajo izobraževalne institucije, ki izvajajo izobraževanja po potrjenih izobraževalnih programih. S četrto spremembo PRP, ki je stopila v veljavo marca 2011, so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala od 10,1 na 5 milijonov EUR. V okviru te spremembe so se spremenile tudi ciljne vrednosti kazalnikov, tako da naj bi po novem do konca programskega obdobja 5.000 udeležencev opravilo 2.500 dni usposabljanj. Konec leta 2011 je bil v okviru tega ukrepa objavljen drugi javni razpis, ki je bil zaključen v februarju 2012.

Pomoč mladim prevzemnikom kmetij se izvaja v obliki enkratne finančne pomoči. Do podpore so upravičeni kmetje, stari od 18 do 40 let, ki so prvič lastniško prevzeli kmetijsko gospodarstvo kot gospodarji. Do konca leta 2011 je bila podpora odobrena 1.415 gospodarjem. Skupno je bilo do sedaj prenesenih 39.387 ha vseh zemljišč, od tega 18.263 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Do konca leta 2011 je bilo že izplačano 58% razpoložljivih sredstev za ta ukrep. S četrto spremembo PRP je bilo na ta ukrep znotraj prve osi

prerazporejeno dodatnih 11,2 milijona EUR, pričakuje pa se, da bo do konca programskega obdobja podprtih 1.700 prevzemnikov.

Do podpore v okviru ukrepa **zgodnje upokojevanje** so upravičeni kmetje, starejši od 57 let, ki prenehajo opravljati kmetijsko in gozdarsko dejavnost na kmetijskem gospodarstvu. Podpora se izplačuje v obliki rente največ deset let in največ do dopolnjene starosti 70 let. Pričakuje se, da se bo do konca programskega obdobja v okviru tega ukrepa upokojilo 210 gospodarjev, ki bodo na izbrane prevzemnike prenesli 2.226 ha zemljišč. Do sedaj se je upokojilo 139 gospodarjev, pri čemer je bilo na prevzemnike preneseno 1.604 ha kmetijskih in gozdnih zemljišč, kar predstavlja 72% ciljne vrednosti. Do konca leta 2011 je bilo že dodeljenih 69% razpoložljivih sredstev, izplačanih pa 28%. Glede na desetletno obdobje trajanja rente, je bilo ugotovljeno, da načrtovana izplačila že ustvarjajo finančne obveznosti za naslednje programsko obdobje v višini 4 milijonov EUR. Ker se ne želi prevzemati novih finančnih obveznosti, ki bi obremenjevale prihodnje programsko obdobje 2014-2020, so se s četrto spremembo PRP razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala za 6,1 milijona EUR.

Namen ukrepa **posodabljanje kmetijskih gospodarstev** je spodbuditi prestrukturiranje in povečati učinkovitost gospodarjenja na kmetijskih gospodarstvih. V skladu s programom naj bi v programskem obdobju 2007-2013 2.622 kmetijskih gospodarstev izvedlo naložbe v skupni vrednosti 183,9 milijona EUR. Do konca leta 2011 je bilo odobrenih 2.520 vlog za katere je bilo dodeljenih 96,4 milijona EUR, medtem ko 1,7 milijona EUR predstavljajo obveznosti iz prejšnjega programskega obdobja. Skupno je bilo dodeljenih 98,2 milijona EUR, kar predstavlja 95% razpoložljivih sredstev za ta ukrep, izplačana pa je bila polovica.

Do sedaj je bilo za ta ukrep objavljenih 15 javnih razpisov, ki so bili večinoma sektorsko naravnani. V letu 2011 so bili objavljeni trije javni razpisi v skupni vrednosti 35 milijonov EUR. Najprej je bil objavljen razpis, ki je bil namenjen naložbam mladih prevzemnikov kmetij, na katerem je bilo odobreno 223 vlog v skupni vrednosti 23,6 milijona EUR. V oktobru 2011 sta bila objavljena še razpisa za naložbe v trajne nasade in za področje živinoreje, vendar še za nobenega od teh razpisov ni bilo izdanih odločb.

Preglednica 41: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev' v okviru prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2011)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Razpis za leti 2007 in 2008	1.336	858	20.349,8	18.556,3	17.695,6
Razpis za postavitve in prestrukturiranje hmeljišč	65	57	3.500,0	3.081,9	2.292,5
Razpis za področje vrtnarstva za leto 2009	92	67	3.000,0	2.644,8	2.574,0
Razpis za obnovo v povezavi z naravnimi nesrečami v letu 2008	57	46	2.000,0	1.382,6	943,1
Razpis za prestrukturiranje reje prašičev in perutnine za leto 2009	39	26	10.000,0	6.928,2	3.122,4
Razpis za naložbe v trajne nasade	138	104	8.000,0	6.827,8	5.540,6
Razpis za naložbe mladih prevzemnikov kmetij	14	9	12.000,0	343,7	203,9
Razpis za naložbe mladih prevzemnikov kmetij	292	262	12.000,0	10.354,0	8.432,9
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev na področju novih izzivov	164	142	8.537,8	7.528,3	4.174,1
Razpis namenjen že začetim naložbam	780	475	8.000,0	12.888,9	3.592,4
Razpis za področje živinoreje in medu	63	51	13.000,0	7.091,7	860,8
Razpis za področje rastlinske pridelave	276	200	12.000,0	10.310,6	78,4
Razpis za naložbe mladih prevzemnikov kmetij	270	223	9.000,0	8.483,8	
Razpis za naložbe v trajne nasade	105	0	4.000,0		
Razpis za področje živinoreje	66	0	16.000,0		
Obveznosti iz EPD 2004-2006				1.748,7	1.748,7
Skupaj	3.757	2.520	141.387,6	98.171,3	51.259,3

Vir: MKO

Glede na sektor pridelave je bila do konca leta 2011 več kot polovica vseh vlog (59%) odobrena za naložbe v govedoreji, sledijo pa jim naložbe v sadjarstvu (10%) in prašičereji (6%). Glede na namen investicije je bilo največ vlog odobrenih za nakup kmetijske

mehanizacije in opreme, sledijo pa naložbe v zgradbe. V manjšem obsegu so se izvajale še naložbe v nakup in izboljšanje kmetijskih zemljišč, izgradnjo infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih in drugo. Za nakup kmetijske mehanizacije in opreme je bilo do konca leta 2011 namenjenih 54% do sedaj odobrenih sredstev.

V okviru ukrepa **povečanje gospodarske vrednosti gozdov** je mogoče pridobiti podporo za naložbe v zasebne gozdove, nakup mehanizacije ter gradnjo in rekonstrukcijo gozdne infrastrukture. Pričakuje se, da bo do konca programskega obdobja 3.276 lastnikov gozdov izvedlo naložbe v višini 49,9 milijona EUR. Skupna vrednost do sedaj podprtih naložb je znašala 41,3 milijona EUR. Do konca leta 2011 je bilo za ta ukrep odobreno že več kot tri četrtine vseh razpoložljivih sredstev, od katerih je bilo 64% tudi že izplačano. Odobreno je bilo 1.121 vlog, kar predstavlja 34% ciljne vrednosti. Za naložbe v okviru tega ukrepa je bil s četrto spremembo PRP dodatno namenjen 1 milijon EUR.

Namen ukrepa **dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom** je uvajanje novih proizvodov in učinkovito trženje. Do podpor, ki se dodelijo za naložbe v predelavo in trženje kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov, so upravičena podjetja živilsko predelovalne industrije ter kmetijska gospodarstva, ki so registrirana za opravljanje dopolnilne dejavnosti. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 450 naložb v skupni vrednosti 227,1 milijona EUR.

Do sedaj je bilo objavljenih 11 javnih razpisov, od tega so bili samo v letu 2011 objavljeni trije. Dva sta bila namenjena gospodarskim družbam, samostojnim podjetnikom in zadrugam, eden pa kmetijskim gospodarstvom in pašnim skupnostim. Do konca leta 2011 je bilo odobrenih 89% razpoložljivih sredstev, skupna vrednost podprtih naložb pa znaša 264,3 milijona EUR, kar je 16% več od zastavljenega cilja v celotnem programskem obdobju. Za naložbe, ki prispevajo k trženju in predelavi kmetijskih proizvodov, je bilo odobrenih nekaj več kot tri četrtine (76%) vseh vlog, preostalih 24% pa je bilo odobrenih za naložbe v sektorju gozdarstva. Po vrstah naložb so se izvajale predvsem naložbe v dozidave in preureditev proizvodnje ter v nakup strojne opreme.

Z ukrepom **izboljšanje infrastrukture povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva** se podpirajo naložbe v komasacije, izgradnjo novih namakalnih sistemov in tehnološke posodobitve obstoječih namakalnih sistemov ter izgradnjo demonstracijsko izobraževalnih namakalnih centrov. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 88 naložb v skupni vrednosti 38 milijonov EUR.

Do konca leta 2011 je bilo v okviru tega ukrepa objavljeno 6 javnih razpisov. Od tega so bili trije objavljeni za izvedbo komasacij in agromelioracij, trije pa za izgradnjo velikih namakalnih sistemov. Na razpisih za izvedbo komasacij je bilo do sedaj odobrenih 23 vlog, celotna površina komasacijskega območja pa je znašala 5.146 hektarov. Do konca leta je bilo v komasacije vključenih 4.745 hektarov kmetijskih zemljišč, skupna vrednost podprtih projektov pa je znašala 7,1 milijona EUR.

Na razpise, ki so bili namenjeni izgradnji velikih namakalnih sistemov, je prispelo 6 vlog, od katerih so bile do konca leta 2011 pozitivno rešene štiri, za katere je bilo odobreno 3,5 milijona EUR javnih sredstev. Skupna vrednost podprtih projektov znaša 4,5 milijona EUR. Majhno zanimanje za te razpise je posledica zahtevne priprave vlog in dolgotrajnih postopkov pri pridobivanju soglasij in dovoljenj. S četrto spremembo PRP se je najvišji znesek dodeljene pomoči povečal od 1,5 na 3 milijone EUR na vlogo, kar je omogočilo lažjo izvedbo naložb v izgradnjo velikih namakalnih sistemov. Ker se pričakuje, da bo do konca programskega obdobja za ta ukrep porabljenih manj sredstev kot je bilo prvotno predvideno, so se razpoložljiva sredstva zmanjšala za 5,6 milijona EUR.

Cilj ukrepa **podpora izvajanju EU standardov** je pomoč kmetijskim gospodarstvom pri prilagajanju EU standardom na področju varstva okolja, zdravja rastlin in varstva pri delu. Ta ukrep se je izvajal v programskem obdobju 2004-2006, vendar je Slovenija prenesla del prevzetih obveznosti v novo programsko obdobje, da bi omogočila zaključek naložb v izgradnjo skladiščnih kapacitet za živinska gnojila. V obdobju 2007-2009 je bilo iz tega

naslova 24.477 upravičencem izplačano nekaj manj kot 42 milijonov EUR, kar ustreza celotnim za ta namen razpoložljivim sredstvom v PRP 2007-2013.

V okviru ukrepa **sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane** se dodeljujejo podpore kmetijskim gospodarstvom, ki že imajo pridobljen certifikat, za delno pokritje stalnih stroškov, ki nastanejo zaradi sodelovanja v upravičenih shemah kakovosti. Do konca programskega obdobja naj bi bilo v različne sheme kakovosti vključeno 1.500 kmetijskih gospodarstev, kar predstavlja razliko med pričakovano in izhodiščno vrednostjo. Kljub temu, da je bilo samo v letu 2011 odobrenih 95 vlog, kar je največ doslej (v prvih štirih letih izvajanja programa je bilo skupaj odobrenih 147 vlog), je bilo do sedaj dodeljeno in izplačano le nekaj več kot 1% predvidenih sredstev za ta ukrep. Glavni razlogi za slabo črpanje sredstev so nepoznavanje ukrepa in nizki zneski upravičenih stroškov, ki znašajo v povprečju 472 EUR na vlogo. S četrto spremembo PRP so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala za 6,5 milijona EUR.

Pri ukrepu **podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti** so do podpore upravičene skupine proizvajalcev, ki tržijo izdelke iz upravičenih shem kakovosti in uporabljajo pripadajoče simbole kakovosti oziroma zaščitne znake. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v okviru tega ukrepa podprtih 50 aktivnosti. Do konca leta 2011 je bilo odobrenih 33 vlog, za katere je bilo dodeljenih 94% razpoložljivih sredstev, 55% razpoložljivih sredstev pa je bilo tudi že izplačanih. Skoraj polovica vseh vlog (42%) je bila odobrena za promocijo vina z označbo porekla, nadaljnja četrtina pa za promocijo skupin proizvajalcev integrirane ali ekološke pridelave.

Za ukrep **ustanavljanje skupin proizvajalcev** tudi v letu 2011 ni bilo prevelikega zanimanja, saj jih je bilo do sedaj ustanovljenih le 14. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v Sloveniji ustanovljenih 30 skupin proizvajalcev s skupnim obsegom bruto prihodka 4,5 milijona EUR. Do sedaj je bilo za ta ukrep objavljenih pet javnih razpisov na katerih je bilo dodeljeno 35% razpoložljivih sredstev. Glavna razloga za slabše črpanje sredstev sta nepoznavanje ukrepa in nizek odstotek podpore, ki lahko znaša le 5% lastnega obsega proizvodnje. Konec leta 2011 je bil objavljen nov javni razpis za katerega pa še ni bilo izdanih odločb.

Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in izboljšanje okolja

V okviru druge osi, ki se nanaša na območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost in kmetijsko okoljske ukrepe, se sredstva dodeljujejo na podlagi uredb in zbirnih vlog za posamezno leto. Cilj ukrepov te osi je prispevati k obdelanosti podeželja in prilagoditvi tehnologij v smeri, ki zmanjšuje negativne vplive kmetijstva na okolje.

Plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) so namenjena izravnavi višjih stroškov pridelave v hribovsko gorskih območjih ter drugih in posebnih območjih z omejenimi dejavniki, ki skupaj pokrivajo 86% površine Slovenije.

V letu 2011 se pogoji za pridobitev izravnalnih plačil za OMD niso spremenili. Višina plačila je od leta 2010 sestavljena iz fiksne in variabilne deli. Fiksni del (55%) je vezan na območje težavnostnih razmer, v katerem se gospodarstvo nahaja, variabilni del (45%) pa je individualen ter izračunan iz števila točk, ki odražajo dejanske razmere na posameznem gospodarstvu.

Pri vrednotenju težavnostnih razmer na kmetijskem gospodarstvu se upoštevajo tako standardni omejitveni dejavniki (nagib kmetijskih zemljišč in njihova nadmorska višina, talne razmere, velikost GERK) kot tudi regionalno specifični omejitveni dejavniki (kraško površje, poplave, erozija, močni vetrovi). Osnova za izračun števila točk za posamezen omejitveni dejavnik so izračunane razlike v stroških po posameznih pridelkih med območji brez omejitev (nižinska območja) in območji z omejitvami.

Preglednica 42: Vrste in višina plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2007-2011

	Enota	2007	2008-09	2010-11
Fiksni del plačil				
Gorsko višinska območja	EUR/ha	185,30	183,45	114,45
KMG-planine	EUR/ha	185,30	183,45	114,45
Strma območja	EUR/ha	158,40	156,82	85,69
Kraška območja	EUR/ha	158,40	156,82	99,18
Gričevnato hribovita območja	EUR/ha	130,30	129,00	70,49
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	EUR/ha	63,90	63,26	34,43
Osnovna KMG	EUR/ha	25,00	25,00	13,66
Variabilni del plačil				
Vrednost točke za variabilni del	EUR	-	-	0,43
Delež variabilnega dela	%	-	-	45,0

Vir: Uradni list RS (različne številke), MKO

Podobno kot v predhodnem letu, je ARSKTRP začela izdajati odločbe za izravnalna plačila za OMD za leto 2011 že v jeseni tekočega leta, do 31.5.2012 pa je bilo po vlogah za leto 2011 skupaj izplačanih 43,8 milijona EUR. Plačila je prejelo 46.466 kmetijskih gospodarstev za 324.120 ha kmetijskih zemljišč. Število kmetijskih gospodarstev in skupna površina sta bila podobna kot v subvencijskem letu 2010, podobna pa so ostala tudi skupna izplačana sredstva.

Preglednica 43: Izplačana izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah 2010 in 2011 (subvencijsko leto)

	Uredba 2010 (izplačano do 31.2.2012)			Uredba 2011 (izplačano do 31.5.2012)		
	KMG	ha	000 EUR	KMG	ha	000 EUR
Gorsko višinska KMG	12.739	93.611	16.818	12.662	93.878	16.833
KMG – planine	203	5.977	1.045	200	6.215	1.086
Strma KMG	2.267	18.975	2.869	2.249	18.941	2.860
Kraška KMG	5.885	41.817	6.188	5.867	42.224	6.240
Gričevnato hribovita KMG	13.030	77.048	9.493	12.929	77.090	9.493
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	8.224	56.643	5.694	8.119	56.630	5.695
Osnovna KMG	4.605	28.406	1.573	4.440	29.142	1.623
Skupaj	46.953	322.477	43.680	46.466	324.120	43.830

Vir: ARSKTRP

S četrto spremembo PRP, ki je bila potrjena marca 2011, je bilo v novi shemi plačil ukinjeno postopno spreminjanje odstotkov fiksnega in variabilnega dela, prišlo pa je tudi do prerazporeditve sredstev znotraj osi. Na račun okoljskih plačil je za izravnalna plačila za OMD namenjeno dodatnih 29 milijonov EUR oziroma v celotnem programskem obdobju 311,3 milijona EUR. Po predlogu pete spremembe PRP, ki še ni potrjena s strani Evropske komisije, se bodo ta sredstva znižala na 302,3 milijona EUR.

Kmetijsko okoljski ukrepi so se v letu 2011 prvič izvajali samo po shemi iz PRP 2007-2013 (KOP) in ne več tudi po shemi iz PRP 2004-2006 (SKOP). Zaradi omejenega obsega skupnih sredstev za te ukrepe je bilo nove petletne obveznosti po shemi KOP v tem letu mogoče prevzemati le za ekološko kmetovanje, travniške sadovnjake, strme vinograde, kraške pašnike ter podukrepe za ohranjanje posebnih travniških habitatov, vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000, travniških habitatov metuljev ter steljnikov.

V letu 2011 so pogoji in višina plačil pri večini podukrepov KOP ostali podobni kot v letu prej. Izjema je podukrep pokritost tal na vodovarstvenem območju, pri katerem so se za najožja vodovarstvena območja plačila za njive in trajne nasade precej znižala zaradi prekrivanja prepovedi uporabe fitofarmaceutskih sredstev v tem podukrepu z novimi zahtevami iz predpisov, ki urejajo ta območja.

Preglednica 44: Vrste in višina plačil za ukrepe SKOP/KOP; 2007-2011

	EM	SKOP 2007-10*	KOP 2007-09	KOP 2010-11
Zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje				
Zmanjšanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu	EUR/ha	139,20	-	-
Ohranjanje kolobarja	EUR/ha	88,20	91,84	91,84
Ozelenitev njivskih površin	EUR/ha	126,60	172,20	172,20
Integrirano poljedelstvo	EUR/ha	151,80	197,21	197,21
Integrirano sadjarstvo	EUR/ha	265,20	336,61	336,61
Integrirano vinogradništvo	EUR/ha	265,20	381,71	381,71
Integrirano vrtnarstvo	EUR/ha	214,20	184,91	184,91
Ekološko kmetovanje				
- ekološko kmetovanje, njive, poljščine	EUR/ha	277,80	298,07	298,07
- ekološko kmetovanje, vrtnine na prostem	EUR/ha	328,80	551,45	551,45
- ekološko kmetovanje, vrtnine v zavarovanih prostorih	EUR/ha	354,00	487,90	487,90
- ekološko kmetovanje, intenzivni sadovnjaki in oljčniki	EUR/ha	480,00	554,73	554,73
- ekološko kmetovanje, travniški visokodebelni sadovnjaki	EUR/ha	177,00	237,80	237,80
- ekološko kmetovanje, vinogradi, hmeljišča, drevesnice	EUR/ha	480,00	578,92	578,92
- ekološko kmetovanje, travinje (travniki, travinje na njivah, pašniki)	EUR/ha	139,20	227,55	227,55
Ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine				
Planinska paša				
- planinska paša brez pastirja	EUR/ha	36,60	61,09	61,09
- planinska paša brez pastirja + pastir	EUR/ha	49,20	72,57	72,57
Košnja strmih travnikov				
- košnja strmih travnikov, 35-50%	EUR/ha	100,80	90,20	90,20
- košnja strmih travnikov, nad 50%	EUR/ha	151,80	147,27	147,27
Košnja grbinastih travnikov	EUR/ha	151,80	132,84	132,84
Travniški sadovnjaki	EUR/ha	114,00	93,89	93,89
Strmi vinogradi				
- nagib 30-40%	EUR/ha	-	-	326,77
- nagib nad 40%	EUR/ha	-	-	900,00
Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali	EUR/GVŽ	-	89,38	89,38
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, govedo, konji	EUR/žival	72,00	-	-
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, ovce in koze	EUR/žival	10,80	-	-
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, prašiči	EUR/žival	28,00	-	-
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, perutnina	EUR/100 živali	100,80	-	-
Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	EUR/ha	75,60	102,91	102,91
Sonaravna reja domačih živali	EUR/ha	50,40	84,46	84,46
Ohranjanje ekstenzivnega travinja	EUR/ha	50,40	48,38	48,38
Ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov	EUR/ha	-	-	191,40
Varovanje zavarovanih območij				
Reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri	EUR/ha	18,60	29,11	29,11
Ohranjanje posebnih travniških habitatov	EUR/ha	88,20	66,83	121,36
Ohranjanje travniških habitatov metuljev	EUR/ha	-	66,83	121,36
Ohranjanje steljnikov	EUR/ha	-	143,91	198,44
Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov (Natura 2000)	EUR/ha	-	83,23	83,23
Pokritost tal na vodovarstvenem območju				
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, njive	EUR/ha	202,20	83,64	83,64**
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, travni nasadi	EUR/ha	151,80	184,50	184,50**
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, travinje	EUR/ha	126,60	31,57	31,57
Zatravljanje in zelena praha	EUR/ha	151,80	-	-
Delno pokrivanje stroškov kontrole pridelave				
- ekološka pridelava	EUR/KMG	66,00	-	-
- integrirana pridelava	EUR/KMG	37,80	-	-

* Na območju parkov so bila plačila višja (za 20% v območjih narodnih parkov, 15% v območjih regijskih parkov in 10% v ostalih zavarovanih območjih), razen za podukrepe zmanjševanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu, ohranjanje posebnih travniških habitatov, pokritost tal na vodovarstvenem območju, zatravljanje in zelena praha.

** V letu 2011 so na najožjih vodovarstvenih območjih plačila nižja (55,76 EUR/ha za njive; 140,63 EUR/ha za trajne nasade).

Vir: Uradni list RS (različne številke)

S četrto spremembo PRP v letu 2011 se je skupni obseg sredstev za kmetijsko okoljske ukrepe zaradi prerazporeditve na plačila za OMD zmanjšal na 281,6 milijonov EUR. Poleg tega je z letom 2011 prišlo tudi do določenih sprememb specifični zahtev pri posameznih podukrepih KOP, ki so posledica zaostritve zahtev navzkrižne skladnosti glede varstva voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijskih virov (standard za nitrates), ki so bile uveljavljene v letu 2010.

Peta sprememba PRP, ki je še v postopku potrjevanja, predvideva zmanjšanje skupnih sredstev za kmetijsko okoljske ukrepe na 279,1 milijona EUR. Poleg tega se z letom 2012 uvajata dve novi plačili in sicer 'ekološko kmetovanje – preusmerjanje' in 'nepreznimni posevki'. V letu 2012 lahko upravičenci poleg teh dveh novih podukrepov in ekološkega kmetovanja, prevzemajo nove obveznosti tudi za izvajanje podukrepov košnja strmih travnikov (samo v letu 2012), travniški sadovnjaki, strmi vinogradi, ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov, ohranjanje posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev, steljnikov ter vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000, samo na nekaterih vodovarstvenih območjih pa tudi za izvajanje podukrepov ohranjanje kolobarja in ozelenitev njivskih površin. Upravičenci, ki so v letu 2007 vstopili v shemo kmetijsko okoljskih plačil in se jim je z letom 2011 petletna obveznost iztekla, lahko v letu 2012 to obveznost podaljšajo še za dve leti. Obveznost lahko nadaljujejo na istih površinah najmanj z enim, lahko pa tudi z vsemi podukrepi iz zaključene petletne obveznosti. Izjema so nekatera najožja vodovarstvena območja, na katerih upravičenci ne morejo podaljšati zaključenih petletnih obveznosti za izvajanje podukrepov ozelenitev njivskih površin in pokritost tal na vodovarstvenem območju. Z letom 2012 se uvaja nov način ugotavljanja nagiba strmih travnikov (na osnovi grafične evidence nagiba), spremenjen pa je tudi način izračuna obtežbe z živino (povprečna letna obtežba namesto dnevne).

Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti

Osnovni namen ukrepov tretje osi je izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva. Ukrepe v okviru te razvojne osi lahko razdelimo v dve skupini. V prvi skupini sta ukrepa 'diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti' in 'podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij'. Namen obeh je ustvarjanje novih delovnih mest, zagotavljanje dodatnih virov dohodka in izboljšanje socialnih ter ekonomskih razmer na podeželju. V drugi skupini so ukrepi 'obnova in razvoj vasi', 'ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja' in 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo'. Ti ukrepi prispevajo k izboljšanju življenjskih pogojev lokalnega prebivalstva, ohranjanju naravne in kulturne dediščine ter vplivajo na večjo gospodarsko vitalnost podeželja.

Preglednica 45: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe tretje osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2011)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti	341	199	52.500,0	19.679,6	11.451,0
Ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	955	367	73.000,0	37.839,8	25.727,8
Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	6	4	4.268,9	4.268,9	0,0
Obnova in razvoj vasi	295	149	49.000,0	24.242,7	7.875,5
Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	228	92	26.847,0	4.607,2	2.027,1
Skupaj Os 3	1.825	811	205.615,8	90.638,3	47.081,4

Vir: MKO

Za ukrepe tretje osi je bilo do konca leta 2011 objavljenih 22 javnih razpisov. Z uveljavitvijo četrte spremembe PRP se je za ukrepa 'diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti' in 'podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij' znesek podpore povečal od 50% na 60%, medtem ko so naložbe v obnovljive vire sofinancirane s 70%. Ukrepa 'obnova in razvoj vasi' in 'izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja' sta po novem sofinancirana do 85%. Pri

ukrepu 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo' delež sofinanciranja znaša 90%.

Pri ukrepih tretje osi še vedno prihaja do velike razlike med dodeljenimi in izplačanimi sredstvi, saj je bilo do konca leta 2011 dodeljenih dve tretjini vseh razpoložljivih sredstev, izplačanih pa je bila le dobra tretjina (34%). Še zmeraj je največ zanimanja za ukrepa 'ustanavljanje in razvoj mikro podjetij' ter 'diverzifikacija v nekmetske dejavnosti'. Ta dva ukrepa predstavljata 70% vseh odobrenih vlog in dve tretjini odobrenih sredstev v okviru tretje osi.

Za ukrep **diverzifikacija v nekmetske dejavnosti** je bilo v celotnem programskem obdobju dodeljenih 62% razpoložljivih sredstev, skupna vrednost naložb pa je znašala 47,8 milijona EUR. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 360 naložb v skupni vrednosti 52 milijonov EUR. Do konca leta 2011 je bila več kot polovica (51%) odobrenih vlog v okviru tega ukrepa namenjena naložbam v turizem na kmetijskih gospodarstvih, več kot četrtino (28%) pa predstavljajo naložbe v obnovljive vire energije.

Pri ukrepu **podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij** je bilo do konca leta 2011 dodeljeno 68% razpoložljivih sredstev. Največje zanimanje je bilo za naložbe v nakup nove opreme na področju predelave lesa in proizvodnje pohištva (37%), sledijo pa naložbe v turizem (16%), izdelavo kovinskih izdelkov (15%) in energetiko (8%). Skupna vrednost podprtih naložb je znašala 91,3 milijona EUR. Na koncu programskega obdobja naj bi bilo v okviru tega ukrepa podprtih 900 mikro podjetij s skupnim obsegom naložb v višini 92 milijonov EUR.

Na razpisu za ukrep **osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo**, katerega glavni namen je vzpostavitev omrežja širokopasovnega interneta v Pomurski regiji, so bile do konca leta 2011 odobrene štiri vloge. V celotnem programskem obdobju je za ta ukrep na razpolago 4,3 milijona EUR javnih sredstev, ki so v celoti že odobrena. Skupna vrednost podprtih naložb znaša 5,3 milijona EUR.

Za ukrep **obnova in razvoj vasi** je bilo v celotnem programskem obdobju objavljenih 6 javnih razpisov, od tega en v letu 2011. Skupno je bilo odobrenih 149 vlog, dodeljenih pa 24,2 milijona EUR javnih sredstev, kar predstavlja 80% razpoložljivih sredstev za ta ukrep. Gledano po namenih je bila skoraj polovica odobrenih vlog (46%) usmerjena v obnovo in izgradnjo večnamenskih stavb skupnega pomena, sledijo pa naložbe v izgradnjo infrastrukture ter urejanje vaških jeder in skupnih površin. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v izvajanje različnih ukrepov zajetih 550 vasi s celotnim obsegom naložb v višini 30,2 milijona EUR.

Za ukrep **izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja** lahko prijavitelji pridobijo podporo za obnovo kulturne in etnološke dediščine, postavitev eko-muzejev in muzejev na prostem, ureditev prostorov za postavitev stalnih razstav ter ureditev tematskih poti. Do sedaj je bilo v celotnem programskem obdobju objavljenih 6 javnih razpisov, od tega en v letu 2011. Ciljna vrednost na koncu programskega obdobja za ta ukrep je 250 projektov v skupni vrednosti 17 milijonov EUR. Do konca leta 2011 je bilo odobrenih 92 naložb v skupni vrednosti 8,2 milijona EUR, kar predstavlja 40% načrtovanega. Po namenu naložbe je bilo 80 vlog odobrenih za obnovo kulturne in etnološke dediščine, za kar je bilo porabljenih 85% vseh odobrenih sredstev v okviru tega ukrepa.

V letu 2011 se je črpanje sredstev za ukrepe tretje osi glede na predhodna leta izboljšalo, kar je predvsem posledica višjih stopenj sofinanciranja, zaključevanja projektov iz predhodnih let, boljšega poznavanja ukrepov in izvedenih promocijskih aktivnosti.

Os 4: Leader

Posebnost četrte osi Leader je, da se izvaja po pristopu od spodaj navzgor. Lokalno prebivalstvo se združuje v Lokalne akcijske skupine (LAS), ki predstavljajo lokalno javno zasebno partnerstvo na opredeljenem podeželskem območju. Sestavljene so iz

predstavnikov javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. V tem programskem obdobju v Sloveniji deluje 33 lokalnih akcijskih skupin. Z njimi je pokritega 19.349,6 km² slovenskega podeželja, na katerem živi 1.269.308 prebivalcev. LAS so izdelale lokalne razvojne strategije, ki so strateško operativni dokumenti, v katerih so jasno opredeljeni razvojni problemi in potrebe območja ter podane razvojne usmeritve za njihovo reševanje. Vsaka LAS letno pripravi letni izvedbeni načrt, v katerem so opredeljeni projekti, ki sledijo prednostnim nalogam iz lokalne razvojne strategije.

Za izvajanje ukrepov osi Leader je v programskem obdobju 2007-2013 namenjeno 33,8 milijona EUR. Sredstva se lokalnim akcijskim skupinam dodeljujejo za vsako leto posebej na podlagi opredeljenih kriterijev. Do konca leta 2011 je bilo odobreno 56% razpoložljivih sredstev, izplačano pa 30%.

Preglednica 46: Dodeljena in izplačana finančna sredstva za izvajanje četrte osi PRP 2007-2013 (do 31.12.2011)

	Dodeljeno (v 000 EUR)					Izplačano (v 000 EUR)			
	2008	2009	2010	2011	Skupaj	2009	2010	2011	Skupaj
Izvajanje projektov	1.786,2	4.119,8	5.246,9	4.220,5	15.373,5	438,1	3.796,2	3.877,5	8.111,7
Vodenje lokalnih akcijskih skupin	451,9	991,9	1.356,5	668,2	3.468,5	525,1	690,1	726,0	1.941,1
Skupaj Leader	2.238,1	5.111,8	6.603,4	4.888,8	18.842,1	963,2	4.486,2	4.603,5	10.052,9

Vir: MKO

V celotnem programskem obdobju je bilo do sedaj potrjenih 918 izvedbenih projektov za katere je bilo odobreno 15,4 milijona EUR javnih sredstev. Samo v letu 2011 je bilo potrjenih 240 izvedbenih projektov.

Večina projektov prispeva k ciljem tretje osi in le redki k ciljem prve in druge osi PRP. Po vsebini se izvajajo predvsem inovativni projekti, ki prispevajo k razvoju turizma na podeželju, ohranjajo naravno in kulturno dediščino ter pripomorejo k bolj učinkovitemu trženju kmetijskih pridelkov. Med izvedbenimi projekti je bilo do konca leta 2011 potrjenih tudi sedem projektov sodelovanja, od katerih so štirje medregijski tudi že zaključeni, dva čezmejna pa se še izvajata. En čezmejni projekt je bil ustavljen zaradi odstopa tujega partnerja.

V prvem letu izvajanja projektov so se pokazale težave pri pripravi letnih izvedbenih načrtov in zahtevkov ter posledično pri njihovi dolgotrajni obdelavi. Najpogostejši razlogi za pozive na dopolnitve so bili nepopolni in slabo pripravljeni letni izvedbeni načrti, nejasna vsebina, neustrezni tipi projektov in administrativne napake. Zato je MKO v sodelovanju z lokalnimi akcijskimi skupinami v letu 2010 pripravilo predlog sprememb pravnih podlag za izvajanje ukrepov Leader, ki so stopile v veljavo v letu 2011. Spremembe so bile namenjene poenostavitvi administrativnih postopkov ter posodobitvi aplikacij in navodil za vlaganje zahtevkov za povračilo. S temi spremembami so bili v veliki meri odpravljeni začetni zaostanki pri izplačevanju, s čemer se je izboljšalo črpanje sredstev v okviru četrte osi.

S četrto spremembo PRP je prišlo do prerazporeditve sredstev tudi znotraj te osi. Po novem je za izvajanje lokalnih razvojnih strategij namenjeno 2,5 milijona EUR več sredstev, kar gre na račun zmanjšanja sredstev, ki so namenjena spodbujanju medregijskega in čezmejnega sodelovanja.

Tehnična pomoč

Namen tehnične pomoči je zagotoviti učinkovito izvajanje programa. V letu 2011 so se sredstva namenila za zagotavljanje ustrezne kadrovske podpore (41 zaposlenih na MKO, 27 zaposlenih na ARSKTRP), izvedbo različnih ekspertiz in vrednotenij ter za izvedbo aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti. Za vse aktivnosti tehnične pomoči je bilo v celotnem obdobju izvajanja programa do sedaj porabljenih 6,4 milijona EUR, od tega samo v letu 2011 skoraj 1,8 milijona EUR.

Obveščanje in informiranje javnosti poteka preko mreže za podeželje. Glavne naloge te mreže so informiranje ciljnih skupin o izvajanju politike razvoja podeželja, krepitev sodelovanja in medsektorsko povezovanje na lokalni, državni in mednarodni ravni ter usposabljanje. V letu 2011 je bila med pomembnejšimi aktivnostmi mreže ustanovitev usmerjevalne skupine, katere glavni cilj je izboljšanje učinkovitosti delovanja mreže. V usmerjevalno skupino so imenovani predstavniki 16 organizacij in institucij, ki se aktivno ukvarjajo z razvojem podeželja.

V decembru 2011 je mreža skupaj z Društvom za razvoj slovenskega podeželja organizirala prvo zasedanje podeželskega parlamenta, ki se ga je udeležilo okrog 200 predstavnikov vladnih in nevladnih institucij. Podeželski parlament predstavlja novo obliko dialoga med civilno družbo in državo, ki spodbuja povezovanje na podeželju.

Ena najpomembnejših nalog mreže za podeželje je vzpostavitev baze članov, ki omogoča izmenjavo informacij, vprašanj, pobud in primerov dobrih praks. Konec leta 2011 je bilo v bazo vključenih 395 predstavnikov vladnih, zasebnih in civilno družbenih organizacij. V letu 2011 je mreža v sodelovanju z Društvom za razvoj slovenskega podeželja pričela z izdajanjem elektronskih novic »PRRePlet«, katerih glavni cilj je nudenje kakovostnih informacij s področja razvoja podeželja za čim širši krog prejemnikov.

5.1.4 Drugi programi, sofinancirani z EU sredstvi

Poleg ukrepov prvega in drugega stebra skupne kmetijske politike, EU sofinancira tudi nekatere ukrepe na področju veterinarstva, varstva rastlin in nekatere druge projekte splošnega značaja (FADN, ERA NET EUPHRESCO), ki pa so po obsegu sredstev bistveno skromnejši.

Ukrepe v veterini Evropska komisija sofinancira do 50%, v nekaterih primerih pa v določenem najvišjem znesku. Izvajajo se na podlagi odobrenega programa za izkoreninjenje, spremljanje in preprečevanje posamezne živalske bolezni.

Na področju varstva rastlin EU s 50-odstotnim deležem sofinancira ukrepe za preprečevanje vnosa, širjenja in zatiranje rastlinskih karantenskih škodljivih organizmov.

Evropska komisija redno namenja sredstva tudi za financiranje delovanja Mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev (FADN – *Farm Accountancy Data Network*) in sicer v delu, ki se nanaša na vnos, obdelavo in arhiviranje računovodskih podatkov s poročevalskih kmetij. Nadomestila poročevalskim kmetijam za vodenje računovodstva po metodologiji FADN se financirajo z nacionalnimi sredstvi.

5.2 Nacionalni ukrepi kmetijske politike

Po vstopu v EU se število ukrepov, ki se v celoti financirajo samo iz nacionalnega proračuna, zmanjšuje. Ukrepi, ki dopolnjujejo ukrepe skupne kmetijske politike, se deloma izvajajo v obliki državnih pomoči, ki jih je potrebno prigrasiti Evropski komisiji, deloma pa v obliki pomoči po pravilu *de minimis*, ki je zaradi omejene višine na upravičenca (7.500 EUR v obdobju treh let) dovoljena brez posebnih dodatnih omejitev. Slednje velja tudi za ukrepe, ki zaradi svojega splošnega značaja ne ogrožajo enotnega trga oziroma ne izkrivljajo konkurence.

V okviru nacionalnih ukrepov je bil po obsegu sredstev tudi v letu 2011 najpomembnejši ukrep **sofinanciranje zavarovalnih premij** za zavarovanje posevkov in plodov pred nevarnostjo toče, požara, udara strele, spomladanske pozebe, poplave, viharja ter živali za primer bolezni. Višina sofinanciranja se v primerjavi z letom 2010 ni spremenila in je za rastlinske pridelke znašala 50%, za živali pa 30% obračunane zavarovalne premije, pri čemer občine lahko sofinancirajo še dodatni del premije do 50%. V imenu upravičencev

sofinanciran del premije uveljavljajo zavarovalnice. Za ta ukrep je bilo v letu 2011 namenjeno 13,6 milijona EUR, izkoriščeno pa le 5,2 milijona EUR (glej poglavje 5.2.1).

Poleg rednih odškodnin (zatiranje rastlinskih in živalskih bolezni, škoda po divjadi), so bili podobno kot v letu 2010, tudi v letu 2011 uporabljeni nekateri **specifični ukrepi**, namenjeni blažitvi poslabšanja ekonomskega položaja na kmetijskih gospodarstvih, prizadetih zaradi nepredvidenih naravnih in drugih razmer. V tem okviru kaže omeniti finančno pomoč pridelovalcem sadilnega materiala v vinogradništvu, prizadetim zaradi zmanjšane izvoza trsnih cepljenk in s tem povezanega poslabšanja ekonomskih razmer (v obliki plačila na ha trsnice in matičnjaka). Poleg tega so bila do finančne pomoči upravičena tudi kmetijska gospodarstva, prizadeta zaradi drugih nepredvidenih dogodkov, kot so požar, strela, smrt, invalidnost, nesposobnost za delo, nenadnih pomorov čebel (v obliki podpore na čebeljo družino) in degradiranosti okolja (Zgornja Mežiška dolina), sredstva pa so se prvič namenjala tudi hmeljarskemu sektorju kot pomoč za prilagajanje razmeram na mednarodnem trgu (za sodelovanje na mednarodnih sejmi, promocijo na novih trgih in pripravo vzorcev hmelja za prodajo).

Med redne nacionalne ukrepe sodi **podpora promocijskim dejavnostim**, pri čemer je največ sredstev namenjeno vinogradniško-vinarskemu sektorju kot dopolnilo k ukrepom skupne kmetijske politike na trgu vina (sodelovanje na sejmi, tržne raziskave, svetovalne dejavnosti, izobraževanje vinarjev), poleg tega pa se sredstva namenjujejo tudi izvajanju različnih projektov informiranja in promocije kmetijskih in živilskih proizvodov doma in v tujini (predstavitve na sejmi, promocijske kampanje za povečanje potrošnje slovenske hrane), deloma pa tudi financiranju drugih predstavitev (obeleženje Mednarodnega leta gozdov).

Sredstva nacionalnega proračuna se redno namenjujejo tudi za **zemljiško infrastrukturo** oziroma za upravljanje in investicijsko vzdrževanje javnih hidromelioracijskih sistemov ter vzdrževanje akumulacije Vogršček, medtem ko se tekoče vzdrževanje melioracijskih sistemov večinoma financira iz zbranih prispevkov uporabnikov (glej poglavje 6.2). V okviru nacionalnih sredstev za zemljiško infrastrukturo se še vedno izvaja tudi ukrep sanacije nedokončanih komasacij, nove komasacije, kakor tudi naložbe v namakalno infrastrukturo, pa so podprte v okviru prve osi PRP 2007-2013.

Redno se izvajajo tudi številne **splošne storitve za kmetijstvo**, kamor sodijo predvsem aktivnosti javnih služb in javnih zavodov, strokovne in svetovalne naloge, izobraževanje in raziskovanje, nadzor kakovosti, spremljanje stanja in preventivni ukrepi na področju zdravstvenega varstva rastlin in živali ipd. (glej poglavje 7 in 8). Obseg dela in vsebine se določajo pretežno na podlagi sprejetih letnih programov dela, financirajo pa se praktično v celoti iz nacionalnih sredstev.

Med ukrepi, ki ne sodijo v okvir pristojnosti resornega ministrstva, kaže omeniti **vračilo trošarine** za energente, ki se porabijo za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije. Od sredine leta 2009 odstotek vračila trošarine na plinsko olje za porabo v kmetijstvu in gozdarstvu znaša 70%. Pravne osebe, samostojni podjetniki in večje kmetije vračilo trošarine uveljavljajo že med letom, ostali upravičenci pa enkrat letno za preteklo leto.

5.2.1 Škode zaradi naravnih nesreč in zavarovanje v kmetijstvu

Kmetijstvo je zaradi neposredne odvisnosti od okoljskih vplivov med najbolj občutljivimi sektorji, ki jih izredni vremenski dogodki najbolj prizadenejo. Občasne neugodne vremenske razmere lahko uničijo ali močno prizadenejo kmetijske pridelke in s tem poslabšajo dohodek na kmetijskem gospodarstvu. V zadnjih letih so največ škode slovenskemu kmetijstvu povzročile suša, toča in neurja, v manjšem obsegu pa tudi druge neugodne vremenske razmere kot so močan veter, žled, močne padavine, poplave ter vremensko pogojene bolezni in škodljivci.

Preglednica 47: Ocenjena škoda v kmetijstvu in izplačana državna pomoč; 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ocenjena škoda (000 EUR)	130.610	34.671	42.028	59.546	16.511	9.340	9.015	5.897	7.067
Izplačana državna pomoč (000 EUR)	37.430	8.857	11.652	12.335	4.623	1.168	0,0	0,0	0,0
Delež pomoči (%)	28,7	25,5	27,7	20,7	28,0	12,5	0,0	0,0	0,0

V letu 2005 se je pričelo s sofinanciranjem zavarovalnih premij za zavarovanje kmetijske proizvodnje in ribištva, zato za odpravo posledic škode po naravnih nesrečah ni možno pridobiti sredstev, če je bila za odpravo teh posledic omogočena pridobitev državne pomoči v obliki sofinanciranja zavarovalne premije. Zavarovanje postaja tako temeljna oblika varovanja pred posledicami naravnih nesreč. S sofinanciranjem zavarovalnih premij država spodbuja kmetijska gospodarstva, da povečujejo obseg zavarovanja in si na ta način zagotavljajo večjo ekonomsko in socialno varnost tudi v povezavi s škodami, ki nastajajo zaradi naravnih nesreč. Pri odpravi posledic naravnih nesreč država še vedno sodeluje le v primeru škode, ki nastane zaradi pojavov oziroma nesreč, ki jih zavarovalnice ne zavarujejo npr. v primeru škode po suši.

Država vstopa v sistem zavarovanja preko sofinanciranja zavarovalnih premij. Tveganja zaradi škode po naravnih nesrečah se s tem porazdelijo med državo, ki zagotovi sredstva za sofinanciranje premij, med zavarovalnice, ki ocenijo in izplačajo odškodnino za škode ter kmetovalca, ki nosi del škode v obliki odbitne franšize in plača del zavarovalne premije.

Višina zavarovalne premije je pri zavarovanju posevkov in plodov odvisna od količine in cene zavarovanega pridelka ter premijske stopnje, ki določa, kakšen del vrednosti zavarovanega predmeta je potrebno plačati za zavarovanje. Posamezne zavarovalnice imajo na različnih območjih in za različne pridelke različne premijske stopnje, ki jih oblikujejo v skladu s svojo zavarovalniško politiko. V Sloveniji imajo dovoljenje za sklepanje zavarovalnih poslov na področju kmetijstva Zavarovalnica Triglav, Zavarovalnica Maribor, Tilia in Adriatic Slovenica. Največji tržni delež prevzema Zavarovalnica Triglav.

Zaradi vsakoletnih nesreč in izplačil škod je bil v zadnjih letih zavarovalno tehnični rezultat zelo slab. Zavarovalnice so na področju kmetijskih zavarovanj beležile izgubo. Posamezne zavarovalnice so se zato odločile za selektivni pristop predvsem pri zavarovanju posevkov in plodov. Začele so odklanjati svoje dolgoletne zavarovance, ki so imeli v zadnjem obdobju več škode na posevkih in plodovih, povečale so se zavarovalne premije, vse to pa se je odrazilo v manjši porabi razpoložljivih sredstev za sofinanciranje kmetijskega zavarovanja. V letu 2011 je izkoriščenost sredstev znašala le 38%. Skupno število zavarovalnih polic, kakor tudi število zavarovancev, se je v primerjavi z letom 2010 zmanjšalo za okoli 15%.

Preglednica 48: Proračunska sredstva za sofinanciranje zavarovalnih premij, zavarovalno tehnični rezultat ter število polic in zavarovancev; 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Načrtovana sredstva (000 EUR)	2.086,5	5.633,5	6.127,0	10.048,0	12.337,4	13.579,0
Izplačana sredstva (000 EUR)	1.738,3	3.972,0	6.351,2	12.890,5	6.648,3	5.173,5
Delež porabe (%)	83	71	104	128	54	38
Zavarovalno tehnični rezultat	120	137	234	154	59	83
Število zavarovalnih polic	8.670	17.833	20.113	22.524	18.712	15.769
Število zavarovancev	7.625	13.319	14.239	16.127	12.398	10.694

V letu 2011 je bil delež zavarovanih kmetijskih površin manjši kot v letu 2010, najbolj pa se je delež zavarovanih površin zmanjšal pri hmelju, sadju in v vinogradništvu. Skupno je bilo v letu 2011 zavarovanih 23,9 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi (brez travnikov in pašnikov), kar predstavlja 1,8 odstotne točke več kot v letu 2005, ko država še ni vstopila v sistem kmetijskega zavarovanja.

Preglednica 49: Delež zavarovanih kmetijskih površin (%); 2005 in 2008-2011

	2005	2008	2009	2010	2010
Sadje (intenzivni nasadi)	45,1	40,8	44,9	36,1	24,7
Hmelj	93,5	88,1	93,4	67,8	68,1
Vinogradi	33,9	37,8	40,7	19,7	8,7
Žito	32,2	39,2	48,8	37,0	33,7
Druge rastline	5,8	2,7	3,7	3,7	3,2
Kmetijska zemlja v rabi skupaj	8,8	12,4	15,7	11,4	10,2
Kmetijska zemlja v rabi (brez travnikov in pašnikov)	22,1	29,7	36,6	28,0	23,9

Zmanjšal se je tudi delež zavarovanih živali. V letu 2011 je bilo v zavarovanje vključenih 19,6% vseh živali (brez rib in perutnine), medtem ko je v letu prej ta delež znašal 21,7%. V primerjavi z letom 2005 se je povečal le delež zavarovanih prašičev.

Preglednica 50: Delež zavarovanih živali (%); 2005 in 2008-2011

	2005	2008	2009	2010	2010
Govedo	18,7	20,5	17,2	15,1	11,3
Prašiči	20,2	54,5	19,7	38,0	37,3
Konji, osli	18,7	8,2	11,2	9,7	9,7
Drobnica (ovce, koze)	2,0	1,9	2,5	2,3	1,3
Skupaj vse živali (brez rib in perutnine)	17,2	31,0	15,8	21,7	19,6

5.3 Skupna kmetijska politika po letu 2013

Leto 2011 so močno zaznamovale razprave o spremembah skupne kmetijske politike (SKP), ki izhajajo iz predloga Evropske komisije o večletnem finančnem okviru EU za obdobje 2014-2020 (29.6.2011) in predlogov uredb (12.10.2011), s katerimi bo na novo opredeljena SKP v naslednjem programskem obdobju. Obetajo se dolga pogajanja v evropskih institucijah, ki bodo svoj vrh verjetno dosegla konec leta 2012 in v prvi polovici leta 2013. Večletni finančni okvir in nove uredbe o neposrednih podporah, enotni skupni tržni ureditvi in razvoju podeželja bodo v veliki meri določili tudi prihodnji proračun in ukrepe kmetijske politike v Sloveniji. Nosilci odločanja in zainteresirana javnost so jim zato že v letu 2011 posvečali posebno pozornost. Na temo reforme SKP po letu 2013 sta bili s strani resornega ministrstva organizirani tudi dve javni predstavitvi (28. januarja in 18. novembra 2011).

Evropska komisija je predlagala sedemletni finančni okvir proračuna EU v višini 1.025 milijard EUR, kar predstavlja 1,05% bruto nacionalnega dohodka (BND) EU-27. Predlagala je tudi niz rezerv, instrumentov in projektov v višini 58,3 milijarde EUR, kar skupaj predstavlja 1,11% BND EU-27.

Skupna kmetijska politika je zajeta v poglavju 2 Trajnostna rast: naravni viri. Evropska komisija je za ta namen predlagala 371,7 milijarde EUR (37% skupnega proračuna), od tega za prvi steber SKP (neposredna plačila in tržni ukrepi) 281,8 milijarde EUR. Iz predloga je razvidno, da naj bi se sredstva za SKP v primerjavi z obdobjem 2007-2013 zmanjšala za 9%, samo za prvi steber pa za 12%. Glede na politično ekonomsko realnost EU je predlagani obseg sredstev zgornja možna meja. Pričakujemo lahko, da bodo v teku pogajanj države neto plačnice v evropski proračun poskušale obseg sredstev za SKP še zmanjšati.

Evropska komisija je na področju neposrednih plačil predlagala postopno večje poenotenje plačil (konvergenco) med državami članicami in uvedbo obvezne »zelene komponente« v višini 30% sredstev za neposredna plačila. Razlog za poenotenje so trenutna izrazita nesorazmerja v povprečni višini plačil na površino med državami članicami. Komisija predlaga dokaj skromno poenotenje plačil. Predlog predvideva, da tiste države članice, kjer so plačila manjša od 90% povprečja EU-27, dobijo dodatna sredstva v višini, ki omogoča pokritje tretjine razlike do 90% povprečja EU-27. To delno poenotenje plačil naj bi šlo na račun zmanjšanja plačil v državah, kjer so le-ta sedaj višja od povprečja EU-27. Med slednje

sodi tudi Slovenija, ki bi po predlogu Evropske komisije na ta račun realno izgubila še 4% sredstev. To vprašanje pomembno vpliva na odnos slovenske kmetijske politike do reforme SKP.

Predlog Evropske komisije še ne prinaša konkretne razdelitve sredstev razvoja podeželja med države članice, daje pa predloge za sofinanciranje programov in nakazuje večji pomen objektivnih kriterijev za razdelitev sredstev. Analize kažejo, da bi z objektivnimi kriteriji, ki bi temeljili na gospodarski razvitosti, obsegu kmetijstva in proizvodnih virov, Slovenija v prihodnje izgubila znaten del sredstev. Zato je Vlada RS uvrstila obseg in razdelitev sredstev za politiko razvoja podeželja med prioritete v pogajanjih o večletnem finančnem okviru. Obenem tudi poudarja nujnost ohranitve zgodovinskih kriterijev pri razdelitvi sredstev za razvoj podeželja.

Na področju neposrednih plačil je ključna sprememba postopna ukinitve zgodovinskih plačil in do leta 2019 uvedba enake višine plačil na ha kmetijskih površin. Sistem plačilnih pravic se ohranja, pri čemer pa naj bi bile leta 2014 te pravice dodeljene na novo. Podpore bi lahko prejemale samo aktivni kmetovalci, pri čemer je njihova definicija izločevalna. Plačil naj ne bi prejemale tisti, ki jim kmetijski prihodki predstavljajo le manjši del skupnih prihodkov. Pogoji za pridobitev plačil je tudi nekoliko dograjen sistem navzkrižne skladnosti in pa izpolnitev kriterijev »ozelenitve«. Kmetijstvo bo moralo za pridobitev plačil ohranjati ustrezen delež trajnega travinja, imeti raznovrstno strukturo posevkov in del površin nameniti neke vrste prahi (7% vseh površin), kamor sodijo mejice, varstveni pasovi in drugo z namenom ohranitve biodiverzitete. Na ta način bi opravičili 30% nacionalne ovojnice, pogoje pa bi morale izpolnjevati vsako gospodarstvo na svoj specifičen način.

Do 2% nacionalne ovojnice bi po komisijskem predlogu države članice morale nameniti dodatnim plačilom za mlade gospodarje, prevzemnike kmetij. Pogoji je, da so mlajši od 40 let. Dve obliki neposrednih plačil sta neobvezni. Za omejeno število sektorjev in omejeni obseg sredstev (do 10% ovojnice) bi države članice še lahko imele tudi proizvodno vezane ukrepe. Prav tako bi lahko dodatna sredstva namenile za območja z različnimi naravnimi omejitvami.

Gospodarstvom, kjer plačila dosegajo ali presegajo 150.000 EUR letno, naj bi se le-ta ustrezno zniževala. Sredstva iz tega naslova naj bi ostala v državi članici in bila namenjena razvoju podeželja. Uveljavlja se zgornja meja plačil na gospodarstvo, ki jo Komisija postavlja na raven 300.000 EUR, pri čemer bi se od skupnih plačil odšteli zneski plač zaposlenih na kmetijskem gospodarstvu. Delovno intenzivna gospodarstva bi tako v večini lahko ohranila višje podpore.

Kmetijska gospodarstva bodo po predlogu Komisija imela tudi možnost, da ne vstopijo v ta sistem podpor, temveč se odločijo za preprostejšo shemo. Gre za shemo za manjša gospodarstva, ki predvideva enotno plačilo na gospodarstvo ob izpolnjevanju manj zahtevnih pogojev.

Predlog Komisije doživlja kritike. Za reformne države članice je predlog premalo korenit in predlagajo postopno ukinitve neposrednih plačil. Nove države članice večinoma zahtevajo, da se državam z višjimi plačili bolj zmanjšajo sredstva. Nasprotni tabor poudarja preveliko prerazdelitev plačil, ki nastopa po odpravi zgodovinskih pravic. Nekatere države tudi zelo moti omejevanje plačil na gospodarstvo. Sporni so tudi kriteriji »ozelenitve«, saj bi jih bilo težko uveljavljati in še posebej nadzorovati.

V Sloveniji je ključna tema prerazdelitev plačil med gospodarstvi, ki bo nastopila po postopni uvedbi enotnega osnovnega plačila. Analize učinkov, pripravljene s strani Kmetijskega inštituta Slovenije in resornega ministrstva, so pokazale na različne razsežnosti prerazdelitve med sektorji kmetijstva. Izrazitejši prerazdelitveni učinki se kažejo predvsem v živinoreji, posebej v govedoreji in reji drobnice. Delna rešitev je v ohranitvi različnih višin plačil glede na rabo kmetijskih zemljišč (višja plačila za njive in nižja za travinje), kar je postalo tudi osrednje vprašanje javne razprave in del pogajalskih stališč slovenske vlade. Vsekakor bodo spremembe na področju neposrednih plačil na agregatni ravni omejene, na ravni posameznih gospodarstev pa so lahko precejšnje.

Predlog uredbe enotne skupne tržne ureditve predvideva manjše spremembe v smeri nadaljnje liberalizacije kmetijskih trgov. Prinaša ukinitve kvot za sladkor v letu 2015, ukinitve kvot za mleko pa je bila sprejeta že s spremembami SKP iz leta 2008. Poudariti velja, da ima politika kvot smisel le ob ohranitvi ostalih tržnih ukrepov, ki skupaj prispevajo k stabilnejši in višji cenovni ravni, ki pa je ob pritiskih v pogajanjih v okviru Svetovne trgovinske organizacije (WTO) in pa zaradi zmanjšanja proračunskih sredstev malo verjetna.

V predlogu uredbe je posebej poudarjen pomen organizacij proizvajalcev in pogodbenih odnosov v agroživilski verigi. Organizacije proizvajalcev in branžne organizacije naj bi pridobile poseben status v konkurenčnem pravu, da bi se lažje zoperstavljale tržni premoči drugih delov verige.

Prepoznavno sporočilo predloga uredbe in njene razlage s strani pripravljavcev, je tudi, da se tržne podpore nadalje znižujejo. Tržni ukrepi sicer ostajajo, vendar le za primer večjih padcev cen. Manjše tehnične spremembe so predvidene tudi pri pravilih za tržne intervencije. Pomoč za ogrožene v skupnosti je premaknjena v samostojno shemo, shemi šolskega sadja je namenjeno več sredstev. Komisija tudi predlaga posebni krizni rezervni sklad za financiranje tržnih intervencij v izjemnih okoliščinah, kmetijstvo pa naj bi bilo opravičeno tudi do sredstev Sklada za globalizacijo. Poseben rezervni sklad pomeni v bistvu premik financiranja tržnih ukrepov izven proračuna EU. Ta sklad naj bi deloval le izjemoma. Med tržnimi intervencijami, financiranimi iz proračuna EU, se bo ohranilo predvsem stalno financiranje podpor organizacijam proizvajalcev v sadjarstvu in zelenjadarstvu ter strukturnih ukrepov v vinogradništvu.

Posledice predlaganih sprememb pri tržnih ukrepih bo čutiti predvsem pri večjih cenovnih nihanjih v prihodnje. Z reformo se država pomembno umika iz kmetijskih trgov, vendar je dejanske spremembe težko predvideti. V evropski in slovenski javnosti najbolj odmeva ukinitve kvot za sladkor. V Sloveniji se je tako sprožila razprava o ponovni obuditvi pridelave sladkorne pese. Glavni argument je visoka cena sladkorja na svetovnem trgu, ki pa je predvsem rezultat predelave sladkornega trsta v biogoriva.

Pri politiki razvoja podeželja najdemo v predlogu uredbe kar nekaj sprememb pri načrtovanju in izvedbi politike. Politika razvoj podeželja je ponovno vključena v skupno načrtovanje vseh razvojnih politik z EU sredstvi, ki bo osnova za pripravo partnerske pogodbe med EU in državo članico. Pomembna novost v predlogu je tudi, da vsa sredstva ne bodo razdeljena, ampak dodeljena v celoti le, če bo država makroekonomsko vzdržno delovala.

Ukinjajo se sedanje 4 osi politike, vendar se njihovi cilji in instrumenti prenašajo v 6 novih prioritet. Nove prioritete so predvsem vezane na prenos znanja in inovacije, na upravljanje s tveganji ter lokalno oskrbo. Ekološko kmetijstvo postaja samostojna prioriteta, poseben poudarek je dan politiki za blažitev in prilagoditev kmetijstva na podnebne spremembe. Posamezni ukrepi bodo lahko sledili različnim prioritetam, število ukrepov pa naj bi se zmanjšalo. Še bolj se bo posvečalo ciljnosti ukrepov in meritvam doseženih učinkov. Programi bodo lahko vsebovali tudi posebne tematske podprograme, npr. za mlade kmete, lokalne verige, ipd.

V pogajanjih o reformi SKP politika razvoja podeželja ni posebej izpostavljena, tudi v Sloveniji ne. Večji poudarek kot spremembam pravnih predpisov se že sedaj namenja načrtovanju politike za naslednjo programsko obdobje. Nov okvir vsekakor prinaša pomembne novosti, ki bi jih kazalo izkoristiti tudi v Sloveniji in poskušati doseči še večjo učinkovitost razvojnih javnih sredstev. V javnosti se veliko pozornosti namenja ukrepom v podporo prenosu znanja in upravljanju s tveganji, ki predstavljajo novost in so o možnostih njihove izvedbe mnenja še deljena. Iz javne razprave je mogoče izluščiti, da bodo precejšnje spremembe tudi na področju kmetijsko okoljskih ukrepov, ki jih bo potrebno bolj ciljno zastaviti in ugotavljati njihove dejanske učinke. Izkoristiti kaže tudi večjo vlogo povezovanja v agroživilski verigi, kar je pomembna tema slovenske kmetijske politike, program razvoja podeželja pa tudi na tem področju ponuja nove možnosti.

6 GOSPODARJENJE S KMETIJSKIMI ZEMLJIŠČI

6.1 Obseg kmetijskih zemljišč in površine z naravnimi in drugimi omejitvami rabe

6.1.1 Obseg kmetijskih zemljišč

Pokrovnost tal in evidenca dejanske rabe zemljišč

Podatke o kmetijskih zemljiščih zbirata Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO).

SURS podatke o pokrovnosti tal prikazuje na podlagi satelitskih posnetkov iz leta 2005, z ločljivostjo 30 x 30 m. Najmanjša enota kartiranja kmetijskih, gozdnatih in odprtih površin je 1 ha.

MKO vodi evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Podatki se zajemajo na podlagi ortofoto ločljivosti 0,5 x 0,5 m. Najmanjša enota kartiranja je 10 m². Evidenca dejanske rabe 2011 obsega v celoti obnovljene podatke za območje Slovenije in sicer na podlagi ortofoto iz leta 2011 (30%), 2010 (30%) in 2009 (40%). Metodologija zajema podatkov v evidenci dejanske rabe se je po letu 2005 nekoliko spremenila zaradi uvedbe grafičnih enot rabe kmetijskih gospodarstev (GERK). Zaradi uporabe evidence dejanske rabe za namen kontrole vpisanih GERK, je bila potrebna natančnejša razmejitev med kmetijskimi in nekmetijskimi površinami. Znotraj večjih površin pretežne rabe se je pred letom 2006 takšna območja generaliziralo. GERK se lahko nahaja tudi znotraj naselja, zato se dejanska raba znotraj naselij v primeru prijave GERK, ki je po ortofoto v kmetijski rabi, zajame po dejanskem stanju.

Zaradi različnih podlag in metodologij zajema podatkov se podatki SURS in MKGP o deležih vrst pokrovnosti nekoliko razlikujejo.

MKO pod vrsto rabe gozd vodi le gozdne površine, ki jih je po evidenci dejanske rabe slabih 60%, medtem ko SURS v podatek o gozdnatosti (66%) zajema tudi površine v zaraščanju ter z drevesi in grmičevjem pokrita zemljišča.

Kmetijske površine po podatkih SURS obsegajo pretežno površine z dejansko ali potencialno kmetijsko rabo in predstavljajo 28% površine Slovenije, medtem ko je po podatkih MKO iz evidence dejanske rabe iz leta 2011 delež kmetijskih površin 33%, delež kmetijskih zemljišč v uporabi pa 31% (njivske površine, trajno travinje in trajni nasadi).

Preglednica 51: Površina ozemlja in pokrovnost tal po različnih virih in evidencah

	Gozdnate površine	Vse kmetijske površine	Odprte površine	Vode	Pozidano, ceste, železnice	Skupaj Slovenija
SURS (planimetrično); 2005						
Površina (ha)	1.338.654	562.753	31.764	13.503	80.626	2.027.300
Struktura (%)	66,0	27,8	1,6	0,7	4,0	100,0
MKO (ortofoto); 2011						
Površina (ha)	1.207.823	665.209	31.857	13.891	108.601	2.027.381
Struktura (%)	59,6	32,8	1,6	0,7	5,3	100,0

Po evidenci dejanske rabe kmetijskih zemljišč je v Sloveniji največ travniških površin. Trajni travniki, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem, zavzemajo 56,7% vseh kmetijskih zemljišč (2011). Njiv je nekaj več kot 27%, ekstenzivnih sadovnjakov 3,6%, vinogradov 3,2%, intenzivnih sadovnjakov 0,7%, ostalih kmetijskih rab pa je zelo malo (manj kot 1%).

V kategoriji drevesa in grmičevje, ki zajema posamične površine, manjše od 2.500 m², vključuje pa tudi mejice in obvodno zarast (ozki linijski pasovi), je 2,7% kmetijskih površin. Ta vrsta rabe predstavlja biološko pestre habitate, koristne za kmetijstvo in okolje. Zaskrblijujoče

je, da je od vseh kmetijskih zemljišč kar 4% površin v zaraščanju. Obseg kmetijskih zemljišč v zaraščanju se ne zmanjšuje. Vzroki za opuščanje kmetijskih zemljišč so različni, kot na primer nezainteresiranost lastnikov kmetijskih zemljišč za obdelovanje le-teh, nezadosten inšpekcijski nadzor preprečevanja zaraščanja in podobno.

Preglednica 52: Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč; 2006 in 2010-2011

Šifra	Raba	Površina (ha)			Indeks 2011/06	Indeks 2011/10	Struktura (%)		
		2006	2010	2011			2006	2010	2011
1100	Njiva	181.336	182.449	182.293	100,5	99,9	27,5	27,4	27,4
1160	Hmeljišče	2.077	2.004	1.970	94,8	98,3	0,3	0,3	0,3
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	309	339	335	108,4	98,8	0,0	0,1	0,1
1190	Rastlinjak	105	122	130	123,8	106,6	0,0	0,0	0,0
1211	Vinograd	22.278	21.495	21.445	96,3	99,8	3,4	3,2	3,2
1212	Matičnjak	37	48	55	148,6	114,6	0,0	0,0	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.793	4.397	4.365	91,1	99,3	0,7	0,7	0,7
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	20.688	23.203	24.088	116,4	103,8	3,1	3,5	3,6
1230	Oljčnik	1.618	1.803	1.812	112,0	100,5	0,2	0,3	0,3
1240	Ostali trajni nasadi	329	415	418	127,1	100,7	0,0	0,1	0,1
1300	Trajni travnik	369.662	366.966	361.491	97,8	98,5	56,1	55,0	54,3
1321	Barjanski travnik	6.458	5.986	6.008	93,0	100,4	1,0	0,9	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	7.317	9.345	9.922	135,6	106,2	1,1	1,4	1,5
	Kmetijska zemljišča v uporabi skupaj	617.007	618.572	614.332	99,6	99,3	93,7	92,8	92,4
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	21.594	24.340	26.309	121,8	108,1	3,3	3,7	4,0
1420	Plantaža gozdnega drevja	317	276	272	85,8	98,6	0,0	0,0	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	18.648	18.532	18.258	97,9	98,5	2,8	2,8	2,7
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	1.107	4.985	6.038	545,4	121,1	0,2	0,7	0,9
	Kmetijska zemljišča skupaj	658.673	666.705	665.209	101,0	99,8	100,0	100,0	100,0

Vir: MKO

V primerjavi z evidenco dejanske rabe kmetijskih zemljišč 2006 se struktura rabe kmetijskih zemljišč v letu 2011 ni bistveno spremenila, podobna pa je ostala tudi skupna površina kmetijskih zemljišč. Rahel upad je zaslediti pri kmetijskih zemljiščih v uporabi. Med pomembnejšimi vrstami kmetijske rabe se je glede na leto 2006 najbolj povečala površina ekstenzivnih (travniških) sadovnjakov (+16,4%) in oljčnikov (+12,0%), zmanjšala pa površina intenzivnih sadovnjakov (-8,9%), hmeljišč (-5,2%) in vinogradov (-3,7%). Pri njivah in travniških površinah ni prišlo do večjih sprememb (njive +0,5%; trajno travinje, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem -0,3%).

Med drugimi vrstami rabe kmetijskih zemljišč so največje spremembe pri kmetijskih zemljiščih v zaraščanju (+21,8% glede na leto 2006) ter pri neobdelanih kmetijskih zemljiščih, kjer se je površina glede na evidenco dejanske rabe 2006 povečala 5,4 krat. Porast površin neobdelanih kmetijskih zemljišč je v določeni meri tudi posledica izkrčevanja gozda, pri čemer v času posnetka še ni bila vzpostavljena kmetijska raba.

Evidenca grafičnih enot rabe kmetijskega gospodarstva (GERK)

Podatki v evidenci dejanske rabe, ki jo vodi MKO, so tudi podlaga za vpis GERK, ki od leta 2006 predstavljajo identifikacijski sistem za zemljišča za potrebe dodeljevanja podpor v kmetijstvu. GERK so vrisani na digitalne letalske posnetke po mejah dejanske rabe zemljišča in mejah uporabe tega zemljišča. GERK lahko vsebuje le strnjeno površino z eno vrsto dejanske rabe, ki je v uporabi enega kmetijskega gospodarstva. Izločene morajo biti vse površine z nekmetijsko rabo (npr. zelenice okoli hiš, zaraščene površine ipd.).

V letu 2011 je bilo v register kmetijskih gospodarstev prijavljenih 477.739 ha GERK, od tega 476.178 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. V primerjavi z letom 2006 so se skupne prijavljene površine zmanjšale za 9.466 ha oziroma za 1,9%, v primerjavi z letom 2010 pa povečale za 2.434 ha oziroma za 0,5%.

Preglednica 53: Evidenca GERK; 2006 in 2010-2011

Šifra	Raba	Površina (ha)			Indeks 2011/06	Indeks 2011/10	Struktura (%)		
		2006	2010	2011			2006	2010	2011
1100	Njiva	172.507	171.374	172.358	99,9	100,6	35,4	36,1	36,1
1160	Hmeljišče	1.902	1.861	1.822	95,8	97,9	0,4	0,4	0,4
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	270	334	359	133,0	107,5	0,1	0,1	0,1
1190	Rastlinjak	60	96	94	156,7	97,9	0,0	0,0	0,0
1211	Vinograd	15.432	16.155	15.952	103,4	98,7	3,2	3,4	3,3
1212	Matičnjak	-	45	42	-	93,3	-	0,0	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.132	3.909	3.983	96,4	101,9	0,8	0,8	0,8
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	5.738	6.415	6.514	113,5	101,5	1,2	1,3	1,4
1230	Oljčnik	554	712	776	140,1	109,0	0,1	0,1	0,2
1240	Ostali trajni nasadi	415	458	456	109,9	99,6	0,1	0,1	0,1
1300	Trajni travnik	275.779	264.625	265.799	96,4	100,4	56,6	55,7	55,6
1321	Barjanski travnik	4.091	4.294	4.315	105,5	100,5	0,8	0,9	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	286	3.495	3.708	1296,5	106,1	0,1	0,7	0,8
	Kmetijska zemljišča v uporabi	481.166	473.773	476.178	99,0	100,5	98,8	99,7	99,7
	Ekstenzivni kraški pašnik	-	429	461	-	107,5	-	0,1	0,1
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	3.093	-	-	-	-	0,6	-	-
1420	Plantaža gozdnega drevja	336	198	212	63,1	107,1	0,1	0,0	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	2.187	-	-	-	-	0,4	-	-
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	423	905	888	209,9	98,1	0,1	0,2	0,2
	Kmetijska zemljišča skupaj	487.205	475.305	477.739	98,1	100,5	100,0	100,0	100,0

Vir: MKO

V letu 2010 je prišlo do zmanjšanja prijavljenih površin zaradi ukinitve GERK z rabo »kmetijsko zemljišče v zaraščanju« in GERK z rabo »drevesa in grmičevje« ter posodobitve sistema GERK, pri kateri so bile na podlagi obnovljene evidence dejanske rabe iz GERK izločene vse neupravičene površine za prijavo. Po vzpostavitvi sistema GERK (2006) sta bila na novo uvedena GERK z rabo matičnjak (v letu 2007) in GERK z rabo ekstenzivni kraški pašnik (v letu 2010), ki vsebuje mešano rabo (prepletanje zaraščenih površin s travinjem).

6.1.2 Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zavarovana območja in vodovarstvena območja

Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

V Sloveniji so območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) določena na podlagi uredbe EU in potrjena s Programom razvoja podeželja 2007-2013 (PRP). Glede na kriterije, ki se uporabljajo za določitev teh območij, se delijo v tri skupine in sicer hribovsko gorska območja (HGO), druga OMD (DO) in območja s posebnimi omejitvami (PO).

Preglednica 54: Obseg OMD iz PRP 2007-2013 po podatkih iz leta 2006

Območja	Površina katastrskih občin (ha)	Delež skupne površine (%)	Kmetijska zemljišča v rabi	
			Površina (ha)	Delež (%)
Hribovsko gorska območja	1.468.300	72,4	328.000	54,2
Druga OMD	81.400	4,0	23.000	3,8
Območja s posebnimi omejitvami	201.400	9,9	98.000	16,2
Skupaj OMD	1.751.100	86,3	449.000	74,2
Območja izven OMD	276.200	13,7	156.000	25,8
Slovenija	2.027.300	100,0	605.000	100,0

Vir: MKO

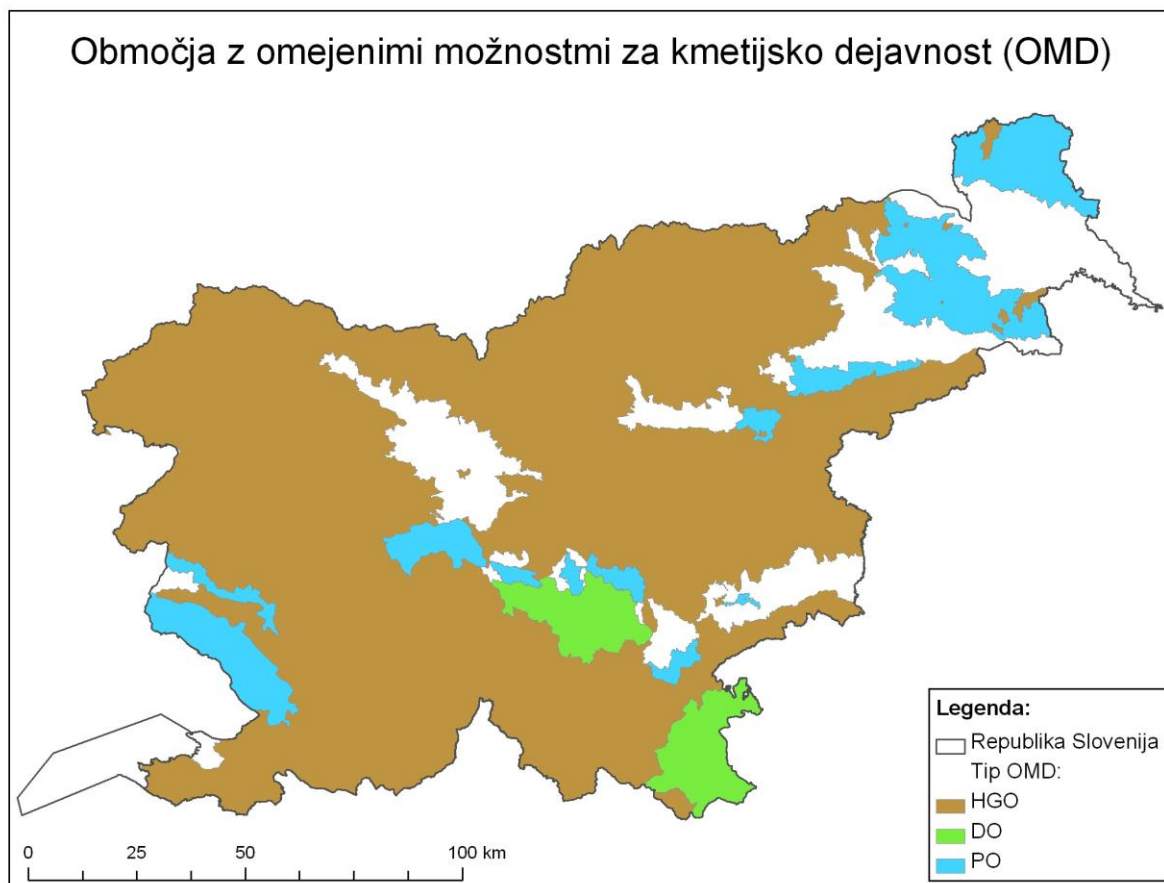
V letu 2011 je skupna površina KZU v OMD znašala 463.415 ha, kar je več kot je bilo v letu 2006 izračunano za potrebe priprave PRP 2007-2013. Ob tem površine, ki jih kmetovalci

prijavijo kot GERK v OMD znašajo 348.444 ha in pokrijejo le 75,2% površin KZU v OMD. Zemljišča, ki niso evidentirana kot GERK KZU v OMD, niso deležna podpore za OMD.

Preglednica 55: Površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2011

	Skupaj	SKUPAJ OMD	Hribovsko gorska	Druga	Posebne omejitve
Skupna površina		1.751.159	1.467.481	81.196	202.482
KZU - dejanska raba	614.332	463.415	342.801	22.276	98.338
GERK KZU	476.178	348.444	254.686	16.536	77.221

Vir: MKO

Vir: MKO

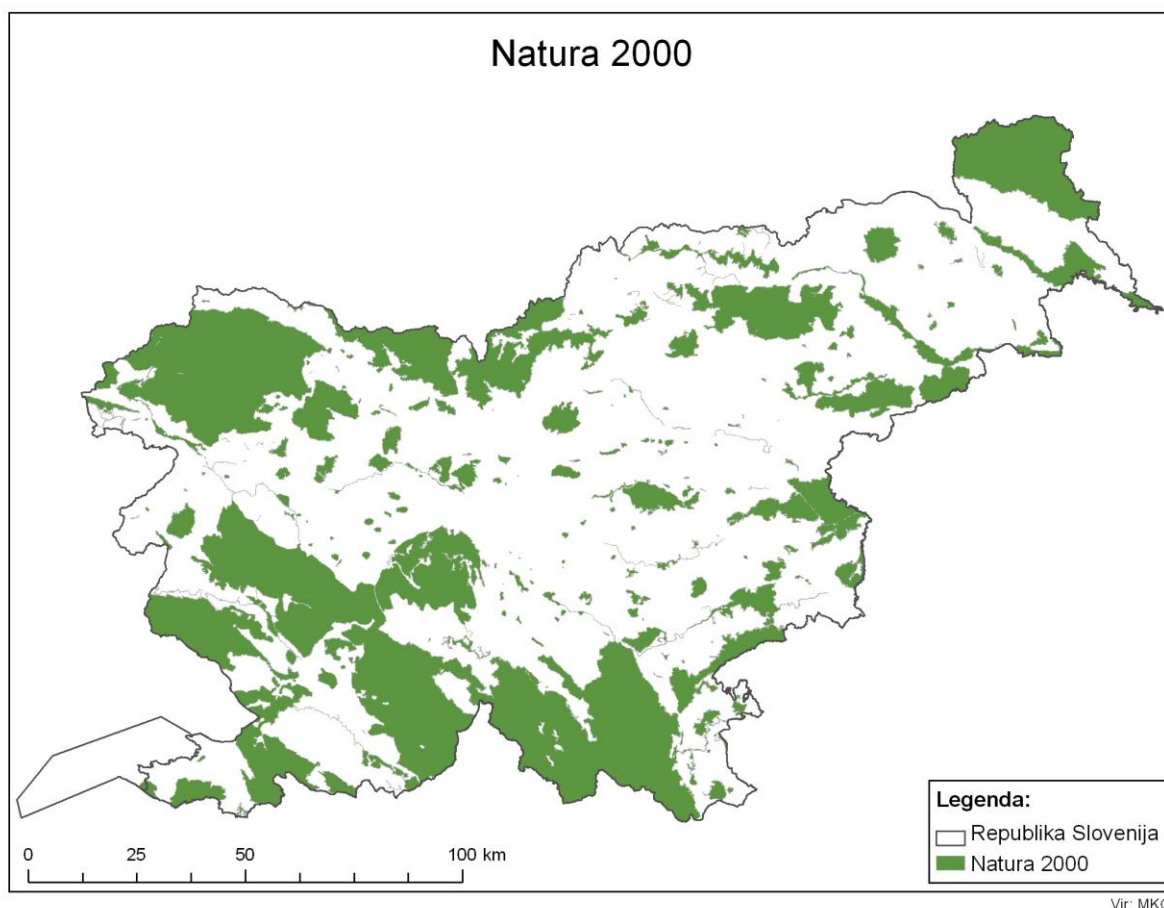
Natura 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so jih določile države članice Evropske unije. Njen glavni cilj je ohraniti biotsko raznovrstnost za prihodnje rodove. Evropska unija je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega od pomembnih delov izvajanja habitatne direktive in direktive o pticah. Direktivi podpirata trajnostni razvoj, ki lahko zadovoljuje potrebe sedanjih rodov, hkrati pa ne škoduje potrebam prihodnjih. V omrežje Natura 2000 je v Sloveniji vključenih skoraj 36% celotnega ozemlja.

Preglednica 56: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih Natura 2000; 2011

	Skupaj	Natura 2000
Skupna površina		720.288
KZU - dejanska raba	614.332	140.942
GERK KZU	476.178	100.541

Vir: MKO

V letu 2011 skupna površina KZU v območjih Natura 2000 znaša 140.942 ha, v registru kmetijskih gospodarstev pa je vpisanih 100.541 ha GERK KZU na teh območjih. Površine, ki jih kmetovalci prijavijo kot GERK na območjih Natura 2000, pokrijejo 71,3% skupne površine KZU v teh območjih.

Narodni, regijski in krajinski parki

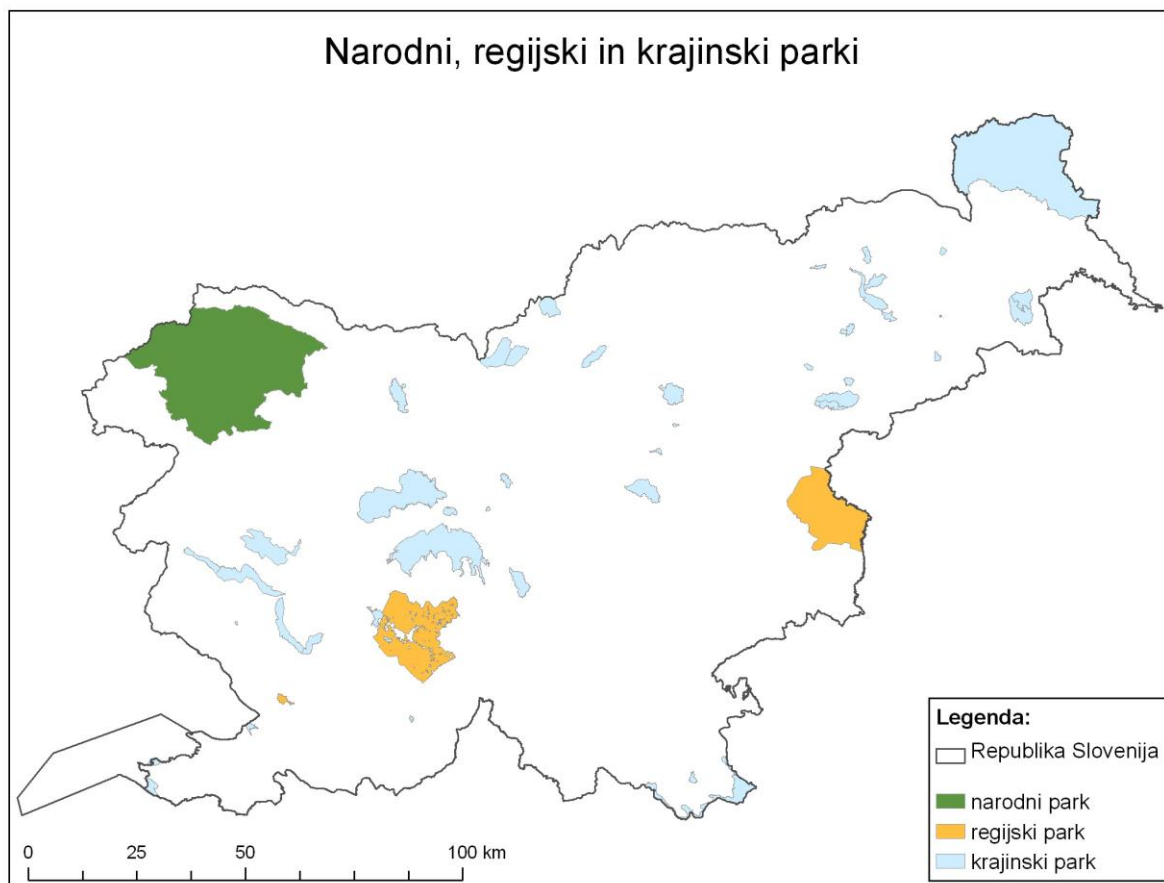
Slovenija ima kot ena od držav z najvišjo stopnjo biodiverzitete v Evropski uniji trenutno z različnimi varstvenimi kategorijami zavarovanih 12% svojega ozemlja. Zavarovanih območij oziroma parkov je 48, od tega en narodni, trije regijski in 44 krajinskih parkov.

Skupna površina KZU v zavarovanih območjih je v letu 2011 znašala 66.284 ha, kot GERK KZU na teh območjih pa je v registru kmetijskih gospodarstev vpisanih 50.723 ha. Površine, ki so jih kmetovalci prijavili kot GERK v zavarovanih območjih, tako pokrijejo 76,5% skupne površine KZU v teh območjih.

Preglednica 57: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v zavarovanih območjih; 2011

	Skupaj	Parki			
		Narodni	Regijski	Krajinski	SKUPAJ
Skupna površina		83.808	42.992	116.777	243.577
KZU - dejanska raba	614.332	7.380	15.053	43.852	66.284
GERK KZU	476.178	3.748	11.350	35.624	50.723

Vir: MKO

Vir: MKO

Vodovarstvena območja

Vodovarstvena območja so ena najpomembnejših oblik zavarovanja vodnih teles, pomembnih za odvzem pitne vode. Takšen način zavarovanja je poznal zakon o vodah iz leta 1981, na podlagi katerega so vodovarstvena območja določile občine. Nov zakon o vodah, ki v slovenski pravni red prevzema zahteve direktive EU o ukrepi na področju vodne politike, pa prenaša pristojnost določanja vodovarstvenih območij na državo. Vodovarstvena območja ureja osem uredb in sicer za vodno telo vodonosnikov Ruš, Vrbanskega platoja, Limbuške dobrave in Dravskega polja, vodno telo vodonosnikov Dravsko-ptujskega polja, vodno telo vodonosnika Apaškega polja, vodno telo vodonosnika Selniška dobrava, vodno telo vodonosnika Ljubljanskega polja, vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane, vodno telo vodonosnikov Rižane ter vodna telesa vodonosnikov za območja občin Šmartno ob Paki, Polzela in Braslovče.

Z uredbami so določena vodovarstvena območja in vodovarstveni režimi. Znotraj vodovarstvenega območja so določene različne stopnje varovanja, ki so odvisne od naravnih značilnosti in stopnje ogroženosti vodonosnikov oziroma površinskih voda. Uredbe predvidevajo tri stopnje varovanja oziroma razvrstitve vodovarstvenih območij in sicer: VVO I (najožja območja), na katerih velja najstrožji režim varovanja (prepovedana ali omejena raba mineralnih gnojil, gnojnice in gnojevke ter fitofarmacevtskih sredstev), VVO II (ožja območja) in VVO III (širša območja).

Poleg vodovarstvenih območij, ki so določena z vladnimi uredbami, je še vedno veliko vodovarstvenih območij določenih z občinskimi odloki, ki so jih sprejemale občinske skupščine do leta 2002 v skladu s takrat veljavnim zakonom o vodah in se jih v skladu s prehodnimi določbami sedanjega zakona še uporablja.

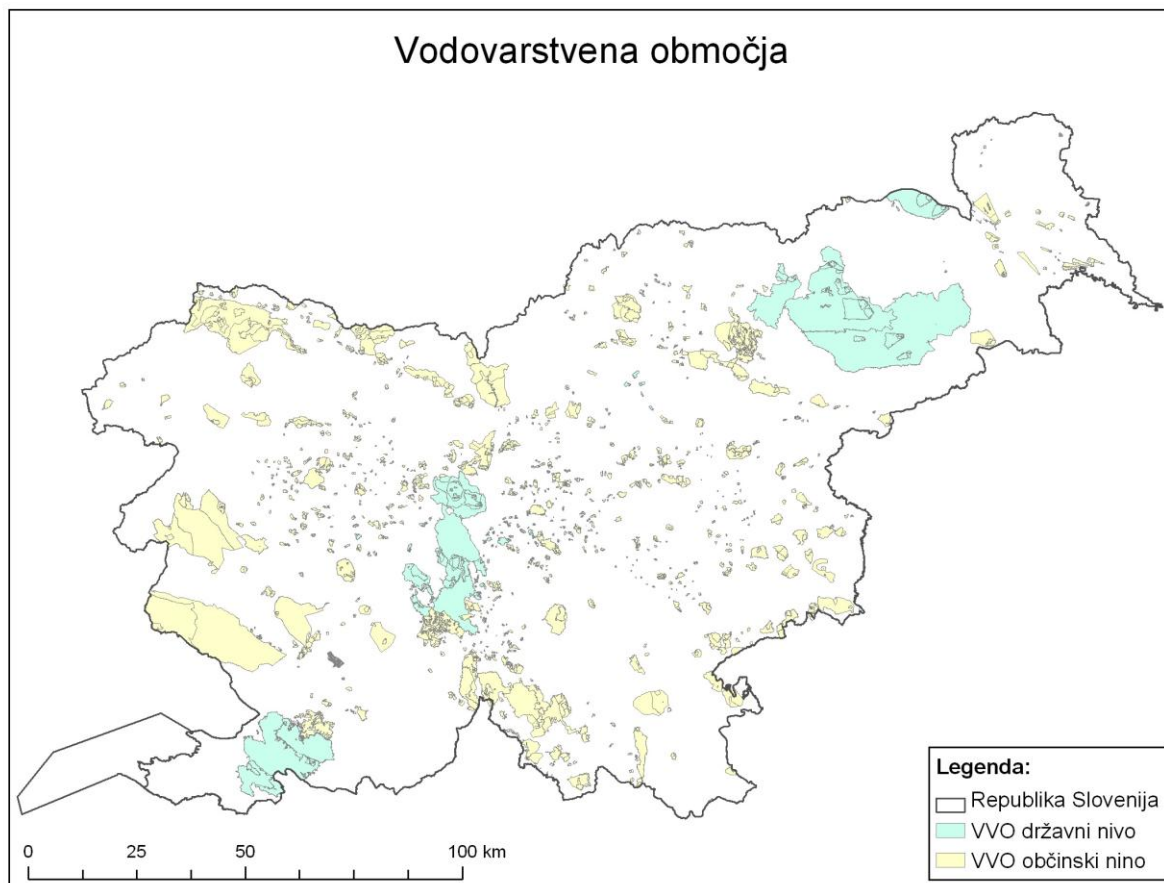
V evidenci vodovarstvenih območij, ki jo vodi Agencija RS za okolje, se vodovarstvena območja, določena z vladnimi uredbami, vodijo pod nazivom »državni nivo«, vodovarstvena območja, določena z občinskimi odloki pa pod nazivom »občinski nivo«.

Površina vodovarstvenih območij v Sloveniji znaša 353.636 ha kar predstavlja 17,4% površine države. Kmetijskih zemljišč v uporabi na teh območjih je 95.920 ha, kmetovalci pa so na teh območjih prijavili 71.373 ha GERK KZU. Na VVO I območjih je 6.136 ha KZU oziroma 4.754 ha GERK KZU.

Preglednica 58: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) na vodovarstvenih območjih (VVO); 2011

	Skupaj	VVO skupaj		VVO Državni nivo		VVO Občinski nivo	
		VVO	Od tega VVO I	VVO	Od tega VVO I	VVO	Od tega VVO I
Skupna površina		353.636	43.712	129.795	3.957	223.841	39.755
KZU - dejanska raba	614.332	95.920	6.136	52.681	1.618	43.239	4.518
GERK KZU	476.178	71.373	4.754	41.086	1.303	30.287	3.451

Vir: MKO

Vir: MKO

6.2 Zemljiške operacije

Razdrobljenost zemljišč je ena od največjih razvojnih težav slovenskega kmetijstva. Da bi bila kmetijska gospodarstva v zaostrenih gospodarskih razmerah konkurenčna, bi bila potrebna koncentracija posesti, izboljšanje kakovosti zemljišč ter prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev.

Slovenija se vse pogostejše sooča tudi s posledicami podnebnih sprememb, predvsem z daljšimi sušnimi obdobji, ki zaradi premalo namakalnih površin povzročajo velik izpad

pridelkov in s tem dohodkov v kmetijstvu. Zaradi neprimerne upravljanja z zemljišči v kmetijstvu in gozdarstvu, onesnaževanja, širjenja mestnih območij in podnebnih sprememb so, podobno kot v številnih delih Evrope, opazni procesi degradacije tal, vendar je dejansko škodo, zaradi kompleksnosti problematike, manjkajočih podatkov o ogroženih območjih ter ocen posredne škode, težko oceniti.

Namen izvajanja zemljiških operacij, kot so komasacije, agromelioracije in hidromelioracije, je izboljšanje posestne in zemljiške strukture ter izboljšanje pogojev obdelave kmetijskih zemljišč.

Komasacije

Po podatkih upravnih enot je bilo v letu 2011 zaključenih 7 komasacij na skupno 763 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2011 se je začelo izvajati 5 novih komasacijskih postopkov na skupno 1.180 ha kmetijskih površin.

Preglednica 59: Podatki o komasacijah za leto 2011

Upravna enota	Zaključeni komasacijski postopki		Novo uvedeni komasacijski postopki	
	Število	Površina (ha)	Število	Površina (ha)
Ajdovščina	1	100	0	0
Črnomelj	0	0	1	260
Grosuplje	1	37	0	0
Koper	1	65	0	0
Krško	0	0	1	244
Lenart	0	0	1	95
Maribor	1	366	0	0
Murska Sobota	1	132	2	581
Sevnica	1	15	0	0
Slovenska Bistrica	1	48	0	0
Skupaj	7	763	5	1.180

Vir: Upravne enote RS

Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja je v letu 2011 v okviru javnega razpisa PRP 2007-2013 za ukrep komasacije in agromelioracije na komasacijskih območjih prejela 5 vlog za uvedbo komasacij na skupno 985 ha kmetijskih zemljišč in 3 vloge za uvedbo agromelioracij na komasacijskih območjih na skupno 980 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2011 je skupno vodila postopke 23 vlog za pridobitev sredstev iz omenjenega ukrepa in v celotnem obdobju 2007-2011 odobrila vloge za 5.146 ha kmetijskih zemljišč.

V program dokončanja komasacijskih postopkov je bilo leta 2011 vključenih 37 komasacijskih območij, uspešno zaključeni pa 2 komasacijski območji (komasacija Dolenja vas – Prigorica in komasacija KO 4 Hvaletinci).

Ključni problemi pri izvajanju komasacij so še vedno dolgotrajni komasacijski postopki. Predlog za uvedbo komasacijskega postopka se lahko vloži, če se s komasacijo strinjajo lastniki kmetijskih zemljišč, ki imajo v lasti več kot 67% kmetijskih zemljišč na predvidenem komasacijskem območju. Dolgotrajni so tudi pritožbeni postopki, ki se rešujejo na MKO. Poleg tega problem predstavlja tudi finančni vložek občine, ki mora kriti stroške DDV (20%).

Agromelioracije

V letu 2011 je MKO prejelo 75 vlog za izvedbo agromelioracij na kmetijskih zemljiščih v skupni površini dobrih 30 ha, kar je primerljivo z letom 2010, ko je bilo izdanih 45 odločb o uvedbi agromelioracij. V letu 2011 so se v okviru agromelioracij izvajala predvsem nasipavanja kmetijskih zemljišč, odstranitev kamnitih osamelcev ter čiščenje zarasti, kar je prispevalo k izboljšanju zemljišč. Ob tem je bil ugotovljen povečan obseg zlorab agromelioracij, saj so se na kmetijska zemljišča pod pretvezo agromelioracij odlagali gradbeni izkopi.

Hidromelioracije

Hidromelioracije, med katere spadajo namakalni in osuševalni sistemi, so ukrep, ki omogoča usposobitev kmetijskih zemljišč v ekstenzivni rabi na območjih neugodnega vodnega režima z regulacijo vlage v tleh. Ti ukrepi so usmerjeni v gradnjo novih velikih namakalnih sistemov in gospodarjenje z obstoječimi velikimi hidromelioracijskimi sistemi. K tem vsebinam spadajo tudi storitve upravljanja s hidromelioracijskimi sistemi, storitve izdelave in vzdrževanja katastrov in evidenc hidromelioracij ter druge storitve, povezane s temi vsebinami.

V letu 2011 so se izvajale naloge v okviru programov upravljanja in vzdrževanja hidromelioracijskih sistemov po posameznih sklopih za leto 2011, na podlagi okvirnih sporazumov za obdobje 2008-2011. Izvedle so se nekatere nadgradnje evidence in katastra melioracijskih sistemov in naprav v Sloveniji.

V letu 2011 MKO ni izdalo nobene odločbe o uvedbi velikega namakalnega sistema.

V letu 2011 je MKO odobrilo 26 vlog za **uvvedbo malega namakalnega sistema** v skupni površini 83,6 ha kmetijskih zemljišč. MKO ugotavlja, da je trend uvedbe namakalnih sistemov še vedno izpostavljen v vzhodni Sloveniji, medtem ko je v zahodnem delu države želja po uvedbi malega namakalnega sistema bistveno manjša.

Sredstva za **vzdrževanje melioracijskih sistemov** se zbirajo v skladu z določbami Zakona o kmetijskih zemljiščih. Izbrani upravljalci hidromelioracijskih sistemov poskrbijo za izvedbo vzdrževanja v skladu s potrjenimi letnimi programi, ki so usklajeni z razpoložljivimi zbranimi sredstvi za ta namen. V letu 2011 se je na podlagi sprejete odredbe izvedla vsakoletna odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracij. V odmero za leto 2011 je bilo vključenih 213 hidromelioracijskih sistemov. Zakonski postopek zbiranja sredstev za vzdrževanje in redno delovanje hidromelioracijskih sistemov se je prvič izvedel leta 2003. V letih 2005 in 2006 se odmera zaradi predvidenih zakonskih sprememb ni izvajala. Od leta 2007 odmera vsako leto poteka nemoteno.

Preglednica 60: Odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov (HMS), 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Število HMS v odmeri	207	345	/	/	247	205	216	212	213
Zbrana sredstva (000 EUR)	277	490	/	/	640	535	554	505	657*

* ocena

Vir: MKO

V letu 2011 so se vzdrževalna dela izvajala glede na zbrana sredstva iz odmere za leto 2010. V letu 2011 je bilo vzdrževanih 218 hidromelioracijskih sistemov na skupno 35.290 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2011 je bilo število vzdrževanih hidromelioracijskih sistemov večje kot leto prej, saj so bili nekateri sistemi, ki so bili v preteklih letih izključeni iz odmere, v letu 2010 na pobudo lastnikov ponovno vključeni v sistem zbiranja sredstev. V letu 2011 so se za 7 hidromelioracijskih sistemov, ki niso bili v odmeri, vendar so bili v slabem stanju, namenila še dodatna sredstva iz naslova akcijskega načrta prilagajanja slovenskega kmetijstva podnebnim spremembam. V največjem obsegu se je izvajala košnja trave na brežinah jarkov, v manjšem obsegu pa posek zarasti na brežinah, poglobljanje jarkov in popravilo poti.

Preglednica 61: Izvedena vzdrževalna dela na hidromelioracijskih sistemih, 2010 in 2011

	2010	2011
Košnja trave na brežinah jarkov	471.850 m	725.371 m
Posek zarasti na brežinah jarkov (grmovje in drevesa do premera 20 cm)	227.770 m ²	127.724 m ²
Popravilo obstoječih poljskih poti z navozom gramoznega materiala in utrditvijo	6.370 m	7.016 m
Čiščenje jarkov (zakoličba, določitev nivelete, strojni izkop in odvoz v mikrodepresije)	38.930 m ³	16.863 m ³

Vir: MKO

Akumulacija Vogršček je največja akumulacija in namakalni razvod v državi. Velikost akumulacije, ki znaša okrog 8 milijonov m³ vodnega zajetja, predstavlja pomembno strateško ter varnostno (glede stabilnosti pregrade) nalogo, zato država redno zagotavlja sredstva za vzdrževanje tega namakalnega sistema in akumulacije.

6.3 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namenske rabe

Pritisk urbanizacije in s tem pozidava kmetijskih zemljišč z visokim pridelovalnim potencialom je z nastankom številnih novih občin v Sloveniji močno narasla, saj so interesi in težnje po spremembi namenske rabe kmetijskih zemljišč v urbane namene najbolj izrazite na ravninskih predelih ob naseljih, kjer so najboljša kmetijska zemljišča. Velik problem predstavlja tudi razmeroma ekstenzivna in razpršena gradnja stanovanjskih objektov ter načrtovanje večjih novih trgovskih centrov in obrtnih oziroma industrijskih con v odprtem kmetijskem prostoru.

Stanje v prostoru kaže, da je bilo v zadnjem desetletju varstvo kmetijskih zemljišč neučinkovito, kar je na eni strani posledica pomanjkljive zakonodaje, ki kmetijskih zemljišč ne varuje v zadostni meri pred pozidavo, dodatno pa predstavlja problem neozaveščenost ljudi, pa tudi lokalnih skupnosti o tem, da je kmetijsko zemljišče naravna dobrina, ki je nujna za pridelavo hrane in zato predlagajo spreminjanje namenske rabe tudi kadar to ni utemeljeno (npr. niso izkazane in utemeljene razvojne potrebe lokalne skupnosti). Prav tako omejitve prometa s kmetijskimi zemljišč, ki so določene zaradi posebnega varstva kmetijskih zemljišč, ne dosegajo svojega namena, to je, da kmetijska zemljišča ostanejo v obdelovalni funkciji, saj se v praksi pogosto pojavljajo primeri nakupov kmetijskih zemljišč z namenom spreminjanja njihove namenske rabe oziroma prodaje kot stavbnih zemljišč po bistveno višjih cenah.

Od leta 2003, pa vse do uveljavitve novele Zakona o kmetijskih zemljiščih, je režim poseganja na najboljša kmetijska zemljišča urejal Zakon o prostorskem načrtovanju. Načrtovanje posegov v prostor na kmetijska zemljišča je bilo tako v naši zakonodaji, podobno kot v drugih primerljivih državah, sistemsko urejeno s predpisi o prostorskem načrtovanju. Novela Zakona o kmetijskih zemljiščih je začela veljati 18. junija 2011. S tem dnem se je začela tudi uporabljati. Novela novo ureja varstvo kmetijskih zemljišč, in sicer na način, da natančno opredeljuje pristojnost ministrstva, pristojnega za kmetijstvo, kot nosilca urejanja prostora v postopkih prostorskega načrtovanja, poleg tega se natančneje določajo kriteriji in pogoji za načrtovanje na kmetijskih zemljiščih. Novela gre v smeri trajnega varovanja kmetijskih zemljišč, ki so posebnega pomena za slovensko kmetijstvo. Vlada bo določila območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Slovenijo zaradi pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, njihovega obsega, zaokroženosti, zagotavljanja pridelave hrane ali ohranjanja in razvoja podeželja ter ohranjanja krajine. Na novo bodo določena in razvrščena območja namenske rabe kmetijskih zemljišč, in sicer na območja trajno varovanih in območja ostalih kmetijskih zemljišč. Ta se bodo v skladu s postopki iz zakona, ki ureja prostorsko načrtovanje, določila v prostorskih aktih lokalnih skupnosti.

Načrtovanje prostorskih ureditev državnega pomena in načrtovanje posegov v prostor v okviru prostorskih aktov lokalnih skupnosti bo po novem temeljilo na strokovnih podlagah s področja kmetijstva, ki jih bodo izdelale strokovne organizacije. V prehodnem obdobju, t.j. do sprejema nekaterih podzakonskih predpisov, določenih z novelo Zakona o kmetijskih zemljiščih, in objave seznama organizacij, ki bodo izdelovale strokovne podlage s področja kmetijstva, bo ministrstvo, pristojno za kmetijstvo, pri izdaji smernic in mnenj načrtovane posege na kmetijska zemljišča še naprej obravnavalo v skladu s predpisi o prostorskem načrtovanju.

MKO je v letu 2011 prejelo 24 vlog občin za izdajo smernic k osnutku občinskega prostorskega načrta (OPN). Od tega 8 vlog ni vsebovalo gradiva s podatki, na podlagi katerih

bi lahko določili površine predlogov sprememb namenske rabe najboljših in drugih kmetijskih zemljišč (digitalni podatki o veljavni in o predlagani namenski rabi prostora). MKO je tako v letu 2011 obravnavalo 16 vlog, v okviru katerih so občine predlagale spremembe namenske rabe na skupaj 2.354 ha kmetijskih zemljišč, od tega na 1.398 ha najboljših kmetijskih zemljišč. Sicer je v letu 2011 21 občin predlagalo spremembo namenske rabe na skupaj 2.806 ha kmetijskih zemljišč.

Kljub temu, da se podatki nanašajo šele na predloge sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč in ne na že sprejeti prostorski akt, je mogoče zaznati negativen odnos do varstva kmetijskih zemljišč. Varstvo kmetijskih zemljišč pred njihovim trajnim spreminjanjem je vse prej kot zadovoljivo.

Preglednica 62: Predlogi sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah, katerih vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN je MKO prejelo v letu 2011 (ha)

Občina	Najboljša kmetijska zemljišča	Druga kmetijska zemljišča	Skupaj vsa kmetijska zemljišča
Benedikt	35,0	12,0	47,0
Brezovica	:	:	180,0
Cerklje na Gorenjskem	134,1	21,9	156,0
Divača*	191,8	558,4	750,2
Hajdina	87,1	8,0	95,1
Hoče – Slivnica	210,3	19,8	230,1
Izola	118,9	37,7	156,6
Juršinci	:	:	48,4
Kidričevo	:	:	202,1
Kostel	7,6	11,4	19,0
Lovrenc na Pohorju	28,9	35,1	64,0
Markovci	32,7	2,3	35,0
Miklavž na Dravskem polju	:	:	8,3
Mislinja	:	:	:
Muta	:	:	:
Piran	:	:	:
Podlehnik	143,1	43,7	186,8
Ptuj	174,3	31,9	206,2
Rače – Fram	88,8	6,9	95,8
Razkrižje	36,6	109,3	145,9
Videm	84,7	28,5	113,2
Vitanje	:	:	13,6
Vuzenica	15,3	19,4	34,7
Zreče	8,9	9,4	18,3
Skupaj 16 občin	1.398,1	955,7	2.353,9
Skupaj 21 občin			2.806,3

* v tem po državnem prostorskem načrtu 189,7 ha, od tega 56,4 ha najboljših kmetijskih zemljišč

Vir: MKO

Po podatkih, objavljenih na strežniku Ministrstva za infrastrukturo in prostor, je v letu 2011 stopilo v veljavo 10 občinskih prostorskih načrtov.

Popolni podatki o površinah predlogov sprememb namenske rabe najboljših ter drugih kmetijskih zemljišč v vlogi za izdajo prvih smernic k osnutku OPN, kot tudi o površinah spremenjene namenske rabe teh zemljišč glede na novo uveljavljeni OPN so na voljo le za 6 občin. Te občine so s prvo vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN skupno predlagale spremembe namenske rabe 471,4 ha kmetijskih zemljišč, od tega 294,8 ha najboljših kmetijskih zemljišč, z uveljavitvijo OPN pa se je namenska raba spremenila na 286,1 ha kmetijskih zemljišč, od tega na 147,1 ha najboljših kmetijskih zemljišč in sicer v stavbno ali drugo zemljišče.

Preglednica 63: Predlogi in spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah po OPN, ki so stopili v veljavo v letu 2011 ter skupne površine kmetijskih zemljišč po uveljavitvi OPN (ha)

Občina	Predlog (smernice)			Spremembe (veljavni OPN)			Površine (po uveljavitvi OPN 2011)		
	Najboljša	Druga	Skupaj	Najboljša	Druga	Skupaj	Najboljša	Druga	Skupaj
Brda				19,6	15,6	35,2	1.047,0	429,0	1.476,0
Črnomelj				34,8	205,7	240,5	2.530,6	8.841,6	11.372,2
Idrija	102,0	41,0	143,0	73,4	48,5	121,9	2.786,0	2.513,0	5.299,0
Polzela	34,0	5,1	39,1	17,1	9,5	26,6	1.037,8	429,5	1.467,3
Radeče				37,8	24,4	62,2	664,2	677,8	1.342,0
Sodražica				13,0	13,3	26,3	542,2	1.127,3	1.669,5
Sveti Tomaž	11,6	5,4	17,0	4,7	2,8	7,5	1.960,2	324,9	2.285,1
Šenčur	34,0	5,0	39,0	17,2	12,7	29,9	1.779,9	63,7	1.843,6
Zagorje ob Savi	60,0	100,0	160,0	23,6	64,6	88,2	1.568,2	3.218,5	4.786,7
Žirovnica	53,2	20,1	73,3	11,1	0,9	12,0	782,3	285,8	1.068,1
Skupaj 6 občin	294,8	176,6	471,4	147,1	139,0	286,1	9.914,4	6.835,4	16.749,8
Skupaj 10 občin				252,3	398,0	650,3	14.698,4	17.911,1	32.609,5

Vir: MKO

Po podatkih MKO je bilo v letu 2011 sprejetih 5 državnih prostorskih načrtov, načrtovanih na kmetijskih zemljiščih in sicer v skupni površini 138 ha.

Preglednica 64: Površine kmetijskih zemljišč (ha), na katerih se načrtujejo spremembe rabe po državnih prostorskih načrtih, sprejetih v letu 2011

DPN	Ime DPN	ha
Avtoceste	Dograditev priključka Šmarje-Sap na avtocestnem odseku Malence – Šmarje-Sap	0,8
Ceste	Navezovalna cesta Jeprca – Stanežiče – Brod	57,7
Plinovodi	Prenosni plinovod R38 Kalce – Godovič (5,9 ha)*	
Pristanišče	Celovita prostorska ureditev pristanišča za mednarodni promet v Kopru	79,5
Daljinovodi, hidroelektrarne	Črpalna hidroelektrarna na Dravi in daljinovodna povezava ČHE – RTP Maribor (70 ha)**	
Skupaj		138,0

* ne bo šlo za spremembo namenske rabe, temveč le za določene omejitve za vrste kultur

** ne bo šlo za spremembo namenske rabe

Vir: MKO

6.4 Ukrepi kmetijske zemljiške politike

Ker se obseg kmetijskih zemljišč zaradi intenzivne pozidave vztrajno zmanjšuje, je z vidika zagotavljanja zadostne preskrbe z varno hrano in stabilnosti, predvsem v kriznih razmerah, glavni cilj kmetijskega resorja zagotoviti obdelanost kmetijskih zemljišč ter njihovo varstvo pred trajnim spreminjanjem. Varovanje kmetijskih zemljišč in njihovega proizvodnega potenciala mora biti nedvomen interes javnosti, ki so ga dolžni spoštovati vsi, zato je nujno, da se pri ljudeh ponovno obudi spoštljiv odnos do kmetijske zemlje.

Ohranjanje in izboljševanje pridelovalnega potenciala ter povečevanje obsega kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane so tudi glavne vsebine sprejete novele Zakona o kmetijskih zemljiščih. Za uresničevanje zastavljenih ciljev novela zakona predvideva ukrepe za odpravljanje zaraščanja in izvajanje agrarnih operacij. Spremembe zakona bodo pripomogle k obdelanosti kmetijskih zemljišč ter ustreznemu varstvu kmetijskih zemljišč pred pozidavo in drugimi oblikami degradacije, resorju, odgovornemu za kmetijska zemljišča, pa bodo omogočile aktivno vlogo v postopkih prostorskega načrtovanja. Z novelo se poenostavljajo in odpravljajo postopki za uvedbo melioracij oziroma komasacij. Na novo se ureja področje agromelioracij, predvsem v smislu izboljšanja kontrole nad izvedbami agromelioracijskih del oziroma nad nezakonitim odlaganjem najrazličnejših materialov na kmetijska zemljišča. Z novelo je ponovno vpeljan mehanizem plačila odškodnine zaradi spremembe namembnosti kmetijskega zemljišča, ki se bo plačala v postopku izdaje gradbenega dovoljenja. Sredstva,

zbrana iz naslova odškodnin zaradi spremembe namembnosti kmetijskega zemljišča, bodo namenjena pripravi in izvedbi ukrepov kmetijske zemljiške politike ter financiranju izdelave strokovnih podlag s področja kmetijstva.

6.5 Gospodarjenje z zemljišči v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije

Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS (Sklad) je leta 1993 ustanovila država z namenom, da upravlja in razpolaga s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi v lasti Republike Slovenije. Po podatkih registra osnovnih sredstev in zemljiškega katastra Sklad gospodari na 88.580 ha kmetijskih zemljišč, medtem ko so po evidenci o dejanski rabi, kot jo vodi MKO, te površine manjše za 35% in obsegajo 57.768 ha oziroma 8,7% vseh kmetijskih zemljišč (662.884 ha). Pri gozdovih je odstopanje podatkov nekaj manjše in nasprotnosmerno. Po podatkih registra osnovnih sredstev in zemljiškega katastra Sklad gospodari z 215.727 ha gozdov, po podatkih popisa gozdnih površin, v katerem je zajeto dejansko stanje v naravi (1.185.168 ha), pa z 240.203 ha gozdov, kar je 11% več.

Preglednica 65: Stanje registra osnovnih sredstev Sklada po vrstah rabe po podatkih zemljiškega katastra (ha); 2007-2011

Vrsta rabe	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2010
Njive	27.171	26.769	26.746	26.734	26.719
Vrtovi	21	20	15	15	15
Plantažni sadovnjaki	1.214	1.160	1.103	1.101	1.113
Sadovnjaki	2.302	2.248	2.234	2.212	2.171
Vinogradi	3.206	3.180	3.225	3.234	3.253
Hmeljišča	874	856	843	836	826
Travniki	30.218	29.752	29.442	29.357	29.309
Barjanski travniki	1.315	1.322	1.314	1.249	1.234
Pašniki	27.194	24.849	23.807	23.642	23.298
Trstičja	103	98	97	96	95
Gozdne plantaže	554	550	549	549	547
Kmetijska zemljišča skupaj	94.172	90.805	89.377	89.025	88.580
Gozdovi	224.717	221.944	217.512	218.011	215.727
Drugo	16.808	14.182	14.091	13.489	13.313
SKUPAJ	335.697	326.932	320.981	320.525	317.625

Gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči in gozdovi je v letu 2011 potekalo v skladu z zastavljenimi cilji.

Ena izmed prioritet Sklada v letu 2011 so bili tudi nakupi kmetijskih zemljišč in gozdov na območjih, ki so strateškega pomena za državo, kot so zavarovana in obmejna območja, ter nakup solastnine in zaokroževanje strnjenih območij v lasti RS.

Sklad je na zavarovanih in varovanih območjih v letu 2011 kupil skupno 412 ha kmetijskih zemljišč in gozdov, od tega 161,4 ha kmetijskih zemljišč in 250,6 ha gozda, na območju 10 kilometrskega obmejnega pasu pa skupaj 490,9 ha, od tega 208,1 ha kmetijskih zemljišč in 282,8 ha gozda. Za nakupe kmetijskih zemljišč in gozdov v 10 kilometrskem obmejnem pasu so bila z rebalansom proračuna zagotovljena dodatna sredstva v višini 1,0 milijona EUR.

Sklad je v letu 2011 kupil 47 ha solastniških deležev gozdov in s tem zaokrožil kompleks v lasti RS, v skupni površini 3.721 ha.

V okviru nadzora obdelave zakupljenih zemljišč, ki poteka v skladu z določili zakupne pogodbe in zakona o kmetijstvu, je Sklad v letu 2011 zaradi neobdelanosti zakupnikom podal 65 obvestil o ugotovljenih nepravilnostih, ki hkrati pomenijo opomin pred odpovedjo, 6 prijav kmetijski inšpekcijski službi in odpovedal 9 zakupnih pogodb.

Hkrati ob ugotavljanju obdelanosti se ugotavljajo tudi drugi nedovoljeni posegi na zemljiščih, kot so nedovoljene gradnje, nasipavanja zemljišč v namene utrjevanja (parkirišča) in nedovoljenega deponiranja raznih materialov, ki jih uslužbenci Sklada ne rešujejo sami, temveč jih prijavljajo pristojnim inšpekcijskim službam. V letu 2011 je Sklad zaradi nedovoljenih posegov na zemljišča v gospodarjenju Sklada podal 518 prijav, največ, 214 prijav, v Kopru, 114 v Kočevju in 52 v Mariboru.

Sklad je pripravil tudi seznam parcel kmetijskih zemljišč v zaraščanju, ki obsega 2.835 ha, h kateremu je priključil tudi 1.507 ha zemljišč, poraslih z drevjem in grmičevjem. Navedena zemljišča v skupnem obsegu 4.342 ha Sklad ponuja v zakup, prednostno interesentom, ki so revitalizacijo pripravljeni izvesti na lastne stroške. Kjer in kadar je to ekonomsko upravičeno, sanacijo zemljišč v zaraščanju financira tudi Sklad. Sanacija je povezana z možnostjo zagotovitve nadaljnje obdelave zemljišč oziroma oddaje le teh v zakup. Ne glede na možnost oddaje zemljišča v zakup, pa Sklad zarast očisti tudi z zemljišč, za katera mu to z odločbo naloži kmetijska inšpekcija.

Promet z zemljišči

Sklad je v letu 2011:

- V postopkih denacionalizacije vrnil 545 ha kmetijskih zemljišč in 1.807 ha gozdov;
- prodal 10,5 ha kmetijskih zemljišč po povprečni ceni 2,89 EUR/m², ter 0,3 ha stavbnih zemljišč po povprečni ceni 68,83 EUR/m²;
- odkupil 303,8 ha kmetijskih zemljišč po povprečni ceni 0,86 EUR/m²;
- v menjave vložil 8,4 ha kmetijskih zemljišč, iz njih pa pridobil 7,6 ha kmetijskih zemljišč;
- v postopkih razdružitve solastnine odtujil 10,7 ha, hkrati pa iz njih pridobil 15,7 ha kmetijskih zemljišč;
- v komasacijske postopke vložil 42,4 ha kmetijskih zemljišč, iz postopkov pa pridobil 46,8 ha zemljišč;
- kupil 419,2 ha gospodarskih gozdov po povprečni ceni 0,37 EUR/m² in 71,5 ha varovalnih gozdov po povprečni ceni 0,23 EUR/m²;
- prodal 13,3 ha gospodarskih gozdov po povprečni ceni 0,76 EUR/m², poleg tega pa 0,05 ha stavbnih zemljišč po povprečni ceni 15 EUR/m².

Z namenom pospešitve obsega prodaje zemljišč je Sklad na svoji internetni strani, na naslovu <http://www.s-kzg.si/si/promet-z-zemljisci/> objavil seznam potencialnih zemljišč za prodajo. Gre za nabor zemljišč, ki se sproti dopolnjuje in usklajuje, po katerem poizvedujejo zainteresirane stranke. V primeru izkazanega interesa za nakup, Sklad začne s postopkom prodaje. Na istem naslovu Sklad objavlja tudi s strani Sveta Sklada sprejet program prodaje nepremičnin, ki za razliko od seznama potencialnih zemljišč za prodajo, vsebuje zemljišča, za katera je že bila sprejeta odločitev o prodaji, z navedenimi pogoji prodaje.

Zakup kmetijskih zemljišč

Sklad je imel konec leta 2011 sklenjenih skupaj 16.687 pogodb (zakupnih, brezplačnih in najemnih) za 55.223 ha kmetijskih zemljišč. V povprečju je imela ena oseba v zakupu 3,31 ha zemljišč. V pogodbe je bilo vključenih 174.259 parcelnih delov.

V letu 2011 je bilo obnovljenih oziroma na novo sklenjenih 1.334 pogodb oziroma 8% vseh veljavnih pogodb. Glede na preteklo leto je bilo obnovljenih 127 zakupnih pogodb manj.

S 388 ponodbami za zakup kmetijskih zemljišč je bilo z javnimi objavami ponujenih 1.395 ha kmetijskih zemljišč oziroma 6.807 parcelnih delov. Nekatera zemljišča so bila neuspešno ponujena že večkrat. Prvič objavljenih zemljišč je bilo za 705 ha.

Preglednica 66: Pregled pogodb Sklada po vrstah (stanje konec leta); 2007-2011

Vrsta pogodb	Število pogodb					Površina v ha				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Zakupne pogodbe	15.827	16.586	16.730	16.760	16.687	50.926	52.826	52.752	52.295	51.884
Od tega: Pravne osebe				40	447				20.707	23.297
Fizične osebe				16.720	16.092				31.589	28.587
Brezplačne pogodbe	17	20	21	21	20	2.723	3.176	3.191	3.169	3.169
Najemne pogodbe	100	101	129	131	128	213	167	187	200	171
SKUPAJ	15.944	16.707	16.880	16.912	16.687	53.862	56.169	56.130	55.664	55.223
Povprečno na pogodbo						3,38	3,36	3,33	3,29	3,31

V letu 2011 se je zakupnina po ceniku povišala za 5%, ob tem pa se je cena za pašnike 7. in 8. razreda zvišala na raven zakupnine za pašnike 6. razreda. Povprečna zakupnina, brez upoštevanja brezplačnih pogodb in zakupnine iz preteklih let, je v letu 2011 znašala 112,6 EUR/ha (v letu 2010 108,4 EUR/ha).

Preglednica 67: Cenik zakupnin za kmetijsko rabo zemljišč; 2007-2011

Katastrska kultura	Katastrski razred	Letna zakupnina (EUR/ha)				
		2007	2008	2009	2010	2011
Vrt	1-8	174,28	184,21	189,92	212,25	222,86
Njiva	1-3	127,73	135,01	139,20	155,57	163,35
	4-6	116,37	123,00	126,81	141,72	148,81
	7-8	98,50	104,11	107,34	109,06	114,51
Travnik	1-2	110,41	116,70	120,32	122,25	128,36
	3-4	92,55	97,83	100,86	102,47	107,59
	5-6	75,77	80,09	82,57	83,89	88,08
	7-8	57,91	61,21	63,11	64,12	67,33
Barjanski travnik	1-4	57,91	61,21	63,11	64,12	67,33
Pašnik	1-2	46,55	49,20	50,73	51,54	54,12
	3-4	34,64	36,61	37,74	38,34	40,26
	5-6	23,27	24,60	25,36	25,77	27,06
	7-8	11,37	12,02	12,39	12,59	27,06
Planinski pašnik, pašnik porasel z gozdnim drevjem, trstičje		11,37	12,02	12,39	12,59	13,22
Sadovnjak	1-4	145,05	153,32	158,07	160,60	168,63
	5-8	116,37	123,00	126,81	128,84	135,28
Vinograd	1-3	116,37	123,00	126,81	128,84	135,28
	4-6	104,46	110,41	113,83	115,65	121,43
	7-8	87,14	92,11	94,97	96,49	101,31
Hmeljišče	1-8	127,73	135,01	139,20	155,57	163,35
Plantaža gozdnega drevja	1-8	11,37	12,02	12,39	12,59	13,22
Obore za živali		11,37	12,02	12,39	12,59	13,22
Ostalo (gozdni robovi, brežine...)		5,41	5,72	5,90	5,99	6,29
Povprečna zakupnina (brez brezplačnih pogodb)		81,48	87,40	92,51	108,41	112,60

7 JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO

7.1 Javna kmetijska svetovalna služba

Javna kmetijska svetovalna služba, ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS), svetuje vsem, ki se ukvarjajo s kmetovanjem in drugimi aktivnostmi v podeželskem prostoru. Pomen njenega dela se kaže na vseh področjih, ki so neposredno ali posredno povezana s kmetijstvom in podeželjem, učinki pa v napredku na posameznih kmetijah in podeželju.

Prispevek javne kmetijske svetovalne službe k razvoju kmetijstva in podeželja temelji na več desetletnih izkušnjah in delovanju na celotnem območju Slovenije. Kmetom nudi strokovno pomoč pri izvajanju osnovne kmetijske dejavnosti ter dopolnilnih dejavnosti. Kmetijski svetovalci s svojim delom izobražujejo in usposablajo ljudi na podeželju, omogočajo pretok informacij ter prenos znanja in znanstvenih dognanj v prakso. Kmetom nudijo tudi pomoč pri poslovnih odločitvah.

Temeljne naloge javne kmetijske svetovalne službe so opredeljene v zakonu o kmetijstvu in zakonu o KGZS, ki opredeljujeta delovanje te službe, podrobneje pa so naloge določene s programom dela, ki ga vsako leto potrdi vlada RS. Naloge so predvsem svetovanje v zvezi s tehnoloških, gospodarskim in okoljevarstvenim področjem opravljanja kmetijske dejavnosti, izobraževanje in usposabljanje kmetov, svetovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih načrtov za kmetijska gospodarstva, pomoč pri črpanju sredstev ukrepov kmetijske politike, organizacija strokovnih prireditev ter spodbujanje in pomoč pri povezovanju in združevanju kmetov, svetovanje na področju kmetijskih in s kmetijstvom povezanih predpisov, usmerjanje razvoja gospodarjenja na kmetijah in drugo.

Organiziranost kmetijske svetovalne službe

Kmetijska svetovalna služba deluje v 8 oddelkih za kmetijsko svetovanje pri Kmetijsko gozdarskih zavodih. Njeno delo vodi, usmerja in nadzoruje Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo v okviru Zborničnega urada KGZS.

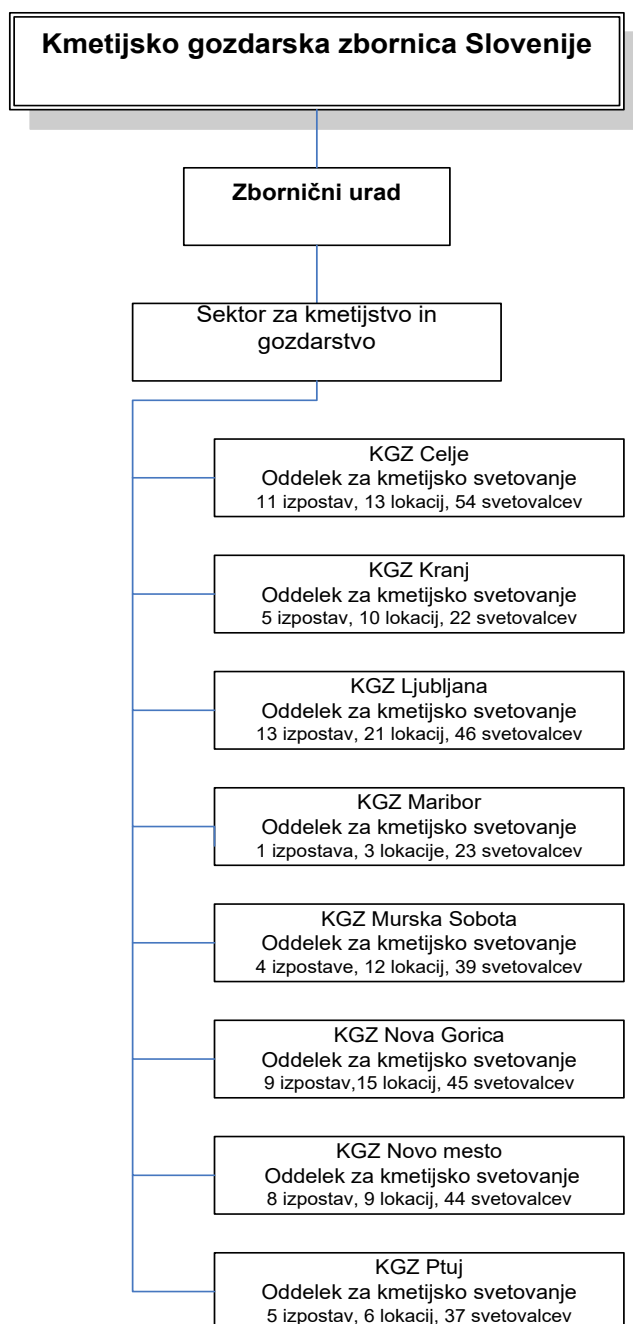
Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo pokriva tri javne službe: javno službo kmetijskega svetovanja, službo za kontrolo in selekcijo v živinoreji in službo za gozdarsko svetovanje. Glavne naloge javne službe kmetijskega svetovanja znotraj Sektorja za kmetijstvo in gozdarstvo so:

- načrtovanje, usmerjanje, vrednotenje in nadzor dela javne kmetijske svetovalne službe,
- načrtovanje in usklajevanje letnih programov dela te službe,
- priprava meril, normativov in standardov za izvajanje svetovalnega dela,
- usmerjanje in usklajevanje prenosa znanja v prakso do kmetov in obratno,
- priprava in tiskanje svetovalnih listov, brošur, katalogov in ostalih strokovnih podlag,
- priprava, izvajanje, organiziranje in usmerjanje izobraževanja in usposabljanja kmetijskih svetovalcev,
- načrtovanje in usklajevanje svetovalnega dela s strokovnimi službami v kmetijstvu,
- sodelovanje s svetovalnimi službami ter znanstvenimi, raziskovalnimi, strokovnimi in izobraževalnimi institucijami v kmetijstvu doma in v tujini,
- sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju kmetijske politike,
- sodelovanje na področju kmetijske in s kmetijstvom povezane zakonodaje in predpisov,
- sodelovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih programov in projektov.

V **oddelkih za kmetijsko svetovanje pri kmetijsko gozdarskih zavodih** delujejo kmetijski svetovalci specialisti in terenski svetovalci, vodijo pa jih vodje oddelkov.

Kmetijski svetovalci specialisti strokovno delujejo po panogah ali strokovnih področjih na celotnem območju oddelka (v regiji), izjemoma pa tudi na večjih območjih. V 8 oddelkih za kmetijsko svetovanje deluje 78 kmetijskih svetovalcev specialistov.

Terenski svetovalci in svetovalci za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah delujejo na izpostavah za kmetijsko svetovanje, praviloma na območju upravne enote, kot sestavni deli oddelkov za kmetijsko svetovanje. Na vsaki izpostavi deluje glede na kriterije (število kmetij, velikost enote, razvitost ipd.) določeno število terenskih svetovalcev. Delo izpostave koordinira vodja izpostave. Na izpostavah za kmetijsko svetovanje deluje 180 terenskih svetovalcev in 44 svetovalcev za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

Aktivnosti kmetijske svetovalne službe v letu 2011

Delo javne kmetijske svetovalne službe je tudi v letu 2011 temeljilo na letnem programu dela, ki se vsebinsko stalno nadgrajuje, glavni okvir pa predstavlja zakonodaja, ki opredeljuje

javno službo kmetijskega svetovanja. Poleg ustaljenih nalog, so bile v programu za leto 2011 opredeljene tudi številne nove naloge.

Javna kmetijska svetovalna služba je tudi v letu 2011 veliko pozornosti namenila ciljnemu izobraževanju kmetov in članov njihovih družin, strokovni pomoči posameznim kmetijam pri prestrukturiranju, sodelovanju pri izvajanju programov razvoja podeželja, strokovni pomoči oblikam združevanja kmetov in kmetic ter mladih na podeželju, svetovanju in pomoči pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike, sodelovanju z drugimi institucijami na področju kmetijstva in promociji slovenskega kmetijstva. S tem je uresničevala temeljne cilje dela javne kmetijske svetovalne službe, ki so skladni s cilji kmetijske politike v Sloveniji (konkurenčnost agroživilstva in gozdarstva, ohranjanje proizvodnih potencialov kmetijstva in kulturne krajine, izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije).

Program dela Kmetijske svetovalne službe se je izvajal v okviru naslednjih nalog:

1. Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij
 2. Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka
 3. Izvajanje ukrepov kmetijske politike
 4. Združevanje in povezovanje na podeželju
- Naloge, financirane iz drugih virov

Program dela je bil realiziran v celoti. Pri posameznih aktivnostih je prišlo do manjših odstopanj od programa, vendar so bili cilji doseženi preko drugih aktivnosti. V letu 2011 se je zaradi povečanja obsega dela na 3. nalogi (izvajanje ukrepov kmetijske politike) nekoliko zmanjšal obseg dela na 1. nalogi (izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij), ki pa je kljub temu večji kot v obdobju pred letom 2010.

Preglednica 68: Prikaz časa, porabljenega za posamezne naloge kmetijske svetovalne službe v letu 2011

Naloga	Realizacija		V tem navzkrižna skladnost	
	Ure	Struktura ur (%)	Ure	Delež (%)
1. Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij	337.820	52,0	35.347	10,5
2. Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka	54.904	8,5	1.052	1,9
3. Izvajanje ukrepov kmetijske politike	143.477	22,1	9.311	6,5
4. Združevanje in povezovanje na podeželju	37.070	5,7	262	0,7
Naloge, financirane iz drugih virov	75.800	11,7	1.809	2,4
Skupaj	649.071	100,0	47.781	7,4

Pri nalogi **Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij** so bili načrtovani cilji pri prenosu novosti na tehnoloških področjih kmetom doseženi z izvedbo predavanj, tečajev, seminarjev, delavnic, pripravo člankov, prispevkov, tehnoloških navodil ter osebnimi svetovanji. V letu 2011 je bilo izdelano večje število tehnoloških listov, brošur ter objavljenih člankov in prispevkov. Deloma je razlog v hitrem odzivu in pomoči kmetom ob neurjih s točo, deloma pa v usmeritvi podajanja nasvetov v pisni obliki.

Svetovalci so na številnih predavanjih, tečajih in kroških kmete seznanjali s spremembami na področju ukrepov kmetijske politike v letu 2011, zaradi povečanega zanimanja kmetovalcev pa so bile presežene tudi aktivnosti na področju informiranja in svetovanja v zvezi z javnimi razpisi za ukrepe v okviru PRP 2007-2013.

Nadaljevalo se je tudi informiranje kmetov o zahtevah navzkrižne skladnosti, ki je bilo vključeno v vse izobraževalne vsebine in v osebno svetovanje pri vseh nalogah. V zvezi z izvajanjem zahtev navzkrižne skladnosti je bilo izvedenih tudi 3.707 obiskov kmetij na poziv kmeta.

Pri preusmeritvi kmetij v ekološko kmetovanje so svetovalci pomagali z nasveti in strokovno pomočjo 135 kmetijam. Te kmetije sedaj kmetujejo po načelih ekološkega kmetovanja.

Svetovalci na terenu spremljajo dosežke in rezultate kmetij, katerim so izdelali poslovne načrte za izvedbo investicij. Po tovrstnih podatkih je uspešnih kmetij v zadnjem obdobju okoli 1.400.

V letu 2011 so kmetijski svetovalci delali s 95 panožnimi krožki, ki so imeli okrog 300 strokovnih srečanj iz različnih tem. Panožni krožki združujejo rejce govedi, pridelovalce zelenjave, pridelovalce hmelja, vinogradnike, pridelovalce mleka, rejce drobnice, mlade prevzemnike in ekološke kmete. Oblikovani so tudi krožki na področju gnojenja ter gospodarjenja na kmetiji v povezavi z novimi naložbami itd. Panožni krožek predstavlja učinkovito metodo kmetijskega svetovanja, ki omogoča izboljšanje tehnološkega in ekonomskega znanja članov krožka. Za podporo svetovanju v okviru panožnih krožkov je bil izdelan protokol o vodenju panožnih krožkov ter obrazec za pristopno izjavo za bodoče člane panožnih krožkov in izhodišča za program izobraževanja vodij panožnih krožkov. Vodje specialističnih skupin na sedežu KGZS koordinirajo delo panožnih krožkov na terenu in jih oskrbujejo z ustreznim strokovnim gradivom. Veliko znanja in izkušenj na tem področju je bilo pridobljeno tudi v sodelovanju s kmetijsko gozdarsko zbornico Koroške.

Zaradi vremenskih ujem konec leta 2010 in v letu 2011 so kmetijski svetovalci v okviru izobraževanj kmetov pripravili dodatne vsebine, povezane s podnebnimi spremembami. Izobraževanja so bila povezana z odpravo posledic po poplavah v letu 2010 in neurjih s točo v letu 2011.

Zelo veliko je bilo povečanje števila nasvetov pri vodenju knjigovodstva FADN, kar je bilo povezano s spreminjanjem oziroma povečevanjem števila vzorčnih kmetij s ciljem zagotoviti večjo reprezentativnost vzorca. Kmetijski svetovalci so več časa, kot je bilo predvideno, namenili tudi svetovanju v zvezi z agromelioracijami, namakanjem in agrarnimi operacijam, izdelano pa je bilo nekaj manj izračunov najustreznejšega načina obdavčitve, ker je bilo povpraševanje manjše od predvidenega.

Svetovalci so se udeležili nekaj več izobraževanj v tujini ter strokovnih posvetov, seminarjev in delavnic. Večji poudarek je bil dan tudi sodelovanju z znanstvenimi, raziskovalnimi, strokovnimi in izobraževalnimi inštitucijami doma in v tujini (krepitev sodelovanja z zamejci in strokovnimi službami sosednjih držav).

Pri nalogi **Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka** so bili najpomembnejši cilji doseženi kljub nekoliko nižji realizaciji ur. Veliko je bilo izdanih brošur, knjig, zbornikov, povečalo pa se je tudi število izvedenih predavanj in tečajev, ki se jih je udeležilo veliko kmetov. Zaradi povečanega zanimanja kmetov je bilo večje tudi število osebnih svetovanj. Z večjim obsegom izvedenih aktivnosti se je služba prilagodila dejanskim potrebam na terenu in večjemu povpraševanju po nasvetih s področja razvoja predelovalnih in storitvenih dejavnosti na kmetijah. Svetovalci so pomagali pri registraciji dopolnilne dejavnosti, ki omogoča dodaten vir dohodka na kmetiji, 1.742 kmetijam.

Poleg 44 svetovalk in svetovalcev s področja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, na tem področju delujeta še specialistka za predelavo mesa in specialist za predelavo mleka. Delajo s kmetijami, ki so že registrirane za dopolnilne dejavnosti in najmanj tolikim številom kmetij, ki so v postopku registracije. V zadnjih letih se je število registracij dopolnilnih dejavnosti na kmetijah občutno povečalo. V letu 2010 so bile te dejavnosti na novo registrirane na 575 kmetijah, v letu 2011 pa na 876 kmetijah. Med kmetijami, ki so se registrirale v letu 2011, je 155 kmetij, ki imajo registriranih več dopolnilnih dejavnosti.

Delež porabljenega časa na nalogi **Izvajanje ukrepov kmetijske politike** je bil v letu 2011 nekaj večji od načrtovanega, v primerjavi s preteklimi leti pa se je občutno zmanjšal. Pred izvedbo kampanje za vlaganje zahtevkov za ukrepe kmetijske politike so svetovalci z namenom, da bi informirali čim širši krog upravičencev, organizirali sicer manjše število predavanj, vendar za večje število ljudi. Preko različnih oblik informiranja so bili zajeti praktično vsi nosilci kmetijskih gospodarstev. Osebnih svetovanj je prejelo 16.775 kmetij. 204 predavanj je omogočilo, da je sleherni uporabnik javne svetovalne službe imel možnost

pridobitve ustreznih informacij. V letu 2011 so kmetijski svetovalci izpolnili 59.369 zbirnih vlog ter 42.331 vlog za živalske premije.

Naloga **Združevanje in povezovanje na podeželju** je bila izvedena v nekoliko večjem obsegu kot je bilo načrtovano. Tako svetovalci, kot tudi prebivalci podeželja se zavedajo velikega pomena povezovanja kmetov in prebivalcev na podeželju ter povezovanja vseh organizacijskih struktur razvoja podeželja, kar se kaže v povečanem povpraševanju po strokovni pomoči pri organiziranju različnih oblik združevanja.

Posebni poudarki dela javne kmetijske svetovalne službe v letu 2011

V programu dela za leto 2011 je bil večji poudarek na tehnološkem svetovanju. Naloge so vsebinsko nadgrajene in sledijo temeljnim dolgoročnim ciljem. Večji poudarek je dan ekonomskim vsebinam, ekološkemu kmetovanju, pridelavi vrtnin ter okoljsko sprejemljivi pridelavi poljščin in kmetijskih rastlin.

Delo na področju vrtnarstva

Svetovalci specialisti in terenski svetovalci po posameznih kmetijsko gozdarskih zavodih so nudili svetovanje s področja zelenjadarstva, pa tudi okrasnega vrtnarstva in pridelave zelišč. Strokovna skupina za vrtnarstvo pri KGZS, katere člani so svetovalci specialisti in terenski kmetijski svetovalci, zadolženi za področje vrtnarstva ter predstavniki raziskovalnih institucij in državnih organov, je tako med drugim izvedla vse pomembne aktivnosti, povezane s problematiko *E. coli* in pripravo izrednih ukrepov na trgu s svežo zelenjavo ter pripravila vhodne tehnološke parametre za modelne kalkulacije za 18 vrst zelenjadnic. Pripravila je tudi brošuro Špargelj.

Svetovalci so vsem zainteresiranim svetovali glede tehnologije pridelave posameznih vrst zelenjadnic in okrasnih rastlin, pri izboru ustreznih sort, vzgoji sadik, namakanju, izdelovali so načrte kolobarja, gnojilne načrte in nudili nasvete s področja varstva rastlin pred škodljivimi organizmi. Pri svojem delu so uporabljali različne metode dela. Tako so izvedli 93 predavanj in 7 prikazov, v letu 2011 so delali s 13 panožnimi krožki s področja vrtnarstva. Nasvete so posredovali osebno, pri obiskih kmetij, v pisarni in po telefonu. S področja vrtnarstva so posredovali 7.992 nasvetov, ki so jih dali 1.810 pridelovalcem. Organizirali so tudi 13 ekskurzij. Številna navodila in nasvete so objavljali v različnih medijih v obliki obvestil in člankov (časopis, revije, radio, televizija). V letu 2011 je bilo pripravljenih 219 člankov in prispevkov za različne medije. Pripravili so tudi 25 tehnoloških navodil za pridelavo posameznih vrst vrtnin, ki so jih natisnili ali objavili na spletnih straneh kmetijsko gozdarskih zavodov.

Svetovalci so pridelovalce spodbujali k povezovanju. Pridelovalcem so nudili informacije o pogojih za vključevanje v razne sheme kakovosti, poudarjali pomen integrirane in ekološke pridelave zelenjave ter že vključenim v različne sheme kakovosti nudili svetovanje v skladu z zahtevami in omejitvami. Kmetom so nudili tudi nasvete glede registracij dopolnilnih dejavnost na kmetijah in obdavčitve. Velik poudarek je bil dan področju trženja (promocija, povezovanje, iskanje novih trgov).

Pridelovalcem so svetovali tudi pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike, jih seznanjali z zahtevami navzkrižne skladnosti, omejitvami v okviru kmetijske okoljskih plačil ter pripravljali vloge za investicije na področju vrtnarstva. Nudili so jim nasvete pri pridobitvi dovoljenj za postavitev rastlinjakov in pridobitvi vodnih dovoljenj.

Pri svojem delu so sodelovali s strokovnimi in raziskovalnimi organizacijami, ki delujejo na področju vrtnarstva ter državnimi organi. Kot pomoč pri tehnološkem svetovanju so izvajali razne poskuse s področja varstva rastlin in sortne poskuse. Pri preizkušanju sort so na izbranih lokacijah sodelovali tudi s Kmetijskim inštitutom Slovenije.

Javna kmetijska svetovalna služba se je intenzivno vključevala v delo »zelenjavne verige«, ki ga koordinira KGZS.

Delo na področju ekološkega kmetijstva

Ena od prednostnih nalog v letu 2011 je bilo tudi svetovanje za ekološko kmetijstvo, pri katerem sodelujejo trije specialisti za ekološko kmetovanje in osem koordinatorjev za ekološko kmetijstvo po KGZS zavodih, poleg tega pa z delom svojega delovnega časa tudi 18 panožnih specialistov in terenski svetovalci. Javna kmetijska svetovalna služba je v letu 2011 porabila za svetovanje ekološkim kmetom med 4,2% in 4,5% razpoložljivega delovnega časa.

V izobraževalnem obdobju 2010/2011 so svetovalci pripravili in izvedli 79 predavanj v okviru izobraževanja za kmetijsko okoljske ukrepe iz PRP 2007-2013 (KOP) s temami iz ekološkega kmetovanja. Prisotnih je bilo 3.758 poslušalcev. V letu 2011 so ekološkim kmetom individualno svetovali 1.441 krat.

Druge aktivnosti pri svetovanju ekološkim kmetom obsegajo predavanja izven kmetijsko okoljskega programa, organizacijo ekskurzij in prikazov ter sodelovanje pri organizaciji in izvedbi prireditev. Specifična aktivnost je izvedba uvodnih teoretičnih in praktičnih tečajev za ekološke kmete. Izvedena so bila 4 uvodna predavanja, 2 praktični uvodni delavnici, 71 drugih predavanj s tematiko ekološkega kmetijstva, 24 ekskurzij in 16 prikazov. Koordinatorji in drugi svetovalci so sodelovali pri pripravi in izvedbi 19 prireditev, povezanih z ekološkim kmetijstvom.

Javna kmetijska svetovalna služba je od vsega začetka pomemben člen razvoja ekološkega kmetijstva, saj je pomagala ustanoviti regionalna združenja ekoloških kmetov po Sloveniji. Danes so kmetijski svetovalci štirim še vedno tudi strokovni tajniki. Zagotavljajo nemoteno delovanje in so gonilna sila pri prijavljanju združenj na različne razpise.

V okviru svojega dela svetovalci pripravljajo prispevke za lokalna glasila in druge medije. V Zeleni deželi so objavili 8 člankov, povezanih z različnimi vidiki ekološkega kmetovanja. V letu 2011 so bila v okviru dela strokovne skupine pripravljena tehnološka navodila za ekološko pridelavo žit in o sestavi krmnega obroka v ekološki reji govedi. Svetovalci so pripravljali tudi informacije, glasila (Ekoutrinki), predstavitveni material za združenja, gradiva za različna izobraževanja in sejemske prireditve. Nudili so podporo ekološkim kmetom pri vodenju evidenc in svetovali pri preusmeritvi. Pomagali so pri odpravljanju kršitev in pri uvajanju predelave ekoloških živil na kmetiji. Organizirali so ekskurzije za različne skupine. V prenos znanja so pritegnili tudi uspešne ekološke kmete, ki so svoje izkušnje predstavili v okviru predavanj in kot gostitelji ekskurzij.

Delo na področju projekta »Tradicionalni slovenski zajtrk«

Projekt »Tradicionalni slovenski zajtrk« je potekal s ciljem krepitve lokalne oskrbe s kmetijskimi pridelki in osveščanja bodočih porabnikov o pomenu kmetijstva in lokalne oskrbe, vanj pa so bili vključeni vsi zaposleni na KGZS, vključno z zavodi. KGZS je bila zadolžena, da preko kmetijsko gozdarskih zavodov organizira donacije jabolk in surovega mleka v vse slovenske vrtce. Zbiranje je potekalo po načelu od spodaj navzgor. Svetovalci so nagovorili posamezne kmetije k donacijam. Vse podatke o kmetijah in zagotovljenih količinah so zbirali regijski svetovalci, zadolženi za »kratke verige«. Slovenski kmetje (940 kmetij) so oskrbeli 707 lokacij in 84.692 otrok, podarili pa so 9.470 kg jabolk in 16.636 litrov mleka.

Projekt je bil silno dobro sprejet tako med kmeti, kot porabniki. Kmetje so v njem videli priložnost, da se povežejo z javnimi zavodi. Kmetije pričakujejo dolgoročni učinek, da bi postali dejanski, neposredni dobavitelji v šole in vrtce, kamor so peljali pridelke za zajtrk, ter da bi se sistem javnega naročanja poenostavil do te mere, da ne bi bilo potrebno podpisovati visokih menic in izpolnjevati okoli 100 strani razpisne dokumentacije. Strokovne službe KGZS so v projektu prevzele povezovalno vlogo med kmetijami in javnimi zavodi, kar bo v bodoče zagotovo potrebna tudi med kmetijami samimi za skupne ponudbe in stalno oskrbo naročnikov. Ob tem je potrebno intenzivno delovanje najvišjih vladnih institucij v smeri razrešitve ne le birokratskih ovir, ki danes preprečujejo enostavne neposredne dobave

slovenskih živil v javne zavode, ampak tudi v smeri osveščenosti, da lokalna oskrba dolgoročno ustvarja zdravje, za katero bi se moral zavzemati vsak.

Delo na področju ekonomike

Na področju ekonomike kmetijstva so svetovalci tudi v letu 2011 nudili pomoč pri uveljavljanju sredstev za ukrepe iz Programa razvoja podeželja 2007-2013 (PRP) in drugih virov ter sodelovali z ministrstvom za kmetijstvo pri usklajevanju njihovih vsebin in uredb, ki so podlaga za razpise. Nadaljevalo se je tudi delo na koordinaciji kmetijske svetovalne službe na področju vodenja knjigovodstva na kmetijah po metodologiji FADN.

Svetovalna služba s področje ekonomike je koordinirala delo pri izdelavi kalkulacij po metodi spremenljivih stroškov za številne kmetijske pridelke. Posodobljena je bila večina obstoječih kalkulacij in pripravljene številne nove. V letu 2011 je bila ponovno izdana publikacija Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji (v obsegu 266 strani), v kateri so bile prvič objavljene kalkulacije za ekološko pridelavo poljščin in travinja ter za številne dopolnilne dejavnosti.

Svetovalci so spremljali novosti na področju davčne zakonodaje ter pripravili številna gradiva za argumentacijo kmetijstvu sprejemljivih zakonskih rešitev. Kmete so sproti obveščali o novostih, svetovali najprimernejši način ugotavljanja davčne osnove ter možnosti za njeno zmanjšanje.

Spremljali so tudi dogajanja na trgu kmetijskih pridelkov in hrane ter stroškov pridelave ter pripravljali poročila in prikaze tržnih razmer ter analize gospodarnosti posameznih kmetijskih dejavnosti za predstavitve kmetom in različne medijske aktivnosti.

Pripravljena in izvedena so bila izobraževanja iz ekonomike za kmetijske svetovalce.

Delo na področju živinoreje

V okviru javne kmetijske svetovalne službe deluje 10 specialistov za živinorejo, v delo na tem področju pa je vključenih tudi precej svetovalcev s področja splošnega kmetijstva. V letu 2011 so svetovalci pripravili 415 živinorejskih predavanj, razvojnih načrtov, delavnic ter strokovno pospeševalnih prireditev. Organizirali so več tečajev za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije za živinorejca, ki so jih udeleženci uspešno zaključili s predstavitvijo seminarske naloge. V letu 2011 so vodili 24 krožkov za živinorejce.

Specialistična služba je na kmetijah opravila 4.555 tehnoloških svetovanj s področja prehrane in gradnje hlevov. Izračunavala je krmne obroke za vse kategorije živali in spremljala prirejo mleka na osnovi podatkov iz molznih kontrol. Veliko svetovanj je bilo opravljenih po telefonu: o krmljenju govedi, pripravi krme, siliranju, kakovosti mleka, prireji mesa, pridobitvi certifikata za prevoz živih živali, uporabi alternativnih poljščin v prehrani živali, o krmi brez GSO. Svetovalci so pripravili več tehnoloških načrtov za gradnjo hlevov, od adaptacij pa vse do projektov za pridobitev gradbenega dovoljenja. Opravili so tudi več pregledov na kmetijah z namenom priprave izjave o dokončanju investicij in skladnosti hlevov s standardi za dobro počutje živali.

Kljub slabšim gospodarskim razmeram je na področju živinoreje zaznati večje zanimanje za investicije v prenovo hlevov, zamenjavo hlevske opreme in za gradnjo novih sodobnih hlevov, kar lahko štejemo kot pozitivno. Največji interes je v mlečnem sektorju, najmanjši pa v prašičereji. Splošna ocena je, da so pogoji za rejo živali še zmeraj dokaj slabi. To zlasti velja za zimsko obdobje, ko so vse živali v hlevih. Hlevi so prenaseljeni, s slabo osvetlitvijo in prezračevnostjo. Prevladuje vezana reja z ozkimi in kratkimi stojišči, hlevska oprema je pogosto dotrajana, oskrba živali v takšnih pogojih pa zahteva veliko ročnega dela. Na tem področju bi bilo v prihodnje potrebnih več investicij. V preteklosti so se tudi zaradi neživiljenjskih razpisnih pogojev ter njihovega pogostega spreminjanja, kmetje raje odločali za nakup kmetijske mehanizacije, kot pa za vlaganje v posodobitev hlevov. Težave nastajajo tudi zaradi neurejenih občinskih prostorskih načrtov.

7.2 Javne službe in strokovne naloge s področja rastlinske pridelave

7.2.1 Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin

V skladu z zakonom o kmetijstvu se kot javna služba v kmetijstvu izvajajo strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin, v okviru katerih se na različnih lokacijah v Sloveniji preverjajo genetske lastnosti in uporabna vrednost sort v sortnih in tehnoloških poskusih ter izvaja selekcija in ekološka rajonizacija sort ter preizkušanje sort v različnih agroklimatskih razmerah ob uporabi različnih tehnologij pridelovanja. Te naloge se izvajajo s ciljem, da bi slovenskim pridelovalcem zagotovili kakovostno seme in sadilni material sort, ki v naših pridelovalnih razmerah dajejo kakovostne in stabilne pridelke ob čim manjši uporabi fitofarmacevtskih sredstev in mineralnih gnojil, kakor tudi da bi zagotovili čim hitrejši prenos novih tehnologij pridelave v prakso.

Strokovno delo v hmeljarstvu

Javno službo v hmeljarstvu izvaja Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije na podlagi zakonodaje, ki ureja delo javnih služb ter ureditev trga s hmeljem. Obsega strokovne naloge s področja žlahtnjenja ter tehnologije pridelave in predelave hmelja ter ocenjevanje letnika hmelja.

Osnovni namen **žlahtnjenja hmelja** je vzgoja novih sort hmelja, ki ustrezajo spreminjajočim se zahtevam trga in pogojem pridelovanja v Sloveniji, s poudarkom na izboljšani kakovosti ter odpornosti proti pomembnejšim boleznim in škodljivcem. S pomočjo kontinuiranega procesa žlahtnjenja hmelja in različnih genotipov je bilo v Sloveniji vzgojenih 13 novih sort hmelja. V letu 2011 je delo, ki obsega oskrbo nasadov posajenih s križanci hmelja (5,5 ha), selekcijo križancev na biotske dejavnike (hmeljeva peronospora, hmeljeva pepelovka, verticilijska uvelost hmelja), vzgojo novih križancev in njihovo evalvacijo ter informiranje in izobraževanje uporabnikov, potekalo v skladu z letnim programom dela. Delo na vzgoji novih križancev in njihovi evalvaciji se je izvajalo preko sezone, največ v času tehnološke zrelosti, ko so bile opravljene tudi različne kemijske analize storžkov hmelja. Na podlagi večletnih opazovanj je bila izdelana statistična analiza pridelka in vsebnosti alfa kislin pri sorti Dana, in sicer pri s HLVd (hmeljev latentni viroid) okuženih rastlinah in neokuženih rastlinah, kjer so se slednje statistično značilno pozitivno razlikovale. V kolekcijskih nasadih (iz let 2006-2010; v nasadu P30) so bili pri več pozitivno odbranih rastlinah določeni občutljivost na bolezni, pridelek ter vsebnost in kakovost grenčic ter eteričnih olj. Pivovarska vrednost je bila ocenjena pri 3 križancih primerjalno s sorto Aurora. Skladiščna obstojnost pri dveh temperaturah je bila določena za pet križancev, pri čemer so se vsi izkazali za zelo dobro skladiščno obstojne. Na osnovi rezultatov zadnjih let je bil podan predlog za preizkušanje treh novih križancev hmelja za vpis v slovensko sortno listo.

Dolgoročni cilj strokovnega dela na področju **tehnologije pridelave in predelave hmelja** je na osnovi tehnoloških poskusov in izboljšav agrotehničnih ukrepov omogočiti obstoj in nadaljnji razvoj panoge ob upoštevanju vse ostrejših okoljskih zahtev, klimatskih sprememb ter specifičnosti trga. Med redne oziroma osnovne naloge sodijo napovedi agrotehničnih ukrepov v hmeljarstvu, ki zajemajo opazovanje in napovedovanje pomembnejših boleznih in škodljivcev ter določitev optimalnega časa uporabe fitofarmacevtskih sredstev, determinacijo in kvantifikacijo boleznih, škodljivcev in plevelov na dostavljenih vzorcih, svetovanje varstva hmelja na terenu, spremljanje novih boleznih in škodljivcev v hmeljarstvu kakor tudi obdelavo meteoroloških podatkov za namen spremljanja rasti in razvoja hmelja, napovedi namakanja, gnojenja, tehnološke zrelosti in pridelka posameznih sort hmelja. V rastni sezoni 2011 je bilo opravljenih 10 tehnoloških poskusov. Zaradi slabih ekonomskih razmer je bil poudarek na racionalizaciji stroškov pridelave ter na sajenju hmelja na večje medvrstne razdalje, izvedeni pa so bili tudi tehnološki poskusi na področju gnojenja hmelja z dušikom. Omeniti velja tudi preizkušanje različnih vodil iz naravnih materialov, ki bi služila kot alternativa polipropilenski vrvici. Izdelani so bili tudi

modelni izračuni stroškov pridelave hmelja in analiza svetovnega hmeljarskega trga. O aktualnih ukrepih so bili pridelovalci hmelja obveščeni preko Hmeljarskih informacij (izdanih 11 števil), ki so bile brezplačno poslane vsem registriranim pridelovalcem hmelja, avtomatskega telefonskega odzivnika in na tehnoloških sestankih, ki so potekali v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije, enoto Celje.

Namen **ocene letnika hmelja** je določitev kakovosti reprezentativnih vzorcev pridelka hmelja po posameznih sortah z analizami na vsebnost vlage, delež listov in pecljev, hmeljskega odpada, vsebnost semena in vsebnost alfa-kislin. Reprezentativni vzorci, kakor tudi dobljeni rezultati opravljenih analiz, omogočajo spremljanje vpliva dejavnikov okolja na kakovost pridelka v posameznih letih in prilagajanje tehnoloških ukrepov tem vplivom. Na podlagi analize površin pod hmeljem in zastopanosti posameznih sort, je bilo v letu 2011 pobranih, analiziranih in statistično obdelanih 150 vzorcev hmelja. Povprečne vrednosti alfa-kislin, preračunanih na 11% vlage, so bile naslednje: Aurora 9,1%, Savinjski Golding 3,8%, Bobek 5,9%, Celeia 4,1%, Hallertauer Magnum 12,3% in Dana 12,5%. Povprečno so vzorci vsebovali 2%-3% primesi, 0%-1% odpada ter 0%-0,5% semena. Ocene kažejo, da je bil letnik hmelja 2011 po kakovostnih parametrih boljši od večletnega povprečja.

V okviru posebnega programa se izvaja tudi **posebno preizkušanje sort hmelja** za pridelavo in uporabo, ki daje podrobnejše podatke o lastnostih posameznih sort. Osnovni cilj posebnega preizkušanja sort hmelja je zagotoviti informacije o novih domačih sortah, primernih za pridelovanje v naših agro-ekoloških razmerah ob uporabi različnih tehnologij pridelave, ki hkrati sledijo zahtevam trga glede kakovosti ob istočasnem doseganju visokih in stalnih pridelkov. V sezoni 2011 se je v tem okviru tretje, zadnje leto nadaljevalo spremljanje vpliva različnega termina izvedbe rezi na kakovost in količino pridelka ter na zdravstveno stanje hmelja pri novi sorti Dana. Ugotovljeno je bilo, da je za sorto Dana z vidika kakovosti in količine pridelka ter tudi zdravstvenega stanja rastlin najprimernejši čas rezi sredina aprila. V letu 2011 je bil tehnološki poskus pri Dani tako zaključen, rezultati pa so bili posredovani uporabnikom (hmeljarjem, KGZS).

Naloge sadjarskih centrov

Osnovna naloga sadjarskih centrov je proizvodnja in oskrba domačih drevesničarjev z zdravim izhodiščnim materialom, ki temelji na oskrbi z brezvirusnimi (certificiranimi) in standardnimi (C.A.C.) cepiči različnih sadnih vrst, sort ter podlag. Izvajajo se preizkušanja novih sort in podlag ter preverjanja in uvajanja novih tehnologij pridelovanja sadja.

V letu 2011 je **pridelava cepičev in podlag**, kakor tudi prodaja, tekla v skladu z programom. V Sadjarskem centru Maribor je bilo pridelano 200.000 certificiranih cepičev in 30.000 standardnih (C.A.C.) cepičev jablan. Vsi ukrepi za vzdrževanje nasadov so bili izvedeni pravočasno in kakovostno, nadzori pa so potrdili pravilnost postopka pridelave.

V sadjarskem centru Bilje so bili v matičnih nasadih koščičarjev na Vogrskem in v Biljah po programu opravljeni zdravstveni pregledi dreves in odvzeti vzorci za analize na virus šarke (PPV) in fitoplazmo koščičarjev (ESFY). Skupno je bilo v zimskem in poletnem času narezanih 19.570 oces standardnega (C.A.C.) materiala češenj in višenj in 45.160 oces certificiranega materiala vseh koščičastih sadnih vrst. Za poletno sezono cepljenja je bilo z matičnih dreves v mrežniku narezanih 23.730 certificiranih cepičev (oces) breskev, nektarin, marelic in sliv, kar je okoli 30% manj kot v predhodnem letu. V letu 2011 je bil matični nasad na Vogrskem izkrčen. V sadjarskem centru Bilje so proučili potrebe drevesničarjev po izhodiščnem materialu (certificiranem in CAC) glede sort in količin za posaditev v novi mrežnik II. Del sadik za matična drevesa je bil nabavljen pri CAV-a (Centro Attivita' Vivaistiche, Italija), del sadik za matična drevesa manjkajočih sort pa pri domačih drevesničarjih, tudi za iskani sorti breskev Norman in Veteran.

V okviru **preskušanja novih sort**, katerega namen je uvajati v slovenski prostor nove oziroma novejšje sorte in podlage različnih sadnih vrst, se je v letu 2011 nadaljevalo spremljanje fenoloških faz razvoja, spremljanje poteka dozorevanja in vrednotenje količine

pridelka na drevo pri novejših sortah in klonih jablan, breskev, češenj, sliv in marelic, opravljene pa so bile tudi fizikalno-kemijske analize in degustacije vzorcev posameznih sort. Pri češnjah in kakijih so bile opravljene meritve premera debel kot merila bujnosti. Z vidika vpliva na bujnost dreves in rodnost so bile v proučevanje vključene tudi različne podlage breskev, češenj, marelic in hrušk. Pridobljeni podatki služijo za oceno primernosti novih sort za gojenje v naših pedoklimatskih razmerah, ki se upošteva pri izboru sort v revizijah sadnega izbora. V preskušanje je vključen tudi nasad, v katerem so zbrane najzanimivejše na škrlup odporne sorte jablan, ki služi za proučevanje proizvodnih potencialov teh sort in oblikovanje priporočil za gojenje v ekoloških sadovnjakih. V preskušanje so vključene tudi stare sorte (Carjevič, Šampanjska reneta, Krivopcelj, Mošancelj, Bobovec) in nove odporne sorte (Harmony, Produkta, Gold Rush, Enterprise), kjer so bile v letu 2011 izvedene meritve rasti.

V sadjarskem centru Gačnik so izbrali podlage za jablane, ki so v poskusih na drugih evropskih poskusnih postajah že pokazale zanimive lastnosti (šibkost, rodnost, odpornost). To so podlage češke serije JTE-E, JTE-G, JTE-H, najobetavnejše poljske podlage Last minute (P 22) in Lizzy (P 16), nemške serije suporter 1 do 4 in na bakterijski hrušev ožig odporne ameriške podlage CG-3 in CG-6. Spremlja se vse parametre rasti in rodnosti. V letu 2011 je bil pridelek povprečen. Izvedena so bila pomološka opazovanja in natančne meritve vegetativnih in generativnih lastnosti treh preskušanih sort na različnih podlagah, kar bo pomembno vplivalo na možne bodoče izbire kombinacij sort in podlag. V zimskem času so delo razširili tudi na spremljanje fizioloških motenj in bolezni, ki bi se lahko pojavile med skladiščenjem, ter s tem razširili možnost uveljavitve določene sorte. Meritve poteka dozorevanja pri sortah jablan in sliv so dopolnili z meritvami za dopolnjeno bazo podatkov. Z novo pridobljeno opremo, bi v prihodnje lahko te meritve podrobneje izvajali še na marelicah in češnjah. V sadjarskem centru Bilje so spremljali 41 sort raznih koščičarjev in kakija ter različne sorte na 20 podlagah s posebnim poudarkom na spremljanju občutljivosti sort na škodljive organizme, odpornost na ekstremnejše razmere pridelave ter prilagodljivost na dane okoliščine pridelave.

Na področju **preverjanja in iskanja novih tehnologij pridelave** je strokovno delo usmerjeno v iskanje in preskušanje primernih tehnologij pridelave, tudi v spremenjenih podnebnih razmerah, v poskusnih nasadih z večjim številom dreves pri odbranih sortah in podlagah iz prve faze introdukcije (specifične zahteve glede gostote sajenja, gojitvene oblike, časa in načina rezi in drugih agrotehničnih ukrepov), kakor tudi v preverjanje, soustvarjanje in uvajanje novih, okolju in potrošnikom prijaznejših tehnologij pridelovanja sadja. V letu 2011 so bila v tem okviru v mladem ekološko oskrbovanem nasadu jablan izvedena testiranja stroja Pelenc za obdelavo pasov pod drevesi, delo pa je potekalo tudi na drugih področjih razvoja integriranega in ekološkega pridelovanja. Rezultati lahko pripomorejo k racionalizaciji in optimizaciji tehnologije pridelave kot del alternative rabi herbicidov. Izvedeno je bilo tudi tehnično preskušanje stroja Darwin za mehanično redčenje cvetov jablan. Praktični prikazi so bili zelo dobro sprejeti pri pridelovalcih, saj stroj lahko precej nadomesti kemično redčenje cvetov. V nasadu z novimi protitočnimi mrežami so bile izvedene meritve in opazovanja mikroklimatskih razmer in razvoja škodljivih organizmov (rdeča sadna pršica, listne uši, jabolčni zavijač). Kot del projekta CRP poteka spremljanje nanosa fitofarmaceutskih sredstev po metodi 0,0 ostankov na plodovih. V Sadjarskem centru Gačnik so pripravili zemljišče, postavili sistem proti točne mreže (zamreženje do tal), montirali kapljični namakalni sistem in pripravili travišče za nov pilotski nasad jablan »Majhen vnos sintetičnih snovi in majhna poraba energije iz neobnovljivih virov«. V sadjarskem centru Bilje so spremljali ustreznost pokrivanja češenj v času zorenja ter različnih gostot sajenja sorte Regina, spremljali so bujnost in rodnost dveh gojitvenih oblik pri jablanah ter ugotavljali primernost uporabe na bolezni odpornejših sort sliv iz dveh načinov pridelave (integrirane in ekološke). V preskušanju je tudi stroj zgrabljalnik s ciljem doseganja higiene nasada in racionalizacije vzdrževanih del.

Naloge selekcijsko trsničarskih središč

Naloga selekcijsko trsničarskih središč je izvajanje selekcijskih programov ter pridelava certificiranih brezvirusnih trsnih cepljenk in korenjakov za potrebe slovenskih trsničarjev in s tem zagotavljanje kakovostnega sadilnega materiala za obnovo vinogradov.

V letu 2011 se je končal drugi cikel klonske selekcije, ki je trajal od leta 1991 in katerega rezultat je bila uradna potrditev 39 klonov vinske trte ter pričel nov cikel odbire klonov gospodarsko pomembnih vinskih sort vinorodne dežele Podravje in Posavje. Selekcijski cilj je odbrati take nove slovenske klone, ki bodo kar najbolj prilagojeni spremenjenim klimatskim razmeram (toleranca na sušni stres) ter sorte, ki bodo dajale zmerne pridelke in bodo odpornejše na grozdno gnilobo. Pri novem ciklusu bo dana prednost elitam sort Laški rizling, Renski rizling, Šipon, Rumeni muškat, Sivi pinot, Muškat ottonel, Kraljevina, Ranfol, Modra frankinja in podlagam 5M, 6M in 8BČ. V vinorodni deželi Podravje je bilo odbrano 55 klonskih linij, v vinorodni deželi Posavje pa 29 klonskih linij.

V letu 2011 je bilo v Selekcijsko trsničarskem središču **Ivanjковci** cepljenih 15.000 trsnih cepljenk z izplenom 65% prvorazrednih cepljenk. Pri prodaji trsnega materiala se pričakujejo težave na slovenskem trgu, ker so že vsi registrirani pridelovalci certificiranih trsnih cepljenk posadili matične nasade z baznim materialom, zato bo trg v bodoče Hrvaška, Srbija, Makedonija in članice EU. Opravili so fenološka spremljanja določenih fenofaz za vse posajene klone v matičnem nasadu. V novem ciklusu klonske selekcije je cilj odbrati take nove slovenske klone, ki bodo kar najbolj prilagojeni tudi spremenjenim podnebnim razmeram. V fazi predklonske selekcije pri opredelitvi elementov razpoznavnosti novega klonskega kandidata je bila posebna pozornost posvečena odbiri klonskih kandidatov oz. klonov, ki so bolj prilagojeni naravnim danostim in imajo že vgrajeno toleranco na stresne situacije. Na lokacijah, kjer spremljajo klonske kandidate, so izvedli dodatne selekcijske naloge. Tako so spremljali vlažnost tal v povezavi s podnebnimi razmerami. Posebno pozornost so na osnovi vrste tal namenili fenotipskemu izgledu klonskega kandidata ob nastopu stresnih situacij ter pridelku grozdja in lesa v takšnih razmerah. Ker je postopek klonske selekcije dolgotrajen in so s spremljanji trenutno v fazi predklonske selekcije, pridobljeni podatki za enkrat niso bili še predstavljeni, bodo pa uporabljeni kot eden izmed kriterijev pri nadaljevanju postopka klonske selekcije pri klonskih kandidatih. Pri potrjenih klonih se ti podatki uporabijo za končno poročilo o preizkušanju klona.

V Selekcijsko trsničarskem središču **Vrhopolje** je bilo pridelano 4.500 prvorazrednih baznih trsnih cepljenk in 1.500 trsnih cepljenk ostalih starih sort. V STS Vrhopolje imajo v baznem vinogradu posajene potrjene slovenske klone, ki pomenijo za vinogradništvo izhodiščni material visoke genetske in zdravstvene vrednosti. Spremljali in zapisovali so fenofaze, pojav suše in sončnih ožigov. Vzorčili so liste in opravili analize le-teh, proučili podatke o vsebnosti makro in mikrohranil kot predhodnih pokazateljev sušnega / vodnega stresa. Vzorčili so grozdje pred trgatvijo in spremljali dinamiko dozorevanja (masa jagod, sladkorne stopnje, skupne kisline in pH grozdja). Nabavili so lasten pršilnik, s katerim bodo lahko opravili škropljenja v optimalnem času, z manjšo porabo vode, kar je okoljsko veliko bolj sprejemljivo. Na zemljišču v k.o. Lože bo urejena sodobna kolekcija t.j. genska banka vinske trte. V STS Vrhopolje so opravili selekcijo, odbrane pa so bile trte na sortah Malvazija, Zeleni sauvignon, Refoš, Laški rizling, Vitovska grganja, Cipro, Pokalca in Borgonja. Na izbranih trtah so bili nabrani vzorci listov in narejeni ELISA testi (testiranje na viruse). Dosajena je bila kolekcija v Pradah pri Kopru in urejena selekcijska knjiga – posajenih je 24 različnih istrskih sort.

Obe središči sta skupaj izdali enotno publikacijo »Katalog slovenskih klonov vinske trte« z opisi vseh 39 potrjenih slovenskih klonov.

Naloge poskusnega centra za oljkarstvo

Na področju oljkarstva se strokovno delo nanaša tako na pridelavo oljk, kot na predelavo v oljčno olje. V letu 2011 se je na področju pridelave oljk po programu strokovnih nalog v Poskusnem centru za oljkarstvo izvajala introdukcija (kolekcijski nasad v Strunjanu) ter

posebno preizkušanje sort in klonov (odkrivanje neznanih sort in klonov na terenu), vključno z delom v kolekcijskem nasadu na Purissimi, kjer so bili vzeti vzorci (opravljenih 73 meritev oljevitosti). Obe nalogi služita reviziji sadnega izbora. Stalna naloga ostaja oskrba matičnega nasada sorte Istrska belica. V letu 2011 je bila precepljena nova skupina podlag za Istrsko belico, kjer se spremlja vpliv podlage na rodnost. Pri preverjanju vpliva založenosti tal, ki poteka v sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo Koper, je poskus potekal v šestih oljčnikih, kjer je bilo opravljenih 12 foliarnih analiz, ocena pridelka in oljevitost. Spremljalo se je varstvo pred oljčnim moljem, kjer so bile v letu 2011 med 31 lokacijami ugotovljene velike razlike, in varstvo pred kozjavostjo in sivo oljkovo pegavostjo na sortah Istrska belica in Leccino, kjer je bilo ugotovljeno, da je bila v letu 2011 okužba še vedno visoka, a zaradi bolj suhega leta manjša kot sicer. Na Istrski belici in Leccinu se je spremljalo tudi dozorevanje z vidika oljevitosti, da bi lahko napovedali primeren čas obiranja (120 vzorcev); informacije so bile objavljene na spletni strani Kmetijsko gozdarske zbornice Nova Gorica ter posredovane po e-pošti 130 oljkarjem. Prav tako se je na teh dveh sortah spremljalo dozorevanje z vidika kakovosti, v okviru katerega so bili plodovi odvzeti v 6 terminih in nato predelani v olje, ki je bilo kemično analizirano.

Selekcija in vzgoja novih sort sadnih rastlin in vinske trte ter selekcija in ekološka rajonizacija zdravilnih zelišč

Glavni namen selekcije in vzgoje novih sort sadnih rastlin in vinske trte je vzgoja novih domačih sort in klonov, ki v naših podnebnih in talnih razmerah dajejo stalne in kakovostne pridelke ter povečujejo gospodarnost pridelave, poleg tega pa tudi zagotavljanje genetsko in zdravstveno neoporečnih izvornih matičnih rastlin za nadaljnje razmnoževanje in pridelavo kakovostnih sadik ter nadzorovano uvajanje novih domačih sort in klonov v redno pridelavo.

Delo pri **vzgoji novih sort sadnih rastlin** trenutno poteka pri oljki, orehu in kostanju. Pridobivanje novih domačih sort, klonov in tipov je pri teh sadnih vrstah pri nas v glavnem vezano na odbiro ustreznih genotipov iz avtohtone populacije. Odbrani, perspektivni genotipi so nato vključeni v ustrezna preizkušanja, ki vključujejo podrobnejše opazovanje in primerjavo s standardnimi, že uveljavljenimi sortami. Skupno je bilo v letu 2011 v postopku vzgoje novih sort sadnih rastlin analiziranih 163 odbranih genotipov oljke, 388 genotipov oreha ter 63 iz domače populacije odbranih tipov kostanja. Različni genotipi oljke ter različni tipi oreha in kostanja so bili odbrani na raznih lokacijah po Sloveniji. Rezultati selekcijskega dela so tudi ena od podlag za spremembe ter dopolnitve slovenskega sadnega izbora.

Klonska selekcija vinske trte se izvaja na podlagi selekcijskih knjig in rezultatov pozitivne množične selekcije v standardnih matičnih vinogradih. Trsi, ki so bili v postopku množične selekcije ocenjeni z najvišimi ocenami, se kot "elitni trsi" vključijo v podrobnejše opazovanje še za nadaljnja 3-4 leta. To je faza predklonske selekcije, ki se konča z odbiro najboljših trsov, to je klonskih kandidatov. Nadaljnji postopek klonske selekcije obsega spremljanje fenofaz, ampelografsko obdelavo, tehnološke meritve, preverjanje zdravstvenega stanja (ELISA, indeksiranje) ter mikroviniifikacije s kemijsko analizo in organoleptično oceno vina. Zbrane ugotovitve služijo za odbiro končnih klonskih linij, ki so nato vključene v pripravo vloge za postopek uradne potrditve novih klonov oziroma njihovih baznih matičnih trsov. Rezultati selekcijskega dela so tudi ena od podlag za spremembe ter dopolnitve zakonsko določenega izbora vinskih sort (trsni izbor), katerih gojenje je priporočeno oziroma dovoljeno v posameznih rajonizacijskih enotah.

V letu 2011 je bilo v postopek odbire klonskih kandidatov in selekcije klonov, na 26 lokacijah v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije, vključenih pri 18 vinskih sortah skupno več kot 176 klonov, klonskih kandidatov ter elitnih linij. V ta namen je bilo pregledanih nad 21.000 trsov. Opravljena so bila vsa predvidena zdravstvena preverjanja (ELISA) in mikroviniifikacije.

Namen **selekcije in ekološke rajonizacije zdravilnih zelišč** je ponudba pravilnega izbora ekotipov klonov semena in sadik slovenskim pridelovalcem, ki bi zagotavljal uspešno pridelovanje zdravilnih zelišč in ki bi tudi pridelovalcem zelišč in industriji (farmacevtska in prehranska) zagotovil kakovostno domačo surovinsko bazo. Naloga vključuje proučevanje

različnih tehnologij pridelave posameznih zelišč, določanje količine pridelane droge in kakovosti pridelka. V letu 2011 so poskusi potekali na žajblju (*Salvia officinalis* L.), vrtnem timijanu (*Thymus vulgaris* L.), slezenovcu (*Malva silvestris* L. ssp. *Mauritiana*), visokostebelnem jegliču (*Primula elatior* L.), angeliki (*Angelica archangelica* L.) in citronki (*Lippia citriodora* Kunth.).

Posebno preizkušanja sort sadnih rastlin, vinske trte in zelenjadnic za opisno sortno listo

Posebno preizkušanje sort sadnih rastlin, vinske trte in zelenjadnic za opisno sortno listo se izvaja na podlagi Programa posebnega preizkušanja sort 2007-2013, ki ga je sprejel minister, pristojen za kmetijstvo.

Glavni cilj **posebnega preizkušanja sort sadnih rastlin**, ki ga izvaja in koordinira Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z Biotehniško fakulteto, Sadjarskima centroma Bilje in Gačnik ter s Poskusnim centrom za oljkarstvo iz Kopra, je preizkušanje tržno zanimivih novih tujih sort, ki bi lahko izboljšale našo ponudbo sadja glede na tiste tehnološke značilnosti, ki so pomembne za gospodarno pridelavo kakovostnega sadja v naših agro-ekoloških razmerah, usklajevanje sadnega izbora sort s tržnimi usmeritvami doma in v tujini ter preizkušanje sort, ki so odpornejše proti različnim škodljivim organizmom v skladu z usmeritvijo k okolju prijaznim načinom pridelave. Na podlagi rezultatov posebnega preizkušanja Fitosanitarna uprava RS skupaj z izvajalci preizkušanja sort vsaka 4 leta pripravi opisno sortno listo (Sadni izbor), v katero so pri najpomembnejših vrstah sadnih rastlin vključeni tudi podatki o tehnologiji pridelovanja sort. Zadnja revizija sadnega izbora je bila izvedena v letu 2010.

Skupno je bilo v letu 2011 v posebno preizkušanje sort sadnih rastlin vključenih 200 sort in podlag 15 sadnih vrst (jablana, hruška, breskev, nektarina, češnja, marelica, sliva, oljka, kaki, oreh, leska, kostanj, jagoda, malina, ameriška borovnica) s skupno 3.500 drevesi (grmi) na 15 lokacijah v vseh sadnih okoliših Slovenije.

Pri **vinski trti** sta **posebno preizkušanje** vrednosti sort za pridelavo in vpis v sortno listo obvezna. Posebno preizkušanje se izvaja pri novo introduciranih sortah vinske trte in podlagah (rod *Vitis* L.) ter pri novo selekcioniranih klonih sort trte in predstavlja podlago za pripravo opisne sortne liste. Nalogo na podlagi letnega programa dela izvaja in koordinira Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju s podizvajalcema Biotehniško fakulteto, Oddelkom za agronomijo in Fakulteto za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor, obsega pa preizkušanje novih sort za nadomeščanje ali dopolnitev izbora vinskih sort, preizkušanje novih doma vzgojenih in tujih klonov že rajoniziranih vinskih sort s ciljem doseganja boljše kakovosti in izenačene rodnosti, večje vsebnosti nekaterih snovi v vinu (npr. polifenoli) ali večje odpornosti proti boleznim in škodljivcem trte (npr. proti grozdni gnilobi) ter preizkušanje podlag, ki so odpornejše proti boleznim in škodljivcem (npr. trsno uš, nematode, bakterijske bolezni in fitoplazme), tolerantnejše na stresne rastne razmere (npr. sušo) ali, ki fiziološko bolj ustrezajo našim sortam vinske trte. Glavni namen je izboljšanje trsnega izbora glede na tiste tehnološke značilnosti sort, ki so pomembne za gospodarno pridelavo kakovostnega grozdja in vina.

V letu 2011 so se nadaljevali postopki posebnega preizkušanja uvoženih ter doma selekcioniranih sort vinske trte v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. V vinorodni deželi Posavje je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih 14 novih uvoženih vinskih sort in klonov Modre frankinje s skupno 1.050 trsi na 3 lokacijah. Narejenih je bilo 5 mikroviniifikacij. V vinorodni deželi Primorska je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih skupno 11 uvoženih vinskih sort in standardov s skupno 825 trsi na 2 lokacijah. Narejenih je bilo 5 mikroviniifikacij. V vinorodni deželi Podravje je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih 6 klonov in standard bele vinske sorte Beli pinot s skupno 450 trsi na 1 lokaciji. Narejeni sta bili 2 mikroviniifikaciji.

Vpis sort zelenjadnic v sortno listo je obvezen, vendar brez obveznega preverjanja njihovih agronomskih lastnosti oziroma vrednosti za pridelovanje in uporabo. **Posebno preizkušanje**

sort zelenjadnic temelji na odločitvi, da je zaradi ugotavljanja prilagojenosti na naše rastne razmere potrebno preverjanje sort zelenjadnic v naših pridelovalnih razmerah.

Namen in cilj naloge, ki jo izvajata vrtnarska centra v okviru Biotehniške fakultete v Ljubljani in Kmetijskega inštituta Slovenije ter vrtnarske postaje v okviru srednjih kmetijskih šol, je pridobiti nevtralne in strokovno relevantne podatke o sortah, preizkušeni na različnih lokacijah, pri različnih načinih pridelovanja in za različne namene uporabe v naših pridelovalnih razmerah. Ugotavljanje agro-ekološke prilagojenosti in tehnološke vrednosti sort iz drugih geografskih območij, ki bi bile lahko pridelovalno in tržno zanimive tudi v naših pridelovalnih razmerah, predstavlja podlago za pripravo opisne sortne liste, ki je namenjena dobaviteljem semenskega materiala, strokovnjakom kmetijske svetovalne službe, predvsem pa pridelovalcem zelenjadnic. V poskuse za posebno preskušanje so bile v letu 2011 vključene naslednje vrste zelenjadnic: srednje pozno (10 sort) in pozno (8 sort) belo zelje za kisanje, češnjev paradižnik (18 sort), nizek fižol za stročje (8 sort), česen (10 domačih tipov), in špinača (10 sort). Vrtnarske postaje in centra vsako leto prirejajo dneve odprtih vrat, na katerih omogočijo ogled svojih poskusnih polj in predstavijo svoje delo kmetijskim svetovalcem in pridelovalcem iz različnih območij Slovenije. Glede tehnoloških poskusov je bilo opravljeno terminsko pridelovanje izbranih zelenjadnic in prilagajanje tehnologij pridelave zelenjadnic. Pri špinači, nizkem fižolu za stročje, krhkolistni solati, srednje poznem in poznem belem zelju so sortne poskuse v različnih pridelovalnih območjih nadgradili s preizkušanjem v različnih terminih pridelave z namenom določiti najprimernejše roke setve in izbrati najprimernejše sorte za posamezne termine pridelave. Vključena je bila pridelava v zaščitenem prostoru, saj hidroponska pridelava omogoča večji nadzor nad pogoji pridelave in s tem izvensezonsko pridelavo. Preskušano je bilo gojenje solatnic in špinačnic na plavajočem hidroponskem sistemu z namenom ugotovitve primernosti časovnega termina zasnove in gojenja, izbire ustrezne hranilne ali gnojilne raztopine in določitve kakovosti pridelka na osnovi meritev nekaterih kakovostnih parametrov. Pidelava plodovk je zaradi pritiska bolezni in možnosti podaljšanja obdobja pobiranja pridelka danes vezana izključno na zaščiten prostor, poleg tega pa zaščiteni prostori tudi pri drugih vrstah zelenjadnic ponujajo možnost podaljšane sezone pridelave in zmanjšujejo tveganje le-te v vse bolj nepredvidljivih vremenskih razmerah. Sladki krompir (*Ipomea batata* L.) je vrsta, ki bi lahko bila zanimiva za pridelovanje v spremenjenih podnebnih razmerah, zato so s poskusi preverjali možnosti za pridelavo v naših agroekoloških razmerah. V poljski poskus so bili vključeni trije ekotipi rastlin. Ob spravi so ugotavljali pridelek korenov ter opravili prehranske in biokemične analize korenov. Pri spremljanju kakovosti zelenjadnic so pri sortah zelja za predelavo oziroma kisanje, ki so bile vključene v sortne poskuse, analizirali vsebnost suhe snovi, vsebnost skupnih sladkorjev in vsebnost askorbinske kisline z namenom poiskati primerne sorte in tehnologije pridelave, ki ob ustreznih količinah zagotavljajo tudi visoko kakovost in zdravstveno vrednost pridelka.

Naloga vrtnarskih centrov in postaj je tudi uvajanje gojenja manj razširjenih vrst zelenjadnic ter širjenje znanja na nove pridelovalce z namenom popestriti ponudbo na trgu s presnimi vrtninami. V letu 2011 je bil izveden tehnološki poskus o vplivu obrezovanja na dozorevanje plodov drobnoplodnega paradižnika, gojenega na kameni volni, ter poskus poletne pridelave mesečnih redkvic.

Na področju **oljkarstva** se je v okviru programa Spremljanje kakovosti oljčnega olja v letih 2010 in 2011 v letu 2011 izvedlo vzorčenje in analize oljčnega olja na kislost (300 vzorcev) ter maščobnokislinsko sestavo (200 vzorcev) in senzorično oceno (300 vzorcev), na 50 vzorcih pa je bila opravljena celotna analiza na parametre kakovosti. Izvajalec je UP ZRS Koper, Laboratorij za preskušanje oljčnega olja. Zajeta je bila celotna pridelava oljčnega olja z zaščitenimi oznakami porekla ter ostalega oljčnega olja, tako da je bilo v analize vključenih vsaj 30% celotne pridelave. Rezultati spremljanja kakovosti so pokazali, da je bil letnik 2011 izredno zahteven, bili so ugodni pogoji za napad oljčne muhe, opaziti je bilo trend naraščanja kislosti, senzorične ocene kakovosti so bile slabše. Pidelovalci so dobili navodila glede pravočasnega obiranja, da so uspeli ohraniti kakovost.

7.2.2 Naloge s področja sort kmetijskih rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov

Za izvajanje nalog s področja sort kmetijskih rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov je pristojna Fitosanitarna uprava RS (FURS - Sektor za sorte rastlin in semenarstvo), ki je med drugim odgovorna za izvajanje upravnih nalog v zvezi z varstvom novih sort rastlin, vpisom sort kmetijskih rastlin v sortno listo, vpisom semenskih mešanic za krmne namene v evidenco semenskih mešanic, z vpisom dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin v register dobaviteljev (SEME register) in izdajanjem dovoljenj za izdajo etiket in potrdil dobavitelja ter za izvajanje organizacijskih ter z njimi povezanih strokovnih nalog na področju sort rastlin, semenarstva ter ohranjanja in trajnostne rabe rastlinskih genskih virov.

V upravnih postopkih je bilo v letu 2011 v sortno listo vpisanih 55 novih sort poljščin in zelenjadnic, na novo je bilo vpisano tudi 12 starejših sort zelenjadnic, za katere je bilo ugotovljeno, da izpolnjujejo vse pogoje za vpis, nekatere, ki vseh pogojev niso izpolnjevale, pa so bile vpisane kot vrtničarske sorte. Zaradi spremembe zakonodaje je bilo v sortno listo ponovno vpisanih tudi 32 starih domačih ali udomačenih tujih sort sadnih rastlin, ki so bile večinoma že vpisane v sortno listo pred uveljavitvijo zakona o semenskem materialu kmetijskih rastlin. Konec leta 2011 je bilo v slovenski sortni listi vpisanih skupaj 440 sort kmetijskih rastlin, od tega 9 ohranjevalnih in 12 vrtničarskih sort. V letu 2011 je bila zavarovana nova domača sorta vrtnice z imenom 'Prešeren' in ena sorta koruze. V evidenco semenskih mešanic sta bili novo vpisani 2 mešanici. Konec leta 2011 je bilo v SEME registru vpisanih 699 dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin, od tega imajo 204 tudi dovoljenje, da sami izdajajo etikete dobavitelja, s katerimi označujejo semenski material na trgu. Obnovljena so bila imenovanja preglednikov in vzorčevalcev semena, na podlagi katerih smejo ti vzorčevalci in pregledniki pod uradnim nadzorom Kmetijskega inštituta Slovenije izvajati preglede semenskih posevkov in jemati vzorce semena, ki je v postopku uradne potrditve.

Strokovne naloge s področja sort rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov so se v letu 2011 izvajale v okviru treh programov: program Strokovnih nalog s področja varstva in registracije sort rastlin ter semenarstva v obdobju 2009-2011, program Strokovnih nalog s področja posebnega preizkušanja sort v obdobju 2009-2011 in program Slovenske rastlinske genske banke za obdobje 2009-2011. V letu 2011 se je na podlagi spremenjenega 7-letnega programa posebnega preizkušanja sort za obdobje 2007-2013 izvedel program »podnebne spremembe« kot podpora programu posebnega preizkušanja sort. Kmetijski inštitut Slovenije je kot pooblaščen izvajalec za preizkušanje sort, uradno potrjevanje semenskega materiala in hranjenje standardnih vzorcev opravil naslednje naloge: preizkušanje sort poljščin in zelenjadnic v postopku vpisa sort v sortno listo, hranjenje uradnih standardnih vzorcev semenskega materiala zavarovanih oziroma registriranih sort, posebno preizkušanje sort za opisno sortno listo, certificiranje semena ter razmnoževalnega in sadilnega materiala poljščin, zelenjadnic, vinske trte in sadnih rastlin, naknadna kontrola semenskega materiala kmetijskih rastlin ter nadzor nad vzdrževanjem ohranjevalnih sort. Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije je kot pooblaščen izvajalec za preizkušanje sort in uradno potrjevanje semenskega materiala opravil naslednje naloge: preizkušanje uporabne vrednosti sort (VPU) ter razločljivosti, izenačenosti in nespremenljivosti (RIN) sort hmelja, ki so v postopku vpisa v sortno listo, certificiranje sadik hmelja ter vzgoja osnovnega genetskega materiala hmelja.

V izvajanje programa Slovenske rastlinske genske banke so bili vključeni Kmetijski inštitut Slovenije, Biotehniška fakulteta Oddelek za agronomijo Univerze v Ljubljani, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije in Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru. Pri posameznih institucijah je potekala priprava vzorcev za hranjenje, pri nekaterih akcijah pa so bili opravljeni podrobnejši morfološki opisi (evaluacija in karakterizacija) in razmnožitev vzorcev za obnovo. Na koncu leta 2011 je bilo v zbirkah shranjenih 5.159 akcij rastlinskih genskih virov.

O vseh prijavah za vpis sort v sortno listo in o predlogih za poimenovanje sorte je FURS uradno obvestil Urad Skupnosti za rastlinske sorte (CPVO). Prav tako je bilo Evropski komisiji poslanih 6 uradnih notifikacij za vključitev sort, ki so zaključile postopek vpisa v sortno listo, v skupni katalog sort poljščin in zelenjadnic. Podatke o prijavah, predlogih za poimenovanje sort, odločitvah v postopku vpisa in ostala obvestila je FURS objavil v uradnem glasilu »Objave FURS«. Prav tako je bila pripravljena in objavljena Sortna lista poljščin, zelenjadnic, trte in sadnih rastlin za leto 2011, ki je bila poslana zainteresirani strokovni javnosti.

7.3 Strokovne naloge v živinoreji

Javna služba strokovnih nalog v živinoreji se izvaja v skladu s potrjenimi rejskimi programi za posamezne vrste in pasme domačih živali. Posamezne naloge iz potrjenega rejskega programa izvajajo organizacije v živinoreji, ki so za to pridobile odločbo Ministrstva za kmetijstvo in okolje.

Preglednica 69: Število organizacij v živinoreji v letu 2011

Vrsta živali	Priznane rejske organizacije	Druge priznane organizacije	Odobrene organizacije	Skupaj
Govedo	5	13	8	26
Drobnica	1	10	2	13
Prašiči	1	11	2	14
Konji	9	4	3	16
Kunci	1			1
Perutnina	1			1
Čebele	1	1	28	30
Skupaj	19	39	43	101

Vir: MKO

V okviru potrjenih rejskih programov se izvajajo naslednje strokovne naloge: vodenje rodovniških knjig za čistopasemske plemenske živali in registrov za hibridne plemenske živali, vodenje izvornih rodovniških knjig za slovenske avtohtone pasme živali, registracija in preverjanje porekla, naloge na področju razmnoževanja in plodnosti plemenskih živali, meritve in obdelava proizvodnih lastnosti živali, vodenje in vzdrževanje informacijskih sistemov, preizkušanje, ocenjevanje in odbiranje plemenskih živali, opravljanje bioloških in genskih testov, napovedovanje genetskih vrednosti, obdelave zbranih podatkov in objave rezultatov, izdajanje zootehniških dokumentov, kontrola prireje mleka in mesa, spremljanje proizvodnosti domačih živali, interpretacija rezultatov, opravljanje meritev pri preizkusu v pogojih reje, spremljanje velikosti populacije in strukture plemenske črede, vzdrževanje genetskih rezerv domačih živali, izdaja publikacij, označevanje plemenskih živali, izvajanje uradnih preizkušanj plemenskih živali oziroma njihovih potomcev, obdelava podatkov merjenj in testiranj, opravljanje laboratorijskih analiz mesa, mleka, disekcij klavnih trupov, vodenje katastra čebelje paše, napoved medenja v čebelarstvu, zbiranje rezultatov na tekmovanjih s kopitarji za potrebe selekcijskega dela ter razvojno raziskovalne naloge s področja izvajanja rejskih programov.

Z izvajanjem strokovnih nalog v živinoreji se zagotavlja genetski napredek pri domačih živalih, ohranitev biotske raznovrstnosti, zadostno število plemenskega materiala, povečevanje števila plemenskih živali, ki so vpisane v rodovniške knjige in registre ter doseganje boljše kakovosti živinorejskih proizvodov oziroma višje kakovosti hrane za potrošnika.

Govedoreja

V Sloveniji so na področju govedoreje potrjeni rejski programi za naslednje pasme goveda: lisasta pasma, rjava pasma, črno-bela pasma, limuzin pasma, šarole pasma in cikasto govedo. Proizvodni rezultati živali se ugotavljajo s kontrolo proizvodnje mleka in mesa.

Leta 2011 je bilo na 4.437 kmetijskih gospodarstvih v **kontroli prireje mleka** 82.856 krav molznic (okoli 80% vseh krav molznic).

Preglednica 70: Mlečnosti kontroliranih krav (standardna laktacija) po pasmah; 2010 in 2011

Pasma	2010						2011					
	Število zaključkov	Mleko kg	Maščobe		Beljakovine		Število zaključkov	Mleko kg	Maščobe		Beljakovine	
			kg	%	kg	%			kg	%	kg	%
LS	22.426	5.031	202,4	4,02	168,7	3,35	22.473	5079	204,8	4,03	171,3	3,37
LSX	10.414	5.680	229,2	4,03	188,7	3,32	10.260	5745	233,1	4,06	192,2	3,35
ČB	30.996	7.191	281,4	3,91	233,6	3,25	31.529	7226	284,0	3,93	236,4	3,27
RJ	12.361	5.509	222,3	4,03	185,2	3,36	11.923	5526	224,1	4,06	186,8	3,38
CK	9	2.753	110,9	4,03	89,6	3,25	9	2478	97,7	3,94	80,1	3,23
Druge	5.204	5.857	231,7	3,96	193,3	3,30	5.540	5886	234,5	3,98	195,5	3,32
Skupaj	81.410	6.062	240,8	3,97	200,0	3,30	81.734	6110	243,7	3,99	202,9	3,32

Vir: KIS (CPZ govedo)

Prevladujejo krave črno-bele, lisaste in rjave pasme. Kontrolirana kmetijska gospodarstva so v povprečju redila 18,7 krave molznice (leta 2010: 18,2, leta 2009: 17,6; leta 2008: 17,0; leta 2007: 16,5). Povprečna mlečnost se je v primerjavi z letom 2010 povečala za 48 kg in je v letu 2011 znašala 6.110 kg mleka s 3,99% maščobe in 3,32% beljakovin. Povprečni vsebnosti maščobe in beljakovin v mleku sta nekaj višji kot v letu prej. V primerjavi z letom poprej so se pri vseh pasmah razen pri cikasti pasmi povečale mlečnost ter vsebnost maščob in beljakovin. Pri cikasti pasmi je bilo le 9 laktacijskih zaključkov.

Leta 2011 je bilo v **kontrolo prireje mesa** vključenih 3.822 živali, od tega 2.200 telet. V primerjavi z letom 2010 je bilo opravljenih 815 več tehtanj, v kontrolo prireje mesa pa je bilo vključenih 351 telet več. V letu 2011 je bil povprečni prirast od starosti 90 do 210 dni pri limuzin pasmi 909 g/dan, pri lisasti pasmi 1.086 g/dan in pri šarole pasmi 1.106 g/dan. Zbrani podatki kontrole prireje mesa se uporabljajo pri odbiru plemenskih živali v mesnih čredah, pri načrtovanju tehnologije reje krav dojlj in pri gospodarskem križanju.

Poleg priprave podatkov za nacionalne obračune plemenskih vrednosti, različne raziskave, poročila in razstave živali, ima selekcija eno najpomembnejših vlog pri odbiru bikovskih mater, saj so njihovi potomci kandidati za bodoče plemenske bike. V letu 2011 je bilo registriranih 849 bikovskih mater, največ za lisasto pasmo (369) in najmanj za cikasto pasmo (49). S predpisi in potrjenimi rejskimi programi je natančno določeno, katera plemenska žival je čistopasemska in s tem primerna za vpis v rodovniško knjigo. Pogoje za vpis v rodovniško knjigo izpolnjuje 80.823 krav, kar je 97,5% vseh krav, vključenih v kontrolo prireje mleka. V letu 2011 je 66,0% vseh krav, ki so vpisane v rodovniško knjigo in vključene v kontrolo prireje mleka, izpolnjevalo pogoje za vpis v glavni del rodovniške knjige (čistopasemske plemenske živali). V letu 2011 je bilo v register plemenskih bikov vpisanih 321 novih plemenskih bikov.

Na vzrejališčih se vzreja potomce načrtnega parjenja bikovskih mater in elitnih bikov. Na testnih postajah za **testiranje** potomcev plemenskih bikov na rastnost se testira potomce mladih bikov, vključenih v osemenjevanje. Teleta po posameznem biku se izbere na terenu in v hlevi v testno postajo, kjer se pitajo pod enakimi pogoji, s čimer se močno zmanjša vpliv okolja in so zato genetske razlike med njimi natančneje ocenjene. Po zaključenem testu se vsi podatki o masah ob posameznem tehtanju in podatki, ki so bili zbrani v klavnici, vpišejo v podatkovno bazo. Na podlagi pridobljenih podatkov se izračunavajo različni parametri klavne kakovosti, končni cilj pa je izračun plemenske vrednosti posameznih bikov.

Z razrezom klavnih polovic se pridobi najbolj objektivne podatke o njihovi sestavi, kar je najboljši kazalec klavne kakovosti. Pri bikih mesnih pasem je preizkušnja sorodnikov izredno pomembna, saj se najboljše živali uporablja za gospodarsko križanje.

Prašičereja

V Sloveniji potrjen rejski program SloHibrid vključuje naslednje pasme prašičev: Slovenska landrace (linija 11), Large white (linija 22), Duroc (33), Pietrain (44), Slovenska landrace (linija 55), Large white (linija 66) in Krškopoljski prašič ter naslednje linije prašičev: Hibrid 12, Hibrid 21, Hibrid 53, Hibrid 45 in Hibrid 54.

Rodovniška knjiga je seznam čistopasemskih plemenskih živali z osnovnimi podatki o identifikaciji, poreklu in izvoru. V rodovniško knjigo so vpisane plemenske živali, ki izpolnjujejo z rejskim programom določene pogoje in so odbrane za razmnoževanje. Rodovniška knjiga se vodi za vse pasme čistopasemskih plemenskih živali in je glede na njihove značilnosti razdeljena na glavni del z razdelki in dodatni del z razdelki. Na selekcijskih in razmnoževalnih farmah, vzrejnih središčih in pri ostalih rejcih, selekcionerji podeljujejo rodovniške številke. V letu 2011 je bilo skupno podeljenih 1.522 rodovniških števil. Kakovost plemenskih prašičev se preverja na osnovi podatkov o plemenski vrednosti, proizvodnih podatkov in podatkov o poreklu.

Označevanje prašičev poteka enkrat tedensko. Označujejo se pujski v starosti do sedem dni. Pujski, namenjeni vzreji plemenski mladice in merjascev, so označeni individualno, ostali pujski pa dobijo skupinsko oznako. Leta 2011 je bilo na farmah in pri rejcih označeno 23.468 gnezd, kar je 2.530 manj kot leta 2010. Na farmah se je v letu 2011 število živorojenih pujskov na gnezdo v primerjavi z letom 2010 povečalo za 0,62 in znaša 13,05. Na kmetijah se je število živorojenih pujskov na gnezdo povečalo za 0,25 in znaša 10,46.

Preizkus mladice v proizvodnih razmerah se izvaja na farmah in vzrejnih središčih. Preizkus zajema identifikacijo, oceno zunanosti, tehtanje živali ter meritev debeline hrbtne slanice z ultrazvokom. Podatki se vnašajo v informacijski sistem.

V okvir molekularno genetskih metod sodijo testi na sindrom maligne hipertermije, preverjanje porekla, določanje mikrosatelitov, itd. Rejcem se posredujejo analize za njihove živali, rezultat za posamezno žival pa je vpisan v zootehniškem spričevalu.

Rezultate analiz plodnosti svinj pri svojem delu uporablja komisija za odbiro, ocenjevanje in priznavanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za osemenjevanje. Na osemenjevalnih središčih je bilo v letu 2011 prodanih 26.321 doz merjaščevega semena, kar je 1.164 manj kot v letu 2010, ko je bilo prodanih 27.485 doz. Pri odvzemu semena se ocenjuje libido merjascev in opravlja preglede semena. Pri živalih se preverja poreklo in načrtuje parjenja ter s tem zagotavlja genetske povezave in preprečuje parjenje v sorodu.

Reja drobnice

Na področju reje drobnice potrjeni rejski programi vključujejo naslednje pasme ovc: jezersko solčavska ovca, oplemenjena jezersko solčavska ovca, belokranjska pramenka, istrska pramenka, bovška ovca in oplemenjena bovška ovca ter naslednje pasme koz: drežniška koza, burska, slovenska srnasta in slovenska sanska.

Osnova selekcije pri reji drobnice je aktivna populacija ovc in koz, ki se redijo v tropih, vključenih v **kontrola porekla in proizvodnje**. Opravlja se biološki test ter ocenjevanje in razvrščanje živali v kakovostne razrede glede na lastnosti zunanosti in lastnosti proizvodnosti sorodnikov. V letu 2011 je bilo v rejski program vključenih 15.091 ovc in 4.812 koz. Na novo so se v kontrola porekla in proizvodnje vključili 3 tropi ovc in 5 tropov koz. V letu 2011 je iz kontrole porekla in proizvodnje izstopilo 13 tropov ovc in 26 tropov koz.

Pri ovcah je najpogostejše zastopana pasma v kontroli porekla in proizvodnje jezersko solčavska pasma (36,7%), sledi oplemenjena jezersko solčavska (32,2%) ter bovška ovca (14,6%). Ostale pasme so zastopane v manjšem odstotku. Pri kozah je v kontroli najbolj

zastopana pasma burska (50,4%), na drugem mestu je slovenska srnasta (29,2%), sledi pa slovenska sanska pasma (10,5%).

Preglednica 71: Število rejcev in število ovc in koz v kontroli; 2010 in 2011

	2010				2011			
	ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI		ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI	
	za mleko	za meso	za mleko	za meso	za mleko	za meso	za mleko	za meso
OVCE	42	225	4.462	13.298	43	219	4.582	13.787
KOZE	43	194	2.516	3.133	41	183	2.464	3.068

Vir: BF

V letu 2011 je bilo v mlečno kontrolo vključenih 4.582 ovc v 43 tropih. Povprečna dolžina laktacije je znašala 207 dni, skupna količina mleka v laktaciji pa je bila v povprečju 214 kg. Mleko ovc je v letu 2011 v povprečju vsebovalo 6,1% maščobe, 5,4% beljakovin in 4,6% laktoze. Povprečna vsebnost suhe snovi je bila 16,1%.

V mlečno kontrolo je bilo v letu 2011 vključenih 2.464 koz v 41 tropih. Obračunanih je bilo 1.009 laktacijskih zaključkov. Povprečna količina mleka v letu 2011 je bila 440 kg in se je v primerjavi z letom 2010 povečala za 21 kg. V povprečju je kozje mleko vsebovalo 3,3% maščobe, 3,1% beljakovin in 4,4% laktoze.

Kontrola porekla in proizvodnje v tropih, ki redijo mesne pasme ovc in koz, se opravlja po A metodi. V kontrolo porekla in proizvodnje je bilo leta 2011 vključenih 13.787 ovc mesnih pasem v 219 tropih in 3.068 koz mesnih pasem v 183 tropih. Plodnost se izračuna za živali v tistih tropih, ki so bili v obravnavanem obdobju v kontroli (v poskusni dobi in redni kontroli). Izračuni temeljijo na zbranih podatkih o jagnjtvah in jaritvah v določeni sezoni. V letu 2011 so imele ovce v povprečju 1,29 rojenih in 1,26 živorojenih jagnjet na gnezdo, koze pa 1,57 rojenih in 1,50 živorojenih kozličev na gnezdo.

Testiranje ovnov je potekalo na testni postaji v Logatcu in testni postaji na Jezerskem. V času testiranja so ovni trikrat stehani (interval 30 ± 5 dni). Krmljeni so s senom po volji in kilogramom krmil na dan. Postopek testiranja in meritev je enak tudi na testni postaji Jezersko, kjer so ovni v času testa na paši, brez dodajanja krmil.

Test na testni postaji Logatec je v letu 2011 končalo 256 ovnov od tega največ ovnov pasme jezersko solčavska ovca (116) in oplemenjena jezersko solčavska ovca (94), medtem ko je bilo na tesni postaji Jezersko testiranih 24 moških jagnjet pasme jezersko solčavska ovca.

V skladu s potrjenim rejским programom se plemenske ovne in kozle obvezno odbira, ocenjuje in priznava. V letu 2011 je bilo odbranih in vpisanih v rodovniške knjige 2.174 ovc in 1.157 koz. V primerjavi z letom 2010 je bilo v rodovniške knjige vpisanih 58,9% manj ovc in 47,0% manj koz.

Konjereja

V Sloveniji se vodijo rodovniške knjige za pasme: lipicanski konj, slovenski hladnokrvni konj, posavski konj, haflinški konj, ljutomerski kasač, kasaški konj, slovenski toplokrvni konj, angleški polnokrvni konj, arabski polnokrvni konj, arabski konj in islandski konj.

Za vse živali naštetih pasem, ki so vpisane v rodovniške knjige, se vodi in izdaja zootehniška dokumentacija. Konec leta 2011 je bilo v register kopitarjev vpisanih skupno 24.017 živali, od tega 23.194 konj. Med konji je bilo 12.199 čistopasemskih - registriranih kopitarjev in 10.995 kopitarjev za rejo in rabo. Na vzrejnih pregledih se opravlja identifikacijski in registracijski pregled žrebet. Pregledanih in označenih je bilo skupno 1.707 žrebet, registriranih pa 1.665 žrebet.

Preglednica 72: Število kobil vpisanih v rodovniške knjige po pasmah; 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Slovenske hladnokrvne kobile	180	227	217	198	158
Posavske kobile	65	75	94	92	71
Haflinške kobile	30	47	41	43	19
Kasaške kobile	40	15	44	31	6
Slovenske toplokrvne kobile	38	23	15	19	20
Ljutomerski kasač					7
Angleške polnokrvne kobile	8	4	6	2	1
Arabske polnokrvne in arabske kobile	12	7	10	7	2
Islandske kobile	9	9	4	11	5
Lipicanske kobile	42	27	22	16	7
Šetlandske kobile				11	4
Skupno sprejete v rodovnik	424	434	453	430	300

Vir: VF

Letni pregled rodovniških kobil in naraščaja ter žrebic za sprejem v rodovnik, je v letu 2011 potekal na vnaprej določenih preglednih mestih za vse pasme konj in naknadno določenih preglednih mestih za živali slovenske toplokrvne, kasaške in arabske pasme. V rodovniške knjige je bilo vpisanih 300 kobil.

V plemenilni sezoni 2011 je plemenilo 355 plemenjakov vseh pasem. Strokovna komisija za odbiro, ocenjevanje in priznavanje plemenjakov je za plemenilno sezono 2012 odbrala 342 plemenjakov. Na žrebetišču Briga je bilo odbranih 13 žrebcev slovenske hladnokrvne pasme, 4 žrebci posavske pasme in 3 haflinški žrebci.

Čebelarstvo

V Sloveniji čebelarimo s kranjsko čebelo, ki je avtohtona pasma čebel in je zakonsko zaščitena. Delovna skupina za pregled vzrejališč čebeljih matic je opravila pregled vzrejališč za vzrejo matic v letu 2011. V vzrejališčih čebeljih matic je bilo za potrebe odbire matičarjev zbranih in pregledanih 181 vzorcev čebel. V vzorcu iz vsake družine, ki je potencialni matičar, je bilo okoli 30 čebel delavk.

V letu 2011 je bilo opravljeno progeno testiranje na 648 maticah, test pa je uspešno zaključilo 532 matic. Rezultati so zanesljivi, saj je imela vsaka matica dovolj testiranih potomk. Povprečna ocena mirnosti v letu 2011 je bila 3,28. V letu 2011 se je dolgoletni trend mirnosti obrnil in se rahlo vzpenja. Povprečna ocena rojivosti v letu 2011 je bila 3,20, kar je najboljša ocena v zadnjih petih letih. Povprečna ocena donosa medu v letu 2011 je bila 25,8 kg, kar je 0,7 kg več kot prejšnje leto. Trend povečevanja letnega donosa medu je pozitiven. Pri 329 testiranih družinah se je ocenjevala tudi obarvanost čebel. Poprečna ocena obarvanosti je bila 3,63.

Preglednica 73: Število matic v rodovniški knjigi kranjske čebele, 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Število matic	12.826	16.281	17.212	26.265	28.901
<i>Od tega rodovniških</i>	<i>187</i>	<i>379</i>	<i>289</i>	<i>423</i>	<i>472</i>
Prodaja matic: Doma	8.263	10.195	12.062	14.160	16.799
EU	3.853	5.417	4.373	10.744	9.558
Izven EU	710	669	777	1.361	2.544

Vir: KIS

Delo opazovalno napovedovalne službe medenja je v letu 2011 obsegalo zbiranje vzorcev za umetno fenološko pospeševanje, terenske preglede zarodnih oblik proizvajalcev mane, kontrolo razvoja proizvajalcev mane in stanja medečih virov, lovljenje ličink kaparja na plošče ter ugotavljanje paritvenega in zalegalnega uspeha proizvajalcev mane.

Kunčjereja

Rejski program v kunčjereji se izvaja v dveh selekcijskih centrih in sicer pri maternalni liniji A in pri očetovski liniji C. V letu 2011 je bilo v rodovniško knjigo vpisanih 16 samcev in 484 samic maternalne linije A ter 27 samcev in 91 samic terminalne C linije.

V maternalni liniji A se redno izvaja nadzor nad splošnim stanjem populacije. Na odbiro vplivajo potrebe centrov in prodaja plemenskih živali na trgu. Zaradi krize v kunčjereji, ki je posledica zdravstvenih težav, uporaba plemenskih samic linije A v praksi še vedno ne dosega pričakovanj. Plodnost pri kunkah linije A se je v letu 2011 poslabšala. V letu 2011 je bilo v gnezdu povprečno 8,22 živorojenih mladičev oziroma 0,43 manj kot v predhodnem letu.

V očetovski liniji C se je v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 število živorojenih mladičev zmanjšalo in sicer od 7,84 na 7,17. Število mladičev v gnezdu je bilo dovolj veliko, saj gre za selekcijo očetovske linije, kjer so lastnosti plodnosti drugega pomena.

Plemenske vrednosti so bile v letu 2011 napovedane za velikost gnezda pri obeh linijah in za telesno maso pri liniji C.

Perutninarstvo

Selekcija in odbira živali je potekala na domačih linijah kokoši, namenjenih predvsem za kmečke reje, ob dobri nesnosti, manjši zahtevnosti za rejo ter še vedno dobrih klavnih lastnostih izločenih kokoši. Na področju perutninarstva se izvaja selekcija za kokoši lahkega tipa in kokoši težkega tipa.

V selekcijsko delo lahkega tipa kokoši so bile v letu 2011 vključene pasme slovenska rjava kokoš, slovenska srebrna kokoš, slovenska grahasta kokoš ter avtohtona štajerska kokoš in križanci prelux-R, prelux-G ter prelux-Č. Uspešnost se ocenjuje predvsem na križankah, ki so rezultat selekcijskega dela na posameznih pasmah.

Rejski cilj do leta 2015 je, da bi pasme slovenska grahasta, rjava in srebrna spolno dozorele pri starosti 20-22 tednov, štajerska kokoš pa pri starosti 24-26 tednov. V letu 2011 je bil ta cilj dosežen pri treh pasmah, izjema je le pasma slovenska grahasta kokoš, ki glede na postavljeni cilj dozori prepozno. Pri štajerski kokoši je rezultat ugoden, saj je v zadnjih dveh letih dozorela v 23. tednu starosti, kar en teden pred postavljenim ciljem. V selekcijo težkega tipa kokoši so vključene tri pasme (slovenska pitovna kokoš, slovenska zgodaj operjena kokoš in slovenska pozno operjena kokoš), ki se uporabljajo za pridobivanje končnega križanca, namenjenega za pitanje, prelux-bro. Rejski cilji za telesno maso pri 8. tednih starosti je dosežen pri slovenski pitovni kokoši in slovenski pozno operjeni kokoši, medtem ko slovenska zgodaj operjena kokoš še nekoliko zaostaja za postavljenim ciljem. V letu 2011 se je ugotavljala izenačenost v jatah kokoši težkega in lahkega tipa. Med težkimi pasmami kokoši sta pri 9. tednih starosti najtežji slovenska pitovna (2.318 g) in slovenska pozno operjena kokoš (2.067 g). Med lahkimi pasmami kokoši so pri 10. tednih starosti največjo telesno maso dosegle slovenska grahasta kokoš (741 g), sledila je slovenska srebrna kokoš (711 g), nato slovenska rjava kokoš (657 g) in najlažja štajerska kokoš (651 g).

7.4 Raziskovalna dejavnost in kmetijsko šolstvo

7.4.1 Raziskovalna dejavnost

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je tako kot v preteklih letih tudi v letu 2011 na področju raziskovalne dejavnosti v kmetijstvu sodelovalo kot sofinancer v aplikativnih, razvojnih in ciljnih raziskovalnih programih ministrstva, pristojnega za znanost in sicer pri raziskovalnih projektih, katerih predlog in izvedba izkazuje strateško pomembnost in uporabnost projekta za razvoj resornih področij ministrstva.

Aplikativni raziskovalni projekti, ki predstavljajo izvirno raziskovanje, s katerim naj bi pridobili nova znanja ter so usmerjeni v določene praktične cilje ali namene, pomembne za področje kmetijstva, MKO podpira v višini do 25%. Ta delež sofinanciranja s strani MKO prijavitelj predstavlja kot sredstva zainteresiranih uporabnikov. Po razpisih za zbiranje predlogov za financiranje projektov temeljnega in aplikativnega raziskovanja na področju matematičnih, tehničnih, biotehničnih, medicinskih, družboslovnih in humanističnih ved (Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS) iz preteklih let, je MKO kot interesent v letu 2011 sofinanciralo dva aplikativna projekta. Eden od podprtih aplikativnih projektov se je uvrstil v financiranje po razpisu iz leta 2007, z začetkom financiranja v letu 2008, eden pa po javnem razpisu za leto 2008, z začetkom financiranja v letu 2009.

Skupna prevzeta obveznost za podporo izvajanja aplikativnih projektov je v letu 2011 predstavljala 1,3% razpoložljivih sredstev oziroma izplačil za raziskovalno dejavnost na področju kmetijstva. Aplikativni raziskovalni projekti so koristno dopolnilo in korektor drugim programskim strukturam raziskovanja, predvsem ciljnim raziskovalnim programom, zlasti z vidika načina pridobivanja idej in rešitev.

V okviru raziskovalne dejavnosti ima ministrstvo najpomembnejšo vlogo pri projektih ciljnega raziskovalnega programa (CRP), kjer nastopa kot naročnik raziskav in sofinancira projekte CRP med 50% in 60%. Ciljni raziskovalni programi so bili oblikovani kot posebna programska struktura Nacionalnega raziskovalnega programa kot podpora sektorskemu razvojnemu načrtovanju.

Težišča v letu 2006 oblikovanega CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013« temeljijo na ciljnih Strategiji razvoja Slovenije, ki odgovarjajo petim razvojnim prioritetam države, ki so: (1) Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast, (2) Družba znanja: izobraževanje, vzgoja, raziskave in razvoj, (3) Učinkovita in cenejša država, (4) Moderna socialna država in večja zaposlenost, (%) Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.

V skladu s cilji in prednostnimi nalogami v Strategiji razvoja Slovenije in drugih državnih razvojnih dokumentih, vsebine raziskav za spremljanje in oblikovanje celostnega in trajnostnega razvoja kmetijstva ter podeželja z zagotavljanjem pridelave in predelave varne in zdrave hrane v največjem delu pokriva težišče 5 in delno težišče 1.

V letu 2011 je bil oblikovan nov sektorski Ciljni raziskovalni program (CRP) »Zagotovimo.si hrano za jutri«, ki temelji na strateških ciljnih, opredeljenih v sektorskih dokumentih (Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva, Resolucija o nacionalnem gozdnem programu, Strategija prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam), ki so skladni s strateškimi usmeritvami Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije in odgovarjajo tudi dvema razvojnim prioritetama Strategije razvoja Slovenije in sicer: (i) Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast ter (ii) Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.

Usmeritve za pripravo javnega razpisa CRP »Zagotovimo.si hrano za jutri« za leto 2011 so bile določene s prioritetskimi vsebinami v okviru štirih težišč in sicer:

- I. Prehranska varnost Slovenije
Cilj: Zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane
- II. Konkurenčnost proizvodnje hrane in obnovljivih naravnih virov
Cilj: Povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva, gozdarstva, ribištva in živilstva
- III. Trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri
Cilj: Trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom, gozdarstvom in ribištvom povezanih javnih dobrin
- IV. Razvoj podeželja
Cilj: Zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja

V letu 2011 je bilo v okviru javnega razpisa CRP »Zagotovimo si hrano za jutri« v financiranje uvrščenih 36 projektov, s pričetkom financiranja v oktobru 2011. Nadaljevalo se je tudi financiranje vseh 39 projektov CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, izbranih na razpisu v letu 2010 in 15 projektov CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, izbranih na razpisu v letu 2008.

Preglednica 74: Sofinanciranje raziskav v kmetijstvu s strani MKO; 2010 in 2011

	Število projektov		Prevzete obveznosti v letu 2011 (EUR)	Izplačano (EUR)		Indeks 2010/09
	2010	2011		2010	2011	
Aplikativni in razvojni programi	2	2	19.735	32.136	19.735	61,4
CRP Konkurenčnost Slovenije	92	90	1.436.729	936.374	1.436.729	153,4
ERA-NET EUPHRESO	5	-	-	14.999	-	-
ERA-NET CORE ORGANIC 2	-	3	17.000	-	17.000	-
Raziskovalno delo skupaj	99	95	1.473.464	983.509	1.473.464	149,8

Vir: MKO

Za sofinanciranje projektov CRP je bilo v letu 2011 prevzetih 53% več obveznosti kot v letu 2010. Povečanje sredstev za sofinanciranje CRP projektov v primerjavi s predhodnim letom je posledica namenskega povečanja sredstev na proračunski postavki za izvajanje sektorskega CRP, v manjši meri pa tudi prerazporeditve zaradi izpada sofinanciranja aplikativnih projektov s področja kmetijskih ved, ki iz razpisa v razpis zgubljajo na konkurenčnosti znotraj biotehniških ved.

Rezultati raziskovalnih projektov pomembno pripomorejo k prilagajanju kmetijske politike, oblikovanju strategij, razvoju novih tehnologij v kmetijstvu v povezavi z varstvom okolja in ohranjanjem kulturne krajine, prilagajanju in razvoju na področju živilsko predelovalne industrije, pridelavi zdrave hrane in varovanju in zaščiti potrošnika, razvoju podeželja in večnamenskosti kmetijstva, vzpostavitvam monitoringov v kmetijstvu in informacijskih sistemov. Dosedanje izkušnje kažejo, da je ob pomoči ciljnega raziskovalnega programa mogoče v veliko večjem obsegu podpreti izvajanje nacionalnih strategij po posameznih področjih dela ministrstva, rezultati raziskav pa se tudi uspešno prenašajo v kmetijsko prakso in prispevajo tudi k tehnološkemu razvoju in povečevanju inovacij v praksi. Za prenos rezultatov v kmetijsko prakso raziskovalne skupine organizirajo javne predstavitve tako za svetovalce, kot za kmete in dosežke raziskav tudi uspešno publicirajo.

Na področju evropskega znanstvenega sodelovanja je bil v letu 2011 izveden javni razpis za sofinanciranje nadnacionalnih raziskovalnih projektov v okviru iniciative »ERA-NET CORE ORGANIC 2«. CORE ORGANIC je akronim za koordinacijo evropskega nadnacionalnega raziskovanja na področju ekološkega kmetijstva in prehranskih sistemov, ustanovljeno s ciljem izboljšati sodelovanje med nacionalnimi raziskovalnimi dejavnostmi na področju ekološkega kmetijstva.

CORE ORGANIC 2 se je iz 11 evropskih partnerskih držav, ki so sodelovale v CORE ORGANIC 1, doslej razširil na 22 partnerskih držav. Posebna cilja mreže CORE ORGANIC 2 sta izboljšati izmenjavo informacij in strokovnega znanja ter usklajevati obstoječe raziskave. Ozadje teh ciljev je, da so za javna evropska raziskovalna in razvojna prizadevanja na področju ekološko pridelane hrane in kmetovanja značilne majhne raziskovalne skupnosti, ki so pogosto razpršene in porazdeljene tako geografsko, kot tudi institucionalno. To ustvarja potrebo po zbiranju razpršenega strokovnega znanja in izkušenj v kritično maso za ohranjanje in izboljšanje konkurenčne kakovosti in relevantnosti raziskovanja.

Glede na nacionalno zakonodajo na področju raziskav se Slovenija vključuje v nadnacionalni razpis na podlagi nacionalnega javnega razpisa po mehanizmu »virtual common pot«. To pomeni, da vsak partner - financer, zagotavlja finančna sredstva samo za tiste raziskovalne skupine svoje države, ki so vključene v nadnacionalne konzorcije izbranih projektov.

Na podlagi ocen znanstvene relevance in prioritet posameznih partnerjev – financerjev, je usmerjevalni odbor za razpis pripravil listo predlogov projektov za vključitev v izvajanje in

financiranje. Na podlagi evalvacije predlogov je bilo v izvajanje in financiranje uvrščenih 13 projektov, od katerih v 3 projektih sodelujejo nacionalne raziskovalne skupine in za katere je po nacionalnem razpisu izkazan interes za podporo. Za celotno izvajanje projektov, s trajanjem 36 mesecev, je Slovenija prevzela obveznosti v višini 150.000 EUR, od tega 17.000 EUR v letu 2011.

V okviru druge evropske iniciative ERA-NET EUPHRESKO je bilo v letu 2010 zaključenih vseh pet pilotnih projektov, ki so v izvajanje vstopili v letu 2008. V letu 2011 so potekale priprave za izvajanje ERA NET EUPHRESKO II. V letu 2011 se je oblikovala lista prioriternih tem, ki se izvajajo po »nekonkurenčnem mehanizmu«. Slovenija je vstopila v izvajanje dveh projektov, enega s področja pospiviroidov (DEP 2) in enega s področja zlate trsne rumenice (GRAFDEPI). Sredstva sodelujoče institucije zagotavljajo iz virov sredstev v okviru strokovnih nalog Fitosanitarne uprave RS.

Podroben pregled raziskovalnih projektov, sofinanciranih s strani MKO, je podan v prilogi 67.

7.4.2 Kmetijsko izobraževanje

Skrb in odgovornost za načrtovanje in izvajanje izobraževanja v državi je v pristojnosti Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, področje usposabljanja odraslih pa v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO) v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in ostalimi socialnimi partnerji nastopa kot enakopraven partner pri vseh tistih vprašanjih, ki so vezana na izobraževanje s področja kmetijstva, gozdarstva in živilstva.

Uspešno prilagajanje kmetijstva je v veliki meri odvisno od tega, kako naše kmetijstvo pokaže, uveljavi in izkoristi svoje posebnosti in prednosti ter presega svoje pomanjkljivosti. To lahko uspe le z visoko in kakovostno usposobljenimi strokovnimi službami in izobraženimi kmetovalci. Za doseg ciljev MKO sodeluje pri oblikovanju poklicnega in strokovnega izobraževanja, saj ima kot socialni partner v Področnem odboru za poklicne standarde kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, prehrano in veterino pri Centru za poklicno izobraževanje svojega predstavnika.

MKO del sredstev namenja tudi sofinanciranju opremljanja šolskih posestev in učnih delavnic šol za izvajanje praktičnega pouka, pri katerem se učenci usposabljaajo za delo in uspešen ter kakovosten prenos znanja v prakso. Tako je ministrstvo v letu 2011 podprlo nakup nove opreme in usposobitev zgradb biotehniških, kmetijskih, vrtnarskih, gozdarskih, živilskih in veterinarskih šol in fakultet.

V letu 2011 je v Sloveniji delovalo 15 izobraževalnih ustanov s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine, na katere je bilo skupaj vpisanih 3.713 dijakov in 3.764 študentov. Največ dijakov je bilo vpisanih na Biotehniški izobraževalni center Ljubljana (21%), Biotehniški center Naklo (15%) ter Biotehniško šolo Maribor in Center biotehnike in turizma Grm Novo mesto (po 10%), medtem ko je po številu študentov na prvem mestu Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani (29%), sledijo pa Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (13%) ter Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani (12%).

V letu 2011 je bilo število dijakov 5,4% manjše kot v letu 2010 in to predvsem na račun nekaj manjšega vpisa na izobraževalnih programih s področja kmetijstva, živilstva in hortikulture. Močno se je ponovno povečalo število dijakov na programih naravovarstva, nekaj večji pa je bil tudi vpis na programe veterine in gozdarstva. Število študentov se je glede na leto prej povečalo za 7,1%, pri čemer je bil v letu 2011 na novo omogočen tudi vpis na izobraževalne programe s področja naravovarstva.

Največ dijakov je bilo tudi v letu 2011 vpisanih na izobraževalne programe s področja kmetijstva in živilstva, ki predstavljajo največje deleže tudi pri višje in visokošolskem izobraževanju.

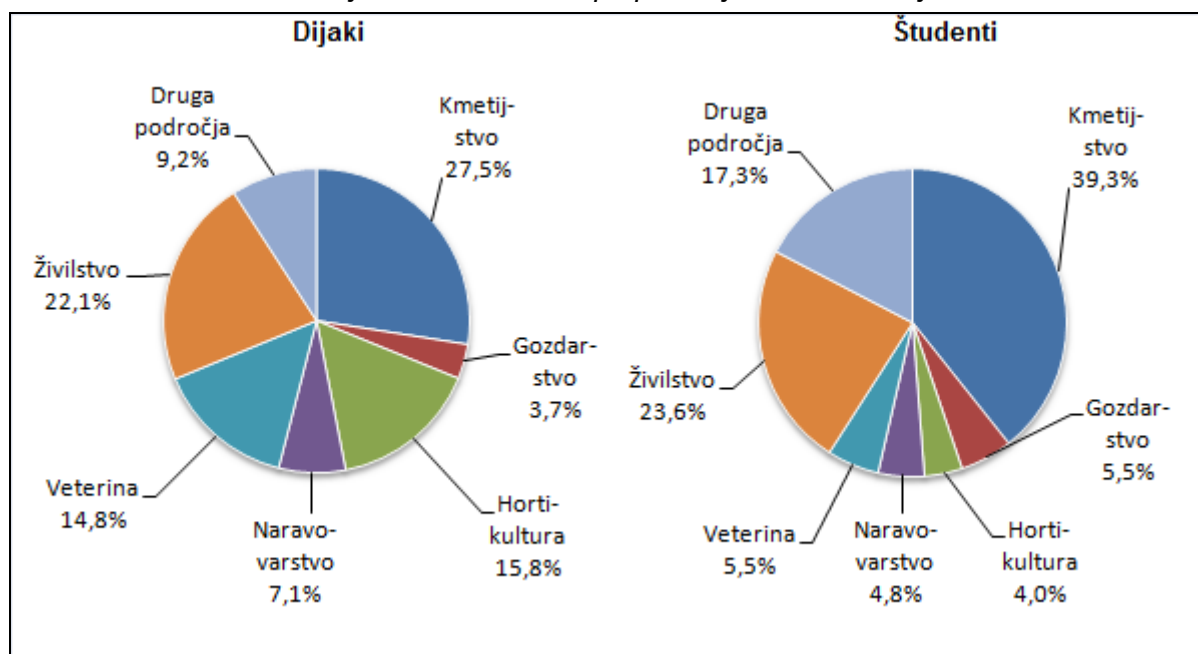
Preglednica 75: Število dijakov in študentov po izobraževalnih ustanovah s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine; 2009-2011

	Število dijakov			Število študentov		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Biotehniški center Naklo	481	468	575	145	154	163
Biotehniški izobraževalni center Ljubljana	643	759	774	298	304	441
Biotehniška šola Maribor	336	359	380	-	-	-
Biotehniška šola Rakičan	152	141	128	-	-	-
Grm Novo mesto, Center biotehnike in turizma	658	630	365	163	159	305
Izobraževalni center Piramida Maribor	365	320	210	223	266	189
Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna	278	299	309	-	-	-
Šolski center Ptuj, Biotehniška šola	200	198	233	93	85	69
Šolski center Šentjur	310	308	312	286	318	271
Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje	158	141	121	196	190	150
Tehniški šolski center Nova Gorica, Biotehniška šola	301	303	306	120	123	102
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta	-	-	-	870	843	1.088
Univerza v Ljubljani, Veterinarska fakulteta	-	-	-	457	452	445
Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede	-	-	-	497	559	497
Univerza v Novi Gorici, Visoka šola za vinogradništvo in vinarstvo	-	-	-	72	63	44
Skupaj	3.882	3.926	3.713	3.420	3.516	3.764

Preglednica 76: Število dijakov in študentov po področjih izobraževanja; 2009-2011

	Število dijakov			Indeks 2011/10	Število študentov			Indeks 2011/10
	2009	2010	2011		2009	2010	2011	
Kmetijstvo	1.070	1.066	1.020	95,7	1.421	1.480	1.479	99,9
Gozdarstvo	132	134	137	102,2	184	175	207	118,3
Hortikultura	809	668	586	87,7	196	190	150	78,9
Naravovarstvo	23	99	263	265,7	-	-	182	-
Veterina	430	507	548	108,1	457	452	206	45,6
Živilstvo	830	861	819	95,1	993	1.007	887	88,1
Druga področja	588	591	340	57,5	169	212	653	308,0
Skupaj	3.882	3.926	3.713	94,6	3.420	3.516	3.764	107,1

Slika 30: Delež dijakov in študentov po področjih izobraževanja v letu 2011

7.5 Drugi projekti

7.5.1 Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN

Vzorec poročevalskih kmetijskih gospodarstev, vključenih v mrežo FADN

Mreža računovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev (Farm Accountancy Data Network ali FADN) je harmoniziran sistem poenostavljenega kmetijskega knjigovodstva, ki temelji na spoštovanju enakih računovodskih načel v vseh državah članicah EU. Izvaja se na vzorcu kmetijskih gospodarstev. Namenjen je spremljanju absolutnih in relativnih sprememb dohodkov na ravni kmetijskega gospodarstva za potrebe agrarno ekonomskih analiz ter za podporo agrarno političnim odločitvam. V Sloveniji začetki FADN knjigovodstva segajo v leto 1994, od leta 2004 pa je FADN knjigovodstvo določeno s predpisi na ravni EU.

Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem vzorcu FADN se v Sloveniji v zadnjih letih stalno povečuje. V letu 2010 se je vzorec glede na leto 2009 povečal za okoli 12%, glede na leto 2007 pa za okoli 27%. Po velikosti je dejanski vzorec FADN v letu 2010 prvič presegel načrtovanega (za 5%).

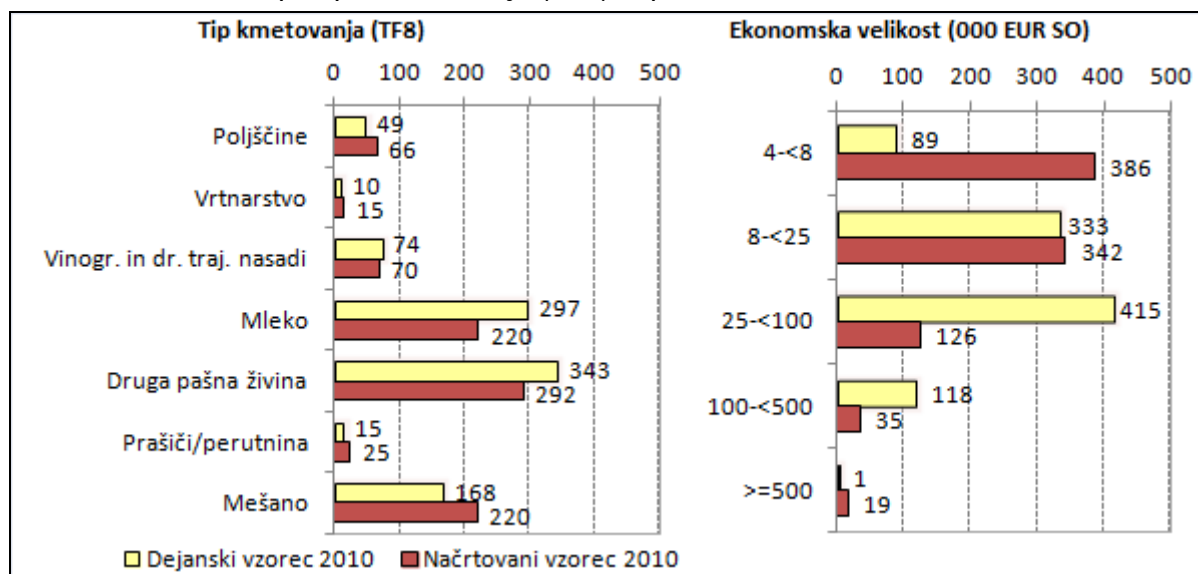
Preglednica 77: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v vzorčnem okviru za nabor ter v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN; 2007-2010

	2007	2008	2009	2010
Vzorčni okvir za nabor	44.194	44.194	42.966	41.323
Načrtovani vzorec	900	904	911	908
Dejanski vzorec	755	826	856	956

Vir: MKO (načrti vzorčenja 2007-2010), FADN RICA (individualni začasni podatki 2007-2010 na podlagi SO), preračuni KIS

Kljub povečanju vzorca pa težave, povezane z zagotavljanjem reprezentativnosti, ostajajo. Da bi bil vzorec poročevalskih kmetij reprezentativen, bi bilo potrebno zmanjšati število kmetijskih gospodarstev v tipu mleko in pašna živina, na račun tega pa povečati zlasti število gospodarstev v tipih prašiči/perutnina, vrtnarstvo in mešano. Ob tem bi bilo potrebno izrazito povečati število poročevalskih gospodarstev v po ekonomski velikosti najmanjših razredih (od 4.000 EUR do <8.000 EUR SO), kakor tudi v največjem razredu (500.000 EUR in več) ter zmanjšati število gospodarstev v srednjih zgornjih razredih ekonomske velikosti (od 25.000 do <500.000 EUR SO).

Slika 31: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem in načrtovanem vzorcu FADN po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti; 2010

Vir: MKO (načrt vzorčenja 2010), FADN RICA (individualni začasni podatki 2010 na podlagi SO), preračuni KIS

Okvir 7: FADN (Farm Accountancy Data Network)

V okviru FADN se zbirajo računovodski podatki za vzorec kmetijskih gospodarstev po enotni predpisani metodologiji v vseh državah članicah EU. V vzorec so lahko vključena le gospodarstva, ki presežejo določen prag ekonomske velikosti. Razred ekonomske velikosti, ki je prag zajetja kmetijskih gospodarstev v vzorčni okvir za nabor poročevalskih kmetij, določi vsaka država sama. Gospodarstva v vzorcu morajo biti izbrana na način, ki zagotavlja reprezentativnost tako po kriteriju tipa kmetovanja, kot razreda ekonomske velikosti, osnova za vzorčenje pa so statistični podatki strukturnih raziskovanj kmetijstva.

Za merjenje ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev se je za obračunska leta do vključno leta 2009 uporabljala evropska enota ekonomske velikosti (ESU - European Size Unit), ki ustreza 1.200 EUR standardiziranega pokritja (SGM – Standard Gross Margin). SGM predstavlja razliko med povprečno vrednostjo proizvodnje (vključno s subvencijami na proizvod) in povprečnimi specifičnimi spremenljivimi stroški, za izračun pa so se upoštevala triletna povprečja. Od vključno obračunskega leta 2010 dalje je v veljavi nova tipologija FADN, ki ekonomsko velikost kmetijskih gospodarstev opredeljuje na podlagi standardnega prihodka (Standard Output ali SO). SO je standardna vrednost bruto kmetijske proizvodnje po cenah na kmetiji (v EUR), brez DDV, davkov na proizvode in subvencij, izračuna pa se kot petletno povprečje. Dovoljena izjema pri tem je izračun nove tipologije FADN za obračunsko obdobje 2007-2010 na podlagi triletnega povprečja SO 2004. V Sloveniji je za obračunska leta 2004-2009 prag ekonomske velikosti kmetijskega gospodarstva za vključitev v FADN vzorec znašal 2 ESU (2.400 EUR SGM), od leta 2010 pa je ta prag enak 4.000 EUR SO. Rezultati FADN knjigovodstva po novi tipologiji (na podlagi SO) niso neposredno primerljivi z rezultati po stari tipologiji (na podlagi SGM).

Poročevalska enota je kmetijsko gospodarstvo, ki ustreza postavljenim kriterijem in se odloči za vodenje računovodstva. Obračunsko obdobje računovodstva je koledarsko leto. Na začetku koledarskega leta kmetje skupaj s kmetijskimi svetovalci izpolnijo popisne liste o zmogljivostih na kmetijskem gospodarstvu, v mesečnih poročilih pa sporočajo poslovne dogodke, ki jih pristojni na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije sproti vnašajo v podatkovni model. Vnos, obdelavo in arhiviranje knjigovodskih podatkov financira EU, nadomestila poročevalskim kmetijam za vodenje računovodstva pa se financirajo z nacionalnimi sredstvi.

FADN metodologija predpisuje izračunavanje več kot 150 standardnih rezultatov, ki so izračunani kot tehtana povprečja, pri čemer vsakemu poročevalskemu kmetijskemu gospodarstvu pripada ustrežna utež glede na število gospodarstev v določeni skupini (stratumu). Vsota uteži vseh kmetijskih gospodarstev v vzorcu predstavlja skupno število gospodarstev v naboru poročevalskih kmetijskih gospodarstev.

Osnovni pojmi

Tip kmetovanja je definiran na podlagi deleža, ki ga posamezna kmetijska aktivnost prispeva k skupni vrednosti ekonomskega merila (SGM ali SO) na kmetijskem gospodarstvu. V prikazih standardnih rezultatov so poročevalska kmetijska gospodarstva razporejena v osem razredov splošnih tipov kmetovanja (TF8).

Vložek dela zajema plačano in neplačano delo, izraženo v ekvivalentu polnovredne delovne moči (PDM), ki predstavlja letno delovno obveznost enega polno zaposlenega delavca (1.800 ur/leto). Vložek neplačanega dela se nanaša na delo družinskih članov (PDMd).

Vrednost proizvodnje vključuje vrednost prodaje, vrednost doma pridelane krme in semen, vrednost porabe v gospodinjstvu in vrednost daril v naravi ter spremembe vrednosti živine in zalog rastlinskih pridelkov.

Vmesna poraba vključuje vse skupne splošne in posebne stroške, povezane z opravljanjem kmetijske dejavnosti v obračunskem letu, vključno s stroški doma pridelanih in porabljenih pridelkov za reprodukcijo na kmetijskem gospodarstvu. Ne vključuje pa finančnih obveznosti (plačane obresti, najemnine), stroškov dela in amortizacije.

Bilanca tekočih subvencij in davkov zajema subvencije in davke, ki izhajajo iz tekoče proizvodnje v obračunskem letu (seštevek v obračunskem letu odobrenih kmetijskih subvencij in bilance DDV na tekoče poslovanje, zmanjšan za kmetijske davke).

Bruto dodana vrednost kmetije je vrednost proizvodnje, zmanjšana za vmesno porabo ter povečana (zmanjšana) za bilanco tekočih subvencij in davkov.

Amortizacija predstavlja letno nadomestilo za uporabo stalnega kapitala (zgradbe, stroji in oprema ipd.).

Neto dodana vrednost kmetije (NDV) se izračuna kot bruto dodana vrednost, zmanjšana za amortizacijo. Predstavlja nadomestilo za stalne proizvodne dejavnike ne glede na izvor (delo, zemlja, kapital: domače in najeto) ter za podjetniška tveganja.

Stroški z zunanjimi dejavniki predstavljajo nadomestila za vložke (delo, zemlja in kapital), ki niso v lasti imetnika kmetijskega gospodarstva ter zajemajo stroške plač, najemnin in plačanih obresti.

Bilanca subvencij in davkov na investicije zajema subvencije in davke, ki ne izhajajo iz tekoče proizvodne dejavnosti v obračunskem letu. Izračuna se kot seštevek subvencij za investicije in premij za opustitev mlečne proizvodnje, zmanjšan za DDV, plačan za investicije.

Dohodek kmečke družine je neto dodana vrednost kmetije, zmanjšana za stroške z zunanjimi dejavniki ter povečana (zmanjšana) za bilanco subvencij in davkov na investicije. Ta kazalec predstavlja povračilo za stalne proizvodne dejavnike v lasti kmetijskega gospodarstva (delo, zemlja, kapital) in nadomestilo za podjetniška tveganja.

Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost po tipih kmetovanja

V letu 2010 so po podatkih FADN kmetijska gospodarstva v povprečju uporabljala 11 ha kmetijskih zemljišč (KZU), kar je 3% več kot leta 2009 in skoraj dvakrat več kot znaša nacionalno povprečje po podatkih Popisa kmetijstva 2010 (6,4 ha KZU). Glede na leto 2009 se je obseg KZU na kmetijsko gospodarstvo najizrazitejše povečal pri tipih drugi trajni nasadi (za 19%) in prašiči/perutnina (za 28%), najizrazitejše pa zmanjšal pri proizvodnih tipih poljščine (za 18%) in vrtnarstvo (za 21%). Po obsegu KZU so največja kmetijska gospodarstva v tipu prašiči/perutnina, najmanjša pa v tipih vinogradništvo in drugi trajni nasadi.

Povprečno število GVŽ na kmetijsko gospodarstvo se je v letu 2010 glede na predhodno leto povečalo za 2% in doseglo okoli 13 GVŽ. Tudi ta rezultat občutno presega nacionalno povprečje po Popisu kmetijstva 2010 (5,6 GVŽ; upoštevana vsa kmetijska gospodarstva). V primerjavi z letom 2009 se je število GVŽ najizrazitejše povečalo pri tipih vrtnarstvo (za 124%) in prašiči/perutnina (za 51%), najizrazitejše pa zmanjšalo pri tipih drugi trajni nasadi (za 60%) in vinogradništvo (za 39%). Največ GVŽ so tudi v letu 2010 imela kmetijska gospodarstva v tipu prašiči/perutnina (zrnajeda živina) ter gospodarstva s prirejo mleka.

Preglednica 78: Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost gospodarstev v vzorcu FADN po tipih kmetovanja (TF8); 2007-2010

	Skupaj KZU (ha)				Skupaj število GVŽ				Skupaj vložek dela (PDM)				Ekonomska velikost (000 EUR SO)			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Poljščine	13,0	14,2	16,4	13,4	2,6	1,6	1,6	1,4	1,1	1,1	1,2	1,1	15,6	14,6	16,0	14,2
Vrtnarstvo	6,2	8,7	14,5	11,5	0,8	0,4	1,5	3,3	3,2	6,8	5,0	4,7	94,8	104,3	112,9	78,0
Vinogradništvo	5,3	5,1	5,0	5,0	0,4	0,7	0,6	0,4	1,7	2,2	2,2	3,1	12,8	12,1	12,4	12,6
Drugi trajni nasadi	4,0	4,0	4,0	4,8	0,4	0,3	0,4	0,2	1,5	1,5	1,4	1,5	11,2	12,4	12,7	13,9
Mleko	12,8	12,5	12,7	13,3	18,5	18,5	19,0	20,2	2,0	1,9	1,9	2,2	29,2	29,1	29,4	31,1
Druga pašna živina	11,4	10,8	10,1	10,7	10,7	10,7	10,6	10,5	1,6	1,6	1,6	1,7	12,1	11,7	11,5	11,5
Prašiči/perutnina	18,9	22,6	25,5	32,6	71,1	74,8	77,7	117,3	1,7	1,7	1,8	2,2	63,5	66,2	71,0	104,5
Mešano	9,1	9,4	9,3	9,2	8,7	8,5	8,6	8,4	1,8	1,7	1,6	1,5	13,9	13,8	13,8	13,8
Skupaj	10,8	10,8	10,7	11,0	12,7	12,6	12,6	12,9	1,7	1,7	1,7	1,8	19,4	19,2	18,9	19,5

Vir: FADN RICA (individualni časni podatki 2007-2010 na podlagi SO), preračuni KIS

V letu 2010 se je povprečna poraba dela (plačanega in neplačanega) na kmetijskih gospodarstvih s FADN knjigovodstvom glede na predhodno leto povečala za okoli 9% in znašala 1,8 PDM na kmetijsko gospodarstvo, kar je izrazilo nad slovenskim povprečjem po rezultatih Popisa kmetijstva 2010 (1,0 PDM). Glede na predhodno leto se je povprečna poraba dela najizrazitejše povečala pri proizvodnih tipih vinogradništvo (za okoli 43%) ter mleko in prašiči/perutnina (oba za okoli 17%), najizrazitejše pa zmanjšala pri tipu poljščine (za okoli 9%). V letu 2010 je bila povprečna poraba dela najvišja pri tipih kmetovanja vrtnarstvo (4,7 PDM), vinogradništvo (3,1 PDM) ter mleko in prašiči/perutnina (oba tipa okoli 2,2 PDM), najnižja pa na poljedelskih gospodarstvih (1,1 PDM) in gospodarstvih z drugimi trajnimi nasadi (1,5 PDM).

V letu 2010 so kmetijska gospodarstva, vključena v FADN, v povprečju dosegala ekonomsko velikost okoli 19.500 EUR standardnega prihodka na kmetijsko gospodarstvo, kar pomeni okoli 3% več kot v predhodnem letu. V povprečju so po ekonomski velikosti največja kmetijska gospodarstva v proizvodnih tipih vrtnarstvo in prašiči/perutnina, najmanjša pa v tipih druga pašna živina, vinogradništvo in mešano.

Ključni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva

Rezultati FADN knjigovodstva na podlagi podatkov po novi tipologiji kažejo slabšanje ekonomskega stanja kmetijskih gospodarstev v obdobju 2007-2010. Vrednost proizvodnje je v letih 2007-2010 nihala, v letu 2010 pa se je glede na predhodno leto povečala za okoli 3%. Tudi skupni prihodek (vrednost proizvodnje, skupaj z neto subvencijami) se je v letu 2010

sicer rahlo povečal (za okoli 2%), vendar pa je bila njegova struktura manj ugodna kot v letu 2009 (povečanje deleža vmesne potrošnje od 55% na 59% in deleža amortizacije od 21% na 24%). Neto dodana vrednost kmetije se je v letu 2010 glede na leto prej zmanjšala za četrtno, preračunano na PDM (2.820 EUR/PDM) pa za okoli 22%.

Preglednica 79: Osnovni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva (EUR/gospodarstvo); 2007-2010

	2007	2008	2009	2010
Skupaj vrednost proizvodnje	23.170	25.397	23.445	24.138
Bilanca tekočih subvencij in davkov	5.366	6.506	7.074	6.975
Skupni prihodek	28.536	31.903	30.520	31.113
Skupaj vmesna poraba	15.406	17.725	16.818	18.245
Bruto dodana vrednost kmetije	13.130	14.178	13.702	12.867
Amortizacija	5.404	8.236	6.525	7.502
Neto dodana vrednost kmetije	7.727	5.943	7.176	5.365
Neto dodana vrednost kmetije na PDM (EUR/PDM)	4.300	3.287	3.625	2.820

Vir: FADN RICA (individualni začasni podatki 2007-2010 na podlagi SO), preračuni KIS

Ekonomski rezultati kmetijskih gospodarstev po podatkih FADN knjigovodstva za obdobje 2007-2010 tudi po novi tipologiji pomembno odstopajo od rezultatov, ki jih kažejo ekonomski računi za kmetijstvo (ERK). Spremembe vrednosti neposredno najbolj primerljivih dohodkovnih kazalcev po obeh metodologijah, neto dodane vrednosti kmetije (FADN) in faktorskega dohodka kmetijstva (ERK), so v letih 2009 in 2010 nasprotno smerne, neto dodana vrednost kmetije na PDM pa je (kljub temu, da so v dejanski vzorec FADN zajeta nadpovprečno velika kmetijska gospodarstva) izrazito nižja od faktorskega dohodka na PDM po ERK (v povprečju 2007-2010 za 30%).

Za obračunsko leto 2010 lahko na ravni tipov kmetovanja TF8 (ne pa tudi na ravni vseh podtipov) potrdimo določen napredek glede reprezentativnosti dejanskega vzorca FADN. Kljub temu, da analizirani podatki FADN za obdobje 2007-2010 na podlagi nove tipologije v času priprave poročila še niso dokončni, pa njihova analiza nakazuje, da slabša dosežena reprezentativnost ob morebitni hkratni prisotnosti tehničnih ali metodoloških nedoslednosti na ravni številčno manj zastopanih podskupin vzorca vpliva tudi na rezultate na ravni agregatov.

Ključni korak v smeri izboljšanja kakovosti podatkovne baze FADN je dodatno povečanje reprezentativnosti dejanskega vzorca FADN po najbolj kritičnih načrtovanih podskupinah (podstratumih) vzorca v prihodnjih letih, nadaljnje napore pa bo potrebno vlagati tudi v še podrobnejšo analizo podatkov na vseh ravneh.

7.5.2 Akcijski načrt prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam

Osnovni namen Akcijskega načrta strategije prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam za leti 2010 in 2011 je bil zmanjšanje tveganj in škode v kmetijstvu in gozdarstvu, posledično pa tudi v okolju in zdravju ljudi zaradi sedanjih in prihodnjih škodljivih učinkov podnebnih sprememb (spremenjen padavinski režim, bolj omejeni vodni viri, večja intenzivnost in pogostost ekstremnih vremenskih dogodkov) in sicer na način, ki je stroškovno učinkovit ali upošteva možne koristi. Ukrepi se izvajajo v okviru petih stebrov, pri čemer je v letu 2011 večina projektov in aktivnosti potekala znotraj prvega stebra, ki se nanaša na krepitev zmogljivosti za obvladovanje prilagajanja kmetijstva in gozdarstva.

Izpopolnitev informacijskega sistema in priprava strokovnih podlag za opazovalno-napovedovalno službo in tehnološko napovedovanje varstva rastlin

Okrepitev delovanja obstoječega sistema v javni službi zdravstvenega varstva rastlin na kmetijskem področju

V informacijski sistem je bilo integriranih 141 kartografskih slojev (topološke karte, RPE DOF, DKN (atributni in grafični), razmejitvena območja za posamezne škodljive organizme (trsne rumenice, hrušev ožig, Erwinia, Dryocosmus), kakovostni atributni podatki, od tega 98 metapodatkov agrometeoroloških postaj, 1.349 fenofaz rastlin in rastlinskih škodljivih organizmov, 9 državnih organov in institucij, 21 modelov za napovedovanje suše, bolezni in škodljivcev. Z namenom poenotenega zbiranja meteoroloških podatkov so bili opravljeni terenski pregledi vseh postaj. Preverjena je bila namestitvev postaj in senzorjev, tako da je bila postavitvev 9 novih postaj čim bolj uniformna. Za merilne postaje je bila dopolnjena baza metapodatkov in sicer z administrativnimi informacijami o vsaki postaji (proizvajalec, model, serijska številka), s podatki o lokaciji (koordinate, naklon, višina nad morsko gladino), tipu vegetacije, z opisi lokalne topografije, s fotografijami postaje, s podatki o skrbniku oz. lastniku postaje, o postavitvi postaje, ipd. Zbrane so bile tudi informacije o merilni opremi, ki med drugim vključujejo podatke o posameznih senzorjih, ki so nameščeni na postaji (tip, proizvajalec, model, princip delovanja, namestitvev) in njegovi izpostavljenosti (lokacija, zaščita, višina nad zemljo ali globina tal), podatke o nameščanju senzorja in vzdrževanju. Podatki so bili vneseni v vmesnik za vodenje agrometeoroloških postaj v FURS APL, agrometeorološke postaje in lokacije postaj. Izvedenih je bilo 98 popisov agrometeoroloških postaj. Izdelanih je bilo 628 napovedi oz. obvestil o pojavu škodljivih organizmov in napovedi ukrepov. Pripravljeno je bilo 41 modelov in poročil.

Vzpostavitev sistema zbiranja in obdelave podatkov preverjanja rodovitnosti tal (KRT)

Izdelana je bila podlaga za sistem zbiranja in obdelave podatkov preverjanja rodovitnosti tal (KRT), ki predstavlja osnovo za ureditev področja analitike tal za potrebe kontrole rodovitnosti tal v Sloveniji.

Vzpostavitev opazovanja za prepoznavo vročinskega stresa pri rejnih živalih

Vzpostavljen je bil sistem opazovanja za prepoznavo vročinskega stresa pri rejnih živalih, ki temelji na zbiranju podatkov o temperaturi in vlagi v hlevih v podporo izdelavi strokovnih priporočil in razvoju sistema alarmiranja. Razvit in nameščen je bil namenski sistem merilcev in prenos podatkov v centralno podatkovno zbirko. Zbrani so bili podatki o dimenzijah in načinih prezračevanja hlevov, analizah krme in krmnih obrokov. Izdelane so bile enačbe za napovedovanje razmer v hlevih na podlagi podatkov o zunanji temperaturi in vlažnosti zraka na najbližjih meteoroloških postajah in ob upoštevanju vrste hlevov in gostote naselitve živali v hlevih. 106 kmetij je bilo vključenih v opazovanje, za 4.453 kmetij pa je bilo vzpostavljeno spletno alarmiranje o tveganju za vročinski stres.

Oblikovanje meril za izbiro pilotnih območij za uporabo ekoremediacij (ERM)

Pridobljena so bila merila za izbiro pilotnih območij za uporabo ekoremediacij (ERM), ki predstavljajo naravne procese, ki lahko preventivno in kurativno sanirajo okolje. ERM imajo tri temeljne funkcije in sicer samočistilno, sposobnost zadrževanja vode in ustvarjanje biotske raznolikosti (in biomase). Pripravljen je bil pregled primernosti občin za uporabo ERM ter izdelana mreža območij (občin) po Sloveniji, primernih za uvedbo ERM pri uravnavanju podnebnih sprememb. Glede na dobljene podatke je za uvedbo ERM takoj primernih 18 občin, ki geografsko ležijo na zunanjem robu panonske Slovenije in imajo že sedaj težave s pomanjkanjem vode, poplavami, plazovi in erozijo ter so že pred časom začele z aktivnostmi za izboljšanje stanja okolja. Po posameznih občinah je možno načrtovati in vzpostaviti naravne in grajene ERM. Izmed naravnih so najbolj uporabne naravne mejice, obrežni pasovi in pregrade, naravna močvirja, gozdni ekosistemi in naravni vodotoki in obrežja.

Dopolnitev in vsebinska razširitev obstoječega sistema v javni gozdarski službi Izpopolnitev sistema prognostično-diagnostične službe za gozdove

Dopolnjen in vsebinsko razširjen je bil obstoječ sistem v javni gozdarski službi ter izpopolnjen sistem prognostično-diagnostične službe za gozdove. Dopolnjene so bile tehniške možnosti laboratorija za varstvo gozdov ter izdelane slike z elektronskim mikroskopom. Pripravljeni so bili biologija, ekologija in predlogi ukrepov v primeru namnožitve zapredkaric, monitoring žagovinarjev, razširjenosti rjavenja borovih iglic v Sloveniji in značilnosti rdeče pegavosti borovih iglic. Kupljena je bila tudi programska oprema Microsoft SQL Server in dva strežnika za opravljanje storitev ArcGIS Server in Database Server. S tem je bil nadgrajen sistem elektronskega varstva gozdov (EVG). Za potrebe vzpostavitve novih podatkovnih zbirk in modeliranja zdravja gozdov (izvajanje prognoze) je bil opravljen nakup delovne postaje z NVIDIA Tesla kartico. Ta omogoča hiter izračun kompleksnih modelov za prognozo pojava in razvoja škodljivih dejavnikov za gozd.

Vzpostavitev spremljanja populacijske dinamike vektorjev iz družine Culicidae (komarjev)

Vzpostavljeno je bilo spremljanje populacijske dinamike vektorjev iz družine Culicidae (komarjev), ki je zagotovilo ustrezne podatke o razširjenosti komarjev, ki so prenašalci bolezni ljudi in živali. Poznavanje dinamike razvoja populacije komarjev predstavlja temelj za upravljanje s tveganji in načrtovanje programov učinkovitega zatiranja zunanjih zajedavcev (vektorjev). Vzpostavljena je bila pilotska mreža pasti za lovljenje komarjev.

Raziskave tal in krme ob nepredvidljivih dogodkih v kmetijstvu

Raziskave tal in krme ob nepredvidljivih dogodkih (poplavih) v kmetijstvu so se izvajale v letih 2010 in 2011 na širšem območju Slovenije. S podatki analiziranih vzorcev je bila pridobljena slika o morebitnih posledicah poplav na higieno krme. Pripravljena so bila tudi tehnološka navodila za ravnanje s pridelki po poplavih.

Dodatna podpora izvajanju strokovnih nalog v proizvodnji kmetijskih rastlin

V sklopu dodatne podpore izvajanja strokovnih nalog v proizvodnji kmetijskih rastlin so bila opravljena dela iz naslova prilagajanja sort in tehnologije pridelave na spremenjene podnebne razmere.

Sofinanciranje projekta ALP WATER SCARCE

Izveden je bil projekt »Strategija upravljanja z vodami kot ukrep proti pomanjkanju vode v Alpah« (akronim Alp Water Scarce), rezultat katerega je bil oblikovanje združenja uporabnikov na ravni vsealpskega, nacionalnega in lokalnega prostora za doseganje večjega javnega sodelovanja pri uvajanju načel trajnostne rabe. Razvit je bil sistem zgodnjega opozarjanja za pomanjkanje vode na Dravskem in Ptujskem polju na podlagi spremljanja vlage v tleh in fenofaz izbranih kmetijskih kultur.

Vzdrževanje melioracijskih sistemov

Opravljena so bila vzdrževalna dela na melioracijskih sistemih, s čimer se je zagotovila kakovost in nemoteno delovanje le-teh.

8 Stanje na fitosanitarnem področju ter varnost in kakovost hrane in krme

8.1 Zdravstveno varstvo rastlin, fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila

Zdravstveno varstvo rastlin

V Sloveniji je osrednji odgovorni organ za zdravstveno varstvo rastlin Fitosanitarna uprava RS – Sektor za zdravstveno varstvo rastlin, ki zagotavlja izvajanje stalnega in posebnega nadzora škodljivih organizmov in skrbi za koordinacijo in izmenjavo informacij med organi in izvajalci javnih služb ter za poročanje Evropski komisiji.

Težišče dejavnosti je bilo v letu 2011 usmerjeno v obvladovanje pojava karantenskih in drugih nadzorovanih škodljivih organizmov, zlasti v pripravljanje ukrepov v zvezi s preprečevanjem njihovega vnosa in širjenja, v organiziranje izvedbe terenskih pregledov, vzorčenja in laboratorijskega testiranja, v izplačevanje odškodnin zaradi izvedbe fitosanitarnih ukrepov, seznanjanje javnosti s sprejetimi ukrepi in poročanje Evropski komisiji. V letu 2011 je bilo zagotovljeno delovanje sistema fitosanitarnega nadzora, ki komaj še omogoča ustrezno varovanje rastlin v Sloveniji, saj se je v zadnjih letih zaradi globalizacije, povečane mednarodne izmenjave blaga in negativnih učinkov podnebnih sprememb, ki omogočajo naselitev novih organizmov, povečal tudi vnos tujerodnih škodljivih organizmov, za katere je bilo potrebno pripraviti strokovne in pravne podlage za ukrepanje ter zagotoviti finančna sredstva.

Sprejetih in izvedenih je bilo 22 programov posebnih nadzorov škodljivih organizmov, na podlagi rezultatov katerih se je potrdila odsotnost ali prisotnost oziroma določil status škodljivih organizmov v Sloveniji ter izvedli ukrepi za njihovo zatiranje in preprečevanje širjenja. Z izvajanjem posebnih nadzorov se je posledično preprečevala večja gospodarska škoda v kmetijstvu in gozdarstvu ter zagotavljala obveznost nadzora v skladu z evropsko zakonodajo ter mednarodna obveznost poročanja o statusu škodljivih organizmov v državi.

Preglednica 80: Število izvedenih posebnih nadzorov škodljivih organizmov; 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Posebni nadzori - EU	10	12	13	17	17
Posebni nadzori - Slovenija	4	4	4	5	5
Skupaj	14	16	17	22	22

Na podlagi rezultatov posebnih nadzorov v letu 2011 je bilo ugotovljeno, da je Slovenija še vedno prosta nekaterih izjemno nevarnih škodljivih organizmov, kot so borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus*), kitajski in azijski kozliček (*Anoplophora chinensis* in *A. glabripennis*), krompirjeva obročkasta gniloba (*Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus*), virus Pepino Mosaic in borov smolasti rak (*Gibberella circinata*), medtem ko sta bili pri krompirjevi beli ogorčici (*Globodera pallida*) in krompirjevi rjavi gnilobi (*Ralstonia solanacearum*) odkriti izolirani najdbi v pridelavi krompirja, proti katerim so bili uvedeni ukrepi izkoreninjenja. Fitoftorna sušica vejic (*Phytophthora ramorum* in *P. kernoviae*) ter viroid vretenatosti krompirjevih gomoljev (Potato spindle tuber viroid) sta bila odkrila le v vrtnih centrih v prestreženih pošiljkah okrasnih rastlin iz drugih držav članic EU. Tudi palmov rilčkar (*Rhynchophorus ferrugineus*), ki se je na Primorskem pojavil v letu 2009, v letih 2010 in 2011 ni bil več odkrit, plodova monilija (*Monilinia fructicola*), katere prvi pojav je bil zabeležen leta 2009, pa se je v letih 2010 in 2011 pojavljala v zelo omejenem obsegu.

Po drugi strani so rezultati posebnega nadzora opozorili na povečan pojav oziroma širjenje kostanjeve šiškariče (*Dryocosmus kuriphilus*), hmeljeve uvelosti (*Verticillium albo-atrum* in *V. dahliae*), ter zlate trsne rumenice (fitoplazma Grapevine flavescence dorée) in njenega prenašalca ameriškega škržatka (*Scaphoideus titanus*), proti katerim so se ukrepi nadzora in

zatiranja posledično okrepili. Zaradi vse bolj množičnih izbruhov zlate trsne rumenice v vseh treh vinorodnih deželah je bila maja 2011 sprejeta vladna Uredba o izvedbi ukrepov za preprečevanje širjenja zlate trsne rumenice in zatiranju ameriškega škrtatka *Scaphoideus titanus* (Uradni list RS, 40/11). Z uredbo so se zagotovila dodatna finančna sredstva za izvedbo dvoletnega programa, ki obsega nabavo rumenih lepljivih plošč za ulov škrtatka, izdelavo informativnega gradiva in spletne aplikacije za prijavo suma in pregled razmejitev okužb, povečan obseg terenskih pregledov in uradnih vzorcev, poskuse zatiranja in bionomije ameriškega škrtatka ter spremljanje zatiranja in opozarjanje na varnostne ukrepe pri zatiranju. Rezultati v okviru uredbe opravljenega fitosanitarnega nadzora kažejo na to, da kljub široki kampanji obveščanja in navzočnosti službe na terenu, vinogradniki še ne pristopajo v dovolj veliki meri k preventivnemu zatiranju ameriškega škrtatka tam, kjer je to potrebno. Posebej izstopa Primorska, kjer v kar 43% pregledanih vinogradih ni bilo opravljeno zatiranje ameriškega škrtatka. Zato tam fitosanitarne službe načrtujejo ponovno kampanjo obveščanja in osveščanja o pomenu preventivnega zatiranja prenašalca zlate trsne rumenice v letu 2012.

Nadzor je potrdil, da so določeni škodljivi organizmi, kot so koruzni hrošč (*Diabrotica virgifera virgifera*), hrušev ožig (*Erwinia amylovora*), rumena krompirjeva ogorčica (*Globodera rostochiensis*) in šarka (Plum pox potyvirus), v Sloveniji že precej razširjeni, vendar do večjih izbruhov v letu 2011 ni prišlo zaradi že uvedenih učinkovitih ukrepov nadzora in zatiranja. Težave v pridelavi koščičarjev delata zlasti šarka in fitoplazemska leptonekroza. Tudi nadzor nad paradižnikovim moljem (*Tuta absoluta*) je potrdil precejšnjo razširjenost škodljivca, ki pa še ne dela večje gospodarske škode. Leta 2010 je bila na več lokacijah prvič ugotovljena plodova vinska mušica (*Drosophila suzukii*), ki je bila v Slovenijo verjetno vnesena z napadenim sadjem in je potencialno hud škodljivec predvsem pri koščičastem sadju in pri jagodičevju. Za ugotovitev njene razširjenosti in velikosti populacije se v letu 2012 namerava uvesti posebni nadzor. Ta se je v letu 2011 uvedel tudi za viroidno zakrnelost hmelja, ki se je kot nova bolezen v hmeljiščih začela pojavljati že leta 2007, v letu 2011 pa je njena vse večja razširjenost zahtevala uvedbo ukrepov.

Skladno s pojavom novih in širjenjem obstoječih škodljivih organizmov je v letu 2011 potekalo tudi izdajanje odločb o novih žariščih karantenskih škodljivih organizmov, vključno z določitvijo mej okuženih območij ter ukrepov za preprečevanje njihovega širjenja in zatiranje (hrušev ožig, zlata trsna rumenica, paradižnikov molj, krompirjeva rjava gniloba, krompirjeva bela ogorčica, viroidna zakrnelost hmelja in kostanjeva šiškarica). Zaradi povečanega pojava določenih škodljivih organizmov v letu 2011 je bilo pridelovalcem izplačalo 300 tisoč EUR iz naslova odškodnin, kar je dvakrat toliko kot v letu 2010 oziroma desetkrat več kot v prejšnjih letih. Največ odškodnin je bilo za odrejeno uničene rastline izplačano hmeljarjem zaradi hmeljeve uvelosti in viroidne zakrnelosti hmelja ter vinogradnikom zaradi trsnih rumenic.

Poleg sistematičnega nadzora karantenskih škodljivih organizmov je tudi v letu 2011 potekalo redno spremljanje in napovedovanje nevarnosti pojava gospodarskih škodljivih organizmov pri varstvu vinske trte, sadnega drevja, vrtnin, hmelja, žita, krompirja in drugih poljščin. Na podlagi podatkov o vremenskih razmerah, razvoju rastlin in boleznih ter na podlagi izkušenj in drugih podatkov so izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin tekom celega leta objavljali napovedi o nevarnosti pojava in širjenja škodljivih organizmov ter nasvete o načinu varstva pred njimi. Poleg klasičnega načina obveščanja preko tiska in avtomatskih telefonskih odzivnikov je potekalo tudi elektronsko obveščanje s pomočjo informacijskega prognostičnega sistema, dostopnega v okviru FITO-INFO spletne strani.

Večje težišče dela je v letu 2011 predstavljalo izvajanje akcijskega načrta prilagajanja podnebnim spremembam, v okviru katerega se je izvedla investicija v okrepitev agrometeorološkega sistema (strojna in programska oprema, vključno z modulom za spremljanje fenologije rastlin in škodljivih organizmov, vzpostavitev spletne strani za prikaz podatkov o merjenih po posameznih postajah in razvoj internega modula za zagotavljanje kakovosti podatkov ter povezava s postajami ARSO).

Nadaljevalo se je tudi z vodenjem t.i. FITO registra (register pridelovalcev, predelovalcev, distributerjev in uvoznikov določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov) ter centralnim vnosom letne prijave pridelave. Z vodenjem ažurnega registra se zagotavlja celovit nadzor nad pridelavo, distribucijo in uvozom rastlin ter preko sistema rastlinskih potnih listov omogoča zdravstveno neoporečnost sadilnega in semenskega materiala rastlin ter njihovo sledenje na notranjem trgu.

Fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila

Upravne, strokovne in razvojne naloge na področju registracije, prometa ter uporabe fitofarmacevtskih sredstev in mineralnih gnojil v Sloveniji opravlja Sektor za fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila pri FURS, ki tudi strokovno sodeluje pri nadzoru navedenih področij, odgovoren pa je tudi za izpolnjevanje mednarodnih obveznosti na teh področjih.

Na področju fitofarmacevtskih sredstev je FURS odgovoren za presojo vpliva uporabe teh sredstev na zdravje ljudi, živali in okolje, registracijo za dajanje v promet in uporabo fitofarmacevtskih sredstev, tehnične zahteve in nadzor nad napravami za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev ter strokovno usposabljanje uporabnikov iz fitomedicine. Strokovne naloge ocenjevanja fizikalno kemijskih lastnosti z analitskimi metodami, toksikologije, izpostavljenosti izvajalca tretiranja, ostankov pesticidov, ekotoksikologije, usode in obnašanja v okolju ter učinkovitosti fitofarmacevtskih sredstev izvajajo strokovnjaki v pooblaščenih inštitutih. FURS koordinira delo med njimi.

V letu 2011 je stopila v veljavo nova uredba o dajanju fitofarmacevtskih sredstev v promet, na podlagi katere se že začeli izvajati conski postopki ocenjevanja fitofarmacevtskih sredstev. Konec leta 2011 je FURS že prejel 2 vloge za registracijo fitofarmacevtskih sredstev, za katera bo Slovenija poročevalka za srednjo cono. V zvezi z uveljavitvijo novih postopkov poteka veliko novih aktivnosti na področju cone, ki vključuje redne telekonference ter sestanke držav članic, kjer se sprejemajo odločitve o usklajevalnih postopkih in pripravljajo osnutki smernic za ocenjevanje in proceduralne zadeve. Na področju sodelovanja pri ocenjevanju aktivnih snovi za EU program z državami članicami je Slovenija začela predhodni postopek za oceno aktivne snovi *metsulfuron-metil* v postopku podaljšanja vključitve aktivne snovi na seznam odobrenih aktivnih snovi.

V letu 2011 je bilo rešenih 278 zadev v upravnem postopku na področju fitofarmacevtskih sredstev. Izdano je bilo eno pooblastilo izvajalcu za usposabljanje iz fitomedicine. Utečeno je potekalo delo pri vpisu v register in izbrisu iz registra podjetij za promet s fitofarmacevtskimi sredstvi, v katerega je vpisanih okoli 400 prodajalcev na drobno in debelo. V okviru rednih pregledov naprav za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev je bilo v letu 2011 s strani devetih pooblaščenih izvajalcev opravljenih 8.603 pregledov in izdanih znakov o uspešno opravljenem testiranju. Nadaljevalo se je tudi certificiranje naprav za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev, za kar sta pooblaščenici Biotehniška fakulteta in Fakulteta za kmetijstvo Maribor. V letu 2011 je 17 izvajalcev usposabljanje iz fitomedicine za izvajalce ukrepov, prodajalce, odgovorne osebe in predavatelje izvedlo 47 osnovnih tečajev ter 158 obnovitvenih tečajev.

V letu 2011 je bilo ponovno izdano gradivo za usposabljanje prodajalcev fitofarmacevtskih sredstev in izvajalcev varstva rastlin, ki ga prejmejo udeleženci tečajev iz fitomedicine. V tem gradivu je bil velik poudarek dan varni uporabi fitofarmacevtskih sredstev, varovanju okolja in zdravja. Gradivo služi kot osnova za usposabljanje izvajalcev varstva rastlin v sistemu strokovnega usposabljanja in pridobitve znanja iz fitomedicine. Pripravljena je bila tudi zloženska, ki uporabnikom nudi informacije o ponaredkih fitofarmacevtskih sredstev. Publikacije so na voljo tudi na spletni strani Fitosanitarne uprave (www.fu.gov.si).

Veliko pozornosti je bilo namenjene tudi varstvu čebel. V ta namen je ministrstvo v sodelovanju z vsemi deležniki izvedlo številne ukrepe za preprečitev zastrupitev čebel s fitofarmacevtskimi sredstvi, obveščanje javnosti, financiralo pa je tudi strokovne naloge za ugotavljanje vpliva rabe fitofarmacevtskih sredstev na čebele.

Na področju mineralnih gnojil FURS opravlja registracijo mineralnih gnojil in sodeluje v postopku obveščanja in nadzora nad proizvodnjo in prometom gnojil iz amonijevega nitrata z visoko vsebnostjo dušika z namenom preprečevanja morebitne teroristične dejavnosti. V letu 2011 je bilo izdanih 52 dovoljenj za promet z mineralnimi gnojili, ki ne izpolnjujejo pogojev za oznako »gnojilo ES«. S policijskimi in carinskimi organi je potekalo sodelovanje in izmenjava informacij za sledenje gnojil iz amonijevega nitrata v povezavi z eksplozivi.

8.2 Varnost in kakovost živil in krme neživalskega izvora

Proizvodnja varne in kakovostne hrane ter krme je ena od ključnih usmeritev in prednostna naloga politike, ki je v pristojnosti Direktorata za varno hrano pri Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, katere osnovni namen je zagotavljanje varstva potrošnikov, varovanje okolja ter zaščita zdravja ljudi in živali. Politika na področju varnosti in kakovosti hrane je med drugim usmerjena k dobremu sodelovanju s pridelovalci, predelovalci, trgovci, nevladnimi potrošniškimi organizacijami, panožnimi organizacijami/združenji ter drugimi zainteresiranimi subjekti.

V letu 2011 je bil izveden monitoring na področjih radioaktivnosti krme, gensko spremenjenih organizmov (GSO) v kmetijskih rastlinah in pridelkih, spremljalo se je stanje na področju sadnih sokov in nektarjev, vsebnosti nekaterih onesnaževal v živilih ter GSO v živilih in krmi. Izvedena je bila tudi analiza stanja glede uporabe in uživanja aditivov v živilih. Financirana je bila izdelava ocene vpliva različnih dejavnikov na ocenjevanje mesnatosti prašičev in vizualno ocenjevanje mesnatosti govedi.

V letu 2011 je Direktorat za varno hrano koordiniral pripravo in Evropski agenciji za varnost hrane (EFSA) pošiljal skupna poročila o ugotovljenih vsebnostih posameznih onesnaževal v živilih v okviru uradnega nadzora in s tem prispeval k skupni zbirki podatkov iz držav članic EU, na podlagi katerih EFSA po potrebi izdela oceno tveganja za zdravje ljudi v EU glede izpostavljenosti določenim onesnaževalom. Evropska komisija na podlagi teh ocen tveganja pripravlja predloge nadaljnjih postopkov in ukrepov na ravni EU.

V okviru dejavnosti EFSA informacijske točke je bila izvedena raziskava javnega mnenja o tveganjih, povezanih z nanotehnologijo, o varnosti hrane in prepoznavnosti Evropske agencije za varnost hrane v Sloveniji, organizirano pa je bilo tudi strokovno srečanje na temo »Izzivi nanotehnologije na področju živil« z mednarodno udeležbo.

Na področju kakovosti hrane so poleg sodelovanja pri pripravi zakonodaje (tržni standardi, vertikalni predpisi za posamezne vrste živil ipd.) pomembne zlasti aktivnosti, povezane s spodbujanjem razvoja proizvodov iz shem kakovosti oziroma z njihovo zaščito.

Področje shem kakovosti je pomembno tako zaradi varstva potrošnikov in njihove pravice do obveščenosti in izbire, kot tudi povečanja lokalne samooskrbe ter odpiranja novih delovnih mest ter ohranjanja podeželja. Tako se je tudi v letu 2011 kazal interes nosilcev živilske dejavnosti za zaščito kmetijskih pridelkov in živil, za ustanovitev skupin proizvajalcev ter za podelitev zaščitnih znakov.

V zvezi z zaščito proizvodov so bili na ministrstvu vodeni postopki zaščite, ki vključujejo tudi delovanje strokovnih komisij. Vloge za prehodno nacionalno zaščitene proizvode so bile posredovane na Evropsko komisijo za registracijo na ravni EU. Proizvajalcem različnih proizvodov iz shem kakovosti, ki so pridobili tudi certifikat neodvisne kontrolne organizacije, so bili na osnovi njihove vloge podeljeni znaki kakovosti.

Na nacionalni ravni je do sedaj zaščitnih 40 proizvodov, od katerih je 27 tudi certificiranih. Pri Evropski komisiji je registriranih že 11 slovenskih proizvodov.

Preglednica 81: Število in vrsta zaščitene proizvodov iz shem kakovosti

	Skupaj	Od tega certificirani	Registrirani v EU
Zaščitena označba porekla	12	7 - Nanoški sir - Prekmurska šunka - Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre - Kraški med - Piranska sol - Mohant - Kočevski gozdni med	4 - Nanoški sir - Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre - Kočevski gozdni med - Tolminc
Zaščitena geografska označba	15	10 - Kraški pršut - Štajersko prekmursko bučno olje - Prleška tunka - Jajca izpod Kamniških planin - Kraški zašink - Kraška panceta - Ptujski lük - Kranjska klobasa - Slovenski med - Zgornjesavinjski želodec	4 - Prleška tunka - Ptujski lük - Zgornjesavinjski želodec - Šebreljski želodec
Zajamčena tradicionalna posebnost	3	3 - Idrijski žlikrofi - Prekmurska gibanica - Belokranjska pogača	3 - Idrijski žlikrofi - Prekmurska gibanica - Belokranjska pogača
Višja kakovost	10	7 - Kokošja jajca omega plus - Svinjsko meso in izdelki z ugodnim razmerjem med omega 3 in omega 6 maščobnimi kislinami - Domači gorički piščanec - Med Zlati panj - Pivški piščanec in izdelki z Omega 3 - Poltrdi siri Zelene doline - Piščančje meso in izdelki z navedbo »vir selena«	/
Skupaj	40	27	11

Ena od pomembnejših nalog je tudi vodenje, razvoj in nadgradnja evidenc in registrov s področja varne hrane, ki obsega evidenco imetnikov rejnih živali s podatki o imetnikih po vrstah dejavnosti (govedorejci, prašičerejci, rejci drobnice, čebelarji, rejci kopitarjev, ribogojci, trgovci z živalmi), centralne registre živali po vrstah živali, register primarnih proizvajalcev krme in živil rastlinskega porekla ter register živilskih obratov.

V okviru upravljanja z evidencami in registri med stalne naloge med drugim sodi tudi zagotavljanje trajnega dostopa do baz podatkov o identifikaciji in registraciji živali za Veterinarsko upravo RS in druge pooblaščenice veterinarske in živilorejske organizacije ter za Agencijo RS za kmetijske trge in razvoj podeželja za namen izvajanja ukrepov kmetijske politike. Podatki se zagotavljajo tudi drugim institucijam, zlasti Statističnemu uradu RS za namen vodenja državne statistike, pooblaščenim rejskim organizacijam za namen izvajanja rejskih programov ter drugim organom z zakonsko podlago za obdelavo podatkov iz navedenih podatkovnih zbirk.

Nadzor varnosti in kakovosti živil

Inšpekcija za kakovost živil je pristojna za izvajanje uradnega nadzora nad kakovostjo živil in varnostjo živil neživalskega izvora, razen prehranskih dopolnil, živil za posebne prehranske

oziroma zdravstvene namene ter živil oziroma hrane v gostinski dejavnosti, institucionalnih obratih prehrane in obratih za prehrano na delu.

Inšpekcijski postopki so bili usmerjeni v preverjanje upoštevanja pravil v proizvodnji in prometu živil, s ciljem preprečiti, odpraviti, ali na sprejemljivo raven zmanjšati tveganja za ljudi, neposredno ali prek okolja in jamčiti pošteno ravnanje v trgovini z živili ter zaščititi interese potrošnikov, vključno z označevanjem živil ter drugimi oblikami obveščanja potrošnikov.

Inšpekcija za kakovost živil je uradni nadzor izvajala redno, na podlagi ocen tveganja in z ustrežno pogostnostjo. Uradni nadzor se je izvajal v obliki inšpekcijskih pregledov in vzorčenja živil.

V letu 2011 je bilo skupaj odvzetih 2.205 vzorcev, ki so bili analizirani na enega ali več parametrov varnosti oziroma kakovosti. Pri ostankih pesticidov v živilih so bile v primeru ugotovljenih presežkov zgornjih dovoljenih koncentracij izvedene ocene tveganja, ki so pokazale, ali živilo zaradi presežka ni varno. Ocene tveganja so bile izvedene tudi v primeru ugotovljene prisotnosti dejavnikov tveganja, za katere ne obstajajo predpisani kriteriji.

Rezultati kažejo različne stopnje neskladnosti. Pri ostankih pesticidov je bilo neskladnih 1,1% vzorcev, od tega zdravju škodljivih 0,3%, pri onesnaževalih 1% vzorcev, pri biološki varnosti 1%, od tega zdravju škodljivih 0,3%, pri aditivih 0,8%, od tega zdravju škodljivih 0,4%, pri alergenih pa je bilo neskladnih 8,6% vzorcev, od tega zdravju škodljivih 6,7%. Visok odstotek neskladnosti na področju alergenov zahteva aktivnosti tudi v naslednjem letu.

Preglednica 82: Število odvzetih vzorcev in rezultati po skupinah analiz na področju varnosti in kakovosti živil v letu 2011

Skupina parametrov	Število vzorcev	Število neskladnih	Število nevarnih	Vrsta živila
Ostanki pesticidov	746	8	2	Pomaranče, solata
Onesnaževala	983	10	10	Olje, arašidi, korenje, pšenica, krompir, fige
Kakovost in označevanje	677	13	1	Mešanica za potico
Biološka varnost	608	6	2	Začimbe
Aditivi	264	2	1	Okraski za slaščice
Alergeni	210	18	14	Čokolada in izdelki, fini pekovski izdelki, izdelki iz žit
Skupaj	2.205	57	30	

V primeru ugotovljenih neskladnosti so inšpektorji nosilce živilske dejavnosti seznanili z rezultati, zahtevali odpravo nepravilnosti ter v primeru, ko se je ne varno živilo nahajalo v prometu, zahtevali izvedbo umika oziroma odpoklica, v kolikor nosilec živilske dejavnosti ni sam začel z omenjenimi aktivnostmi.

Nadzor krme

Krma, ki je v prometu, mora biti označena na predpisan način. Označbe morajo biti natisnjene na embalaži ali trajno pritrjene na embalažo oziroma kot spremni dokument dodane krmi v razsutem stanju. Označbe lahko poleg predpisanih navedb vsebujejo tudi druge navedbe, ki ne smejo biti zavajajoče glede označene vsebine. Krma, namenjena končnemu porabniku v Sloveniji, mora biti označena v slovenskem jeziku. Če krma vsebuje gensko spremenjene organizme (GSO) ali izdelke iz GSO v deležu, ki je večji od 0,9% oziroma 0,5%, mora biti označena v skladu s predpisi, ki urejajo označevanje GSO.

Po uveljavitvi evropske uredbe o dajanju krme v promet in njeni uporabi v letu 2010, ki je, podobno kot je to urejeno na področju varnosti krme, poenotila zakonodajo tudi na področju ugotavljanja kakovosti in označevanja krme, je inšpekcija za kontrolo krme uvedla tako imenovano preventivno delovanje. Nosilci dejavnosti poslovanja s krmo, ki so odgovorni za označitev krme, lahko pošljejo v pregled oznake (deklaracije) preden jih uporabijo na pakiranjih. Inšpektorji pregledajo deklaracije in o pomanjkljivostih obvestijo nosilca dejavnosti.

Označenost se preverja v formalnem smislu (pravilna navedba na označbi) in v smislu skladnosti označbe z dejanskim stanjem. Najučinkovitejši nadzor nad kakovostjo krme je jemanje vzorcev za laboratorijsko preiskavo in primerjanje dobljenih rezultatov z označenimi in predpisanimi vrednostmi. Pri oceni teh rezultatov je potrebna previdnost in upoštevanje posebnosti uradnega nadzora. Vzorci se jemljejo ciljno, vzorci se torej krmo z večjim faktorjem tveganja. Rezultatov zato ni mogoče enačiti z dejanskim stanjem kakovosti krme na slovenskem trgu.

Preglednica 83: Število pregledov in rezultati na področju označenosti krme v letu 2011

Vrsta krme	Proizvedeno v Sloveniji		Uvoženo iz tretjih držav		Dobavljeno iz drugih članic EU		SKUPAJ	
	Skupaj	Ne ustreza	Skupaj	Ne ustreza	Skupaj	Ne ustreza	Skupaj	Ne ustreza
Posamično krmilo	153	36	33	11	57	11	243	59
Krmni dodatki	7						7	
Premiksi					5	4	5	4
Krmne mešanice	531	38	9	4	215	60	755	102
Ostalo								
SKUPAJ	691	74	42	15	277	75	1.010	165

Varnost krme je pravno urejena predvsem s predpisi EU. Z izjemo varnosti krme v primarni pridelavi in gensko spremenjene krme, je nadzor nad varnostjo krme v pristojnosti veterinarske inšpekcije. Varnost se preverja izključno z odvzemom vzorcev za laboratorijsko analizo in primerjanjem dobljenih rezultatov z registrom dovoljenih GSO, navedenih na spletni strani Evropske komisije. Če se v krmi ugotovi GSO, ki ni registriran pri Evropski komisiji, se tako krmo obravnava kot ne varno. V letu 2011 noben vzorec ni presegel predpisanih mejnih vrednosti. Nadzor z vidika varnosti v primarni pridelavi je bil izveden le kot monitoring.

Preglednica 84: Število odvzetih vzorcev in rezultati na področju varnosti krme v letu 2011

	Št. odvzetih vzorcev	Št. neskladnih vzorcev
Varnost krme - nezaželeni snovi	24	0
Gensko spremenjena krma	25	2
Kakovost krme	39	11
Glede na poreklo		
Proizvedeno v Sloveniji	61	8
Iz drugih držav članic EU	24	4
Uvoženo iz tretjih držav	3	1

Poleg rednega planiranega nadzora je bil v letu 2011 na okoljsko obremenjenem območju Bele Krajine izveden nadzor kontaminacije krme s polikloriranimi bifenili (PCB). Obremenitve krme s temi spojinami nastanejo predvsem zaradi prisotnih trdnih delcev tal in lahko vplivajo na dodatne obremenitve krmljenih živali zaradi stalnega vnosa sicer majhnih količin spojin, ki pa se akumulirajo v živalskem telesu. Kontaminaciji s polikloriranimi bifenili je najbolj izpostavljena silaža, pridelana na njivah in travinju.

Program preiskav je obsegal indikatorske poliklorirane bifenile, dioksine in furane ter dioksinom podobne PCB. V preiskave je bilo vključeno 13 vzorcev krme (4 vzorci sena; 3 vzorci koruze oz. koruznega zrnja; 1 vzorec travne silaže; 2 vzorca detelje oz. trave; 3 vzorci različnih vrst žit). V vseh preiskovanih vzorcih so bile izmerjene vsebnosti indikatorskih polikloriranih bifenilov pod spodnjo mejo določanja za posamezno spojino (0,005 mg/kg), vsebnosti dioksinov in furanov ter dioksinom podobnih spojin pa so bile v okviru dovoljenih vrednosti za posamična krmila.

Sledljivost krme je povezana predvsem s pojmom varnosti in krmo, ki je gensko spremenjena. Nadzor sledljivosti se izvaja v proizvodnji in prometu s krmo, ki vsebuje, je sestavljena ali proizvedena iz GSO.

Rok uporabe je časovno obdobje, v katerem morajo krma, premiksi in dodatki obdržati predpisane lastnosti oziroma kakovost. Rok uporabnosti je obvezna navedba pri označevanju krmnih mešanic, ne pa tudi pri posamičnih krmilih. Nadzor se običajno izvaja ob kontroli označenosti krme. Tovrstni nadzor je bil izveden v 177 primerih, v 41 primerih pa so bile ugotovljene nepravilnosti.

Nadzor varnosti živil rastlinskega porekla

Delo kmetijske inšpekcije na področju kakovosti in varnosti hrane je sledilo zahtevam zakonodaje EU. Poudarek dela je na zagotavljanju varne in zdrave hrane, ki ji mora uradni nadzor slediti z ugotavljanjem stanja in obveščanjem javnosti (potrošnikov, pridelovalcev, predelovalcev in trgovcev) v celotni verigi ter spremljanju, ugotavljanju in preprečevanju negativnih vplivov kmetijske proizvodnje na okolje. V ta sklop sodi vsa kmetijska kemija (fitofarmacevtska sredstva), nevarne snovi (ostanki fitofarmacevtskih sredstev, embalaža, težke kovine, negativni vpliv prekomernega gnojenja) in omejitve pri kmetijski proizvodnji na varovanih območjih (npr. varstvo podtalnice).

Namen **monitoringa varne hrane** je določanje ostankov fitofarmacevtskih sredstev (pesticidov) in ostalih onesnaževal v sadju in zelenjavi ter ugotavljanje pravilne uporabe fitofarmacevtskih sredstev na sadju ter pregled stanja onesnaževal (kovin) na sadju in zelenjavi. V letu 2011 je bilo analiziranih 260 vzorcev živil rastlinskega izvora, ki so bili analizirani na 261 aktivnih snovi, od tega je v Sloveniji registriranih 107. Neskladnost je bila ugotovljena pri 9 vzorcih in sicer zaradi nedovoljene rabe pesticidov pri 7 kmetijskih pridelkih ter zaradi prekoračene vsebnosti nitratov v 2 vzorcih in kadmija v enem vzorcu krompirja.

Vzorci so bili odvzeti pri pridelovalcih ob in po spravilu pridelka ter ob prvem dajanju v promet in sicer iz konvencionalne (110 vzorcev), integrirane (133 vzorcev) in iz ekološke pridelave (19 vzorcev). Pri analizi zelenjave na vsebnost ostankov fitofarmacevtskih sredstev so bile uporabljene multirezidualne metode na 264 aktivnih snovi. Naknadno vzorčenje (»follow up« ali poostren nadzor) je bilo opravljeno v 10 primerih. V okviru posebnega nadzora je bilo med drugim odvzetih tudi 13 vzorcev ekoloških pridelkov za analize na pesticide. Nepravilnosti niso bile ugotovljene.

V okviru programa vzorčenja in posebnega **nadzora nad onesnaženjem z mikotoksini** je bilo odvzetih 31 vzorcev žit in moke. Analize so bile opravljene na aflatoksin B1+B2 ter G1 in G2, ohratoksin A, zealeron, deoksinivalenon (DON) ter toksina T-2 in HT-2. Vsi vzorci so bili skladni in varni.

Kmetijska inšpekcija je v Beli Krajini (na območju Semiča, Krupe in Lahinje) izvedla tudi **nadzor nad ostanki PCB v kmetijskih tleh in pridelkih**. V tem okviru je bilo na 12 kmetijskih gospodarstvih odvzetih 13 vzorcev tal, 5 vzorcev sadja, 7 vzorcev vrtnin, 2 vzorca sončnic in 13 vzorcev krme, pri čemer pa presežene vrednosti PCB niso bile ugotovljene.

V okviru **posebnega nadzora mikrobioloških parametrov** je bilo za analize na *E. Coli*, *Listerio monocitogenesis* ter *Salmonello spp.* odvzetih 30 vzorcev sadja in zelenjave, 6 vzorcev žit ter 3 vzorci vode za namakanje iz Vogrščka. Nepravilnosti niso bile ugotovljene.

Zaradi afere s kalčki in kumarami v Nemčiji in zastrupitve z verotoksično *E. coli* je bilo v Sloveniji odvzetih 14 vzorcev kumar ter 11 vzorcev semen za kalitev (kalčki) ter 1 vzorec solate. Nepravilnosti niso bile ugotovljene.

Pregledi prodaje vrtnin in sadja slovenskega porekla so bili opravljeni v spomladanskem času na 23 tržnicah po Sloveniji, pri čemer je bilo pregledanih 58 stojnic oz. prodajalcev kmetijskih pridelkov ter predelanih proizvodov. 14 prodajalcev (24%) ni prodajalo samo lastnih pridelkov oz. so prodajali tudi predelane proizvode in bi morali biti ustrezno registrirani (dopolnilna dejavnost ali kot samostojni podjetnik). 28 prodajalcev, kar je skoraj polovica, ni bilo registriranih kot primarni proizvajalci živil. Kmetijski inšpektorji so izdali 21 upravnih in 6 prekrškovnih odločb. Upravne odločbe se nanašajo tudi na ureditev statusa v zvezi s predelavo primarnih proizvodov.

Pregled primarne pridelave na kmetijskem gospodarstvu zajema administrativni nadzor registracije nosilcev dejavnosti s hrano in krmo, nadzor sledljivosti kmetijskih pridelkov ob prvem dajanju v promet na lokalne trge ter nadzor higienskih standardov (24 standardov) na kmetijskem gospodarstvu.

Preglednica 85: Število zapisnikov in ugotovljenih kršitev na področju primarne pridelave živil rastlinskega izvora po vsebinskih sklopih v letu 2011

Vrsta nadzora po vsebinskih sklopih	Število zapisnikov	Ugotovljene kršitve
Registracija in evidence kmetijskih gospodarstev	364	78
Sledljivost prodaje živil	117	2
Higienski standardi		
- namakanje pridelkov	19	/
- vir vode za namakanje na podlagi analiz	8	/
- pranje pridelkov (vrtnin, sadja)	13	/
- obdelanost kmetijskih zemljišč, deponije	989	450
- gnojilni načrt	277	46
- urejenost skladišč za živinska gnojila	159	58
- evidenca rabe fitofarmacevtskih sredstev	330	84
- opravljen izpit iz fitomedicine	233	13
- znak o pregledu naprave	198	14
- neprimerno skladiščenje fitofarmacevtskih sredstev	197	18
- neprimerna skladišča za kmetijske pridelke	244	6

V letu 2011 je bilo opravljenih 143 pregledov. Na podlagi ugotovljenih nepravilnosti je bilo izdanih 24 inšpekcijskih odločb in za manjša neskladja 15 opozoril na zapisnik. Praviloma se nadzor opravlja na registriranih kmetijskih gospodarstvih (baza podatkov za analize tveganja in inšpekcijski nadzor), obravnavanje stranke na podlagi prijave pa lahko pomeni tudi obravnavo neregistriranega kmetijskega gospodarstva. V kolikor inšpektorji ugotovijo, da kmetijska gospodarstva niso vpisana v primarni register pridelovalcev živil in krme, stranki z odločbo naložijo vpis v register kmetijskih gospodarstev.

Nadzor nad varnostjo in kakovostjo vina v prometu

Vinarska inšpekcija je v skladu s pristojnostmi, ki jih določa Zakon o vinu, opravljala inšpekcijski nadzor na področju pridelave oziroma proizvodnje, predelave, distribucije in prometa z grozdom, moštom in vinom, vključno s ponudbo končnemu potrošniku.

V letu 2011 je bila prednostna naloga nadzor nad vpisom vinogradov v Register pridelovalcev grozdja, mošta in vina. V prvi fazi je bilo izdanih 6.631 dopisov, s katerimi so bile stranke, pri katerih so bili orto foto posnetki, ki so podlaga za uvedbo postopka, neaužrni ali nejasni pozvane, da se izjasnijo o dejanskem stanju vinograda, kasneje pa je bilo izdanih še 241 odločb strankam, ki se na dopis niso odzvale. Na tej osnovi je bilo na novo vpisanih v register 284 ha vinogradov in za 234 ha poslanih pisnih izjav, da je vinograd posekan ali zapuščen.

Veliko aktivnosti je bilo namenjeno tudi kontroli izpolnjevanja obveznosti prijave letnega pridelka grozdja, mošta, vina in drugih proizvodov iz grozdja in vina v register. Gre za usmerjeni inšpekcijski nadzor, pri katerem je bilo izdanih 1.205 ureditvenih odločb. V tem okviru so vinarski inšpektorji kontrolirali tudi izpolnjevanje pogojev glede prostorov in opreme ter strokovne usposobljenosti za opravljanje dejavnosti, ki so vpisane v register. Podatki iz registra pridelovalcev so pokazali, da nekateri pridelovalci prijavljajo zelo visoke (nad 14.000 l/ha) ali ekstremno nizke pridelke (pod 3.000 l/ha). Opravljenih je bilo 40 inšpekcijskih pregledov in ugotovljenih 20 nepravilnosti.

Nadzor pridelovalnega območja in trsnega izbora je obsegal kontrolo izvrševanja določbe, da se vino iz grozdja, pridelanega iz sort vinske trte, ki niso v sortnem izboru, lahko do leta 2013 (7 let po uveljavitvi zakona) označuje le kot vino brez oznake geografskega porekla ter, da se grozdje namenjeno pridelavi vin z zaščiteno označbo porekla in vin z zaščiteno geografsko označbo lahko prideluje tudi zunaj absolutnih vinogradniških leg, vendar le tistih, ki

so bile zasajene z vinsko trto pod uveljavitvijo zakona, in sicer do zaključka rodnosti teh vinogradov. Pri 9 pregledih sta bili ugotovljeni 2 neskladnosti.

Poleg uporabe enoloških postopkov in sredstev je nadzor na področju pridelave mošta, vina in drugih proizvodov obsegal tudi obveznost vodenja kletarske evidence. Glede vodenja kletarske evidence inšpektorji ugotavljajo, da jo zadovoljivo vodijo večji pridelovalci, pri manjših pa opažajo pomanjkljivosti, predvsem pri evidentiranju prodaje vina. Pri 232 inšpekcijskih pregledih je bilo ugotovljeno 58 nepravilnosti. Kletarska evidenca zagotavlja sledljivost tudi po Smernicah dobre higienske prakse za predelavo grozdja v vino. Na temo smernic dobre higienske prakse je bilo opravljenih 91 inšpekcijskih pregledov in ugotovljenih 40 nepravilnosti.

Na vinorodnih območjih je bil nadzor prometa usmerjen na kontrolo izpolnjevanja pogojev glede prostorov in posod za hrambo vina ter opreme za točenje v gostinskih obratih, opremljenosti nevstekleničenega vina v prometu s predpisanimi spremnimi dokumenti (odločbe o oceni vina, spremnice za prevoz pridelkov in proizvodov) in vodenja evidence o nabavi, prodaji in zalogah nevstekleničenega vina. Pri tem nadzoru se še vedno ugotavljajo nepravilnosti v zvezi z neustrezno označenostjo vinskih posod, ki so stalno nameščene v kleti gostinskega obrata, pomanjkljivo vodeno evidenco o prometu z nevstekleničenim vinom, neustrezno označitvijo vina v prostoru, kjer se toči, (ne)opremljenostjo vina s predpisanimi spremnimi listinami in neustreznimi pogoji skladiščenja, kar v določenih primerih velja tudi za promet z originalno polnjenim vinom.

Pri nadzoru prometa z vinom vinarski inšpektorji ugotavljajo tudi oblike ponudbe, ki nakazujejo na t.i. "sivi trg", kot na primer prodaja nevstekleničenega vina iz transportnih prevoznih sredstev v urbanih sredinah, zlasti konec tedna ter pomanjkljiva registracija prometa z vinom v gostinskih lokalih, posebej v primerih, ko je gostinec tudi pridelovalec vina, ki ga trži. K reševanju tega problema bo potrebno pristopiti skupaj s tržno in davčno inšpekcijo. Opravljenih je bilo 2.313 pregledov in ugotovljenih 109 nepravilnosti.

Za kontrolo primernosti vina za promet je bilo odvzetih 333 vzorcev, od tega 309 vzorcev domačih in 24 vzorcev tujih vin.

Preglednica 86: Rezultati vzorčenja vina po državah izvora v letu 2011

	Slovenija	Države EU	Države izven EU	Skupaj
Primernost vina za promet				
Število odvzetih vzorcev	309	12	12	333
Število neskladnih vzorcev	28	1	0	29
Delež neskladnih vzorcev (%)	22,5	0,3	0	22,8
Identičnost vina s citirano odločbo				
Število odvzetih vzorcev	308	/	/	308
Število neskladnih vzorcev	47	/	/	47
Delež neskladnih vzorcev (%)	15,3	/	/	15,3
Vsebnost bakra v vinu				
Število odvzetih vzorcev	36	12	12	60
Število neskladnih vzorcev	1	0	0	1
Delež neskladnih vzorcev (%)	1,7	0	0	1,7
SKUPAJ				
Število odvzetih vzorcev	309	12	12	333
Število neskladnih vzorcev	75	1	0	76
Delež neskladnih vzorcev (%)	22,5	0,3	0	22,8

Zakon o vinu določa, da smejo enološka sredstva vsebovati le dovoljene aktivne snovi, določene s predpisi EU, ki urejajo enološka sredstva. Določa tudi, da sme pridelovalec mošta, vina in drugih proizvodov uporabiti originalno pakirana enološka sredstva, neoriginalno pakirana enološka sredstva pa le, če jih prodajajo za to usposobljene osebe. Prodajalec enoloških sredstev ne sme prodajati sredstev, ki jim niso priložena ustrezna in

jasna navodila v slovenskem jeziku. V okviru navedenega nadzora je bilo opravljeno 11 pregledov, neskladnosti ni bilo ugotovljenih.

V splošnem se pri označevanju vin opaža napredek, vendar inšpektorji še vedno ugotavljajo nepravilnosti v zvezi z uporabo geografskih označb in tradicionalnih izrazov in navedbo nekaterih obveznih oznak na vinski etiketi. Na področju označevanja je vinarska inšpekcija opravila 2.764 pregledov in ugotovila 55 nepravilnosti.

V letu 2011 so inšpektorji 9 krat opravili nadzor pri pooblaščenih organizacijah za oceno vina v smislu kontrole spoštovanja določb pravilnika o postopku in načinu ocenjevanja mošta, vina in drugih proizvodov iz grozdja in vina. Nepravilnosti niso bile ugotovljene.

Pregled krčitve vinogradov se opravlja zaradi nadzora nad izkrčitvijo vinograda, na podlagi katere je stranki dodeljena pravica za ponovno posaditev vinograda. Opravljenih je bilo 47 pregledov, nepravilnosti pa niso bile ugotovljene.

Nadzor živil ob uvozu

Pri nadzoru **zdravstvenega stanja rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov ob uvozu** je bilo skupno opravljenih 1.449 fitosanitarnih pregledov. Neskladja so bila ugotovljena zlasti pri opremljenosti lesenega pakirnega materiala z žigom, ki potrjuje ustrezno obdelavo v skladu z mednarodnim standardom ISPM 15. Skupno je bilo izrečenih 11 ukrepov zavrnitve, uničenja ali ustreznega tretiranja pošiljk rastlin, ki niso izpolnjevale fitosanitarnih zahtev, od tega 10 zaradi neustreznega lesenega pakirnega materiala. V enem primeru je bila izdana ureditvena odločba zaradi neustreznega fitosanitarnega spričevala. Pošiljk z neustreznim lesenim pakirnim materialom je bilo največ iz Ruske Federacije, in sicer 8, in po ena pošiljka iz Hrvaške, Kitajske, Libije in Egipta.

Na področju nadzora **semenskega materiala kmetijskih rastlin ob uvozu** je bilo opravljenih 112 inšpekcijskih pregledov, od tega 50 na mejnem prehodu Gruškovje in 37 na prehodu Obrežje. Gre predvsem za pošiljke semena koruze in žit ter zelenjadnic iz Hrvaške in Srbije. Pošiljke so imele ustrezno dokumentacijo in bile pravilno označene. Sadilni material sadnih rastlin je bil uvožen za druge države članice EU, zato se kontrola na mejnem prehodu ni izvajala.

Nadzor **varnosti živil neživalskega izvora ob uvozu** se izvaja v okviru t.i. splošnega nadzora in kot poostreni nadzor. V letu 2011 so inšpektorji v okviru uvoznih postopkov živil neživalskega izvora opravili 2.528 pregledov oziroma obravnavali 4.656 različnih vrst blaga. Poostren nadzor in nujni primeri pomenijo nadzor, ki ga inšpektorji izvajajo nad določenimi živili iz določenih držav na vstopnih točkah (oziroma mestih prvega vnosa) ali na pooblaščenih vstopnih mestih v obsegu in na način, kot ga določa neposredno veljavni pravni red EU. V okviru poostrenega nadzora in nujnih primerov je inšpektorat obravnaval 500 vrst blaga oziroma pošiljk.

V letu 2011 je bilo v okviru uvoznih postopkov na meji odvzetih 307 vzorcev. Največ vzorčenj je bilo opravljenih v okviru nadzora radioaktivnosti v samoniklih gobah, to je 225 vzorcev. Skladno z uredbami v okviru poostrenega nadzora in ostalih nujnih primerov je bilo odvzetih še 36 vzorcev. Vzorci so bili po večini ocenjeni kot varni in pošiljke sproščene v prost promet. V okviru poostrenega nadzora in nujnih primerov so bili trije vzorci neskladni in zavrnjeni na meji - arašidi in pomaranče iz Egipta ter fige iz Turčije. V okviru letnega programa vzorčenja je bila ugotovljena neskladnost pri arašidih iz Senegala, zamrznjenem fižolu iz Srbije in pri marelčni marmeladi iz Bosne in Hercegovine, kjer je šlo samo za neskladje v označevanju.

Kakovost sadja in vrtnin predpisuje 10 posebnih tržnih standardov, ki veljajo za večino sadja in zelenjave, ki se pretovarja v Luki Koper, kjer je obseg prometa in nadzora največji. V letu 2011 je bilo v Luki Koper opravljenih 1.053 pregledov, sledi mejni prehod Obrežje s 504 pregledi. Neskladnost s standardi trženja je bila v letu 2011 v Luki Koper ugotovljena v 2 primerih, obakrat za paprike iz Egipta.

8.3 Varnost na področju živil živalskega izvora

V letu 2011 so bile prioritete dela Veterinarske uprave RS (VURS) izvedba predpisanega uradnega nadzora, izvedba predpisanih monitoringov na krmi, živalih in živilih živalskega izvora, črpanje EU sredstev za sofinanciranje programov zdravstvenega varstva živali, spremljanje procesa priprave evropske zakonodaje (Zakon o zdravstvenem varstvu živali), razvoj sistema CIS-VURS in vzdrževanje pridobljenih zdravstvenih statusov živali. Naloge so bile v celoti realizirane, izjema je zgolj zastoj razvoja sistema CIS-VURS.

V letu 2011 so bile uvedene nekatere novosti programa dela VURS. Izvajanje mikrobiološkega monitoringa živil živalskega izvora in krme je temeljilo na statistični obdelavi podatkov, zbranih v okviru monitoringov VURS 2006-9. Poseben poudarek je bil namenjen kontroli kemijske varnosti živil živalskega izvora (aditivi in alergeni), zdravstvenim trditvam in novim živilom. Pomembna naloga je bila tudi izvedba vseh priporočil v okviru splošnega pregleda Urada za veterinarstvo pri Evropski komisiji, kot tudi izvedba petih inšpekcijskih pregledov iste inštitucije. Kot novost je bila sprejeta tudi odločitev, da se zaradi omejenega števila uradnih veterinarjev podaljša reakcijski čas na prijave s področja zaščite hišnih živali.

Monitoringi so bili v celoti izvedeni. Preliminarni rezultati mikrobiološkega monitoringa, monitoringa rezidua, monitoringa zoonoz in uradnega sistematskega nadzora školjk kažejo razmeroma ugodno stanje v Sloveniji. Z izvajanjem nalog v skladu s programom dela, predvsem z zagotovitvijo stalnega uradnega nadzora v obratih za klanje vseh vrst živali, je VURS na področju varne hrane omogočil imetnikom živali nemoteno trgovanje, nosilcem živilske dejavnosti pa nemoteno proizvodnjo in prodajo živil živalskega izvora na domačem in skupnem evropskem trgu.

9 GOZDARSTVO IN LOVSTVO

9.1 Gozdarstvo

9.1.1 Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa

Površina gozdov

Po podatkih iz na novo izdelanih načrtov gozdnogospodarskih enot za leto 2011 se je površina gozdov v Sloveniji že drugo leto zmanjšala. V primerjavi z letom 2010 se je zmanjšala za 800 ha in je tako obsegala 1.184.369 ha ali 58,4% površine Slovenije. Pri teh podatkih je potrebno upoštevati, da izhajajo iz desetletnih gozdnogospodarskih načrtov, zato so v povprečju stari pet let. Najbolj ažuren podatek o skupni površini gozdov (na kateri je dejanska raba gozd) je iz evidence rabe zemljišč, ki je ob koncu leta 2011 izkazovala 1.211.410 ha gozdov oziroma 59,75% površine Slovenije.

Največji pritiski na gozd je še vedno v primestnih območjih in v območjih intenzivnega kmetijstva. V letu 2011 so bile krčitve gozdov izvedene na skupni površini 521 ha, kar je manj kot v letu 2010 (724 ha). V strukturi posegov v gozd in gozdni prostor je na prvem mestu kmetijstvo (52%), sledijo pa infrastruktura (31%), urbanizacija (10%) in rudarstvo (5%).

Preglednica 87: Krčitve gozdov po vzrokih ter nezakoniti posegi v gozd (ha); 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Krčitve gozdov skupaj	240	278	182	211	114	240	163	433	676	724	521
Od tega Infrastruktura	47	63	38	85	40	129	58	41	33	97	164
Urbanizacija	103	27	28	27	33	40	51	131	25	57	52
Kmetijstvo	71	82	51	22	12	7	30	196	577	496	269
Drugo	19	106	65	77	29	64	25	65	41	74	36
Nezakoniti posegi v gozd				6	7	8	23	33	221	89	36

Vir: ZGS

Nezakonitih posegov v gozd in gozdni prostor je bilo v letu 2011 156, njihova skupna površina pa je znašala 36 ha, kar je skoraj trikrat manj kot v predhodnem letu.

Lastništvo gozdov

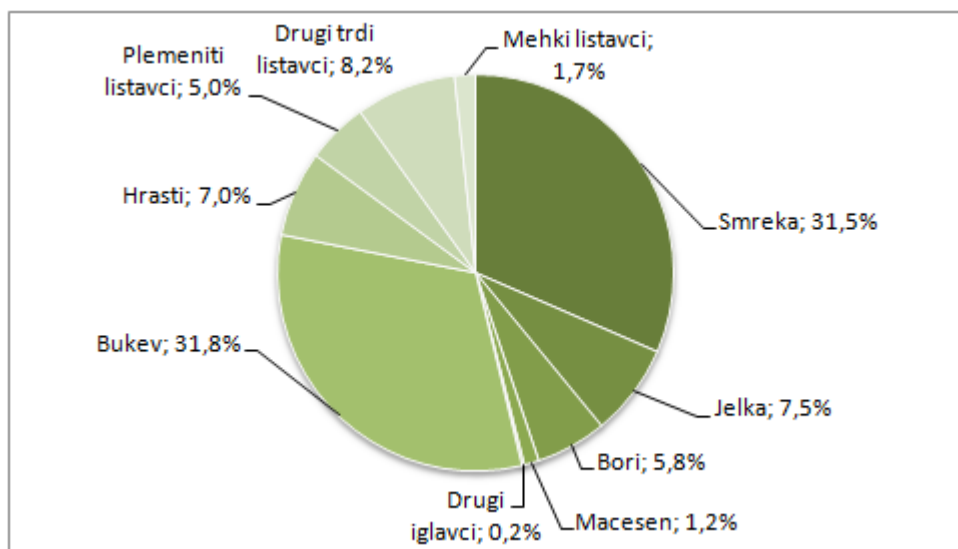
Lastništvo gozdov, ki izhaja iz gozdnogospodarskih načrtov območij za obdobje 2001-2010 in je korigirano s stanjem ob izdelavi načrtov gozdnogospodarskih enot kaže, da zasebni gozdovi predstavljajo 74,7%, državni gozdovi pa 22,7%, preostali delež predstavljajo gozdovi lokalnih skupnosti.

Lesna zaloga

Ob upoštevanju podatkov iz gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot, ki jih je izdelal Zavod za gozdove Slovenije v letu 2011, se je lesna zaloga v skupnem obsegu povečala za nekaj več kot 1% in znaša 334.104.893 m³ oziroma 282 m³ na hektar. Razmerje med iglavci in listavci v lesni zalogi je 46 : 54.

Letni prirastek je znašal 8,2 milijona m³, od tega 3,6 milijona m³ pri iglavcih in 4,6 milijona m³ pri listavcih oziroma skupaj 6,98 m³ na ha. V primerjavi z letom 2010 se je povečal za 1,9 %.

Slika 32: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2011

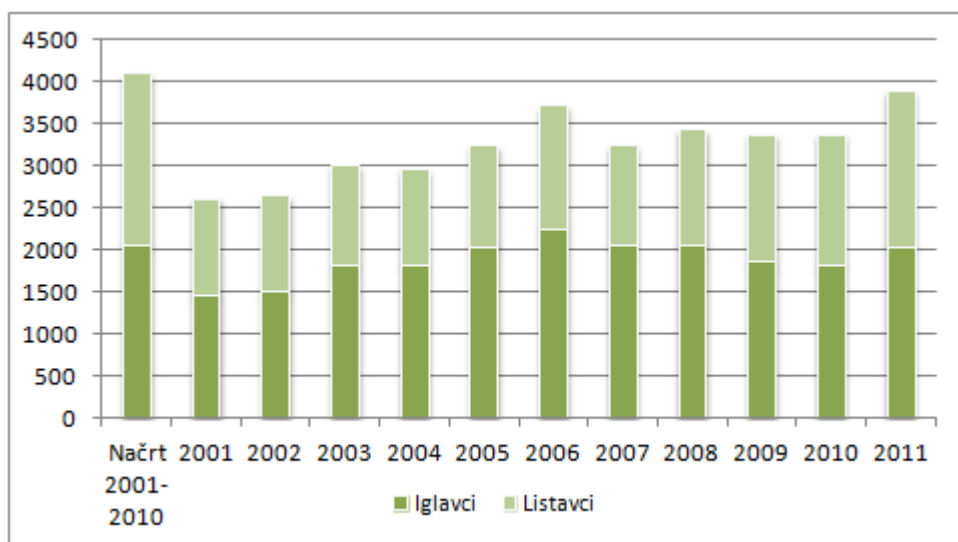

Vir: ZGS

Posek lesa v gozdovih

V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2011 posekanega 3.895.636 m³ lesa, od tega 2.040.015 m³ iglavcev (12,8% več kot v letu 2010) in 1.855.622 m³ listavcev (18,5% več kot v letu 2010). Skupni posek se je v primerjavi z letom 2010 povečal za 15,5%, vendar še vedno zaostaja za možnim posekom po gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih enot (posek je dosegel 71% možnega poseka). Nadaljuje se trend nerealiziranega poseka v zasebnih gozdovih, predvsem v mlajših razvojnih fazah. Glavna vzroka sta neekonomičnost pridobivanja tanjših sortimentov in razdrobljenost zasebne gozdne posesti.

Slika 33: Gibanje poseka v gozdovih (tisoč m³); 2001-2011

Vir: ZGS

Struktura poseka po debelini dreves je bila v letu 2011 nekaj ugodnejša kot v letu 2010, povprečni volumen posekanega drevesa je bil 0,82 m³. V letu 2011 je bilo zabeleženih 21 nedovoljenih posekov na golo, skupno na površini 11 ha.

9.1.2 Varstvo, obnova in nega gozdov

Varstvo gozdov

Sanitarni posek, skupaj s posekom med sečnjo prizadetega drevja, je v letu 2011 znašal 0,7 milijona m³ (77% iglavcev in 23% listavcev) in predstavljal 17% celotnega poseka. Delež sanitarnega poseka od celotnega poseka je v letu 2011 znašal pri iglavcih 25% in pri listavcih 8%. Obseg sanitarne sečnje je bil med najnižjimi v zadnjih 16 letih. Naravnih ujm, ki bi obsežneje poškodovale sestoje, ni bilo. Žuželke so bile s 35% najpogostejši vzrok za sanitarni posek, sledijo poseki zaradi bolezni gozdnega drevja s 26% in posek zaradi vetra z 9% od celotnega sanitarnega poseka.

Preglednica 88: Sanitarni posek (tisoč m³); 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Iglavci	386	455	853	922	1.078	990	945	905	698	539	509
Listavci	119	110	123	134	134	207	135	223	231	159	151
Skupaj	505	565	976	1.055	1.212	1.197	1.080	1.128	929	698	660
Delež celotnega poseka (%)	19	21	32	36	37	33	33	33	28	21	17

Vir: ZGS

Največji delež porabljenega časa za izvajanje varstvenih del v gozdovih je bil namenjen varstvu pred rastlinojedo parkljusto divjadjo (38%), ukrepom požarnega varstva gozdov (35%) ter ukrepom za zatiranje škodljivih žuželk, predvsem podlubnikov (24%).

Preglednica 89: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih (število dni); 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Varstvo pred divjadjo	8.154	6.492	6.694	5.484	8.666	12.903	10.095	8.333	7.342	7.076	6.586
Varstvo pred podlubniki	2.749	3.732	10.943	10.756	14.761	10.285	6.772	6.388	6.209	5.543	4.228
Varstvo pred požari	1.092	1.901	2.130	1.949	1.396	645	5.535	2.457	2.493	3.731	6.045
Drugo varstvo	0	0	0	1.414	564	526	2.060	1.015	714	541	551

Vir: ZGS

V letu 2011 je bilo skupaj 114 gozdnih požarov, skupna opožarjena površina pa je znašala 288 ha, kar je več kot dvakrat toliko kot v letu 2010 (120 ha). Poglavitni vzrok za nastanek požarov še naprej ostaja človeški faktor oziroma nepazljivost.

Preglednica 90: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2009	2009	2010	2011
Število požarov	65	60	224	51	73	112	133	74	122	32	114
Površina pogorišč (ha)	340	161	2.100	138	280	1.401	124	75	201	120	288

Vir: ZGS

Obnova in nega gozdov

V letu 2011 so bila skupno v gozdovih vseh lastništev opravljena negovalna dela na površini 6.987 ha. Glede na letni program je to 54% negovalnih del, v odnosu do načrtovane nege v gozdnogospodarskih načrtih pa 46%, kar je malo več kot v predhodnem letu.

V zasebnih gozdovih so bila negovalna dela opravljena na 3.442 ha, kar je 41% v primerjavi s programom in 35% od obsega negovalnih del, predvidenih z gozdnogospodarskimi načrti. Na obseg opravljenih negovalnih del še vedno negativno vplivata predvsem pomanjkanje proračunskih sredstev za sofinanciranje nege v zasebnih gozdovih in nezadostna pripravljenost lastnikov gozdov za izvajanje teh del. Stanje je bistveno boljše v državnih gozdovih, kjer so bila negovalna dela opravljena na 3.502 ha, kar je 80% v primerjavi s programom del.

Dela za obnovo gozda, skupaj s pripravo sestoja za naravno nasemenitev in s sanacijo v ujmah poškodovanih gozdov, so bila v letu 2011 opravljena na površini 1.668 ha in so dosegla 50% del, načrtovanih v gozdnogospodarskih načrtih. Stopnja realizacije letnega programa naravne obnove gozdov je bila 63% pri pripravi sestoja in tal za obnovo gozda, 104% pri obnovi s sadnjo in 35% pri setvi.

Preglednica 91: Opravljena gojitvena dela (ha); 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Obnova	2.257	1.958	2.031	2.123	2.018	1.963	2.080	1.723	1.953	1.686	1.668
- od tega umetna	840	678	767	972	743	707	653	501	458	412	550
Nega	11.078	8.587	8.905	8.581	8.814	9.142	7.962	7.275	5.938	6.033	6.987

Vir: ZGS

Preglednica 92: Struktura obnove in nege gozdov; 2008-2011

Vrsta dela	Program (ha)				Realizacija (ha)				Indeks (program = 100)			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Priprava sestoja	1.936	2.632	1.932	2.059	1.222	1.495	1.273	1.290	63	57	66	63
Priprava tal	407	286	230	199	312	211	208	173	77	74	90	87
Saditev in setev	617	572	493	386	501	458	413	377	81	80	84	98
Skupaj obnova	2.960	3.490	2.655	2.644	2.035	2.164	1.894	1.840	69	62	71	70
Obžetev	1.997	3.120	1.556	1.861	1.507	1.497	1.540	1.630	75	48	99	88
Nega mladja	1.706	1.722	1.157	1.727	945	789	797	938	55	46	69	54
Nega gošče	3.406	3.454	2.238	3.655	1.830	1.466	1.496	1.591	54	42	67	44
Redčenja (I. in II.)	5.817	5.486	2.680	5.753	2.992	2.186	2.200	2.826	51	40	82	49
Skupaj negovalna dela	12.925	13.782	7.631	12.997	7.275	5.938	6.033	6.987	56	43	79	54
Skupaj gojitvena dela	15.885	17.272	10.286	15.614	9.310	8.102	7.927	8.827	59	47	77	57

Vir: ZGS

9.1.3 Dela na gozdnih prometnicah

V evidenci o gozdnih cestah, ki jo vodi Zavod za gozdove Slovenije, je bilo v letu 2011 evidentiranih skupaj 12.512 km gozdnih cest (8.254 km v zasebnih gozdovih, 4.098 km v državnih gozdovih in 160 km v gozdovih lokalnih skupnosti). V letu 2011 je bilo zgrajenih 2,5 km gozdnih cest, kar je 25 km manj kot v letu 2010. Rekonstruiranih je bilo 2,7 km gozdnih cest, kar je 23 km manj kot v letu 2010.

V letu 2011 je Zavod za gozdove Slovenije strasiral več kot 740 km gozdnih vlak. Pripravljenih in novo zgrajenih je bilo 530 km, rekonstruiranih pa 210 km gozdnih vlak.

Preglednica 93: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak (km); 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zasebni gozdovi - novogradnje	163,5	148,2	153,2	145,8	138,4	147,8	144,5	185,2	295,3	174,4	336,3
- rekonstrukcije	126,6	108,2	128,3	101,5	96,6	98,2	110,6	152,2	148,4	90,0	72,6
Gozdovi v denacionalizaciji - novogradnje	0,7	0,2	0,6	-	-	-	-	-	-	-	-
- rekonstrukcije	2,7	0,5	0,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Državni gozdovi - novogradnje	247,6	225,6	219,5	220,3	182,9	198,6	190,8	180,2	168,6	348,1	193,4
- rekonstrukcije	162,5	142,0	176,1	204,4	196,7	219,3	242,0	182,3	169,5	112,7	137,5
Skupaj - novogradnje	411,7	374,1	373,3	366,1	321,3	346,4	335,3	365,4	463,9	522,5	529,7
- rekonstrukcije	291,8	250,8	304,4	305,9	293,3	317,5	352,6	334,5	317,9	202,7	210,1

Vir: ZGS

Skupna sredstva za vzdrževanje gozdnih cest so v letu 2011 znašala 5,2 milijona EUR. Najpomembnejši vir za vzdrževanje gozdnih cest ostajajo pristojbine, ki jim sledijo proračunska sredstva države in občin, v državnih gozdovih pa Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov prispeva še dodatna sredstva. Sredstva občin so po območjih porazdeljena zelo neenakomerno. Največji prispevek občin je na območjih, kjer gozdne ceste služijo tudi v

javne namene (npr. območna enota Slovenj Gradec), medtem ko je na drugih območjih bistveno nižji ali ga sploh ni.

Preglednica 94: Struktura virov financiranja za vzdrževanje gozdnih cest; 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skupaj (000 EUR)*	4.135	3.925	3.919	3.881	4.281	4.787	4.221	6.296	5.801	5.619	5.253
Struktura (%):											
Proračun RS	31	29	26	26	25	24	31	21	22	23	24
Lastniki gozdov	51	51	50	49	45	49	36	40	38	35	38
Sklad KZGRS	5	4	6	5	3	4	10	20	14	16	14
Občine	11	15	18	20	27	23	23	17	22	26	24
Ostalo	2	1	0	0	0	0	-	-	3	-	-

* preračunano po povprečnem letnem tečaju Banke Slovenije (tekoči tečaji)

Vir: ZGS

Že vrsto let sredstva za vzdrževanje gozdnih cest ne pokrivajo dejanskih potreb, ki so po ocenah Zavoda za gozdove Slovenije v letu 2011 znašale 10,8 milijona EUR.

9.1.4 Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine

Gozdni lesni sortimenti

V letu 2011 je obseg pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov dosegel najvišjo vrednost po drugi svetovni vojni oziroma odkar obstajajo zgodovinski podatki. V strukturi proizvodnje je opazen trend povečevanja deleža listavcev, ki se je približal 50%. Proizvodnja sortimentov iglavcev je bila za 13%, proizvodnja sortimentov listavcev pa 17% večja kot v letu 2010, in sicer predvsem na račun povečane proizvodnje lesa za kurjavo. Proizvodnja v državnih gozdovih se je v letu 2011 (1.084.779 m³) v primerjavi z letom 2010 (1.029.807 m³) povečala za 5%, pri čemer se je proizvodnja sortimentov listavcev (540.399 m³) povečala za 7%, proizvodnja sortimentov iglavcev (544.380 m³) pa za 4%.

Preglednica 95: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji (000 m³); 2009-2011

	2009			2010			2011		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Hlodovina	1.213	301	1.514	1.180	272	1.452	1.297	284	1.582
Les za celulozo in plošče	211	159	370	187	129	316	222	158	380
Drug okrogel industrijski les	44	19	63	52	21	73	63	27	90
Les za kurjavo	114	869	983	136	968	1.104	177	1.159	1.336
Skupaj	1.582	1.348	2.930	1.555	1.390	2.945	1.759	1.629	3.388

Vir: SURS

Trend zmanjševanja porabe okroglega industrijskega lesa v Sloveniji, ki je od leta 2007 zelo izrazit, se je v letu 2011 ustavil. Poraba je ostala na podobni ravni kot leta 2010, ko so bile dosežene najnižje vrednosti. Nadaljuje pa se hitra rast izvoza po vstopu v Evropsko unijo.

Izvoz se je v letu 2011 zopet bistveno povečal v vseh kategorijah gozdnih lesnih sortimentov in je dosegel 1.134.469 m³. Slovenija je že nekaj let izrazit neto izvoznik okroglega (nepredelanega) lesa. Glavni smeri izvoza sta Avstrija in Italija. Izvoz v ti dve državi se razlikuje po strukturi, saj se v Italijo izvažajo predvsem les slabše kakovosti listavcev, v Avstrijo pa hlodovina in les za celulozo in plošče iglavcev.

Izvoz se je v letu 2011 povečal za 34%, in sicer izvoz okroglega industrijskega lesa iglavcev za slabih 50% ter izvoz listavcev za 30%.

Prav tako se je v primerjavi z letom 2010 izrazito povečal tudi uvoz (46%), in to predvsem na račun lesa slabše kakovosti.

Preglednica 96: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2010 in 2011

	Izvoz 2010		Uvoz 2010		Izvoz 2011		Uvoz 2011	
	m ³	000 EUR	m ³	000 EUR	m ³	000 EUR	m ³	000 EUR
Okrogel industrijski les	565.501	38.493	193.502	17.933	800.146	58.878	245.551	23.839
Od tega - Iglavci	337.412	24.030	59.238	3.626	504.661	40.932	103.691	6.806
- Listavci	228.089	14.463	134.265	14.307	295.485	17.946	141.860	17.033
Les za kurjavo	278.343	18.613	113.346	7.452	334.324	22.705	202.586	12.301
Skupaj	843.844	57.106	306.848	25.385	1.134.469	81.582	448.137	36.140

Vir: SURS, preračuni GIS

Podrobna analiza blagovnih tokov v letu 2011 v primerjavi s predhodnim letom kaže na 57% povečanje izvoza hlodovine iglavcev. Izvoz hlodovine listavcev je bil glede na leto 2010 višji za 22%, izvoz lesa za kurjavo pa se je povečal za 20%. Izrazito se je spremenil tudi uvozni trend pri lesu za kurjavo, saj je povečanje uvoza kar 79% in nakazuje na primanjkljaj na domačem trgu. Največji odstotek povečanja (80%) glede na leto 2010 je opazen v kategoriji lesa za celulozo in plošče ter drugega industrijskega lesa iglavcev, kar je predvsem posledica velike tehnološke investicije v podjetju Količevo Karton d.o.o. V podjetju so povečali kapacitete predelave celuloznega (in brusnega) lesa za proizvodnjo lesovine, s čimer postajajo največji predelovalec tega lesa v Sloveniji.

Izvoz hlodovine je v letu 2011 predstavljal 33% proizvedene količine teh sortimentov, izvoz lesa za celulozo in plošče ter drugega okroglega industrijskega lesa 60% in izvoz lesa za kurjavo 25% proizvedenega lesa te kakovosti. Celoten izvoz gozdnih lesnih sortimentov v letu 2011 tako predstavlja 33%, za potrebe v Sloveniji pa ostaja 67% pridobljenega okroglega lesa iglavcev in listavcev.

Preglednica 97: Zunanja trgovina s posameznimi kategorijami okroglega lesa; 2008-2011

		IZVOZ (m ³)				UVOZ (m ³)			
		2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Hlodovina za žago in furnir	Iglavci	171.465	203.189	257.300	403.085	7.981	6.460	10.245	15.696
	Listavci	94.581	90.393	92.658	113.074	27.493	27.424	35.323	41.122
Les za celulozo in plošče ter drug okrogel industrijski les	Iglavci	102.683	101.740	80.112	101.576	40.379	52.172	48.993	87.995
	Listavci	106.794	110.383	135.431	182.411	84.429	77.334	98.941	100.738
Les za kurjavo	Listavci	248.844	260.009	278.343	334.324	80.822	97.838	113.346	202.586
Skupaj		724.367	765.713	843.844	1.134.469	241.103	261.227	306.848	448.137

Vir: SURS, preračuni GIS

Vzrokov za povečan izvoz hlodovine iglavcev in lesa za celulozo in plošče ter drugega okroglega industrijskega lesa je več. V trendih izvoza nepredelanega okroglega lesa v Avstrijo se kažejo problemi slovenske lesnopredelovalne industrije, predvsem na področju žagarstva in predelave manj kakovostnega lesa. Zagotovo je pomemben razlog tudi v visoko razviti predelovalni industriji v Avstriji, ki je sposobna ponuditi višjo ceno za les. Visoko integriranim žagarskim obratom, ki poleg ekonomije obsega dodatno oplemenitijo tudi lesne ostanke, je težko konkurirati. Lesne ostanke predelajo v pelete, prav tako pa proizvajajo tudi "zeleno" elektriko, ki jo po zagotovljenih (visokih) odkupnih cenah prodajajo v omrežje.

Čeprav so razlike med odkupnimi cenami na domačem trgu in izvoznimi cenam (v splošnem) iz leta v leto manjše, razlike v ceni za podobno kakovost na domačem trgu in v izvozu že same po sebi povzročajo odliv okroglega lesa na trge, ki ponujajo več. V letu 2011 je bil to za hlodovino iglavcev avstrijski trg, za les za kurjavo pa italijanski trg. V zadnjih letih se krepi tudi izvoz lesa za kurjavo in lesa za celulozo in plošče listavcev v Avstrijo. Na drugi strani je Slovenija v letu 2011 les listavcev za kurjavo uvažala predvsem iz Bosne in Hercegovine ter Hrvaške, hlodovino listavcev (primanjkuje nam predvsem hrastovine) pa s Hrvaške in Madžarske.

Preglednica 98: Izvozno-uvozne cene ter odkupne cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu v letu 2011 (EUR/m³ brez DDV)

	Izvozne cene*	Uvozne cene*	Cene na domačem trgu		
			2011	I. 2011	XII. 2011
Hlodovina - iglavci	90,77	90,51	65,82	64,47	67,20
- bukev	64,46	96,29	59,10	59,11	59,65
- hrast	185,01	375,87	89,92	90,59	96,93
Celulozni les in drug industrijski les iglavcev	42,78	61,20	29,03	27,84	31,13
Drug industrijski les listavcev	47,69	45,69	34,84	34,81	36,46
Les za kurjavo - listavci	67,91	60,72	39,59	40,44	z

* Izvozno-uvozne cene so preračunane na pariteto franko slovenska meja in sicer so jim prištet ali odšteti stroški natovarjanja, prevoza in zavarovanja; cene niso povsem primerljive zaradi različnih paritet in strukture v okviru združenih kategorij sortimentov (http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/24-017-MP.htm).

Vir: SURS, GIS

Povprečna cena za hlodovino iglavcev je v letu 2011 tako pri izvozu, kot pri uvozu znašala 91 EUR/m³, kar je 10% več kot v letu 2010. Povprečna dosežena cena izvoženega lesa za kurjavo je bila v letu 2011 praktično enaka kot v letu 2010, in sicer 68 EUR/m³, uvoženega pa 61 EUR/m³ (7% manj kot leta 2010). Dosežene odkupne cene na domačem trgu (franko kamionska cesta) so v povprečju dosegle za hlodovino iglavcev 66 EUR/m³ (7% več kot v letu 2010) ter za les za kurjavo 40 EUR/m³ (20% več kot v letu 2010).

Velike razlike med uvoznimi cenami hlodovine listavcev na eni strani ter izvoznimi in odkupnimi cenami na drugi strani so predvsem posledica strukture uvoza, kjer je v letu 2011 prevladovala hlodovina višje kakovosti (za proizvodnjo rezanega in luščenega furnirja). Cene v kategoriji celulozni les in drug industrijski les iglavcev so v uvozu višje, ker uvažamo predvsem kakovostnejši t.i. brusni les, izvažamo pa celulozni les slabše kakovosti.

V letu 2011 so se že tako divergentna (in neusklajena) gibanja v gozdno-lesni verigi še stopnjevala. Dosežena sta bila zgodovinska rekorda v proizvodnji ter izvozu, po drugi strani pa je leto zaznamovala vrsta stečajev večjih lesnopredelovalnih obratov. V stečajnem postopku so se znašli (poslovne oblike poslovnih subjektov niso navedene): Novoles, Novoles Primara, Javor IPP, Javor Pohišto, Lipa Plus, Lesna industrija Litija in Rogaška Les.

Gobe

V letu 2011 je bil odkup gob iz gozdov v primerjavi s predhodnim letom bistveno manjši. Večino odkupljenih svežih gliv predstavljajo štorovke.

Preglednica 99: Odkup svežih gob po vrstah (t); 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Jurčki	111	17	5	7	8	2	1	0,4	0,4	1,7	0,2
Štorovke	190	80	140	18	53	29	86	29,4	7,4	23,7	1,2
Črne trobente	1	1	0	5	4	0	1	0,0	0,0	0,8	0,0
Ježki	2	3	0	1	2	0	0	0,6	0,0	0,3	0,0
Lisičke	9	3	1	1	3	0	0	0,8	0,0	0,2	0,0
Druge vrste gob	4	1	2	3	5	1	0	0,5	0,1	0,0	0,0
Skupaj sveže gobe	317	104	148	35	75	32	88	31,7	8,0	26,7	1,4

Vir: MKO (ARSO)

Gozdno semenarstvo in drevesničarstvo

Na ministrstvu za kmetijstvo je bilo v letu 2011 v register dobaviteljev gozdnega reprodukcijskega materiala vpisanih devet dobaviteljev (Semesadike Mengeš, Semesadike HGP, Drevesnica Omorika, G2J – družba za hortikulturno dejavnost, Gozdno in lesno gospodarstvo Murska Sobota, Drevesnica Štivan, Hortikultura, plantaže in gradnje Brežice, Vrtnarstvo in Zavod za gozdove Slovenije), ki se ukvarjajo s pridelovanjem, trženjem in uporabo gozdnega reprodukcijskega materiala. Ta obsega semenski material, dele rastlin in

sadilni material tistih drevesnih vrst in umetnih križancev, ki se v skladu s predpisi uporabljajo za obnovo gozdov s sadnjo in setvijo, pogozdovanje, snovanje in vzdrževanje trajnih zaščitnih ali protierozijskih pasov gozdnega drevja ter snovanje in vzdrževanje plantaž gozdnega drevja. V letu 2011 je bilo za obnovo gozdov in za sanacijo po ujmah in v požarih poškodovanih gozdov uporabljenih 778.031 sadik, od tega 42% iglavcev in 58% listavcev ter 2.115 kg semena.

Preglednica 100: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2011

Lastništvo	SADIKE (kosi)			SEME (kg)		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Zasebni gozdovi	252.950	300.329	553.186	0	1.215	1.215
Državni gozdovi	73.572	145.730	219.302	0	900	900
Občinski gozdovi	700	4.750	5.450	0	0	0
SKUPAJ	327.222	450.809	778.031	0	2.115	2.115

V skladu z zakonom o gozdnem reprodukcijskem materialu je Zavod za gozdove Slovenije pripravil, minister pa sprejel program oblikovanja rezerv semenskega materiala za leto 2011, ki je bil zaradi izostanka obroda nekaterih drevesnih vrst in zaradi gospodarskih težav dobaviteljev gozdnega reprodukcijskega materiala le delno realiziran.

9.1.5 Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva

V letu 2011 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, porabljeno 26,3 milijona EUR. Glede na potrebe in načrtovana vlaganja v gozdove po gozdnogospodarskih načrtih se primanjkljaj razpoložljivih sredstev izkazuje zlasti za sofinanciranje vlaganj v gozdove ter vzdrževanje gozdnih cest.

Preglednica 101: Poraba proračunskih sredstev za naloge na področju gozdarstva (000 EUR); 2008-2011

	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
JAVNA GOZDARSKA SLUŽBA	20.341,5	22.656,9	22.654,5	21.524,0	95,0
PROGRAM OBNOVE, NEGE IN VARSTVA GOZDOV	2.904,4	2.723,4	2.476,8	2.646,3	106,8
Obnova gozdov	422,9	423,8	381,2	414,8	108,8
Obnova gozdov na pogoriščih in od ujm poškodovanih gozdov	1.171,2	772,2	441,7	371,4	84,1
Nega gozdov	352,6	390,4	570,0	676,8	118,7
Varstvo gozdov	852,7	1.055,7	1.007,0	1071,3	106,4
Semenarska in drevesničarska dejavnost	7,8	7,3	2,6	14,1	542
Vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali	97,1	73,9	74,3	97,9	131,7
VZDRŽEVANJE IN GRADNJA GOZDNIH CEST	1.335,9	1.268,3	1.257,1	1.233,5	98,1
SPREMLJAJOČI UKREPI V GOZDARSTVU	548,6	680,4	691,4	922	133,3
Nakup varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom	0,0	3,4	76,0	0,0	0,0
Izvršba odločb ZZG Slovenije	0,3	3,5	4,3	7,3	169,7
Odškodnine zaradi razglasitve gozdov s posebnim namenom	0,5	8,0	2,0	0,0	0,0
Nevladne organizacije, strokovne prireditve, publicistika	52,0	4,7	18,5	4,7	25,4
Znanstveno raziskovalno delo	449,2	504,1	458,8	760,4	165,7
Odškodnine za škodo od divjadi	46,6	156,6	131,9	149,6	133,4
SKUPAJ NALOGE PO ZAKONU O GOZDOVIH	25.130,3	27.329,0	27.079,8	26.325,9	97,2
Intenzivni monitoring gozdov (Forest focus) (EU)	-	141,8	-	-	-
Ukrepi v okviru Programa razvoja podeželja 2007-2013 (EU+SLO)	4.909,3	5.391,3	5.169,2	1.440,1	27,9
Ukrepi v okviru Akcijskega načrta strategije prilagajanja podnebnim spremembam	-	-	-	116,3	-

Vir: MKO

Največ sredstev je bilo tudi v letu 2011 namenjeno javni gozdarski službi, ki jo izvajata Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije v skladu s programom dela in finančnim

načrtom, ki ga potrdi Vlade RS oziroma ministrstvo. Za izvedbo programa nalog javne gozdarske službe je bilo v letu 2011 Zavodu za gozdove Slovenije zagotovljeno 20,9 milijona EUR, Gozdarskemu inštitutu Slovenije pa 0,6 milijona EUR. Naloge javne gozdarske službe so na Zavodu za gozdove Slovenije izvajali 703 zaposleni.

V letu 2011 je bil program vlaganj v gozdove, ki je bil prilagojen razpoložljivim sredstvom, realiziran na ravni 99%. Iz sredstev proračuna RS je bilo za financiranje in sofinanciranje obnove, nege in varstva gozdov skupno izplačano 2,6 milijona EUR. Proračunska sredstva za te namene so se v primerjavi s predhodnim letom povečala za 6,8% in sicer predvsem na račun sredstev za sofinanciranje potrebne nege in obnove gozdov.

Programi vzdrževanja gozdnih cest v občinah, ki so bili prilagojeni razpoložljivim sredstvom, so bili v letu 2011 v povprečju realizirani na ravni 97%. V primerjavi s preteklimi leti so občine bolj dosledno porabile sredstva pristojbin za vzdrževanje gozdnih cest, kar je predvsem posledica spremenjenega zakona o gozdovih. Zakon določa, da morajo občine sredstva pristojbin nameniti izključno za vzdrževanje gozdnih cest. Razpoložljiva sredstva so v letu 2011 kljub navedenemu dosegla le slabih 50% potrebnih.

9.1.6 Znanstveno raziskovalno delo in izobraževanje

V letu 2011 je bilo izbranih 13 novih raziskovalnih projektov v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »Zagotovimo.si hrano za jutri«. Nov CRP je bil sprejet z namenom zagotoviti ustrezno raziskovalno podporo sektorju za izvajanje temeljnih razvojnih nalog, nujnih za izboljšanje konkurenčnosti in trajnostnega razvoja slovenskega kmetijstva, gozdarstva in ribištva. Razpis je bil oblikovan v okviru štirih težišč: prehranska varnost Slovenije, konkurenčnost proizvodnje hrane in obnovljivih naravnih virov, trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in razvoj podeželja. Poleg projektov CRP »Zagotovimo.si hrano za jutri« je bilo v letu 2011 sofinanciranih še 9 projektov v okviru razpisa »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013« in sicer 7 iz razpisa v letu 2009 in dva iz leta 2010.

V letu 2011 se je nadaljevalo sofinanciranje štirih aplikativnih projektov iz razpisa v letu 2009, ter dveh novih iz razpisa 2010.

Raziskovalno delo v gozdarstvu, ki ga je sofinanciralo MKO, sta tudi v letu 2011 večinoma opravila Gozdarski inštitut Slovenije in Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta. V izvajanje projektov s področja lovstva in gozdarstva sta bila vključena še Inštitut Erico Velenje in Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Sofinancirano je bilo tudi izvajanje LIFE+ projekta »Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (Canis lupus) v Sloveniji«. Gre za večletni projekt spremljanja volka v Sloveniji, na podlagi katerega bo vzpostavljen trajen monitoring, izdelane smernice za gozdnogospodarsko in lovsko upravljavsko načrtovanje ter izdelana priporočila in dobre prakse glede zaščite kmetijskih površin in vpliva na živinorejo.

Na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni se je v letu 2011 v program gozdarski tehnik in program gozdar vpisalo 44 kandidatov. Skupno je bilo na šolo v začetku šolskega leta vpisanih 139 dijakov.

V sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije je šola pripravila 91 tečajev za lastnike gozdov s področja varnega dela z motorno žago in z gojitvenimi orodji, traktorskega spravila in varnega dela s traktorsko prikolico in dvigalom. Na tečajih je skupno sodelovalo 1.399 tečajnikov.

Na Biotehniški fakulteti je na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire diplomiralo skupno 63 študentov. Študij študijskega programa Gozdarstvo je v letu 2011 zaključilo 36 diplomantov, od tega 25 univerzitetni študij in 11 visokošolski strokovni študij. Študij 1. stopnje študijskega programa Gozdarstvo in obnovljivi gozdni viri je zaključilo 27 diplomantov, od tega 19 univerzitetni študij in 8 visokošolski strokovni študij.

9.1.7 Gozdarska inšpekcija

Gozdarska inšpekcija deluje v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano in okolje. V 8 enotah inšpektorata je skupno zaposlenih 17 gozdarskih inšpektorjev. 7 gozdarskih inšpektorjev opravlja poleg nalog gozdarske inšpekcije še naloge lovskih inšpektorjev. Izvajanje določil Zakona o gozdovih nadzoruje v celoti, izvajanje določil ostalih predpisov pa v obsegu, kot je z njimi določeno.

V letu 2011 so gozdarski inšpektorji po Zakonu o inšpekcijskem nadzoru opravili 2.252 pregledov. Po Zakonu o prekrških je bilo skupno izrečenih 640 ukrepov, od tega 194 opozoril, izdanih 131 plačilnih nalogov, 111 odločb z izrekom opomina ter 204 odločbe z izrekom globe. Najpogostejše kršitve, za katere so bile izdane inšpekcijske odločbe oziroma opozorila, so bile sečnje brez ali v nasprotju z odločbami Zavoda za gozdove Slovenije o dovolitvi poseka izbranih dreves.

9.1.8 Gozdarstvo v EU in v svetu

Najpomembnejši mednarodni dogodek na področju gozdarstva v letu 2011 je bila Ministrska konferenca Gozdovi Evrope, ki je bila organizirana v Oslu. Proces Gozdovi Evrope združuje 47 držav podpisnic, vključujoč Rusijo in EU. V dvajsetih letih oziroma od leta 1992, ko je bila organizirana prva konferenca v Helsinkih, so glavni dosežki tega procesa določitev kriterijev in smernic za trajnostno gospodarjenje z gozdovi, kakovostno poročanje o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi in poglobljeno zavedanje o nujnosti večnamenskega gozdarstva, ki ohranja in izboljšuje vse funkcije gozdov. Slovenija je podpisala Sklep ministrov o evropskih gozdovih 2020 in Ministrsko pooblastilo o začetku pogajanj o pravno zavezujočem instrumentu o gozdovih Evrope. S tem se je Slovenija formalno zavezala k skupni viziji, strateškim in merljivim ciljem ter prioritarnim aktivnostim na nacionalni in mednarodni ravni za izboljšanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi. Hkrati je izrazila svojo trdno namero, da se bo aktivno pogajala o vseevropski konvenciji o gozdovih, ki bi pomenila novo kvaliteto pri gospodarjenju s četrtino svetovnih gozdov.

V okviru EU se je Slovenija na sestanku direktorjev, pristojnih za gozdove, zavzela za takšno politiko na področju gozdarstva v okviru prihodnje skupne politike razvoja podeželja, ki bi ohranila dosedanje možnosti podpiranja aktivnejšega gozdarstva. Že na tem sestanku se je Slovenija zavzela za vseevropsko konvencijo o gozdovih, ki sta jo sicer podprli tudi evropski združenji za zasebne in državne gozdove.

V procesu sodelovanja z Evropsko komisijo za določitev izvedbenih predpisov uredbe o lesu se je Slovenija v zvezi z delegiranim aktom o izbiri in spremljanju nadzornih organizacij zavzela za to, da postopke izbire vodi komisija in da imajo kandidati možnost predložiti vlogo v slovenskem jeziku. V zvezi s podrobnejšim aktom o izvajanju sistema potrebne skrbnosti je Slovenija sicer načelno podpirala idejo, da se za zanemarljivo tveganje glede nelegalnega izvora lesa štejejo okrogel les in lesni proizvodi, ki so certificirani po shemi PEFC. Pri tem je izrazila pridržek, da mora ta shema med drugim temeljiti na upoštevanju nacionalne zakonodaje.

V zvezi s pravili za obračunavanje gospodarjenja z gozdovi v okviru LULUCF oziroma Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembah podnebja, je sektor v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije in Gozdarskim inštitutom Slovenije pripravil predlog referenčne vrednosti za obračunavanje, ki jo je strokovno utemeljil. Vrednost je bila izračunana na novih podatkih o prirastku in načrtovani sečnji, kot je bila predvidena v osnutku območnih gozdnogospodarskih načrtov za obdobje 2011-2020. Vrednost, pri kateri so bili upoštevani tudi gozdni proizvodi, znaša 3,3 Mt CO₂ letno. Potrjena je bila na konferenci pogodbenic konvencije v Durbanu, in sicer po tem, ko so recenzenti sekretariata konvencije podrobno preverili uporabljeno metodologijo izračuna.

9.2 Lovstvo

Organiziranost slovenskega lovstva ter upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem temelji v pretežni meri na Zakonu o divjadi in lovstvu, ki je začel veljati sredi leta 2004. Zakon je prinesel novo, posodobljeno ureditev na področju upravljanja, načrtovanja, ohranjanja in trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, v nekaterih delih pa ohranja že uveljavljeni pravni red na tem področju. Tako je divjad še naprej državna lastnina in tudi lovska pravica pripada državi, ki pa jo lahko prenese na usposobljeno pravno osebo. Bistvenena je tudi koncesija, ki jo državi plačujejo upravljavci lovišč - lovske družine ter stroga ločitev prosto živečih živali na divjad (lovne vrste) in zavarovane vrste. Med divjad tako niso več uvrščene velike zveri (rjavi medved, volk in ris), ki so zavarovane s posebno uredbo.

V Sloveniji je ustanovljeno 411 lovišč in 12 lovišč s posebnim namenom. Upravljaivec v 10 loviščih s posebnim namenom je Zavod za gozdove Slovenije, v enem lovišču Triglavski narodni park, v lovišču s posebnim namenom Brdo pri Kranju pa Javni gospodarski zavod protokolarne storitve RS. Sicer z divjadjo v loviščih trajnostno gospodarijo lovske družine. Trenutno na območju Slovenije deluje 416 lovskih družin (411 lovskih družin je pridobilo koncesijo za trajnostno gospodarjenje z divjadjo), ki so v veliki večini združena v 18 območnih zvez lovskih družin oz. lovskih zvez, te pa naprej v Lovsko zvezo Slovenijo. Lovska zveza Slovenije združuje okrog 22.000 lovcev.

Zakon o divjadi in lovstvu med lovske organizacije uvršča tudi območna združenja upravljavcev lovišč in lovišč s posebnim namenom, kamor se morajo združevati vsi upravljavci lovišč in lovišč s posebnim namenom v določenem lovsko upravljavskem območju. Njihova glavna naloga je urejanje in usklajevanje nalog pri upravljanju z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije pa v javnem interesu opravljajo tudi letne preglede odstrela in izgub za presojo pravilnosti izvedenega načrta odvzema divjadi.

Usmerjanje razvoja populacij prosto živečih živali

Zavod za gozdove Slovenije je tudi v letu 2011 pripravil in izdelal predloge letnih lovsko upravljavskih načrtov območij v sodelovanju z lovskimi organizacijami, območnimi enotami Zavoda RS za varstvo narave, območnimi enotami Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, lokalnimi skupnostmi in drugimi, katerih dejavnost je povezana z divjadjo in njenim okoljem. Osnovna usmeritev vseh predloženih letnih lovsko upravljavskih načrtov območij, ki jih je kasneje s sklepom sprejel minister, pristojen za lovstvo, je ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih vrst divjadi, ob sprejemljivem vplivu na njihovo življenjsko okolje (škode). Usmeritve, ki jih določajo načrti, so napisane na podlagi smernic iz dolgoročnih lovsko upravljavskih načrtov lovsko upravljavskih območij za obdobje 2007-2016, ki jih je izdelal Zavod za gozdove Slovenije ob sodelovanju lovskih organizacij ter jih uskladił z Zavodom RS za varstvo narave.

Cilj trajnostnega gospodarjenja z rastlinojedimi parkljarji (jelenjad, srnjad, muflon, gams in damjak) in divjim prašičem so zdrave populacije divjadi s stabilno spolno in starostno strukturo, ki so usklajene tudi s populacijami drugih vrst in njihovim okoljem. Stanje male poljske divjadi ostaja enako kot prejšnja leta. Stanje se je izboljšalo na tistih območjih, kjer se je zaradi garij in povečanega lova znižala številčnost plenilcev male divjadi (lisice, kune belice in zlatice). V letu 2011 so posamezne lovske organizacije in celo skupine lovišč na podlagi ocene stanja poročale o povečanju številčnosti divjega prašiča. Uresničevanje določil letnih lovsko upravljavskih načrtov območij pri oblikovanju primerne okolja za te vrste divjadi iz preteklih let ter zadržanost pri poseganju v populacije se bo v nadaljnjih letih gotovo še obrestovalo.

Pregled odstrela in ugotovljenih izgub

Podatki o odstrelu in izgubah v letu 2011 niso bistveno drugačni kot leto pred tem. Odstrel in izgube parkljaste vrste rastlinojede divjadi, ki najbolj pomembno vplivajo za svoje življenjsko okolje, je bil podoben kot leta 2010.

Preglednica 102: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi; 2001-2011

Divjad	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Srna	38.660	41.874	43.249	43.404	44.733	42.675	42.123	43.067	42.844	41.830	40.726
Navadni jelen	4.468	5.203	5.034	4.784	5.125	5.066	4.716	5.099	5.198	5.369	5.131
Damjak	135	180	143	135	106	123	163	140	174	244	202
Muflon	580	773	734	715	788	670	673	649	628	713	595
Gams	2.323	2.453	2.634	2.604	2.517	2.679	2.638	2.685	2.675	2.516	2.424
Divji prašič	5.865	7.223	6.280	6.440	7.038	5.359	6.267	9.347	7.908	8.958	7.305
Medved	47	116	72	80	95	126	108	92	85	108	64
Ris	3	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Volk	4	5	11	4	6	11	6	0	9	10	10
Poljski zajec	3.006	2.863	3.353	3.463	3.654	3.724	4.107	3.834	3.619	3.240	3.506
Fazan	36.202	33.327	35.541	36.909	30.474	27.183	26.574	26.853	23.636	21.095	23.952
Poljska jerebica	2.375	2.174	2.446	2.266	2.176	1.914	1.504	1.379	1.517	1.515	1.532
Raca mlakarica	6.452	6.134	5.888	6.073	4.609	4.059	4.075	3.914	4.289	3.811	3.935

Podatki lovskih organizacij, ZGS

Pregled odstrela, izgub, načrta odstrela, realizacije načrta in izločeno število štirih najpomembnejših vrst divjadi na 100 ha skupne površine v štirih najbolj reprezentativnih lovsko upravljavskih območjih v Sloveniji kaže, da je bil načrt odstrela srnjadi v nižinskem Slovensko-goriškem lovsko upravljavskem območju v celoti realiziran. V Kočevsko-belokranjskem lovsko upravljavskem območju je bil načrt odstrela jelenjadi realiziran 95%, izločeno število na 100 ha pa se je malenkost znižalo. V Triglavskem lovsko upravljavskem območju je izločeno število gamsov na 100 ha ostalo podobno kot leto prej. V Primorskem lovsko upravljavskem območju se je odstrel divjega prašiča malenkost znižal.

Preglednica 103: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine v letu 2011

Vrsta divjadi	Leto 2011			Izločeno število na 100 ha lovne površine LUO		
	Odstrel in ugotovljene izgube	Načrt odstrela	Realizacija načrta (%)	Povpr. LUO	Max. LUO	Lovsko upravljavsko območje (LUO)
Srna	2.645	2.705	98	2,17	4,07	Slovensko - goriško
Navadni jelen	1.940	1.907	95	0,27	0,91	Kočevsko - belokranjsko
Gams	627	654	96	0,13	0,54	Triglavsko
Divji prašič	1.856	1.600	116	0,39	1,39	Primorsko

Vir: Podatki lovskih organizacij, ZGS

Škode, ki jih povzroča divjad

Škode, ki jih povzroča divjad, so eden od najpomembnejših bioindikatorjev, na osnovi katerega lahko posredno sklepamo o številčnosti teh vrst in njihovem vplivu na okolje. Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič, so v obdobju 1998-2004 naraščale, v letih 2005-2007 padale, v letu 2008 pa ponovno močno narasle. Do leta 2010 so nato škode upadale, v letu 2011 pa so se ponovno povečale.

Povprečni delež škod, ki jih povzroča divji prašič, je v letu 2011 znašal 41%, delež škod zaradi parkljaste divjadi 11%, delež škod, ki jih povzročajo zveri pa 47%. Škode od ostalih vrst divjadi so zanemarljive.

Odškodnina za škodo, ki jo povzročajo zavarovane živali ter za škodo na kmetijskih kulturah, pridelkih in domačih živalih, ki jo povzročajo vrste divjadi na nelovnih površinah, je bila tudi v letu 2011 plačana iz sredstev proračuna RS.

Preglednica 104: Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič ter ocena strukture škode po vrstah divjadi; 2001-2011

Vrsta divjadi	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič (000 EUR)	345,3	430,8	434,8	562,0	402,0	364,6	369,3	658,7	463,0	391,1	422,7
Struktura škode po divjadi (%)											
Divji prašič	44	40	50	40	44	35	41	64	39	28	41
Ostala parkljasta divjad	23	18	22	28	17	23	14	12	13	11	11
Zveri	30	40	26	30	36	40	44	22	47	60	47
Ostala divjad	3	2	2	2	3	2	2	2	1	1	1
SKUPAJ vsa divjad	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Podatki lovskih organizacij, ZGS

Biotehniška dela

Biotehniški ukrepi so pomemben del zmanjševanja negativnega vpliva divjadi na njeno življenjsko okolje, predvsem na obseg škod. Zimsko in preprečevalno krmljenje je v večini povezano s divjim prašičem in jelenjadjo. Manjši delež zavzemata gams, muflon in damjak. Čeprav ima zimsko krmljenje tudi negativne učinke, še posebej takrat kadar krma ni primerna, pa je zimsko krmljenje v večini primerov koristno. Gre za to, da se divjad odvrča od kmetijskih in gozdnih površin, kjer bi lahko nastale večje škode. Podoben učinek kot krmljenje imajo tudi krmne njive. Razlika je v tem, da so lahko krmne njive za poljsko divjad tudi remize, kjer najdejo mesto za kritje, parjenje, valjenje in vzrejo mladičev.

Preglednica 105: Prikaz opravljenih biotehniških del; 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zimsko in preprečevalno krmljenje (t)	4.440	4.601	4.594	4.207	3.889	2.850	3.404	3.191	3.484	3.419	3.383
Krmne njive (ha)	507,3	513,2	524,4	472,3	450,1	459,2	480,2	433,3	458,2	459,0	520,7
Pridelovalne njive (ha)	145,8	163,7	151,8	140,8	92,3	115,1	102,8	107,6	94,3	98,5	110,7

Vir: Podatki lovskih organizacij, ZGS

Prikaz posegov v populacije divjadi, izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad kažejo na umirjanje problemov in da se ukrepi med seboj usklajujejo. V usmerjanju in izvajanju upravljanja populacij divjadi je potrebno te odnose oziroma ukrepe usklajevati in odpravljati nevarnosti za ustvarjanje prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

Vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali

Za vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali državni proračun vsako leto namenja določena sredstva, ki so v veliki meri odvisna od motivacije lastnikov gozdnih parcel. Lastniki gozdov so v letu 2011 izkoristili pretežni del teh sredstev, ostalo pa so prejeli izvajalci del, zlasti lovske organizacije. V kolikor lastniki gozdov nimajo interesa, da bi delo opravili sami, lahko s pooblastilom in odstopno izjavo odstopijo delo in pravico do prejema subvencije izvajalcu del (upravljavcu lovišča oziroma lovski družini). Večji del dela za izboljšanje življenjskega okolja prosto živečih živali izvedejo lovske organizacije, ki od lastnika pridobijo objekt za delo (zemljišče), medtem ko lastniki zadržijo subvencijo kot obliko medsebojne poravnave za najem zemljišča. Pomemben delež pri zagotavljanju primernih pogojev za prosto živeče živali so prispevali tudi delavci Zavoda za gozdove Slovenije s strokovnim delom ter lastniki gozdov z delom v gozdovih skladno z nasveti in gozdno gojitvenimi načrti. S strokovno pravilnimi in ob pravem času izvedenimi deli v gozdovih se lahko namreč znatno prispeva k izboljšanju življenjskega okolja prosto živečih živali. Upoštevanje usmeritev za prilagojeno gospodarjenje z gozdom je še posebej pomembno za ohranitev redkih in ogroženih vrst.

10 RIBIŠTVO

10.1 Morsko ribištvo in ribogojstvo

Vzreja in ulov v morskem ribištvu

V letu 2011 so slovenski morski gospodarski ribiči iztvorili okoli 719 ton svežih ribiških proizvodov. Skupna masa morskih organizmov, ki so bili v letu 2011 iztovorjeni v slovenskih ribiških pristaniščih, je bila v primerjavi z letom 2010 manjša za 5,9%. Na to zmanjšanje je vplivalo predvsem zmanjšanje iztovora rib, ki predstavlja večino iztovora slovenskih ribičev in ki je bil za 5,7% manjši kot v letu 2010. V primerjavi z letom 2010 je bil manjši tudi iztovor rakov (za 23,6%) ter školjk in polžev (za 59,4%), iztovor glavonožcev pa se je povečal (za 1,2%). V iztovoru rib je tudi v letu 2011 prevladoval iztovor pelagičnih rib (t.i. plava riba), ki je bil znašal 75% celotnega iztovora, medtem ko je delež iztovora pridnenih rib (t.i. bela riba) znašal 17%.

Preglednica 106: Ulov, iztovor in vzreja morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk (t); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2010/09
Morski iztovor skupaj	913,7	686,5	866,8	764,1	719,1	94,1
Ribe	817,8	636,7	808,2	700,7	660,5	94,3
Glavonožci	86,5	37,3	49,1	51,0	51,6	101,2
Raki	8,0	6,4	4,3	5,5	4,2	76,4
Školjke in polži	1,5	6,1	5,2	6,9	2,8	40,6
Marikultura skupaj	316,0	274,5	376,7	118,5	485,5	409,7
Vzreja morskih rib	15,2	50,0	64,9	41,5	59,0	142,2
Vzreja mehkužcev	300,8	224,5	311,8	77,0	426,5	553,9
Prostočasni ribolov	18,7	28,3	26,6	5,1	18,5	362,7
Morski iztovor, marikultura in prostočasni ribolov skupaj	1.248,4	989,3	1.270,0	887,7	1.223,1	137,8

Vir: MKO

Vzreja morskih rib in mehkužcev (marikultura skupaj) je bila v letu 2011 glede na leto 2010 večja za 309,7%, samo vzreja mehkužcev pa se je povečala za 453,9%. V letu 2011 so bili pogoji za gojenje in prodajo školjk bistveno boljši kot v letu prej (vzreja v letu 2010 je bila izredno majhna zaradi daljšega obdobja prepovedi prodaje mehkužcev zaradi biotoksinov), vzreja pa je dosegla za Slovenijo rekordno raven. K temu je deloma prispevala prodaja zaloga iz prejšnjega leta, deloma pa tudi aktiviranje novih gojitvenih parcel. Vzreja morskih rib se je v letu 2011 povečala za 42,2%.

Prostočasni ribolov, ki združuje športni in rekreacijski ribolov, je bil v 2011 262,7% večji kot v letu prej, glede na dolgoletno povprečje pa ni pomembneje odstopal. Skupno se je morski iztovor, marikultura in prostočasni ribolov v primerjavi z letom 2010 povečal za 37,8%.

Delovno aktivne osebe v morskem gospodarskem ribolovu in morskem ribogojstvu (marikulturi)

V letu 2010 je bilo v dejavnostih morskega ribištva udeleženi 154 delovno aktivnih oseb, kar je 7 oseb več kot v letu 2009. Od 154 delovno aktivnih oseb se jih je 124 ukvarjalo z gospodarskim ribolovom (6% več kot leta 2009), 30 pa z marikulturo oziroma morskim ribogojstvom (enako kot leta 2009).

Med osebami, ki so se ukvarjale z dejavnostjo morskega gospodarskega ribolova, so po podatkih SURS prevladovali ribiči, ki so bili samozaposleni. Teh je bilo 70. Ostale osebe (54) so bile zaposlene pri pravnih in fizičnih osebah. Število zaposlenih pri pravnih in fizičnih osebah se je povečalo za 1,9%, število samozaposlenih pa je bilo večje za 9,4%.

Preglednica 107: Delovno aktivno prebivalstvo v morskem ribištvu in ribogojstvu (marikulturi); 2007-2010

	Število delovno aktivnih oseb				Število delovno aktivnih oseb s polnim delovnim časom			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Gospodarski ribolov	125	115	117	124	63	81	92	92
Marikultura	22	29	30	30	15	18	18	16
Skupaj	147	144	147	154	78	99	110	108

Vir: SURS

V letu 2010 se je v primerjavi z letom 2009 povečalo le število delovno aktivnih oseb, število oseb s polnim delovnim časom pa se je nekoliko zmanjšalo. Z dejavnostmi morskega ribištva se je v letu 2010 s polnim delovnim časom ukvarjalo 108 oseb, kar pomeni, da se je njihovo število glede na leto 2009 zmanjšalo za 1,9%. 92 oseb s polnim delovnim časom je delalo v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova (enako kot leta 2009) in 16 oseb v dejavnostih marikulture (2 manj kot leta 2009).

Ribiška plovila in oprema v morskem ribištvu in ribogojstvu

Število vseh plovil z dovoljenjem za morski gospodarski ribolov, ki so bila na dan 31. december zabeležena v Registru ribiških plovil v informacijskem sistemu InfoRib, s katerim upravlja Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, se je povečalo od 185 v letu 2010 na 186 v letu 2011.

Tudi v letu 2011 so v slovenski ribiški floti, tako kot v preteklih letih, po številu prevladovala plovila celotne dolžine do 5,9 m (45,2% plovil), ki so jim sledila plovila celotne dolžine med 6 in 11,9 m (43,0%), manj pa je bilo plovil celotne dolžine med 12 in 17,9 m (10,2%) ter nad 18 m (1,6%).

Glede na prvo ribolovno orodje so v slovenski ribiški floti tudi v letu 2011 po številu prevladovala plovila z zabodnimi in zapletnimi mrežami (slednje so bile kot prvo ribolovno orodje v dovoljenju navedene pri 158 plovilih oziroma 84,4% plovil). Sledila so jim plovila, ki so imela kot prvo ribolovno orodje v dovoljenju navedene vlečne mreže (22 oziroma 11,8% plovil), enako je ostalo število plovil z obkroževalnimi mrežami (7 plovil oziroma 3,8% plovil). Ob tem kaže opozoriti, da pomemben delež celotnega ulova ujamejo plovila z vlečno mrežo, čeprav jih je po številu manj.

Preglednica 108: Vsa plovila v Registru ribiških plovil ter aktivna plovila po dolžini in opreми; 2007-2011

	Plovila v Registru ribiških plovil*					Aktivna plovila**				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Dolžina nad 18 m	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2
Dolžina 12 do 17,9 m	21	19	19	19	19	18	18	17	18	16
Dolžina 6 do 11,9 m	70	75	78	78	80	38	40	40	41	35
Dolžina do 5,9 m	80	84	85	85	84	29	28	28	30	32
Plovila skupaj	175	181	185	185	186	87	88	87	91	85
Plovila glede na prvo ribolovno orodje***										
Zabodne in zapletne mreže	147	152	156	156	157	61	61	62	65	61
Vlečne mreže	21	22	22	22	22	19	20	19	20	18
Obkroževalne mreže	7	7	7	7	7	7	7	6	6	6

* stanje na dan 31. december posameznega leta

** vsaj en oddan ladijski dnevnik v posameznem letu

***segmentirana na podlagi prvega ribolovnega orodja v zadnjem izdanem dovoljenju za gospodarski ribolov

Vir: MKO (InfoRib)

Med aktivnimi plovili, to je tistimi, ki so oddala vsaj en ladijski dnevnik v posameznem letu (v ladijske dnevnike se beleži ulov), je bilo v letu 2011 po številu največ aktivnih ribiških plovil celotne dolžine med 6 in 11,9 m (41,2%). Sledila so jim plovila celotne dolžine do 5,9 m

(37,6%), tem pa plovila celotne dolžine med 12 in 17,9 m (18,8%). Po številu je bilo najmanj aktivnih plovil v dolžinski kategoriji nad 18 m (2,4%), vendar je treba ob tem upoštevati, da gre za dve plovili z veliko bruto tonažo, ki ulovita najpomembnejši delež celotnega ulova slovenske ribiške flote.

Aktivna plovila so v posameznem letu segmentirana na podlagi tistega ribolovnega orodja, ki ga imajo vpisanega kot prvo ribolovno orodje v dovoljenju za gospodarski ribolov. To pomeni, da so lahko nekatera ribiška plovila v posameznem letu aktivna z ribolovnimi orodji, ki niso vpisana kot prvo ribolovno orodje v dovoljenjih za gospodarski ribolov oziroma, da so bila aktivna z ribolovnim orodjem (orodji), ki so v dovoljenjih za gospodarski ribolov navedena za prvim ribolovnim orodjem.

Glede na prvo ribolovno orodje, ki so ga imela plovila v letu 2011 vpisana v dovoljenju za gospodarski ribolov, so bila med aktivnimi plovili najbolj številna plovila, ki so uporabljala zabodne in zapletne mreže (71,8%), sledila so jim plovila z vlečnimi mrežami (21,2% aktivnih plovil), zadnja pa so bila plovila z obkroževalnimi mrežami (7,1%).

Število plovil v marikulturi (morskem ribogojstvu) se od leta 2008 do 2011 ni spremenilo, prav tako se niso spremenili deleži plovil po različnih dolžinskih kategorijah. Tako je bilo v Sloveniji leta 2011 skupaj 13 plovil za marikulturo, od tega jih je bilo 5 (38,5%) celotne dolžine do 5,9 m, 6 (46,2%) celotne dolžine od 6 do 11,9 m ter 2 (15,4%) dolžine med 12 in 17,9 m. Plovil za marikulturo nad 18 metrov celotne dolžine ni bilo.

10.2 Sladkovodno ribištvo

Vzreja in ulov v sladkovodnem ribištvu

V Sloveniji je v celinskih oziroma sladkih vodah dovoljen le prostočasni oziroma rekreacijski ribolov. Večino ulova predstavljajo toplovodne vrste. Ribe, ki so vzrejene v ribnikih za trženje športnega ribolova, se po metodologiji štejejo kot v ribogojstvu vzrejene ribe. Zato so podatki o ribah, vzrejenih v ribnikih za trženje športnega ribolova, vključeni v podatke o vzreji rib v ribogojnicah.

V letu 2011 je bilo v ribogojnicah vzrejenih 623 ton sladkovodnih rib, kar je 3,2% več kot leto prej. Pri tem je prevladovala vzreja hladnovodnih rib, ki je znašala 480,5 ton in se je glede na predhodno leto povečala za 11,7%, vendar je bila kljub temu že drugo leto pod dolgoletnim povprečjem. Manjša vzreja je predvsem posledica sanacije posameznih ribogojnic, ki so prekinile proizvodnjo zaradi izkoreninjenja kužnih bolezni, v zadnjih letih pa tudi ni bilo novih ribogojnic, s katerimi bi se povečevale vzrejne kapacitete. Vzreja toplovodnih rib se je glede na leto 2010 zmanjšala za 18,1% in je znašala 142,5 ton. Vzreja toplovodnih rib je v zadnjih letih v upadanju zaradi slabšanja pogojev v večnamenskih vodnih zadrževalnikih, v katerih se vzredi večina toplovodnih rib, medtem ko se novi ribniki ne gradijo. Pri nas za enkrat še ni novih intenzivnih tehnologij v tej panogi.

Preglednica 109: Ulov in vzreja sladkovodnih rib (t); 2007–2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Indeks 2011/10
Vzreja v ribogojnicah	1.037,6	1.044,3	930,7	603,9	623,0	103,2
- hladnovodne ribe	822,3	863,3	731,2	430,0	480,5	111,7
- toplovodne ribe	215,3	181,0	199,5	173,9	142,5	81,9
Športni sladkovodni ribolov	196,0	183,0	162,7	201,4	170,0	84,4
- hladnovodne ribe	29,0	28,0	25,9	26,1	34,3	131,4
- toplovodne ribe	167,0	155,0	136,8	175,3	135,7	77,4
Skupaj sladkovodno ribištvo	1.233,6	1.227,3	1.093,4	805,3	793,0	98,5

Vir: MKO, Javni zavod za ribištvo Slovenije (Ribiški kataster)

Ulov v športnem sladkovodnem ribolovu je v letu 2011 znašal 170 ton, kar je 15,6% manj kot v letu 2010. Glede na leto 2010 se je ulov hladnovodnih rib povečal za 31,4%, ulov toplovodnih rib pa se je zmanjšal za 22,6%.

Vzreja in ulov sladkovodnih rib skupaj sta se v letu 2011 glede na leto 2010 zmanjšala za 1,5%.

Delovno aktivne osebe v sladkovodnem ribogojstvu

Z vzrejo sladkovodnih rib se je v letu 2010 ukvarjalo 188 oseb. Skupno število delovno aktivnih oseb v vzreji rib v celinskih vodah se je v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 zmanjšalo za 5,1%.

Preglednica 110: Število delovno aktivnih oseb v sladkovodnem ribogojstvu; 2007-2010

		2007	2008	2009	2010
Po pogostosti dela:	- polni delovni čas	86	49	55	51
	- skrajšani delovni čas	202	117	143	137
Po vrsti dela:	- ribogojec	131	119	147	134
	- drugo	127	47	51	54
Po zaposlitvenem statusu:	- zaposlen	90	68	71	74
	- samozaposlen	84	98	127	114
	- drugo*	114	-	-	-
Skupaj		288	166	198	188

* pomagajoči družinski član ali delavec po pogodbi o delu ali za neposredno plačilo

Vir: SURS

Glede na strukturo delovno aktivnih oseb v sladkovodnem ribogojstvu so tudi v letu 2010, tako kot v predhodnih letih, prevladovali osebe s skrajšanim delovnim časom (72,9%), ribogojci (71,3%) ter samozaposlene osebe (60,6%).

10.3 Finančni ukrepi v ribištvi

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je tudi v letu 2011 finančno podprlo razvoj ribištva.

Preglednica 111: Proračunska sredstva za ribištvo; 2007-2011

	Izplačano (000 EUR)					Indeks 2011/10
	2007	2008	2009	2010	2011	
Informacijski sistem ribištva	-	2,7	178,2	61,6	3,2	5,1
Javni zavod za ribištvo Slovenije	703,9	882,3	565,1	565,2	537,6	95,1
Varstvo naravnih virov v ribištvi	128,6	100,5	12,7	32,6	101,8	312,3
Ukrepi v morskem ribištvi in ribogojstvu	-	127,3	-	-	-	-
Naložbe iz finančnega instrumenta za usmerjanje ribištva	1.517,1	466,9	-	-	-	-
Ukrepi v ribištvi	413,5	185,6	144,8	185,8	230,7	124,2
Evropski sklad za ribištvo 2007-13 (EU+SLO)	-	-	55,6	2.744,2	3.749,7	136,6
Skupaj državni proračun	2.763,1	1.765,2	956,5	3.589,4	4.623,0	128,8
Evropski sklad za ribištvo 2007-13 (sredstva občin)	-	-	-	209,7	279,5	133,3
Skupaj ribištvo	2.763,1	1.765,2	956,5	3.799,1	4.902,5	129,0

Vir: MKO

V letu 2011 so bila sredstva za informacijski sistem ribištva namenjena za mesečna plačila signala za satelitski nadzor ribiških plovil.

Zavodu za ribištvo Slovenije je bilo v letu 2010 zagotovljeno financiranje javne službe na področju ribištva, ki se izvaja na podlagi letnega programa dela ter finančnega načrta in zajema naslednje naloge: vodenje ribiškega katastra, priprava soglasij in strokovnih mnenj za poseg na vodah, izvajanje monitoringa rib in populacij rib, izdelava ribiško gojitvenih načrtov, priprava strokovnih podlag za podeljevanje koncesij, upravljanje z izločenimi

vodami, raziskovanje ribolovnih virov, spremljanje stanja za zagotavljanje trajnostne rabe rib ter poročanje državnim organom in organom EU.

Iz postavke za varstvo naravnih virov v ribištvu je bila v letu 2011 izplačana pomoč ribičem zaradi neugodnih ekonomskih razmer v letu 2010 (100.000 EUR) ter financirana priprava študije z naslovom »Določitev meje vod posebnega pomena na Savi Bohinjki« (1.800 EUR).

Sredstva v okviru ukrepov v ribištvu 2007-2013 so bila, skladno s predpisi EU, namenjena za delovanje sistema zbiranja in poročanja podatkov o ribištvu in za nadzor ribiških plovil.

Za izvajanje Operativnega programa za razvoj ribištva v RS 2007-2013 je bilo v obdobju 2009-2011 izplačanih skupaj 6,5 milijona EUR javnih sredstev, od tega 5,2 milijona EUR (80%) iz Evropskega sklada za ribištvo in sicer v okviru 2. in 3. prednostne osi ter iz naslova tehnične pomoči. V okviru prednostne osi 2 so se izvajali ukrepi Produktivne naložbe v ribogojstvo, Predelava in trženje ter Varovanje javnega zdravja. V okviru prednostne osi 3 sta se izvajala ukrepa Ribiška pristanišča, mesta iztovora in zavetja ter Razvoj novih trgov in promocijske kampanje. Tehnična pomoč je namenjena administrativni strukturi države članice v smislu optimalnega izvajanja operativnega programa.

LITERATURA IN VIRI

1) Statistični in drugi podatki (razpoložljivi do 31.05.2012)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije), 2012:

Osnovni podatki po naročilu.

- Celotni odkup kmetijskih pridelkov po skupinah in vrstah, Slovenija (mesečni in letni podatki),
- Količine in vrednosti prodanih pridelkov in proizvodov na živilskih trgih, Slovenija (letni podatki),
- Uvoz in izvoz živilskih proizvodov po državah (KN 1-24; 8-mestna) (mesečni podatki),
- Proizvodnja, zaloge, poraba in prodaja živilskih proizvodov, Slovenija (mesečni podatki)

Druga objava s področja Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo.

- Realni dohodek iz kmetijstva - druga ocena, Slovenija, 2011. Prva objava, 30.01.2012.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4480

Prve objave s področja Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo.

- Popis kmetijstva 2010, Slovenija, 2010 - končni podatki. Prva objava, 29.03.2012.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4594

- Popis tržnega vrtnarstva, Slovenija 2010 - končni podatki. Prva objava, 30.03.2012.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4555

- Rastlinska pridelava, Slovenija, 2011 - končni podatki. Prva objava, 29.03.2012.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4606

- Realni dohodek iz kmetijstva - druga ocena, Slovenija, 2011. Prva objava, 30. 01.2012.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4480

- Živinoreja, Slovenija, 2011 - začasni podatki. Prva objava, 14. 05.2012.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4683

SI-STAT podatkovni portal.

- Različne objave s področja Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo ter drugih področij (Ekonomsko področje - podpodročje Nacionalni računi, Cene, Rudarstvo in predelovalne dejavnosti).

<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>

Eurostat, 2012:

Eurostat, Database. Različne objave s področja Kmetijstvo.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/database>

Eurostat, Main tables. Različne objave s področja Kmetijstvo.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables

European Commission (Evropska komisija), 2012:

Agricultural Markets:

- General market issues – EU Market prices for representative products (monthly),
- Animal products (Sheepmeat and goatmeat; Pigmeat; Poultrymeat; Eggs).

http://ec.europa.eu/agriculture/markets/index_en.htm

EU agriculture - Statistical and economic information.

http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/index_en.htm

Drugi podatki, 2012:

AJPES. Informacije o poslovanju gospodarskih družb s področja predelovalnih dejavnosti v Republiki Sloveniji.

Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

http://www.ajpes.si/Letna_porocila/Druzbe_in_zadruge/Informacije?md_id_menu=87

ARSKTRP. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja:

- Tržna poročila.

http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi/trzni_ukrepi/trzno_informacijski_sistem_trzna_porocila

- Novice.

http://www.arsktrp.gov.si/nc/si/splosno/cns/arhiv_novic/

- Storitve (Ukrepi).

http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi

FADN RICA. Individualni začasni podatki za Slovenijo za obračunska leta 2007-2010 na podlagi SO, posredovano od MKO, maj 2012.

MKGP/MKO. Specifikacija proračuna po proračunskih postavkah in namenih (interni, neobjavljeni podatki).

Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

MKO. Podatki iz Registra pridelovalcev grozdja in vina. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.

MKO. Podatki iz Registra kmetijskih gospodarstev (podatki za hmelj). Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.

Modelne kalkulacije KIS. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

<http://www.kis.si/pls/kis/!kis.web?m=177&j=SI#nav>

Poročila strokovnih nalog, raziskovalnih in razvojnih projektov. Centralna podatkovna zbirka Govedo (CPZ Govedo). Spletni portal Govedo. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

http://www.govedo.si/pls/gss/!portal_pkg.startup

Semenarske informacije KIS. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

2) Drugi viri

Javni razpisi MKO. 2012. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

http://www.mkgp.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi

Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

4. Sprememba programa razvoja podeželja RS za obdobje 2007-2013 (15. 3. 2011):

http://www.arhiv.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013/vsebina_programa_razvoja_podezelja/4_sprememba_programa_razvoja_podezelja_rs_za_obdobje_2007_2013

UMAR. 2012. Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2012. Ljubljana, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

[http://www.umar.gov.si/napovedi/single/napoved/zapisi/pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_2012-1/97/?tx_ttnews\[syear\]=2012&cHash=beb415f1b4](http://www.umar.gov.si/napovedi/single/napoved/zapisi/pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_2012-1/97/?tx_ttnews[syear]=2012&cHash=beb415f1b4)

Hop market report. November 2011. Economic Commission of the IHGC - Nuremberg/Germany - 08th November 2011. <http://www.hmelj-giz.si/ihgc/doc/2011%20NOV%20Market%20report.pdf>

Hop market report, April 2012. Economic Commission of the IHGC - Paris - 20th April 2012. <http://www.hmelj-giz.si/ihgc/doc/2012%20APR%20IHGC%20Market%20Report.pdf>

Dogovor o boljšem delovanju slovenske žitne verige. GZS. Ljubljana. December 2010.

http://www.gzs.si/slo/panoge/zbornica_kmetijskih_in_zivilskih_podjetij/55492